CAP. XIII.

IN caussarum inuestigatione passim Mæandri se offerunt multi, Nisei pariter difficiles. Sed cum viri illustres, illi inquam, qui gloriosum trophæũ reportare statuunt, omnem contemnant difficultatem, horum exemplo quotiescunque materies occasionem præbuerit, strenuè præripiam. Adest igitur modò explorãdi occasio, cur puerperia, quæ morborum vnicam assignamus enixis efficientem caussam, si excedant, vel deficiant morbos generẽt acutos. quod est causæ rationem rimari. Excedentium quamprimum rationem innuere videtur dictator summus, & lib. 1. & 2. Aph. sen. 3. dicens, *Extremæ vacuationes periculosæ.* rursus sen. 51. *Semel multum, & repente vacuare periculosum: omne siquidem nimium naturæ inimicum.* Cum itaque nimium omne Naturæ euersor, destructor, & omnis extrema, ac multa vacuatio pariter periculosa, ceu potis eandem euertere: quanto magis puerperij excedẽs, seu extrema vacuatio, in qua sanguis funditur, nectar viuificum, succus omnium naturæ charior, vitæ thesaurus? Promittũt igitur quasi certò extremi hi fluxus, ac subitò fatalem iam iam aduenientem mortem. nam huius vacuationis ratione, in primis hypothymia prehendũtur fœminæ, mox & syncope, statim consequitur mors; cũ exantlato corpore, exsolutis vnà spiritibus, dissipatis viribus ab extremo puerperio in agone conflictetur, animam agát. conuulsio rursus ab eadem, inanitione consequuta excitatur, vt perdoctè bonus Senex lib. 5. Aph. sen. 54. testatur. Quod si extrema fortè non fuerit, exsoluit saltem calorem natiuum, nec minima dissipa-

tur spirituum copia. hinc cachexiam in corpore introducit, marcorem, ac denuò hydropem.

Præterea à puerperij defectu, siue omnino sint accisa, siue imminuta, morbi nihilominus exoriuntur acuti, quia in earum corpore excrementa detinentur funesta, necessariò ita obledentia, quod in dies enixis ferinos, ac lethales germinent morbos, præsertim si principes aliquas obsederint partes. istud insinuant Medicinæ duces, Hippocrates imprimis libr. Coac. prænot. numer. 3. dum dicat, *Quæ ex partu multa repentè concitata supprimuntur, difficilia sunt.* his rigor hostilis, & alui turbatio. Rigor itaque hostilis ac funestus accidit, quia circuncisus humor metastasim facit ad diaphragma, & caput, neruos feriens, vt idem asseuerat illa historia vxoris Philini libr. 1. Epidem. com. 3. sen. 21. Alui rursus turbatio, quia recurrit humor tenuis ad hepar, & hoc perennem profusionem subest, cũ accessione grauissimorum symptomatum, & viriũ languoris. Galenus porro idem struit lib. 3. Epidem. comm. 3. sen. 73. dicens, *Omnis præter naturam mensium suppreßio offendit, tamen non perinde, vt si à partu supprimantur, offendit.* Caussam signat ibidem, quia hæc suppressio, non abundantiam modò, verùm insignem etiam humorum prauitatem parit, cum meliorem ac dulciorem sanguinis partem ad se fœtus alliciat, vt ea nutriatur, deteriorem autem, ceu ipsi inutilem, respuat. quæ deterior, mora, deterior ampliùs fit. In hac denique stat sententia tum lib. 1. Epidem. com. 3. sen. 21. tum libr. 1. Prorhet. com. 2. sen. 48. & lib. de Atra bile ca. 8. quibus locis affirmat palam nũquam exquisitè inculpatum esse enixarum sanguinẽ. Quàmuis huic sen-

tentiæ

tentiæ obstare videatur Hippocrates, cum id cũctis peculiare esse, presse neget lib. de nat. pueri, nu. 12. & sanam proponat enixam; cui redundans illud sola quantitate peccet. vnde inquit, *quæ sanæ sunt, & sunt futuræ, earum sanguis, veluti victimarum procedit, & congelatur statim.* Hæc cum obseruasset doctissimus Mauricius Cordæus comm. 3. in libr. 1. de morb. mul. Hippocrati hærens, cuius tunc tutelam profitebatur, noluit Galeno assentiri. Verum nos hanc controuersiam sic iudicamus rescindendam, dicendo, Hippocratem exemplar nobis proponere, dum hanc sanam mulierem statuit, cuius quidẽ comparatione reliquæ magis, vel minus sanæ dicentur. vti de temperamento ad pondus arbitramur, hoc enim, cum non consistat, aut instantanea saltem eius existentia, vt exemplar tamen hoc nobis proponit Galenus lib. 1. de Temp. ca. 8. cuius relatione disparamus nos reliquas temperamentorum ideas.

Quare Galenus supra statum mulieris permanentem æstimat, & hunc omnino inculpatũ nõ admittit. ceu nequeat existere fœmina inculpabilis vi-, iuxta illud satyrici Accurtij in leg. ex his. D. de g. dicentis, *Non esse legem de bonis mulieribus faciendam, quoniam raræ sunt.* Sed hunc Diodorum, ebrò cæspitantem relinquamus modò: cum in multitudine copiosæ sint, quarum inculpabilis vita, mores integerrimæ, & omnium ipsæ virtutum sint candidum exemplar. Concludamus que cum Galeno, ad vnguem inculpatam fœminam physicè non dari, ob multas, ac varias perstantes caussas, sanguinem valentes par- corrumpere, ineuitabilem aërem, diuersorum

ciborum vſum, vitam ſedentariam, pathemata occurrentia varia, quibus ipſæ quàm maximè ſubiiciuntur. hæc enim omnia valentia quidem ſunt, & potenter ſanè, optimam corporis, & humorũ vnà ſtructuram labefactare; quaſi ſit ferè impoſſibile inculpatus omnino adſit ſanguis: quamuis ſenſus iudicio huiuſmodi æſtimetur. Sanguis igitur victimarum Hippocrati, ceu medium ſtatuitur: & quæ enixa quàm maximè ad hoc acceſſerit, & ſana vt nunc, & in futurum cenſenda, cum quàm minima in hoc ſanguine inſit excrementorum copia. Illud autem medium aſſignat Hippocrates; quia ad victimas inter reliqua animantia, illa à Gentibus ſeligebantur & pinguiora, & obeſiora, vt diis ſuis, ſeu potius dæmonibus immolarent: vti itidem Catholici præſtabant antiquitus, vt ſummo Deo, ac vero placerent; iuxta illud Protomartyris diuini Abelis, vt ſacra teſtantur eloquia Gen. 4. qui vt vero, ac immenſo Deo omnium creatori fieret charior, de primogenitis gregis, & de adipibus eorum Domino obtulerat in ſacrificium. Quare his ſubſtitutis, verè quidem vtrique affirmant; cum Hippocrates illum ceu exemplar ſtatuat, Galenus autem à parte rei omnino inculpatum non recipiat enixarum ſanguinem, imò aliqua ex parte neceſſariò vitioſum admittat, quod eſt quàm certiſſimum: quamuis ſenſus iudicio huiuſmodi aliquando non appareat. Sed ad penſum redeamus.

Cùm in enixis ſupprimitur ſanguis puerperij, nequeunte natura illũ ob obicem aliquem præter naturã reddere (iam ibi ſtabulatus, vt lib. 6. Epidem. cõ. 1. ſen. 2. Galen. ſcripſerat, in eo inflãmationes ſyſtrophicas germinat; iam mox putreſcens ſynochos

conci-

concitat putres: in quo, si fortè redundarit bilis, causodes potius exoritur. quod si hæc bilis & acris fuerit, & mordax, & per vteri substantiam transfundatur, vlcera hauddubiè pariet ibi praua, & cacoetha. Synochus febris in mensium ac puerperij accisione generari dicitur, quia vterus plurimis, nec non capacissimis, inter reliquas nostri corporis partes abundat tubis, à quibus fit irriguus: his autem repletis, ac distensis pariter, & ab eadem mox plenitudine, vnà ventillatione prohibita, necessariò huiusmodi febris idea accenditur. & hoc commune habet hęc peculiaris synochus, cum altera, quæ toti corpori fit communis, & quod à plenitudine fiat, & citra ἰδίαν, seu priuatum putredinis larem in vtero. In hac febris specie, vti in causode, exputrescéribus humoribus in vasis vteri, maxima vaporum calidorum excitatur copia, & per arterias percurrendo, suo quasi nutu, cum à natura sublime petant, in caput subuolant: & cum præsertim arteriæ quædam, per collum ab vtraque infundibuli parte perreptent, recta in sinciput discurrunt, & à vaporibus illis calefit syncipur, & dolore maximo vnà vexatur. testatur idipsum Senex optimus, cum & eius interpres Galenus eodem libr. 6. Epidē. com. 1. sen. 2. q̃uid quod & sępe, quod magis est, eosdem calidos vapores, ceu præuios, per quandam quasi anadromen humores aliqui, tenues, ac calidissimi, phrenitidis, ac conuulsionis feraces, insequuntur.

Porrò in inflammationis exortu, aut alterius cuiusque prædictarum febrium ideæ, à calore in parte accenso affecta, humores rursus attrahantur, & ibi, siue sit ἰδία, siue pars aliqua inflammatione

obſeſſa, ex toto corpore cum impetu confluunt: ex qua commotione humorum (quā lib.1.de morb. mul. numer. 67. Hippoc. Ταραξιν vocat) & acutior multò exardeſcit febris; & celerius humoribus per lumbos diſcurrentibus, rigor validus ſuſcitatur, intenſus iugiter in præcordiis dolor vrget, tam à calore, quàm à diſtenſione, ac vellicatione illarum partium obortus. Venter præterea intumeſcit, & ad epigaſtrium potiſſimùm dolet, ſub quo vterus, oppreſſa pars iacet. Neque altera ſignanda cauſſa, præter lochiorum acciſionem, & ſanguinis in grumos coalitum: qui trombi inæqualiter cum vaſa diſtendant, vt diuinus innuit dictator libr. 1. de morb.mul. num. 75. ferinos, ac moleſtos ſuſcitat dolores: vt itidem in quibuſdam virgunculis apparet, tenuia & ſtricta vaſa habentibus, menſurni fluxus tempore.

Verum ſi humores hi in vtero non fuerint ſtabulati, ſed acciſi potius reflui, cùm nullæ aliæ partes aut capaciores, aut ad ſuſceptionem aptiores viciniis, abdomine inquam, cruribus, hepate, ac liene, ceu magis ſpongioſis, ac laxis: hinc in abdomen tranſlati, ac lumbos, rigores germinant, & dolores iugiter cum quodam grauitatis ſenſu. Si mox in crura coxendicum dolorem: & ſi amplius in inferiores articulos refluant, non leues ibi gonagricos, aut podagricos dolores concitant. Cæterū ſi turgens ille humor, hepar repat per phlegmonem in eo, quod ſi bilioſus fuerit, & potius ad os ventriculi cōfluxerit cardiogmonē hauddubiè gignet. Quod ſi per vniuerſum corpus errantes humores diffluant, in toto itidem corpore ab eiſdem euixa lancinabitur, dolebit, compungetur: & ſi fortè

fortè ad ventriculum diuertant, anorexiam pariēt. Et cum aliquando cor, vitæ metropolim & arcem appetere, ac ferire præsumant, cacoetham qualitatem iam adepti, aut per seipsos, aut per terricum aliquem eleuatum vaporem syncopem generabunt, aut funestam inferent vim, ac lethalem. sin verò, ob eius caliditatem, ac tenuitatem, per quandam metastasim, partes petat superiores, vt Galenus cum Hippocrate libr. 1. Prorhet. commentar. 2. senten. 48. & libr. Coac. prænot. numer. 3. insinuat, in caput locatum, ibi grauissimorum morborum fiet parens, ac lethalium sæpe apoplexiæ, epilepsiæ acutissimæ, conuulsionis, phrenitidis, lethargi, melancholici delirij catalypsis, & aliorum, iuxta partis affectæ, & humoris ideam. tenuior autem, & calidior, saltem in his gignendis affectibus ...rigæ munus præstabit. Porrò si idem iste lochia... humor in faucibus firmetur, anginæ aliquam ...eciem haud dubiè pariet: sin in pectus ruat, ad ...embranam videlicet costas succingentem, exqui...am fortè pleuritidem, ad intercostales autem ...sculos notham suscitabit. sin tandem ad ipsum ...l...monem, aut cruentum germinabit sputum, a...tis per anastomasim, vel diapædesim vasis, vel ...sis: aut in eorundem pulmonum substantiam ...ibitus, perineumoniam. quæ omnia, iuxta op...i Senis Πιάμων, libro de virginibus, & eisdem ...unculis accisis mensibus, & turgéribus persępè ...dunt, etiam laudabili existente sanguine, so... multitudine errāte. Si itaq; tot calamitates cō...ūe virginib., ex sola laudabilis sāguinis accisio... quid enixis infœlicib. fiet, dū lochia ipsa ferè

semper aliqua insequatur praua, ac deterrima qualitas? Nonne ex his quasi certò fatalem prædicemus mortem? quid mirum, cum & iste humor, ex Galeno libro de Atra bile cap. 8. persæpe naturam contrahat humoris atrabiliarij, cuius effectus atroces, diri, ferini, hostiles. Redundantiam huius humoris palam declarant inter reliqua vrinæ, cum hæ fuliginosum quid contineant, tum nigram fusurā præmonstrent. Habemus historiam de hac re apud Hippocratem, lib. 3. Epidem. com. 3. sen. 73. ægr. 2. Mulieris cuiusdam apud frigidam in Thaso decumbentis, quæ has minxit vrinas, & simul mœrote confecta obiit.

Nequit igitur quispiam mirari, quod ex tam prauo humore in corpore retento, tot, tanta, támque grauia insequantur mala, noxáve funesta: cum & suo quasi nutu principes partes petat, quæ citra maximum vitæ discrimen alieni ac praui succi recursum ne ferunt quidem. Quamobrem horum omnium affectuum hæc est vnica, & antecedens caussa, puerperium, aut prauam, aut sæpe atrabiliariam ac malignam referens ideam. qua prauitate, aut cacoethia acutorum, ac funestorum morborum fit sanè ferax. Hi itaque morbi modò in consultationem veniunt, cum ad eos sanandos principatum teneat venæ sectio, de qua nobis nunc consilium methodum tradere, in cunctis fœminarum morbis sanandis, illa indigentibus.

De

De caussis febrium à partu contingentium.

Cap. XIV.

FRequentissimus morbus vtrique sexui febris, frequentior tamen ipsis enixis, cum vix vlla sit (etiamsi fœliciter illa pariat) quæ ab eius tyrannico redimatur imperio. cunctis namque ferè, aut à laboribus partus; aut à lactis saltem subitanea generatione, aliqua semper febris accenditur idea. Illis autem, quibus subsistit lochion (vt nuper diximus, & Hippocratis declarant Epidemicæ historiæ) non quæuis accenditur, verum aut ardentissima synochus, aut æstuosa causodes. Seriò igitur de hac re nobis nunc sermo erit; & quia ad nostrum quammaximè institutum spectet, & vnà Horatij Augenij viri hac nostra tempestate clari doctrina nos cogat. hic itaque tomo 2. epist. Med. libr. 11. in quadam epistola ad eius generum Ludouicum Pichinũ rescripta, plurima sanè refert tanto viro indigna, cum veritati, & Hippocratis doctrinæ proculdubiò reluctentur. Hunc quamprimum in iudicio aduocatum liberè audiamus, vt mox doctrinæ veritatem exploremus, & ius dicamus, huius hæc sunt verba, quibus & suam orditur epistolam,

Puerperis tres febrium species contingere solent, vna quam puerpera vitare nulla potest: duæ quæ ex accidenti prorsus contingũt. nequit euitari febris à lactis generatione procreata. & hæc magis inter ephimeras reponenda est, quia fit ab inflammatione, & motũ caloris, ac spirituum subitò (quod Græci αὔθρχκος dicũt) ad lactis generationem confluentium ex transmutatione sanguinis. ita profectò in omni transmutatione sub-

stantiarum febres contingunt, vt in pure conficiendo constat, quæ biduo, aut quod longius est triduo euanescunt. Aliæ febres, quæ ex accidenti cōtingunt puerperis sunt in duplici differentia: aliæ enim sunt morbi, aliæ se habent vt symptomata. & hæ rursus aut eueniunt benè secundum naturam expurgata fœmina, aut nequaquam repurgata: his & febres morbus, vt synochus putrida, & febris symptoma, ab inflammatione vteri contingere possunt. & vtraque febris necessariò à sanguine puerperij retento ortum habet. illis autem benè expurgatis etiam febres succedere possunt, quæ nullatenus à retentione puerperij dependentiam habent, sed ex mala humorum præparatione, qui occasione partus putrefacti febrem putridam efficiunt, plerumque continuam, & acutam, aliquando intermittentem. & harum minera non in vtero consistit, sed vel in venis maioribus, vel minoribus, vel extra venas. & hæc res illustratur duabus Hippocratis historiis, vxoris Philini, quæ cum filiam peperisset. & secundum naturam fuisset purgata. decimoquarto à partu die, igne correpta cū rigore fuit: & alterius vxoris Dromeadæ, quæ etiam filiam enixa, & aliis omnibus secundum naturam factis, secundo vix rigor accepit, & febris acuta. His itaque non à retenta expurgatione lochiali, sed ex mala humorū præparatione febres hæ superuenere. Hactenus Augenius.

Hæc, quamuis in citata epistola sparsim fuerint dictata, eadem tamen hac serie rescripsimus, ne plurima texeremus à nostro consilio aliena. En igitur Augenij rationū momēta, è plumbo, an è vitro? Nec refellam quidē, nisi, libeat mihi paullisper hūc inimicum risum ridere. Sed iam cū obstringillare homini amico nihil iuuet, res hæc præmissa hypothesi aperienda. Per tempus partus omne illud intelligen-

ligendum, quod à calce nixi intereſt ad puerperij vſque carceres quã tẽporis latitudinẽ eleganter deſcripſit Hippocrates lib. de Nat. fœtus, mox & eandem admittit Augenius eodem tomo 2. Epiſt. Med. lib. 12. in qua latitudine amplectenda ſaltem minor illa portio, quam ſufficere ad congruã purgationẽ demonſtrat citato loco Hippocrates, quæ in maſculino nixu ad viceſimum vſque producitur ſolem, in fœmineo ad quintũ vſque ſupra viceſimũ, vltra quos carceres citra enixæ periculum, circuncidi ne poſſe quidẽ lochia, fatur Hippocrates, haudquaquã autem infra. etſi quibuſdam fœminis, aut propter plethoram, aut multitudinem aliquam, aut cacochymiã amplius protrahãtur puerperij metæ ad triceſimum, vel quadrageſimũ ſecundum ſolem, iuxta ſexus nati diſtinctionem: vltimi ſanè & abſoluti ſalubrium omnium enixarum termini. Cęterum modò minores illos obſeruemus, & vnà in tres cũ eodem Augenio diuidamus hebdomadas, quarum priores æquales erunt, inæqualis vltima.

Iuxta hanc hypotheſim manifeſtò Augenij ſubruitur febrium diuiſio in tres claſſes, alteram per ſe, reliquas ex accidenti. In primis itaque arbitratur, ex his febribus alteram exoriri poſſe, etiam repurgata iam enixa ſecundo, vel decimoquarto ſole: & iſtud Hippocratis exemplis aſtruere conatur. ſed hęc meræ nugæ, vt mox infrà demonſtrabimus fusè. Verũ & diuiſio illa febrium trimembris, futilis, ac lubrica: vanũ rurſus, febrem ex lactis generatione obortam, propriam cunctis enixis, ac ineuitabilem credere. cuius rationes, cum non ſint à Dea Pithia, exſoluentur facilè. Irretientes verò hos veritatis obices, in hunc modum quamprimum explodimus.

Duplici saltem ratione febre, in lactis prima generatione, omnes non prehenduntur enixæ, aut quia sanguis haudquaquam ad mammas ascendit, aut si fortè ascendat lento tamen gradu, ne affatim sanè, vtrumque primiparis contingit assiduè, vt cottidiana demonstrant exempla; tum & his, quæ venas tenues & strictas habent. porrò neque his ascendit, quæ quamuis assiduè pariant, lactare tamen recusant, ceu otiosæ ac delicatæ, immò statim à partu, tanquam hircanis tigribus ferociores, nutricib. sæpè malis moribus præditis, proprios infantes, quos non puduit in vtero gerere, peruersè commendant. Tunc enim oblita quasi natura, aut quia ingratis seruire nefas, sanguis suum iter retorquet, & relictis aridis ac sterilibus vberibus ad inferiora iterum recurrit, & per vterum abundè natura repurgat. Hæc, præter rationem qua gaudent, assidua firmantur obseruatione, ac vsu; quē nos aliquando didicimus, & ab aliis pluries etiam recepimus. Quare si in plurimis enixis, aut quia sanguis lactis materies non ascendit, aut quia affatim ipsa non ruit, nulla febris accenditur, ineuitabilis, aut propria non erit hæc cunctis enixis febris idea.

Præterea expungenda caussa febrium, quam signat Augenius in prima lactis generatione, trāsmutationem videlicet sanguinis in hac, vti in omni substantiarum metamorphosi idem contingere astruit. Augenius reapse Orestis modò nobis somnium narrat, ceu alter Thessalus, vt refert lib. 1. meth. ca. 1. 2. & 3 Galenus. Quis namque, mi Augeni, affirmauit vnquam in omni substantiarum transmutatione febrem oriri? viden' amabò, an in conuersione

ſione alimentorum in chylum, huius in ſanguinē, ſanguinis in ſingulas noſtri corporis partes, aliquā accendatur febris? obſerua rurſus an in ſanguinis tranſmutatione vtriuſque in ſemen huiuſmodi gignatur? & vt in eodem exemplo commoremur fortè per totum biēnium, aut amplius, dum continuata ſerie in lactentibus ipſis, ex ſanguine fit lac, hanc perpetuò aut forſan per aliqua interualla accenſam rimatus es? certè ſi iſtud contigiſſet, & improuidà eſſet Natura, quod abſurdum, & infœliciores fœminę cunctis, quod piaculum. Deteſtanda hæc tua Augeni opinio, & omninò abroganda.

Febris itaque in enixis, non ob tranſmutationem ſanguinis in lac accenditur : ſed ob modum: quia videlicet ſanguis multus affatim irruit ad ipſa vbera, vnà cum non minima ſpirituum copia, & tunc ob velocem, ac maximum concurſum, tum nimiam vaſorum plenitudinem, quaſi ibi ſtabulatus calorem contrahit, fitque præter naturam amplius exardeſcens, qui per arterias cordi communicatus mediātibus ſpiritibus, citra aliquas fuligines putres, (non enim ibi putredinem concipit ſanguis, qualis in inflammationibus concipitur) ſymptomatica illā febris gignitur, diariæ redolens naturam, & fit affectio δίχα τοῦ φλεγμονῶν ſimilis. Reſpuenda mox illa de febre in puris tranſmutatione inſtantia. Videremur namque in illud Empedoclis errorem incidere, appellantis lac ipſum pus. quem perdoctè Ariſtoteles arguit lib. 4. de Gener. anim. c. 8. Quid quod & puris materies ſemi mala, ſeu ſemiputris iam eſt, ſecus autem lactis. calor namque naturalis dum in illam materiem operatur, vt vincat, ac concoquat, ab eādem rurſus ob ſę-

miputrē ſubſtantiam neceſſariò calidi ac putres vapores eleuantur, proximæ ſanè febris efficientes cauſſę.iuxta illud Hippocratis lib.2.Aph.ſen.47. *Dũ pus fit, dolores ac febres occidunt, magis qàm ab ipſo confecto.* In putridis itidem febribus, dum alteratur, ac tranſmutatur putridorum humorum ſubſtantia, in putredinis lare, à calore vincente (quorum ſubtilior portio, quaſi illam coctionem ſubterfugiat, materia fit contenti, in vrina ęgrotantium apparentis) febris quidem augetur multum, & vterque calor tūc vegetior fit, & per fuligines putres ad cor aſcendentes eidem cordi calor communicatur, & fortiora fiunt omnia; iuxta illud Hippocratis oraculum lib.2.Aph.ſen.30. *Circa initia, & finem morborum remiſsiora ſunt omnia, in vigore vehementiora.* neque aliam ob cauſſam, vt interpretatur Galenus in commentario, niſi quia vigor, ſub quo comprehenditur & augmentum, coctionis tempus eſt, cuius ratione vegetior redditur febris, & ſæuiunt ſymptomata, vt vigiliæ, dolores, implacida & irrequieta corporis iactatio, afflictio, ſitis, & alia huiuſmodi. Quare in lactis generatione, cum non fiat tranſmutatio ex materie ſemimala, aut ſemiputri, non orietur quidem febris, ob tranſmutationem, cum actio itidem ſit omni ex parte ſecundum naturam. quod ſi materies ſemiputris, aut ſemimala, pus potius, quàm lac; dulciſſimum infantibus nectar gigneretur: cum iuxta efficientem cauſſam conueniant ambo, & ſolum per diſparatas materies illarum fiat diſtinctio.

Porrò arguendus eſt Augenius, dum inſinuet febris cauſſam in lactis generatione, dicàtque, *fit ab inflam atione & motu caloris, ac ſpirituũ ſubito (quod*

Græci

Græci ἄνθρακον dicunt) ad lactis generationem confluentium ex transmutatione sanguinis. Nam si ab inflammatione, non systrophica, verum phlogosi, & inde hæc febris ephimera, vt doctè ibi censet Augenius, qua ratione Græci hanc inflammationem ἄνθρακον appellabunt? quę arguit maximam inflammationem systrophicam à materie vsta, & atra, carbonem accensum repręsentante, vnde nomen? n em ἄνθραξ idem quod carbo. quare res disparatissimæ. Sed ad diuerticulum reuertamur, ad scopum propius accedentes.

Hic idem deinceps Augenius, ex febrium illarum ideis, quas per accidens enixis euenire scribit, alteram constituit earum, quæ non à retentione puerperij, probè iam repurgatis enixis, oriuntur: verum à mala humorum, ac corporis dispositione. & has continuas aut intermittentes admittit, neque ἰδίαν intra vterum collocat. lustrat hanc doctrinam duabus pariter Hippocraticis historiis. Cuncta ferè hęc quàm absurda sint, promam diffusè, & per partes diducam. Inprimis ruit omnino basis rationis Augenij, hincque necessariò & totum ædificium solo æquabitur. Arbitratur itaque enixam benè, ac secundum naturam iam repurgatam esse secundo à partu die, iuxta historiam vxoris Dromeadæ, aut decimoquarto iuxta alteram Philini. Deceptus haud dubiè verbis Hippocratis dicentis, *secundum naturam facta purgatione*; aut rursus, *cunctis factis secundum rationem.* Verum si attenta mente æstimemus illam, quam paullò suprà, ex Hippocrate, ac etiam eodem Augenio tradidimus hypothesim, manifestam habent redargutionem. Nam si ex

Hippocrate citra maximum enixæ periculum circuncidi nequit lochion infra vicesimum, aut quintum supra vicesimum, promiscuè, qua ratione secundo, vel decimo quarto sole, eodem restricto, existimabit Augenius, aut quiuis alius, fœminam abundè, ac secundum naturam repurgatam fuisse? Si igitur infra illos terminos accisum fuerit lochion, febris superueniens ab eius suppressione, vti citima caussa, suum haud dubiè habebit exortum: cum & per totum illud tempus, sufficientem enixa contineat materiem, quam natura conferenter solet expurgare, & retenta grauissimorum fit ferax affectuum. His fidem præstruit tum Franciscus Vallesius, tum & Hieronymus Mercurialis, dum has historias interpretantur perdoctè. Irridendus itaque Augenius, quod hac tenui aranearum tela sit tam deformiter irretitus, verbis videlicet illis Hippocratis: nisi fuerit ipse innouandi studio commotus, vt apparet ex ingenij eiusdem καινοτομία. Longè igitur abest, quod Hippocratis hæc verba illud insinuent. Nam, cum dupliciter lochion obseruetur, aut in quantum discretum, aut continuum; quando secundo à partu die, cæteris ritè consecutis, seu ex præscripto naturæ enixam repurgatam fore scripsit, de purgatione illa intellexit Hippocrates, quæ quantitatem respectat continuam, seu quæ metitur temporis duratione; tempus continua quantitas est: non autem eam, quæ consistit in certa mensura, ac pondere: quæ mensura vicesimo absoluitur die, aut vicesimoquinto. Quare & primo, & secundo die vxor Dromeadę ritè, ac secundum naturam repurgata fuit, vti Philini primo, & secundo, ad decimum quartum vsque, iuxta quantitatem debitam latitudini

dini temporis illorum dierũ, non autem iuxta mẽsuram expurgandi puerperij, respectu humoris videlicet retenti quantitatem. quæ quantitas repurganda metas prædictas requirit, ne affatim Natura omnem deponat sarcinam. hoc enim molestum ipsi. cum etenim subitas, ac magnas respuat vacuationes, testante summo dictatore lib. 2. Aph. sen. 51. proinde omnem illam molem retenti excrementi sensim vacuare intendit, & per vices; vnde partitur hanc in dies plurimos, vt maiori cum tollerantia; ac suauior multò procedat. Neque vllatenus vno aut altero absoluit ipsa die, vnde quæ per singulos affluunt dies, si procedat ritè, & secundum naturam ac rationem fieri autumandum, respectu tamẽ illorum dierum, haudquaquam totius ponderis humoris, quod per longam illam temporis latitudinem statuit repurgari. Requiritur enim ad inculpatam lochiorum purgationem, non solum excreti qualitas, & copia, verum & excretio vtramque seruet periodum, & modum. Quis namque mentis compos vxorem Dromeadæ omnem lochiorum congruam quantitatem, & omnem redundantem sarcinam, per dies viginti quinque ex præscripto Naturæ saltem expurgari debitam, altera tantum die illam reddidisse credet? ô deliramenta, ô meræ nugæ! immò nec puerperij copiosa profusio primis exorta diebus, si repentè supprimatur, in vicem subit quantitatis analogia, debito omni purgamẽto, etsi minori, ad puerperij tempus exactum. Quotiescunque itaque supprimitur lochion infra illas Hippocratis metas, & vel febris, vel quiuis alius morbus accesserit, horum proculdubiò causam retentum puerperium existimandum: vti hisce enixis,

ex huius subsistentia ac restrictione contigisse certò credimus. cum etenim ab Hippocrate in illarum recensendis historiis, nulla fuerit mentio facta de copioso, vel imminuto fluxu, vltra illos soles, quos ex præscripto naturæ repurgatas scribit, firmiter credendum ac verè, illud lochion non decurrisse amplius, & suppressionem, affectuum illorum extitisse auctorem.

Denique conuellendus Augenius, dum febres, (de quibus nunc sermo) à puerperio ne ortum quidem trahere arbitratur: verùm à mala humorum dispositione à laboribus partus contracta: & hac rursus extra vterum putredinis larem sentit existere. Nec mirum totum corruisse ædificium, ceu supra infirmissimam constructum basim. Qui enim sentit, altero tantum sole enixam fuisse sobriè, & secundum naturam repurgatam: quid mirum, si morbi accessum post alterum hunc diem à recento puerperio exoriri neget? & per consequens, neque mineram putredinis in vtero contineri: cum iam abundè fuerit vterus repurgatus, per illud breue temporis interstitium. Detegitur hîc error ex his, quæ nuper diximus: si enim puerperium redundat, quia suppressum, hac nobis palam se offerente caussa, nec ius aliam anilem augurari: verum acquiescamus, & seriò huic præuideamus fas est. hoc idem dictator summus infinitis penè declarat locis, libro præsertim 1. de morb. mul. num. 69. & 70. quo loco, puerperium non in vtero solum firmatum morbos germinate, verum & accisum alias appetens partes, suàmque ibidem firmans sedem, grauissimos nihilominus effœtat morbos. Præter summū hunc prę-ceptorem, hoc idem assiduus vnà demonstrat vsus.

Si igi-

Si igitur humor iste quarto, aut quinto, aut alio quouis sole, intra legitimi puerperij termini latitudinem, per quandam anadromen, latus sursum obstructiones extra vterum pariat, putridæ aliquam accēdens febris ideam: aut rursus pectus irrepserit, membranámq; costas succingentem (à Græcis ὑπεζωκότων dictam) inflammatione obsedens: aut tandē caput, ibiq; phrenitim excitarit: quis amabò in dubium verter, (quamuis humor ille, relicto vtero, sedem mutauerit) ab eadem lochiali caussa, hos ac reliquos affectus gignere paratus, ortum non traxisse? Peruersè itaque, ceu incautè potiùs Augenius illas febres, quas per accidens enixis contingere retur, infra legitimos terminos optimè ab excrementis partus expurgatis accēdi censet: quia vti impossibile, iuxta discretam quantitatem, secundum rationem, secundo, septimo, aut decimoquarto absolutè enixam, esse repurgatam: ita impossibile morbum in ea temporis latitudine superuenientem, originem nō duxisse ab illa lochij caussa efficiente. Quid quod & quo citius fuerit accisum, & minus repurgata enixa, & tanto certius æstimanda illa caussa, ceu præsens. hoc perbellè videtur lustrare Hippocrates lib. 2. Epidem. sect. 3. in illa Stymargi famulæ historia: cui, cum statim à partu, ob accisum puerperium tremores per vniuersum corpus accidissent, quamprimum, non solum caussæ, videlicet puerperio, verum caussæ principio, scilicet vtero præuisit. vtrumque simul præstitit secando infernas venas, & ab vtero, qui lochion ad vniuersum transfluxerat corporis habitum, seu ad carnes (vt cum Hippocrate loquamur) reuellat ac vacuet. Admirabilis sanè, ac diuina methodus. Neque alibi

ab vtero morbi mineram aucupatur, ſecus quàm augur iſte Augenius.

Tandem, poſtquam generum ſuum ſic ſtrenuè armatum nobis proponit Augenius, & ad bellum mox inſtruit: iam, ceu nouæ hæreſis auctor gloriatur, non omnem inflammationem à fluxione tentari: quia in enixis, vteri inflammationem haudquaquam à fluxione, verum à ſanguine in eiuſdem vteri corpore retento, & iam multò antè ſenſim fluxo, germinari cenſeat. Quæ an vera, ſuo loco diſſeremus, dum de vteri inflammatione à nobis infrà ſermo erit vbertimus.

De duratione puerperij.
Cap. XV.

CVm omnis præter naturam res ametria ſit, oppoſita pariter ſalubri, ac naturali ſtatui (oppoſitorum autem diſciplina eadem cum ſit, teſtante Ariſt. lib. 1. Top. cap. 8. & 30. ſect. problem. 7. & 11.) hinc ad ſcientiam cauſarum præter naturam acciſi lochij, operæpretium eſt, oppoſiti ſtatus prius innoteſcat natura, quæ in ſymmetria cōſiſtit, natura, ac dignitate itidem altero prior. Enixis itaque ſymmetria conſeruatur quammaximè, expulſa omni excrementorum colluuie, quæ fœtationis ratione in vteri præſertim vaſis per longam illam moram accruatur. Natura namque, ſcribente Galeno lib. 2. de feb. diff. cap. 5. ſuis ſemper vſa viribus, arte prouida, quod alienum eſt, omnia intendit, exactè, & ſub ſymmetria de ponere. Status igitur ſecundū naturam ac ſalubris eſt, in quo, ſtato tempore, omnis illa depletur lochialis colluuies. tempus autem illud à natura ſtatum, quod nunquam

nunquam transgreditur ipsa explorandum, & ceu symmetrica regula stabiliendum, vt dilucidè omnis dignoscatur recessus. Natura, cùm summi opificis sit pedissequa ancilla, eiusdem itidem seriò insequitur vestigia. & cum Deus O. M. cuncta sub pondere crearit ac mensura, eadem lance Natura cuncta dispensat. hinc, & in puerperis lochion rectè metitur, quantitatem nimirum eiusdem mensuralem, quantitatem pariter, & durationem temporis, denique nec eiusdem excreti qualitatem negligit. Cæterum cum lanx Naturæ moderatum symmetrum, quod ceu medium semper exoptat: quidquid ab hoc medio, ceu moderato (sub certa tamen latitudine) recesserit, & extremum censendum & hauddubiè præter naturam. Medio igitur quanti, ac qualis puerperij, latitudinē quandam proinde indixit Natura, nec minimam sanè: vt ne ab indiuisibili puncto recedentes fœminæ, quā primum in exitiosam affectuum charybdin inciderent. Hanc latitudinem constituunt tum latissimæ humani tēporamenti differentiæ, ætates variæ, corporis tum formationes ac figuræ diuersæ, dissimiles iugiter consuetudines, etiam in reddendis lochiis, nixus discrimina ob varietatem sexus, tum tandem & regionum distincta climata, quibus distincta pariter temperies, & alia huiusmodi. Rursus, & hæc latitudo, & hoc alterum præstat beneficium, quod quæ huic enixæ secundum naturam, alteri secus præter naturam potius, aut contrà.

Hæc verò medij symmetri latitudo, quantum in se capiat vtilitatis, tantum nihilominus includit difficultatis: non solum ad inueniendum peculiari cuique naturæ medium, secundum naturam adę-

quatum, verum ad hoc idem commune, ac vniuersum adipiscendum, cunctis simul indiuiduis naturis, iuxta prædictas mox proprietates, adæquatè conueniens. sed, quod ne lubet quidem nobis à priori demonstrare, tecmarsi, & à posteriori præstare forsan facilè. Peripatetica methodo istud prosequemur, prius de quantitate disserendo, mox de qualitate.

Quantitas itaque puerperij (vt nuper diximus) duobus æstimatur modis, aut temporis duratione, aut mensuratione excreti lochij: seu vt quantitas continua, aut vt discreta. continuam vocamus illam, quæ in duratione consistit temporis; cum tempus altera species quantitatis sit continuæ; discretam verò quæ in varia lochiorum mensura: & hæc per rationem numerabilem ad quantitatem discretam spectat: & ita hæc conuenit etiam orationi, quæ syllabis mensuratur longis, aut breuibus. pondus itidem quatenus consideratur vt mensura, & quantitatis habet modum, dicetur etiam quantitas & discreta: quia constat ex variis, ac distinctis partibus, drachmis, vnciis, libris. quæ omnia quatenus in vnam conueniunt magnitudinem, ex Arist. libr.5. Metaphy. cap. 13. ad continuam quantitatem spectant, verùm quatenus ex diuersis partibus aggregatis cōstant numerabilibus (ratio quidem quantitatis discretæ) ad eandem quantitatem discretam. Porrò & hæc puerperij quantitas per se sumpta (duratione temporis omissa) duobus & aliis modis obseruatur, aut vt est continua, multa vel pauca, aut vt est numeri ratione discreta, respectu pluralitatis, à vicibus desumpta, quibus expurgatur. Prior autem modus nobis nunc magis obseruan-

seruandus venit. Sed methodos has Logicas consulto nunc omittamus.

Optimus, & admirandus Senex libr. de nat. pueri num. 10. & 11. circulari quadam ratione, & artificioso consensu lochiorum durationis tempus intendit demonstrare, ex tempore formationis fœtus in ipso vtero: vti rursus hoc idem tempus, ex obseruatione temporis durationis puerperij: quasi Natura hæc vtraque munera typicè operetur semper, ac infallibili norma has, ceu statas ac certas semper obseruet periodos. Inquit itaque, *Oportet purgationem reddi in toto puerperij tempore, & foras exire, ac respondere pro dierum ratione, ac proportione.* Cum igitur fœmineus partus quàm longissimè duobus supra quadraginta diebus coarticulationem accipiat primam, quod præter Hippocratem testatur vnà Galenus lib. 2. de semine ca. 4. & 5. Masculinus autem vt plurimum triginta, eãdem recipiat, quam πρώτην πῆξιν libr. de sept. partu num. 6. & 8. & eodem lib. de nat. pue. num. 10. vocat Hippocrates. quæ articulatio prima, potissimũ partium spermaticarum est, hepate, & corde demptis: cum & sub eadem temporis latitudine quamprimũ & hæc discernantur. harum itaque omnium rursus quãuis distinctè prima quasi articulantur rudiméta: vltima nãque tertio, aut quarto iuxta sexus fœtus distinctionẽ absoluitur mẽse; tũcque moueri simul incipit fœtus. Simili itidem ratione, quasi talionem rependat natura, in nixu fœmellæ, lochion quã lõgissimè eosdẽ cõtinebit carceres, quadraginta duorũ dierũ: maris autẽ triginta. dicuntur hi termini ab eodẽ Hipp. citato li. de nat. pueri n. 10. & 11. absoluti, tardissimi, & perfecti, quos progredi malum, vti

attingere haudquaquam necessarium: cum in fœmineo nixu sæpe dies sufficiant quinque supra vicenos, in masculino verò integri viceni. Hanc eandem mensuram dierum constituit & libr. 1. de morb. mul. num. 98. Alteram tandem encyclij partem assiduis Hippocrates lib. de sept. part. nume. 3. comprobat experimentis, ex plurima abortuum obseruatione petitis. fœminas námque ante quadragesimum secundum solem coarticulatas esse, nec eo modo, quo diximus, vlla testantur experimenta, vti nec mares, ante tricesimum.

Summis igitur encomiis prædicanda venit insignis Naturæ harmonia, eiúsque ineffabilis concentus. Nam vti intra primam hebdomadam (vt nos lib. 2. cap. 14. & 17. cum Hipp. & Arist. diximus) genitura adhuc vita non fruitur, neque sanguinis ferè quidpiam allicit, vt nutriatur: testante námque Hippocrate citato sæpius lib. de nat pue. numer. 14. quid nutritione est opus, vbi nullus partium exhaustus similiter primo à partu septenario, vt satisfaciat detensioni illi, dum nullus partium exhaustus, vberior multo sanguis ab vtero prosiliit. Hanc satisfactionem Hippocrates, eodem libro, numer. 12. ἀνταπόδοσιν vocat, quod nomen deductionem interpretatur Marinellus, accuratiùs Mercurialis, repensionem talionis; veluti accuratissimè itidem sacra vulgata in diuinis oraculis retributionem, dum Lucas sacer, cap. 14. ac diuinus Paullus ad Rom. cap. 11. eodem vterentur vocabulo. quæ diuina interpretatio longè mentem Hippocratis, ac sententiam illustriorem reddit. nam vberior ille fluxus puerperij per priorem hebdomadam, quasi retributio quædam est, alterius detentionis sanguinis, sub

ſub priori altero conceptionis ſeptenario. Natura igitur, harmonia gaudens, à partu retribuit, quod in fœtus nutritione, ſub prioribus illis diebus abſumendum erat. quod ſi fortè à partu huiuſmodi non fiat retributio, quaſi impedita natura, malè agitur cum enixa. Sed concentum proſequamur: cum poſt priorem hanc hebdomadam ſanguis ſenſim alliciatur, paucúmque genitura ſugat, formationis potius operi intenta Natura: quæ formatio, iuxta ſexus diſtinctionem, triceſimum, vel quadrageſimum ſecundum ſolem conſtitutum habet terminum: pari ratione per totum hoc idem tempus, retribuendo minori illi abſumptioni (cum maior coacernetur ſanguinis copia, quàm requiratur ad minorem illam inſtitutionem.) lochia percurrunt, & non amplius: cum mox, & vberior fiat partium nutritio, ſoli auctioni fœtus iam coarticulati intenta pariter natura, vt idem dictator ſummus accuratè innuit libr. 5. Aphor. ſen. 14. & ita à partu nulla retributio, quæ reliquis à prædictis conceptionis temporibus ſatisfaciat.

Infirmat hanc doctrinam Auctor libr. 1. de diæta, numer. 21. dum eloquitur, *Non in æquali temporis ſpatio omnes fœtus exornantur, ſed alij citius, alij tardius, prout ſinguli, & ignem, & alimentum fuerint nacti. Alij itaque in quadraginta ac tribus diebus ſcaturiunt, ac formantur, aliqui in quatuor menſibus &c.*

Huic auctoritati, iuxta Galeni optimam cenſuram, tum libr. de aliment. fac. cap. 1. tum libr. 1. de rat. vict. ſen. 18. nos ſatisfaciemus dicendo, hunc librum tantùm abeſſe, Hippocratis germa-

num esse, quod ipso Hippocrate indignus sit, cum ænigmaticus, obscurus, & alienis ab Hippocrate sit refertus locutionibus. Apparet idipsum nunc, dum præter Hippocratis mentem, carceri fœmineo alterum addiderit solem, & formationis primæ carceres nihilominus cum vltimis fœdè confuderit. Aristotelem iugiter, virum perspicacem miramur, cum libr. 5. de animal. generat. cap. 6. affirmarit marem ipsa fœmina calidiorem, & in vtero mobiliorem, tum intra parentis ergastulum celerius multò ipsam perfici: postea, quasi sui oblitum libr. 7. de animal. historia, cap. 3. hæc, ceu priori opposita recensere, *Purgationes autem accedunt plurimis, cum conceperint ad tempus quoddam, scilicet, triginta dierum, maximè si concepta fœmina est: quadraginta si mas. A partu etiam purgationes eodem dierum numero consequi volunt, quamquam non æquè ita diligenter eueniunt.* Concordes fient loci, si vltimum hunc corruptum ac depravatum dixerimus, inuersos vnà sexuum terminos, quod ex serie verborum innotescet palam, cum præcedentia, tum subsequentia verba, haud dubiè à nostro summo dictatore mutuatus sit, vt & idē ipse innuit verbo illo *volunt* virum autem hunc ineffabilem, diuinum, & vt appositè censet Lipsius, cent. 2. Epist. 48. excedentem humanum fastigium, quem itidem omne sęculum admiratur, ac suspicit. Aristoteles, arrogantia victus, ne nominare quidem ausus fuit. Rursus, & quod corruptus sit locus, ex eo fit manifestum, quod hæc doctrina à cunctis ferè Philosophis recepta sit, fatentibus planè tardius multo fœminam in vtero efformari ipso mare.

mare. & cum purgationes conceptionis temporibus correspondeant, idem iugiter affirmante Aristotele, necessariò autumandum, hunc potius illud idem sentire cum ipso Hippocrate.

Doctores quidam classici Ludouicus Duretus in Hipp. coacas præl. tract. 3. sen. 4. tum Ioannes Lalamantius in lib. Hip. de octim. partu n. 15. in 5. schol. puerperij durationem etiam ad dierum numerum typicæ menstruæ purgationis referunt, retribuendo cuilibet diei nouenarium alterum. vnde quę per biduum purgantur in lochiis reddendis, soles exigunt decem & octo, quæ per triduum 27. & sic de reliquis. Verum hæc opinio mihi magis videtur acuta, quàm vera. inuertit namque Hippocraticos fines, & assiduo reluctatur experimento. è studiosorum igitur mentibus ceu futilis obliteranda.

De mensura, ac pondere lochiorum.

Cap. XVI.

Exposito puerperij durationis tempore, potissimum iuxta insignem Hippocratis doctrinam, neque Aristotele, aut vsu reclamante; longius modò pergere lubet, docereque eiusdem puerperij quantitatem, sub mensurali ratione, ac ponderis. Huius quantitatis definitio, altera longè difficilior est, cùm illa, sub vno saltem claudatur stato termino, hæc altera multiplici, quotus ferè indiuiduus fœminarum numerus, quid quod nec singuli discreti dies eandem inter se harmoniam seruant, cum variè, ac inæqualiter

moueatur natura, iuxta varias occurrentes caussas, siue prophases, siue abditas. Signat tamen quandam mensuram, artificio plenam dictator summus lib. 1. Aph. sen. 2. & 13. & lib. 3. de humer. sen. 17. hanc, Galenus in com. libri de Humoribus omnem vacuationem complecti cēset, tam quæ arte fit, quàm quæ à Natura molitur. Libella autem hæc est, quòd quæ vacuantur non metiamur multitudine, sed si qualia oportet vacuentur, atque facilè id ægri ferant. Sub hac, plurima reducere expedit, puerperæ videlicet temperamentum, ætatem, partionis numerum, an primipara vel secus, nati sexum, & naturam, puerperij partem temporis, puerperæ vitæ præcedentis institutum, ac consuetudinem, anni tempus vrbis clima, ac regionem, statum cæli, & reliqua. cuncta enim hæc augere, vel minuere puerperij mensuralem quantitatem, nemo est qui dubitet. iuuencula namque in primo pubescentis ætatis limine, primipara, aut quæ in vltima pariendi iam consistit ætate, pituitosa itidem, venásque strictas habens, vti quæ vltra modicum latitudinis puerperij parcissima, seu quæ tenuissimo vtitur victu, quæ sub opora, vel autumno degit, quę inclementem incolit regionem, etiā sub quolibet extremo, quæ iugiter masculum enixa fuerit: hauddubiè huic fœminę, cunctis his, aut maiori ex parte concurrentibus, cum minima in corpore redundet sanguinis copia, & minora fluent lochia, etiam & vtriusque quantitatis ratione. vti contrà, quę oppositis fruetur conditionibus, copiosiora potiùs.

Cęterum si æstimemus accuratam hanc libellam, iuxta vtramque conditionem, seriò à Sene obseruatam,

tam, hanc perbellè omnem puerperij quantitatem explorare, quasi certò videbimus. quamprimum illud qualia, humoris insinuat speciem, siue quantitate ponderosa, siue qualitate tantùm peccantem. euphoria, vacuatam iam eandem secundum naturam quantitatem ostẽdit: cum moderatum, & quod secundum naturam euphoriam tantùm inducat. Hinc Galenus lib. 1. Aph. sen. 3. inquit, *Et vt in vniuersum præcipiatur, ægrotantis vires spectare, & solerti coniectura æstimare oportet, & quoad sustinere, nec dum fatiscere videbuntur omne studium, & operã conferre ad exuperantis humoris vacuationem.* In hac igitur sententia maximè in cunctis vacuationibus euphoriam commendat: háncque summoperè Naturam cauere, dum non impedita operatur, est quàm quod certissimum. sagax enim est, prouida, suauis.

Præter hanc elegantem libellam, vt vndequaque fiat hæc doctrina perfectior, Naturæ ordo in reddendis lochiis pariter obseruandus. quia hæc vacuatio retribuit & compensat omnem illam collectionem, & accumulationem mensium typicorum, qui per totam conceptionem circunciduntur. hoc enim sonat συλλοχείας, quasi ἀθροίσματα, vt in libello Interpret. Vocum Hippocratis Galenus retult sumpta metaphora, inquit, ἀπὸ τῶν λόχων συνειλεγμένων, seu ab his qui in exercitu congregati, & collecti sunt. Cum itaque huiusmodi sit ineffabilis ille Naturæ ordo, vt sub primo septenario nihil, aut quàm minimum sanguinis ad se genitura alliciat, ita in partu talionem rependens, sub prima hebdomada grandis, copiosáve lochiorum fit emanatio. Rursus, quo maior sensim fit intus suctio, ad por-

tioné augmenti embryonis per singulos soles, ad vltimam vsque coarticulationis metam: similiter sensim etiam per singulos soles ad carcerem vsque puerperij procedit, decrescit iugiter ipsa purgatio. tum iuniores paucioribus, seniores pluribus repurgantur diebus. quibus omnibus, quanto citius circunciditur lochion, tanto periculosius laborant. In abortu eadem est æstimanda normá, dummodò tépus connotetur conceptionis. nam minori existente fœtu, parcior, per minúsque temporis internallum purgatio expectanda: secus autem grandiore existente: dummodò altera non occurat præter naturam caussa.

Pondus omne mensurale collectiuè totius durationis lochiorum definit Hippocrates lib. de Nat. puer. nu. 12. librarum fermè triginta in nixu fœmineo, in virili autem duodeviginti. & in vtroque partu ait, & sanguis concrescat oportet, & in frusta prorumpat. sit igitur similis victimarum sanguini, vt supra ex eodem Hippocrate lib. 16. c. 65. diximus, vel syncerus vt Aëtius, vel vt Aristoteles li. 7. de hist. an. c. 1. & lib. 2. de Gener. an. cap. 4. cum Hippocrate quasi recens occisi animalis. Morbosis mulieribus modum non seruat, verum sæpe parcior, & qualitate deterior. Vt cuncta hæc dilucidiora reddat Hippocrates, ad spécifica vsque descédit, tum citato lib. de Nat. pueri, nu. 12. tum lib. 1. de morb. mul. & cuiusque diei dosin mensuralem assignat puerperij ad Atticam heminam alteram, ac semissem, primis saltem diebus, paullò plus, aut minus, pro temporis puerperij ratione, donec illud ad incitas sit redactum. Quare hęc erit libella secundum naturam sanarum mulierum, & quæ sanæ futuræ sunt, cum mor-

morbosas variè se habere censendum sit.

Cæterum vrget modò non leuis difficultas, cur interpretes in his Hippocratis locis vertant Atticam hæminam, cum apud Athenienses mensura hæc, vti nomen, nullatenus fuerit in vsu: quid quod & Hippocrates potius dixerit πλῆθος Ἀττικῆς κοτύλης ὅλης καὶ ἡμισείας τὸ πρῶτον. *Copia Attica cotyla vnius & dimidiæ primū.* Si igitur cotyla, mēsura nota & assueta Græcis; cur vtuntur hęmina, nomine potius, ac mensura Romana, & Græcis ignota? Dicent fortè, quia hæmina Romanorum maximè inter reliquas mensuras ad naturam Atticæ cotylæ accedit: & hinc interpretes quotiescunque cotylam reperiunt apud auctores Græcos, hæminam interpretantur, nobis magis vulgarem, ac notam. Ioannes Marinellus, & Hieronymus Mercurialis Hippocratis peritissimi interpretes, meo quidem iudicio, duplici aberrant nomine, primo, quia impropriè vertunt pro cotyla hæminam, res & nomine, & re distinctæ Græcis itidem inusitata, imò & incognita mensura. vnde cotylæ potius nomen tenebantur seruare, vt quidam seriò interpretantur. Secundò, quod, posito, pro cotyla vertant hæminam, haudquaquam ius, Atticam iungere, cum nullatenus hæc mensura Attica, sed Romana potius.

Cotyla itaque mensura Attica est, quam Gorræus doctissimus lib. definit Med. τὸ K. in voce κοτύλη capere affirmat τέταρτα δύο, hoc est quartaria duo, siue Italicas vncias mensurales nouem, quæ ad septem cum dimidia ponderales reducuntur. hoc confirmat Galeni auctoritate desūpta ex li. 5. de cōp. med. secund. gener. Ait deinceps cotylā à Græcis, etiam & alio nomine vocari τρυβλίον, & ἡμίξεστον,

seu sextarius dimidius. & cum ξέστης sit sextarius, qui continet duas cotylas, haud dubiè ἡμίξεστον, seu semis sextarius erit cotyla vna, quæ cotyla, etiam præter Gorræum, testante Francisco Vallesio, diligentissimo illo opere de ponderibus, & mensuris, cum vncias nouem mensurales Italicas capiat, quãdo Hippocrates dixit, fœminas per singulos dies primæ saltem hebdomadæ puerperij cotylam vnam cum semisse reddere, intelligendum, quod purgabunt per singulos hos dies vncias tredecim cum semisse mensurales Italicas. Hicque sensus huius Hippocratis loci de Nat. pueri, & alterius de morb. mul. legitimus, atque germanus.

Cæterum, & hæmina Latinorum, vt nuper diximus, etiam re à cotyla distinguitur, cum ex sententia clarissimi viri Iacobi Syluij, vnicè in arte Pharmacopoliç eruditi, tum & Francisci Vallesij citato nuper libro 3. de simpl. ad compos. prępa. mensura sit vncias decem Italicas continens. Idem sentire videtur Iacobus Hollerius com. in sen. 57. lib. 5. Aph. Verũ alij sentiunt contrà, vt & Georgius Agricola li. 1. & 2. de pond. & mens. qui arbitrantur, vncias potius nouem continere, vti & cotylã Græcorum, & illud nomen deriuari itidem à Græco vocabulo ἥμιον, seu sextarij dimidij mensurã, auctore Festo. Cum autem sextarius ex libra vna & semisse constet, hæmina necessariò vncias tantum nouem continebit. Idem approbat & A. Gellius lib. 3. noct. Attic. cap. 14. cum dicat hæminam quartarios capere duos ex Volusio Metiano, seu sextarium medium: quilibet autem quartarius vncias continet quatuor cum semisse. vti sextarius libram vnam cũ semisse. Quare hæmina vncias nouẽ tantum capiet: vti

vti Atticorum cotyla. Veruntamen potius Syluio assentirer, & hanc decem continere crederem, vti & doctissimus Vallesius eo libro accuratè demonstrat. qui simul apprimè ex Galeno, & aliis classicis viris docet vnciam cõtinere drachmas octo, drachma scrupulos tres, scrupulus grana viginti quatuor: vnde drachma continebit grana 72. haudquaquam, vt vulgus pharmacopolarum grana 60. & vncia drachmas nouem. Quæ deprauata numerandi cõsuetudo ab illa dimanauit Salernitana schola, in tenebris olim sedente, dum adhuc clarissima Græcorum luce non frueretur, nisi mediante obscura, & opaca Arabum caligine. Hæc perfunctoriè sint dicta, cum & non minimam exoptent moram, nec leue requirant iudiciu m.

An termini ab Hippocrate præscripti de lochiorum duratione, metis opponantur à sacro Moyse signatis in diuinis oraculis.

Cap. XVII.

Svmmus dictator Hippocrates, natus ferè in miraculum, cuius pariter insignis doctrina ab omni sæculo, ceu diuinum oraculum exculta, & sentio recepta semper, & vbique fuit, vltimos hic enixarum (vt crebro replicauimus suprà) tricesimum solem in nixu masculino, aut secundum supra quadragesimum in fœmineo, consultò statuit carceres. Infallibilis autem, ineffabilis, ac diuina sapientia hos eosdem, ceu claudicantes expungit, respuit: dũ Moyses cœlesti quodam afflatus spiritu, quo ineſ-

fabile illud Pentateuchon opus exarauit, libro inquam illo, quo Leuitas instruit ca.12. distantissimos eius de puerperij assignat terminos. Hic igitur insignis Philosophus, & vt Clemens testatur Alexandrinus illustris pariter Medicus: non doctrina solũ labore parta in inclytis Aegyptiorum litterarum emporiis, incomparabilis fuit vir, verum & altera altioris ordinis ab inaccessibili & sacro lumine dimanante, infusa, cuius nutu Hebræis, quorũ Princeps fuit, diuinã, ex Numinis præscripto, sãxit legẽ *Mulier si suscepto semine peperit masculum, immunda erit septem diebus, iuxta dies separationis menstruæ. & die octaua circuncidetur infantulus: ipsa verò triginta tribus diebus* (iuxta vulgatam, & septuaginta interpretationem) *manebit in sanguine purificationis suæ, omne sanctum non tanget, neque ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies suæ purificationis. Sin autem fœminam pepererit immunda erit duabus hebdomadibus, iuxta ritum fluxus menstrui, & sexaginta sex diebus manebit in sanguine purificationis suæ.* Hactenus diuinus Moyses.

Ad huius diuinæ legis perspicatiorem intellectionem quædam sunt quamprimum exponenda, ac lustranda. Apud ipsos Hebræos immundum, ac separatum res quidem erant distinctæ: in menstruata verò, ac puerpera simul concurrebant. de menstruata liquet in eodem Leuitico cap. 15. & 19. de enixa autem hoc eodem 12. capite. Menstruata modò relicta, puerpera & immunda, & separata erat in masculino nixu per priores septem dies, in fœmineo vltrà; per quatuordecim videlicet soles. Et quia immunda, interdicebatur ei rerum sa-

crarum

etarum communicatio, ingressus nimirum in sanctuarium, & post templi ædificationem etiam in templum, visus itidem carnis sacrificij. quæ immundicies producebatur ad vltimum vsque puerperij terminum à sacro Moyse statutum: quadragesimum videlicet in masculino nixu, octuagesimum in fœmineo. Istud, verba illa declarant, *omne sanctum non tanget, neque ingredietur in sanctuarium, donec impleantur dies purificationis suæ.* Implentur autem dies hi triginta tribus diebus in masculino nixu supra primum septenarium, vti sexaginta sex supra secundum itidem septenarium. Porrò dicebatur separata per priores septem dies in virili partione, sicuti in fœminea per quatuordecim. Et quia separata, per hæc tempora interdicebatur similiter ei profana communicatio cum hominibus: nec enim alicui cibum, aut potum cum illa sumere ius erat, quin simul pollueretur & ipse, nec eius vestes contingere, aut vir eius ad illam accedere. hæc videntur innuere verba illa, *Iuxta dies separationis menstruæ.* quasi per dies illos septem; aut quatuordecim non solum immunda sit, verum & separata, & se abstineat ab omni hominum communione.

Ex hoc itaque diuino oraculo (cui tanquam pij, & orthodoxi firmiter semper adhærere volumus, omni spreta, ceu vacua humana sapientia) fit palam vtrosque reales puerperij limites, etiamsi vtroque nixu maris, ac fœminæ distinctissimos fuisse signatos à sacro Moyse, quam à summo Medicinæ Parente Hippocrate. In maris namque portione puerperij primum septimo finiri, & vltimũ 40. in fœminæ autem primum itidem vt vltimum

80. sanxit accuratè sacrarum litterarum Auctor. Hippocrates verò contrà, primum in vtraque partione, sub primo septenario claudi perhibet, vltimũ in maris 30. in fœminæ 42. sole terminari nihilominus consultò decernit. Neque audiendus modò Abulensis Hispanus doctor clarissimus, quem sequitur Ioannes Pineda libr. 1. de rebus Salomonis cap. 10. dum arbitratur vltra priores illos terminos primi, & secundi septenarij enixam lochia ampliùs non reddere: sed vltimas alteras metas à diuino Spiritu ob moralem tantum significationem constitutas. Error dilucidè detegitur, tum à Sacri oraculi verbis, *Manebit*, inquit, *puerpera in sanguine purificationis suæ ad* 40. *vel* 80. *dies*. Si igitur in sanguine purificationis manebit ad illos vsque terminos, propter quem sanguinis fluxum immunda: ergo vltrà procedet sanguinis fluxus, supra illos priores terminos, cuius ratione indiget reapsè ipsa puerpera purificari. tum conuincitur Abulensis & Hippocratis testimonio, & totius insignis Medicorum scholæ, & ipsius etiam Aristotelis auctoritate, nec non & reliquorum Philosophorum doctrina, vsu iugiter quotidiano, ac frequenti experimento, cum in his quæ sanæ sunt, ac futuræ tales, admittant illi, & nos experiamur, per plurimos dies à decimoquarto sole semper lochia reddi, & vberrimè sanè. Quare ex his liquidò constat, aduersari hanc Hippocratis doctrinam, in terminis puerperij assignandis diuinæ Sapientiæ.

Cæterum huc vsque (liberè testor) me quemquã non inuenisse, aut inter sacros Theologos, aut summos Medicos, qui hunc nodum, intricatum sanè exolueret, dispatia hæc in vnum redigeret sensum.

omnes

omnes quidem eundem intactum reliquerunt, vno dempto Francisco Vallesio, doctissimo Hispano, qui in hoc difficili euripo fluctuat valdè, iactatur, procellosísque agitur tormentis. perperam námque libro illo cap.18.qualitate graui de sacra Philosophia, hæc disiuncta componere intendit: immò fœdere relicto, vnà & Hippocrate, rei iam grauitate conuictus, omni rursus humano robore destitutus ac expes, ad sacram confugit anchoram: & quasi profugus, inchoato prius bello, aliis committit victoriam, aut pudore fortè suffusus, cautè aufugit, aras petit. Præterea Ludouicus Duretus vir apprimè doctus, commentario illo aureo in Hippocratis Coacas prænot.lib.3.tract.3. in sen.4. postquá ostenderit durationem puerperij pendere ex duratione typici mensurni fluxus, ita vt cuique ex his diei nouenarium alterum respondeat in lochiis; tádem in hæc prorumpit verba, *At verò sanctißimus Moyses edicto Dei sanciuit, vt mulier menstrualis cõtineat se in menstruis septem dies: propterea autem quadraginta in puerperiis.* Verum hæc, præterquam quod nostrum nõ attingunt scopum, plurimis quidem scatent erroribus. Inprimis, anilis illa harmonia, vt suprà iam ostendimus: mox nec septem nouenarij harmonici numerum adimplent quadragenarium, cum constituant potius 63. terminos vltra quadragesimum nixus masculini, & infra 80. fœminei. Tandem cum disparati sint termini puerperij, iuxta nati sexus diuersitatem, haudquaquam in typicis mésibus vlla potest adesse harmonia, nullúsve concentus huius termini vinci per nouenarios, cum alteris binis ac diuersis puerperij. Argutula igitur chimæra, nugæ meræ.

Ego, etsi in hac humana rerum omnium caligine cum reliquis sim ignarus: qui sperem, me cæteris anteire. tamen diuino afflante Spiritu, cuius nutu, testante pio nostro Damasceno in prom. lib. 1. can. òmnis sermo gratiam recipit, discum hunc ponderosum, impellere vltrò conabor. Neque audaciæ, aut temeritati tribuendum, cum studio tantum veritatis allectus, cuius plenitudine iudices exardesco, hoc sim difficile aggressus iter. Si metam attigerim, viderint sapientes, si quid autem istis rectiùs ipsi nouerint, impertiantur rogo, sin minus his mecum fruantur, donec ipsis altera lucescat dies. Rem ordiamur.

Hippocratis doctrina, Apollineæ scientiæ celebris gloria, supra statam Cyllenij quadraturam, ceu augusta, ac immobilis per omne sæculum stetit semper intrepida, ruinam ipsa contemnens omnē. concinnitas eius tanta, quod illud appositè Lysiæ Atheniensis Architecti minori de caussa attributum, huic nos ascribamus, ruituram siquidem vniuersam eius structuram, si vel verbulum vnum, tāquam lapillum detraxerimus. Quare, & firma de lochiorum duratione Hippocratis sententia, stata ac certa eorundem mēsura. Roborat nihilominus eandem (præter circularem superiori capite traditam rationem) quotidiana olim exempla, ad hęc vsque nostra tempora confirmata. neque vllibi, aut aliquo orbis climate, aut regione, sanam enixam, aut in futurum sanam obseruatum, Hippocratæos carceres fuisse transgressutos. quamuis propter aliquam pręter naturam caussam illos amplius protrahi aliquando, credamus. Cum itaque assidua hæc experientia, & rerum omnium sit magistra, & vim

vim demonſtratiuam habeat, cum ex ipſa principia eliciantur, immobilis exinde, ac firma vndequaque ſtabit Hippocratæa ſententia, iuxta eius mentẽ expoſita, quod de terminis ſanarum, & quæ huiuſmodi futuræ ſunt, ſolum intelligatur. Præclara quidem Hippocratis doctrinæ eulogia: à quo, vti à reliquis idololatris Philoſophis illa cuncta, quæ vera dixerunt, tanquam iniuſtis poſſeſſoribus, vindicanda cenſet, & ſeriò, iubar fulgentiſſimum Auguſtinus diuinus libro ſecundo de doctrina Chriſtiana.

Cæterum dum diuina, ac ſacra eloquia auguſtiſſima, & infallibilia, & infallibili, ac omni ſapiente principio emanantia, 2. Tim. 3. 2. Petri 1. de eorum veritate, quis ambiget? de firmitate, quis dubitabit? Quare explorandum, qua ratione hæ contradicentes ſententiæ veræ, Omnis lochialis purgatio nixus maſculini triceſimo clauditur ſole: & omnis eadem ad quadrageſimum potius producitur, non triceſimo terminatur. Intrita res, ardua ſanè!

Hanc rem, etſi difficillimam, nos, poſt aliquot labores, & ingentes elucubrationes, facilè modò exoluemus, ſi dixerimus, Hippocratem metam tantum attigiſſe mulierum ſanarum, & huiuſmodi in poſterum, earum inquam, quæ ſub ſanitatis latitudine continentur. Sacroſanctam autẽ Scripturam, non has tantum, verum & reliquas, eas inquam, quæ morboſæ ſunt, & quæ futuræ. Hippocratis illud, ex eiuſdemmet verbis conſtat, tum li. de Nat. pueri num. 10. tum libr. 1. de morb. mul. nu. 98. Mos autẽ ſacri eloquij dilucidè aperitur Leuitici c. 15. ſi alterũ caput eiuſdẽ Leuitici perſcrutemur, in

quo idem Legis sanctor Moyses statuit, purgationis mensium typicorum terminum, septimum diem; per quos & immunda erat fœmina, & separata. qui terminus, iuxta Hippocratis doctrinam, libr. 1. de morb. mul. nu. 15. & lib. 6. Epidem. com. 1. sen. 7. Aristotelem itidem lib. 7. de hist. animal. cap. 2. non sanatum tantum, verum & sterilium, & morbosarum: cum sanæ, ex eodem Hippocrate tertio, aut ad summum quarto sole suum claudăt terminum. Si igitur in mẽsurno fluxu, meta, quam astruit Spiritus Numen, sanas, morbosas, ac steriles comprehendit, simili haud dubiè ratione sub carceribus puerperij tandiu productis, & sanas, & morbosas comprehendet enixas. Huius autem rei haudquaquam difficilis ratio, etsi moralis.

Deus O. M. simplicissimum ens, purissimum, omnem respuens à se grauitatem, cum in cunctis creaturis maximam requirat, & exoptet simplicitatem, puritatem, atque munditiem, vt ne Angeli quidem, ante eius Thronum puri adhuc reperiantur, iuxta illud Diuinissimi Dionysij li. de Ecc. ca. 5. Hierar. *Quippe in quo purgandi spiritus, altißimo litentur more*: nihilominus cùm inter reliquas creaturas vnicè hominem affectet, philanthropia exardescat, hunc eisdem dotibus insigniri prorsus desiderat. Innuit hoc idem apertè (vt ne ab instituto recedamus) dum Hebræis per Moysem infinita ferè præcepta sanxerit. quæ quamuis videbantur redũdatia, tamen ob duplicem potissimum rationem illa conferebant, fiebántque illis opportuna. Et quia, vt retur D. Thomas 1. 2. q. 99. ar. 3. ad 1. cum actus humani se extendant ad cultum diuinum, proinde ceremonialia hæc conducebant præcepta, vt in diui-

num

num cultum affabrè instituerentur, placentésque fierent Deo. Istud indicat palam hoc enixarum pręceptū, quo, abstinentes enixæ sanctuarij ingressum, se Deo peccatrices innuebant, actus quidem Altissimo gratissimus. hinc idem Dominus per Ezechielem dixit, *Et pollui eos in muneribus suis.* quod idem Angelicus doctor citato loco interpretatur, *pollutos ostendi, cum offerrent omne, quod aperit vuluam propter delicta sua.* Rursus apposita erant tot illa præcepta, quia vt eleganter demonstrat idem diuinissimus Dionysius citato nuper lib. cap. 3. par. 3. vetera illa, diuina Iesu Christi futura opera præcinebant: quasi disponentia ad perfectam generis humani salutem, quæ per Christum Dominum futura erat. Itaque ceu adumbrationes quædam erant legis futuræ Gratiæ, in qua summa requiritur cordis munditics, sub figurata illa corporis puritate. Hanc maximam legis gratiæ cordis mūditiem, dum contemplasset insolens, quantum acutus Auerrhoes, ineptè, sicut plurima alia dixit, legem hanc impossibilium esse; vti accuratè alterā, quam ipse sordidè profitebatur, porcorum. nam aliud non est infœlix illa, ac sordida Mahometanorum secta. Verum enim verò nos fœlicissimi, ob immensam summi Dei clementiā, ac bonitatem, sub hoc dulci, ac suaui viuimus iugo, *& omnia* cum Apostolo ad Philip. 4. *possumus in eo qui nos confortat.* cui sit salus, honor, virtus, gloria in secula seculorum, Amen.

Ordinabatur igitur veteris illa lex, seu cum Epiphanio sanctissimo, in serm. pal. legalis illa hyems, ad alteram istam gratiæ, & ad floridissimum hoc verni tempus: vti hæc rursus ad illam supremam, ac cælestē vitam. Et cum illud, ad quod ordinatur,

ac dirigitur res,lõgè sit prǽstãtius,ac vnà perfectius. hinc in illo priori ænigmate corporali subfigurabatur,ceu in archetypo sinceritas hęc,& mũdities cordis legis gratiæ, confirmante istud domino,Matth. 5.ac dicente, *Beati mundi corde, quoniam Deum videbunt.* vltimum sanè bonum, ad quod diriguntur præcedentia. Quare archetypus ille, operæ pretiũ erat, omni ex parte demonstrasset exactam hanc, & absolutã cordis munditiem. Et proinde ineffabile decus, per hunc Legislatorem Moysen, illum præscripsit diutissimum puerperij terminum salubres enixas, tum insalubres, amplectentem: vt definito vltimo illo carcere, proculdubio mundè se præberent coram Domino in sanctuarij ingressu. Omnisapiens itaque Deus summa sapientia cuncta prouidet,& eius vnà ancillæ Naturæ operibus seriò præuidet: quæ cum variis obiiciatur mutationibus, tum propter alterabilem corporis materiem, motus varios, locorum ac temporum diuersas cõstitutiones,& alia plurima nobis obuersantia, quæ sæpissimè nostrum immutant corpus, in morbosũmve redigunt statum: hinc diuino illi cõditori, haud quaquam terminum alterum secundum naturam, mox ab Hippocrate assignatum, ne statuere quidem placuit: immò, & alterum astruit, & insalubrẽ vnà continentem: ne vlla ratione pollutæ, ac immundæ starent ante Dominum.

Non opponitur igitur Hippocratis doctrina, diuinis eloquiis: quamuis ab vtrisque tam dispatati, ac varij signentur carceres.In primo autem puerperij termino struendo ambo conueniunt,cum vtriq; septimum eiusdem definiant solem. hoc solo intercedente discrimine, quod diuina sapientia in nixu

mar-

maris hunc potius, in fœminæ verò vltrò, & decimum quartum assignet: Hippocrates sexus confundit, cum nulla apud ipsum sit facta mentio de ipso decimoquarto. Cæterum eius doctrina huic termino suffragari videtur, dum fœminea cuncta intra vterum tardiori multo gradu moueri scribat, ad quarum concentum lochiales res pari passu ambulare itidem arbitretur. Quamobrem nulla ratione discors magni dictatoris doctrina, cum ineffabili ac perenni sapientia. quia reapse Hippocratæi termini secundum naturam, & tantum eosdem limites generationis fœtus secundum naturam respectant. etsi inter hos, testante Aristotele lib. 7. de hist. animal. capite tertio exacta non sit æqualitas temporum, cum variè in his se habeat Natura. Sed quid Aristotelem commemoro? cum & ipsemet Hippocrates, ipso prius, idem fateatur lib. de alimento, dum de hac subiecta materie, quatuor referat opiniones, & tandem concludit, *Non est, & est.* quasi dicat, in difficili huius diexodi labyrintho, cum variæ occurrant opiniones, non est forsan verum, quod isti sentiunt, & est possibibile aliquem eorum veracem esse. Perfectè autem solus ille rem assequitur, qui fœtum plasmauit. De hac nostra interpretatione possunt erigi aliquæ aliæ caussæ, sed quia morales, à nostro consilio alienæ, qui solas exploramus physicas; hinc illas, silentio obuoluimus.

Cur ſtati ſignentur puerperij carceres;tum à Sacro Eloquio,tum ab Hippocrate.

CAP. XVIII.

POſtquam concordem oſtendimus Hippocratem, cum diuina Sapientia (neque aliud erat ſperandum de viro, quem Deus ſumma prouidentia exemplar vniuerſæ Medicorum ſcholæ propoſuerat orbi); ſupereſt modò cauſſas ſignemus, cur termini,& à ſacro Eloquio, & ab ipſo Hippocrate præſcripti,ſtati,neque alij diſpares. Hippocratæos, ceu ſecundum naturam quamprimum rimemur. Hic igitur lib.de ſeptim. partu, num. 6. conceptionem,partum,& abortum,eodem tempore iudicari, quo morbi,ſanitas,& mors venuſtè eloquitur. Sed hæc,diebus,ſeu ſeptenariis, menſibus, & quadragenariis,& annuo nihil minus iudicantur ſpatio, etiam iuxta Hippocratem,& vnà Galenum lib.3.Prognoſt.ſen.10. Ergo conceptio, partus, & abortus, hebdomadis,menſibus,& quadragenariis decernũtur. Vti itaque acuti morbi per ſeptenarios iudicãtur,chronici per menſes,quadragenarios,& annos: ſimiliter conceptio,partus, & abortus, per eoſdem gradiuntur terminos. Vnde lochia, partum reſpectantia,prima inquam illa,primo itidem,aut altero claudentur ſeptenario: vltima, ſi maſculinus nixus, menſe potius:quia poſt ſeptenarios, menſis conſequitur;ſin verò nixus fuerit fœminæ,cum huius ſexus res omnes intra vterum tardius moueantur, hinc harmonicum puerperium amplius protrahetur, & cum poſt menſem ſubſequatur quadragenarius,etiam quadragenario claudetur illud. Hæc eſt horum

horũ terminorũ ratio.Sed iẽ hanc lustremusãplius.

In hac historia menses, haud dubiè lunares intelligẽdi, cui res omnes fœmineæ subiiciuntur:& inter lunares consequutorij, in quibus Luna omnia zodiaci segmenta percurrit,mox iterum consequuto sole cum ipso coit, quasi contineat temporis mensuram à coitu ad coitum,quæ continet diebus 29. cum dimidio, minutis quadragintaquatuor & tribus ferè secundis. propter quæ minuta & secundas vltra diem mediũ, iam lanx vltra ęquilibrium, ad tricesimum vergit.diem.vnde tricesimus per hãc rationem potius dicetur lochiorum terminus Hippocratæus,haudquaquam vicesimusnonus. Rursus cur hic mensis,meta statuatur puerperij, non peragratorius,videtur facilis ratio.quia hic mẽsis,quarti septenarij terminus;ratio autem septenariorum amittitur, cum vltrò procedat iudicium. vnde fiet in altero productiori mense lunari consequutorio crisis lochiorum,in nixu masculino: eo præsertim, quod & hic mensis muliebria ista, conceptiones,ac partiones dispenset. Verum cum fœmineæ res (vt nuper diximus) lento moueantur gradu, & fœta maiori redundet excrementorum colluuie, dum fœmellam gerit, tum quia sexus frigidior, atque humidior:& ob minorem,atque languidiorem natiuum calorem, minor itidem absumitur excrementorum copia:tum quia vtero gerentes per totũ grauiditatis tempus, vt plurimum, deterius se habent,& inde maior aceruatur eorundem congeries. quare vlterius procedant lochia ius est: attingent igitur quadragenarium; terminus alter criticus, post mensem, & vltimus morborum acutorum ex decidentia. quo termino haud dubiè indiget enixa

ad vniuersam conceptionis sarcinam penitus deponendam: vti & humores multi, & crassi, morborum acutorum ex decidentia feraces, ad absolutam coctionem, huiusmodi itidem indigent termino.

Difficultas occurrit non leuis, quare supra quadragenarium binos alteros Hippocrates addiderit dies, cum & quadragenarius simpliciter morborum sit terminus? An quia fœminea, vti pituita, per paria mouentur? quadragenarius namque impar; ceu sexti septenarij terminus, vti vicesimus tertij, ex vtroque Medicinæ parente. Vltrò igitur procedit lochion, & primo mox pari clauditur, secundo videlicet, supra quadragesimum sole: nam fœminea, ceu frigida, & humida, ex Hippocrate lib. de Nat. pueri, num. 14. eodem motu, quo pituita. cuius itidem fruuntur temperie, mouebuntur. vnde cum respuant lochia quadragenarium, ceu imparem, primum subsequentem parem amplectentur. qui numerus, vti reliqui pares, ex accurata Pythagoreorum sententia fœmineus est; cum & res omnes fœmineæ pari claudantur numero, si temperiem seruarint frigidam, & humidam, aut facultatem eandē.

Porrò & eadem arte definiendi carceres sacri Eloquij. horum, primum quadragenarium signat, in nixu maris: quia cùm morbosarum statum ille complectatur, & hic numerus, limitem sanarum Hippocratæum superet; necessariò cum sit vltra mensem, ad quadragenarium protrahendum: meta quamprimum consequens mensem.

Rursus, cum lochiorum terminus, in nixu fœmellæ, Hippocraticus, qui & secundum naturam, per soles binos excedat quadragenarium primum, & necessariò sit amplius per quadragenarios computan-

putandum; binos in salubris status ad secundum vsque quadragenarium saltem producẽdus, cum nulla sit inter hos extremos intermedia mora. Fidem fidei Hippocratis struit diuinissimus Galenus lib. 1. Epidem. com. 3. sen. 22. dum historiam vxoris Epicratis, quæ & filiam pepererat, & acutè laborabat, interpretatur, & finem sententiæ imponens Hippocrates inquit, *Quadragesimo die pauca vomuit, biliosa. Iudicata est, & ab igne liberata prorsus octogesimo die.* Galenus com. in hęc verba, sic fatur, *Interea loci vsque ad quadragesimum diem ægrotabat: prorsus verò est liberata octogesimo. quare fac memineris, id quod experimenta attestantur, diem quadragesimum, & octogesimum decretorios esse.* Ex horum igitur doctrina latè, longéque patet veritas nostræ elucidationis. quod enim Hippocrates, & Galenus de diebus morbi critici, in hac referunt historia, proculdubiò etiam ex eorum mente dicendum, & de diebus fœtationis, ac puerperij criticis, cum eundem seruent vtraque tenorem. Quare sicuti huic enixæ, febre laboranti crisis quadragesimo incœpit, diu eo die biliosa pauca vomuit, & absolutè octuagesimo fuit iudicata: similiter, quæ enixa sub primo quadragesimo lochion terminauit, amplius procedens, quasi morbosa, ad secundum protrahit, & octuagesimo tunc, limite certo, illud circunscribit; terminus status præter naturam, in quo liberantur morbosæ, vti sub quadragenario sanæ, & quæ sanæ futuræ. cum in vtrisque necessariò, ceu extra mensem, crises fiant per quadragenarios, huicque doctrinæ præstruenda breuiter fides.

Neque hinc autumandum, enixam omnẽ has metas actu attingere sit necesse, sed potentia tantum, quasi termini isti vltimi sint, ad quos protrahit qui

lochion, ceu decretorij vltimi, vtrumque statum salubrem, & insalubrem amplectentes. nam vti diuinus Dictator de sanarum statu prorsus explicauit, sufficere sæpe, & salubriter ad vicesimum, si marem, aut vicesimumquintum, si fœminam peperissent, lochia deducantur: ita de morbosarum statu censendum, vltimos illos fines necessariò ne attingendos esse. Deinceps lustratur idem, & altera Hippocratis doctrina, hic namque lib. 2. Aph. sen. 23. decimumquartum vltimum morborum acutorum terminum signat: omnes tamen, ne hoc quidem termino claudi fas, cum quidam 3. iam alij 5. 7. 9. aut 11. terminentur. decimusquartus autem terminus vltimus, latitudinem amplectens, sub qua vagantur dies varij decretorij, morbos simpliciter acutos iudicantes. quod si vltra hũc carcerem fiat iudicium, iam morbi tunc, naturam acutorum simpliciter respuunt, & dicentur potius tũc aut acuti ex decidentia, aut chronici. Pari ratione, si lochia vltimos illos excesserint carceres quadragesimi, aut octogesimi, iam amplius non lochion, verum aut hæmorrhagia, aut fluxus muliebris vocandus. Quibus affectibus si fortè fœminæ laborassent, iam per distinctam alteram legem, & sanctuarij, & templi ingressus interdicebatur ipsis, ceu immundis, vt palàm videre est Leuit. c. 15. quo loco vnà mandauerat Legislator diuinus, etiam post horũ fluxuum accisionem, fœminam, vt immundam, ab ingressu sanctuarij, & templi se abstinere per tempus aliquot, cuius hæc diuina verba, *si steterit sanguis, & fluere cessauerit, numerabit septem dies purificationis suæ, & die octauo offeret pro se sacerdoti duos turtures, vel duos pullos columbarũ ad ostium tabernaculi.*

O ad-

O admirabilis corporis mundities, exactissimum symbolum puritatis cordis ineffabilis legis gratiæ!

Verum lubet modò corollarium quoddam texere, cum Petrus Garsia Carcero, Doctor Complutensis nobis ansam dederit. hic namque disput. 68. in libros 6. Galeni de loc. affect. cap. 5. frigidè, vti & alia contendit probare mensurni fluxus typici limitem, ad solem vsque decimum quartum deduci. & opinionis robur (vt eius fert sententia) consistit in illo sacro oraculo Leuit. cap. 12. in quo Spiritus Numen iuxta, ritum fluxus mensurni, etiam enixā per binas hebdomadas immundam iudicat, innuēs manifestò menses posse protrahi ad decimumquartum solem, cum ad instar horum, quotiescunque mulier fœminam fuerit enixa, per alios quartodecimos soles puerperia reddat. Mox & doctissimum demiratur Vallesium istud negligentem, & septimum tantum solem statuentem illorum carcerem, iuxta descriptum masculinum nixum. Nos verò hunc Garsiam non demiramur solum, verum irridendum arbitramur, cum inciderit in foueam, quā ipse fecit. Si enim Spiritus Numen, infra cap. 15. (vt nuper diximus) dilucidè, distinctè, ac planè, mensurni fluxus septimum solem vltimum assignat terminum, quando rem hanc ex instituto tractat: cur igitur nodum amplius in scirpo quærit, lucem in meridie? Sed ex eo magis deridendum censeo, quod mensium terminos distinguat ad distinctionem sexus: quasi mensurni fluxus, alij masculini, alij fœminei. O quisquiliæ, ô meræ nugæ! Quæ enim conuentio puerperij mulierum marem, aut fœminam enixarum, cum ipsis typicis mensurnis fluxibus, in quibus nullatenus aliqua occurrit, aut occurrere

fas sexuum distinctio ? Quare verba illa sacri Eloquij de discretione lochiorum ad discretionem nati sexus, aliò sunt referenda, vt nos suprà, & fortè seriò sumus interpretati, etiam iuxta dictatoris mentem. Puerperia itaque harmoniam seruant, cũ his, quæ in vteri claustro ab initio conceptionis contigerant, potissimum in deductione mensurni sanguinis ad partus alitionem, & auctionem. cúmque in masculino partu fluxus mensurni sanguinis per septem sileat soles, hoc silentium rursus compensatur in puerperio altero septenario, & ita per hoc temporis interuallum vberius fluit lochion. cúmque mox in fœmineo, ob sexus frigiditatem, genituræ imbecillitatem cum huius sexus omnia tardius procedant in vtero, ille idem fluxus per binas hebdomadas pariter sileat; retribuitur illud idem silentium, in nixu, altero copiosiori lochio, & per alteras iugiter binas hebdomadas. haudquaquã autem sacrum oraculum typicas mensurni fluxus periodos, quas per singulos, menses retribuunt mulieres, respectat sanè. esset enim istud somnium planè.

Hæc doctrina cum quouis nectare sit suauior, & quouis sole illustior adscripsi libenter, & vnà rescindendum discrimen, offensaculum tollendum sensi. Verum quia iam in portum (vt reor) appulimus, consistere modò decernimus.

De varia lochiorum natura, ac qualitate secundum naturam.

Cap. XIX.

Naturæ Genius Aristoteles libr. 5. Metaphys. ca.13.& 14. accurata methodo quantitatis disputationi, alteram citimam fecit qualitatis: quamuis

nis lib. Categ. de relatis ca. 14. alteram, inter vtráque collocarlt, & fortè propter rationes à Porphyrio, ac Simplicio non ignaue assignatas. Nos igitur exacta eâdem ducti methodo, puerperij quantitate exposita, qualitatis rationem inscribendam mox censemus. Qualitatum autem dissertatio tanti momenti (cum rerũ naturæ, tum essentiæ occultentur nobis) quod, quã proximè rerum omnium ideas digito quasi insinuent, illæ seu naturas abstrusas demõstrent. Hinc καταχρηστικῶς qualitates Medici, naturas appellar; quasi nobis sint naturæ magis expositæ, ac manifestiores: haudquaquam has præsumunt, qui rectè philosophantur, rerum esse formas essentiales. benè quidem easdem replicant, ceu proprietates ab essentia fluentes, cognitu ferè impossibili ipsa essentia. Quare cum frustrà quærerentur rerum formæ, ac essentiæ, ceu abditæ, & inaccessibiles, consultò medici qualitates has sub ratione naturæ inquirunt, amplectuntur. vnde seriò Galenus temperamenta rerum vocat essentias, natura quidẽ inuestigatione haud quaquam difficilis. sententia, & verbis Galeni vtar, ex li. 1. de vsu part. c. 9. *Insunt autem primum & maximè*, corporibus inquam, *temperamenta, quippe quæ propriam particularum substãtiã complent: corpus enim tale natura est, propterea quod caliditate, frigitate, humiditate, siccitate siccõmistũ est. nam carni esse carnem, & neruo neruum, & aliorũ vnicuique id esse, quod est, ob qualitatũ quatuor prædictarũ certã quãdã tẽperaturã cõtigit. Hæc igitur eis secũdũ substãtiæ rationẽ in sũt.* Eãdẽ tuetur sẽtẽtiã iterũ Galenus cum Hip. tũ li. 1. de nat. hum. sen. 15. tũ lib. ꝙ animi mores c. 3. & lib. 8. meth. c. 1. Quare semper in eàdem stat sententia, quasi medico sufficiat hanc

quo idem Legis sanctor Moyses statuit, purgationis mensium typicorum terminum, septimum diem; per quos & immunda erat fœmina, & separata. qui terminus, iuxta Hippocratis doctrinam, libr. 1. de morb. mul. nu. 15. & lib. 6. Epidem. com. 1. sen. 7. Aristotelem itidem lib. 7. de hist. animal. cap. 2. non sanarum tantum, verum & sterilium, & morbosarum: cum sanæ, ex eodem Hippocrate tertio, aut ad summum quarto sole suum claudāt terminum. Si igitur in mēsurno fluxu, meta, quam astruit Spiritus Numen, sanas, morbosas, ac steriles comprehendit, simili haud dubiè ratione sub carceribus puerperij tandiu productis, & sanas, & morbosas comprehendet enixas. Huius autem rei haudquaquam difficilis ratio, etsi moralis.

Deus O. M. simplicissimum ens, purissimum, omnem respuens à se grauitatem, cum in cunctis creaturis maximam requirat, & exoptet simplicitatem, puritatem, atque munditiem, vt ne Angeli quidem, ante eius Thronum puri adhuc reperiantur, iuxta illud Diuinissimi Dionysij li. de Ecc. ca. 5. Hierar. *Quippe in quo purgandi spiritus, altissimo litentur more*: nihilominus cùm inter reliquas creaturas vnicè hominem affectet, philanthropia exardescat, hunc eisdem dotibus insigniri prorsus desiderat. Innuit hoc idem apertè (vt ne ab instituto recedamus) dum Hebræis per Moysem infinita ferè præcepta sanxerit. quæ quamuis videbantur redūdaria, tamen ob duplicem porissimum rationem illa conferebant, fiebántque illis opportuna. Et quia, vt retur D. Thomas 1. 2. q. 99. ar. 3. ad 1. cum actus humani se extendant ad cultum diuinum, proinde ceremonialia hæc conducebant præcepta, vt in diui-
num

num cultum affabrè instituerentur, placentésque fierent Deo. Istud indicat palam hoc enixarum pręceptū, quo, abstinentes enixæ sanctuarij ingressum, se Deo peccatrices innuebant, actus quidem Altissimo gratissimus. hinc idem Dominus per Ezechielem dixit, *Et pollui eos in muneribus suis*. quod idem Angelicus doctor citato loco interpretatur, *pollutos ostendi, cum offerrent omne, quod aperit vuluam propter delicta sua*. Rursus apposita erant tot illa præcepta, quia vt eleganter demonstrat idem diuinissimus Dionysius citato nuper lib. cap. 3. par. 3. vetera illa, diuina Iesu Christi futura opera præcinebant: quasi dispositio ad perfectam generis humani salutem, quæ per Christum Dominum futura erat. Itaque ceu adumbrationes quædam erant legis futuræ Gratiæ, in qua summa requiritur cordis munditics, sub figurata illa corporis puritate. Hanc maximam legis gratiæ cordis mūditiem, dum contemplasset insolens, quantum acutus Auerrhoes, ineptè, sicut plurima alia dixit, legem hanc impossibilium esse; vti accuratè alterā, quam ipse sordidè profitebatur, porcorum. nam aliud non est infœlix illa, ac sordida Mahometanorum secta. Verum enim verò nos fœlicissimi, ob immensam summi Dei clementiā, ac bonitatem, sub hoc dulci, ac suaui viuimus iugo, *& omnia* cum Apostolo ad Philip. 4. *possumus in eo qui nos confortat*. cui sit salus, honor, virtus, gloria in secula seculorum, Amen.

Ordinabatur igitur veteris illa lex, seu cum Epiphanio sanctissimo, in serm. pal. legalis illa hyems, ad alteram istam gratiæ, & ad floridissimum hoc verni tempus: vti hæc rursus ad illam supremam, ac cælestē vitam. Et cum illud, ad quod ordinatur,

ac dirigitur res, lõgè sit præstãtius, ac vnà perfectius. hinc in illo priori ænigmate corporali subfigurabatur, ceu in archetypo sinceritas hęc, & mũdities cordis legis gratiæ, confirmante istud domino, Matth. 5. ac dicente, *Beati mundi corde, quoniam Deum videbunt.* vltimum sanè bonum, ad quod diriguntur præcedentia. Quare archetypus ille, operæ pretiũ erat, omni ex parte demonstrasset exactam hanc, & absolutã cordis munditiem. Et proinde ineffabile decus, per hunc Legislatorem Moysen, illum præscripsit diutissimum puerperij terminum salubres enixas, tum insalubres, amplectentem: vt definito vltimo illo carcere, proculdubio mundè se præberent coram Domino in sanctuarij ingressu. Omnisapiens itaque Deus summa sapientia cuncta prouidet, & eius vnà ancillæ Naturæ operibus seriò prænidet: quæ cum variis obiiciatur mutationibus, tum propter alterabilem corporis materiem, motus varios, locorum ac temporum diuersas cõstitutiones, & alia plurima nobis obuersantia, quæ sæpissimè nostrum immutant corpus, in morbosũmve redigunt statum: hinc diuino illi cõditori, haud quaquam terminum alterum secundum naturam, mox ab Hippocrate assignatum, ne statuere quidem placuit: immò, & alterum astruit, & insalubrẽ vnà continentem: ne vlla ratione pollutæ, ac immundæ starent ante Dominum.

Non opponitur igitur Hippocratis doctrina, diuinis eloquiis: quamuis ab vtrisque tam dispatati, ac varij signentur carceres. In primo autem puerperij termino struendo ambo conueniunt, cum vtriq; septimum eiusdem definiant solem. hoc solo intercedente discrimine, quod diuina sapientia in nixu mar-

maris hunc potius, in fœminæ vero vltrò, & decimum quartum assignet: Hippocrates sexus confundit, cum nulla apud ipsum sit facta mentio de ipso decimoquarto. Cæterum eius doctrina huic termino suffragari videtur, dum fœminea cuncta intra vterum tardiori multo gradu moueri scribat, ad quarum concentum lochiales res pari passu ambulare itidem arbitretur. Quamobrem nulla ratione discors magni dictatoris doctrina, cum ineffabili ac perenni sapientia. quia reapse Hippocratæi termini secundum naturam, & tantum eosdem limites generationis fœtus secundum naturam respectant. etsi inter hos, testante Aristotele lib. 7. de hist. animal. capite tertio exacta non sit æqualitas temporum, cum variè in his se habeat Natura. Sed quid Aristotelem commemoro? cum & ipsemet Hippocrates, ipso prius, idem fateatur lib. de alimento, dum de hac subiecta materie, quatuor referat opiniones, & tandem concludit, *Non est, & est.* quasi dicat, in difficili huius diexodi labyrintho, cum variæ occurrant opiniones, non est forsan verum, quod isti sentiunt, & est possibile aliquem eorum veracem esse. Perfectè autem solus ille rem assequitur, qui fœtum plasmauit. De hac nostra interpretatione possunt erigi aliquæ aliæ caussæ, sed quia morales, à nostro consilio alienæ, qui solas exploramus physicas; hinc illas, silentio obuoluimus.

Cur stati signentur puerperij carceres, tum à Sacro Eloquio, tum ab Hippocrate.

CAP. XVIII.

POstquam concordem ostendimus Hippocratem, cum diuina Sapientia (neque aliud erat sperandum de viro, quem Deus summa prouidentia exemplar vniuersæ Medicorum scholæ proposuerat orbi); superest modò caussas signemus, cur termini, & à sacro Eloquio, & ab ipso Hippocrate præscripti, stati, neque alij dispares. Hippocratæos, ceu secundum naturam quamprimum rimemur. Hic igitur lib. de septim. partu, num. 6. conceptionem, partum, & abortum, eodem tempore iudicari, quo morbi, sanitas, & mors venustè eloquitur. Sed hæc, diebus, seu septenariis, mensibus, & quadragenariis, & annuo nihil minus iudicantur spatio, etiam iuxta Hippocratem, & vnà Galenum lib. 3. Prognost. sen. 10. Ergo conceptio, partus, & abortus, hebdomadis, mensibus, & quadragenariis decernūtur. Vti itaque acuti morbi per septenarios iudicātur, chronici per menses, quadragenarios, & annos: similiter conceptio, partus, & abortus, per eosdem gradiuntur terminos. Vnde lochia, partum respectantia, prima inquam illa, primo itidem, aut altero claudentur septenario: vltima, si masculinus nixus, mense potius: quia post septenarios, mensis consequitur; sin verò nixus fuerit fœminæ, cum huius sexus res omnes intra vterum tardius moueantur, hinc harmonicum puerperium amplius protrahetur, & cum post mensem subsequatur quadragenarius, etiam quadragenario claudetur illud. Hæc est

horum

horũ terminorũ ratio.Sed rẽ hanc lustremusãplius.

In hac historia menses, haud dubiè lunares intelligẽdi, cui res omnes fœmineæ subiiciuntur:& inter lunares consequutorij, in quibus Luna omnia zodiaci segmenta percurrit,mox iterum consequuto sole cum ipso coit, quasi contineat temporis mensuram à coitu ad coitum,quæ continet diebus 29. cum dimidio, minutis quadragintaquatuor & tribus ferè secundis. propter quæ minuta & secundas vltra diem mediũ, iam lanx vltra ęquilibrium, ad tricesimum vergit.diem.vnde tricesimus per hãc rationem potius dicetur lochiorum terminus Hippocratæus,haudquaquam vicesimusnonus. Rursus cur hic mensis,meta statuatur puerperij, non peragratorius,videtur facilis ratio.quia hic mẽsis,quarti septenarij terminus;ratio autem septenariorum amittitur, cum vltrò procedat iudicium. vnde fiet in altero productiori mense lunari consequutorio crisis lochiorum,in nixu masculino: eo præsertim, quod & hic mensis muliebria ista, conceptiones,ac partiones dispenset. Verum cum fœmineæ res (vt nuper diximus) lento moueantur gradu, & fœta maiori redundet excrementorum colluuie, dum fœmellam gerit, tum quia sexus frigidior, atque humidior:& ob minorem,atque languidiorem natiuum calorem, minor itidem absumitur excrementorum copia:tum quia vtero gerentes per totũ grauiditatis tempus, vt plurimum, deterius se habent,& inde maior aceruatur eorundem congeries. quare vlterius procedant lochia ius est: attingent igitur quadragenarium; terminus alter criticus, post mensem, & vltimus morborum acutorum ex decidentia. quo termino haud dubiè indiget enixa

ad vniuersam conceptionis sarcinam penitus deponendam: vti & humores multi, & crassi, morborum acutorum ex decidentia feraces, ad absolutam coctionem, huiusmodi itidem indigent termino.

Difficultas occurrit non leuis, quare supra quadragenarium binos alteros Hippocrates addiderit dies, cum & quadragenarius simpliciter morborum sit terminus? An quia fœminea, vti pituita, per paria mouentur? quadragenarius namque impar, ceu sexti septenarij terminus, vti vicesimus tertij, ex vtroque Medicinæ parente. Vltrò igitur procedit lochion, & primo mox pari clauditur, secundo videlicet, supra quadragesimum sole: nam fœminea, ceu frigida, & humida, ex Hippocrate lib. de Nat. pueri, num. 14. eodem motu, quo pituita. cuius itidem fruuntur temperie, mouebuntur. vnde cum respuant lochia quadragenarium, ceu imparem, primum subsequentem parem amplectentur. qui numerus, vti reliqui pares, ex accurata Pythagoreorum sententia fœmineus est; cum & res omnes fœmineæ pari claudantur numero, si temperiem seruarint frigidam, & humidam, aut facultatem eandē.

Porrò & eadem arte definiendi carceres sacri Eloquij. horum, primum quadragenarium signat, in nixu maris: quia cum morbosarum statum ille complectatur, & hic numerus, limitem sanatum Hippocratæum superet; necessariò cum sit vltra mensem, ad quadragenarium protrahendum: meta quamprimum consequens mensem.

Rursus, cum lochiorum terminus, in nixu fœmellæ, Hippocraticus, qui & secundum naturam, per soles binos excedat quadragenarium primum, & necessariò sit amplius per quadragenarios computan-

putandum; binos in salubris status ad secundum vsque quadragenarium saltem producēdus, cum nulla sit inter hos extremos intermedia mora. Fidem fidei Hippocratis struit diuinissimus Galenus lib. 1. Epidem. com. 3. sen. 22. dum historiam vxoris Epicratis, quæ & filiam pepererat, & acutè laborabat, interpretatur, & finem sententiæ imponens Hippocrates inquit, *Quadragesimo die pauca vomuit, biliosa. Iudicata est, & ab igne liberata prorsus octogesimo die.* Galenus com. in hęc verba, sic fatur, *Interea loci vsque ad quadragesimum diem ægrotabat: prorsus verò est liberata octogesimo. quare fac memineris, id quod experimenta attestantur, diem quadragesimum, & octogesimum decretorios esse.* Ex horum igitur doctrina latè, longéque patet veritas nostræ elucidationis. quod enim Hippocrates, & Galenus de diebus morbi critici, in hac referunt historia, proculdubiò etiam ex eorum mente dicendum, & de diebus fœtationis, ac puerperij criticis, cum eundem seruent vtraque tenorem. Quare sicuti huic enixæ, febre laboranti crisis quadragesimo incœpit, diu eo die biliosa pauca vomuit, & absolutè octuagesimo fuit iudicata: similiter, quæ enixa sub primo quadragesimo lochion terminauit, amplius procedens, quasi morbosa, ad secundum protrahit, & octuagesimo tunc, limite certo, illud circunscribit; terminus status præter naturam, in quo liberantur morbosæ, vti sub quadragenario sanæ, & quæ sanæ futuræ. cum in vtrisque necessariò, ceu extra mensem, crises fiant per quadragenarios, huicque doctrinæ præstruenda breuiter fides.

Neque hinc autumandum, enixam omnē has metas actu attingere sit necesse, sed potentia tantum, quasi termini isti vltimi sint, ad quos protrahit qui

lochion, ceu decretorij vltimi, vtrumque statum salubrem, & insalubrem amplectentes. nam vti diuinus Dictator de sanarum statu prorsus explicauit, sufficere sæpe, & salubriter ad vicesimum, si marem, aut vicesimumquintum, si fœminam peperissent, lochia deducantur: ita de morbosarum statu censendum, vltimos illos fines necessariò ne attingendos esse. Deinceps lustratur idem, & altera Hippocratis doctrina, hic namque lib. 2. Aph. sen. 23. decimumquartum vltimum morborum acutorum terminum signat: omnes tamen, ne hoc quidem termino claudi fas, cum quidam 3. iam alij 5. 7. 9. aut 11. terminentur. decimusquartus autem terminus vltimus, latitudinem amplectens, sub qua vagantur dies varij decretorij, morbos simpliciter acutos iudicantes. quod si vltra hũc carcerem fiat iudicium, iam morbi tunc, naturam acutorum simpliciter respuunt, & dicentur potius tũc aut acuti ex decidentia, aut chronici. Pari ratione, si lochia vltimos illos excesserint carceres quadragesimi, aut octogesimi, iam amplius non lochion, verum aut hæmorrhagia, aut fluxus muliebris vocandus. Quibus affectibus si fortè fœminæ laborassent, iam per distinctam alteram legem, & sanctuarij, & templi ingressus interdicebatur ipsis, ceu immundis, vt palàm videre est Leuit. c. 15. quo loco vnà mandauerat Legislator diuinus, etiam post horũ fluxuum accisionem, fœminam, vt immundam, ab ingressũ sanctuarij, & templi se abstinere per tempus aliquot, cuius hæc diuina verba, *si steterit sanguis, & fluere cessauerit, numerabit septem dies purificationis suæ, & die octauo offeret pro se sacerdoti duos turtures, vel duos pullos columbarũ ad ostium tabernaculi.*

O ad-

O admirabilis corporis mundities, exactissimum symbolum puritatis cordis ineffabilis legis gratiæ!

Verum lubet modò corollarium quoddam texere, cum Petrus Garsia Carcero, Doctor Complutensis nobis ansam dederit. hic namque disput. 68. in libros 6. Galeni de loc. affect. cap. 5. frigidè, vti & alia contendit probare mensurni fluxus typici limitem, ad solem vsque decimum quartum deduci. & opinionis robur (vt eius fert sententia) consistit in illo sacro oraculo Leuit. cap. 12. in quo Spiritus Numen iuxta, ritum fluxus mensurni, etiam enixã per binas hebdomadas immundam iudicat, innuẽs manifestò menses posse protrahi ad decimumquartum solem, cum ad instar horum, quotiescunque mulier fœminam fuerit enixa, per alios quartodecimos soles puerperia reddat. Mox & doctissimum demiratur Vallesium istud negligentem, & septimum tantum solem statuentem illorum carcerem, iuxta descriptum masculinum nixum. Nos verò hunc Garsiam non demiramur solum, verum irridendum arbitramur, cum inciderit in foueam, quã ipse fecit. Si enim Spiritus Numen, infra cap. 15. (vt nuper diximus) dilucidè, distinctè, ac planè, mensurni fluxus septimum solem vltimum assignat terminum, quando rem hanc ex instituto tractat: cur igitur nodum amplius in scirpo quærit, lucem in meridie? Sed ex eo magis deridendum censeo, quod mensium terminos distinguat ad distinctionem sexus: quasi mensurni fluxus, alij masculini, alij fœminei. O quisquiliæ, ô meræ nugæ! Quæ enim conuentio puerperij mulierum marem, aut fœminam enixarum, cum ipsis typicis mensurnis fluxibus, in quibus nullatenus aliqua occurrit, aut occurrere

fas sexuum distinctio? Quare verba illa sacri Eloquij de discretione lochiorum ad discretionem nati sexus, aliò sunt referenda, vt nos suprà, & fortè seriò sumus interpretati, etiam iuxta dictatoris mentem. Puerperia itaque harmoniam seruant, cũ his, quæ in vteri claustro ab initio conceptionis contigerant, potissimum in deductione mensurni sanguinis ad partus alitionem, & auctionem. cúmque in masculino partu fluxus mensurni sanguinis per septem sileat soles, hoc silentium rursus compensatur in puerperio altero septenario, & ita per hoc temporis interuallum vberius fluit lochion. cúmque mox in fœmineo, ob sexus frigiditatem, genituræ imbecillitatem cum huius sexus omnia tardius procedant in vtero, ille idem fluxus per binas hebdomadas pariter sileat; retribuitur illud idem silentium, in nixu, altero copiosiori lochio, & per alteras iugiter binas hebdomadas. haudquaquã autem sacrum oraculum typicas mensurni fluxus periodos, quas per singulos, menses retribuunt mulieres, respectat sanè. esset enim istud somnium planè.

Hæc doctrina cum quouis nectare sit suauior, & quouis sole illustior adscripsi libenter, & vnà rescindendum discrimen, offensaculum tollendum censi. Verum quia iam in portum (vt reor) appulimus, consistere modò decernimus.

De varia lochiorum natura, ac qualitate secundum naturam.

Cap. XIX.

Naturæ Genius Aristoteles libr. 5. Metaphys. ca. 13. & 14. accurata methodo quantitatis disputationi, alteram citimam fecit qualitatis: quamuis

nis lib. Categ. de relatis ca.14. alteram, inter vtráque collocarit, & fortè propter rationes à Porphyrio, ac Simplicio non ignaue assignatas. Nos igitur exactâ câdem ducti methodo, puerperij quantitate exposita, qualitatis rationem inscribendam mox censemus. Qualitatum autem dissertatio tanti momenti (cum rerū naturæ,, tum essentiæ occultentur nobis) quod, quā proximè rerum omnium ideas digito quasi insinuent, illæ seu naturas abstrusas demōstrent. Hinc καταχρηστικῶς qualitates Medici, naturas appellat; quasi nobis sint naturæ magis expositæ, ac manifestiores: haudquaquam has præsumunt, qui rectè philosophantur, rerum esse formas essentiales. benè quidem easdem replicant, ceu proprietates ab essentia fluentes, cognitu ferè impossibili ipsa essentia. Quare cum frustrà quærerentur rerum formæ, ac essentiæ, ceu abditæ, & inaccessibiles, consultò medici qualitates has sub ratione naturæ inquirunt, amplectuntur. vnde seriò Galenus temperamenta rerum vocat essentias, natura quidē inuestigatione haud quaquam difficilis. sententia, & verbis Galeni vtar, ex li. 1. de vsu part. c. 9. *Insunt autem primum & maximè*, corporibus inquam, *temperamenta, quippe quæ propriam particularum substātiā complent: corpus enim tale natura est, propterea quod caliditate, frigitate, humiditate, siccitate siccōmistū est. nam carni esse carnem, & neruo neruum, & aliorū vnicuique id esse, quod est, ob qualitatū quatuor prædictarū certā quādā tēperaturā cōtigit. Hæc igitur eis secūdū substātiæ rationē in sūt.* Eādē tuetur sētētiā iterū Galenus cum Hip. tū li. 1. de nat. hum. sen. 15. tū lib. ꝙ animi mores c. 3. & lib. 8. meth. c. 1. Quare semper in eādem stat sententia, quasi medico sufficiat hanc

naturam rimari: reliquam negligere, cum fortè Atlanticum mare coryla exsorbere sit possibilius, quam illa abolita dignoscatur. Istud porrò vberius lustrat procemio in lib.1. Hipp.de hominis natura, in quo cum tres statuisset Naturæ significationes, hanc vltimam tandem indixit, quam sensilem appositè naturam appellat. Hæc igitur naturæ cognitio, in omni Medicinę parte apprimè conducibilis, in Terapheutica, quia ignotus nequit sanari morbus: ad huius cognitionem peruenimus exactè, cognita eius caussa, vti morbi, & caussarum naturam assequimur, cuiusque sedulò exploratis qualitatibus ceu signis. dependet itaque totius morbi cognitio, ex harum sensilium naturarũ dignotione, quæ vti signa morborum quasi indicant essentias: inde Græci παθογνωμικά, seu morbum indicantia appellant, vt Galenus retur lib.1. Aph.sen.12. Cùm igitur enixarum morbi, vt plurimum caussam habeat puerperiũ: huius ideã, ac qualitates rimandas omni studio arbitramur. cognita namq; caussa, cũ omnis nata sit producere similem sibi effectũ, innotescet pariter & morbi idea. verũ, vt quod præter naturã est nobis aperiatur, oportet prius, quod secundũ naturã, dignoscere, quasi istud sit norma Lesbia, & extremorum regula. De hac re perfunctoriè aliqua diximus supra: exactius tamẽ lubet eadẽ percensere, ceu res magni momenti ad futurã disputationem.

Sũmus dictator, cũ admirabili artificio gynæcio cuncta tractarit, vti & reliqua: proinde hunc, ceu ducem in cunctis imitandum nobis proponimus. Hic itaque de hac nostra hypothesi, sic eloquitur lib.de Nat. pueri, num. 12. *Commotus autem sanguis*, partus videlicet tẽpore, *primũ quidem exit calefactus*

lesaclus, deinde post fœtum sanies crueta, & crassa, & quæ sit, persusa cum multo sanguine. Mox interiectis quibusdam pauculis lineis, ad vlteriora iam procedens inquit, *Exit autem sanguis, si quidem mulier valetudine fruatur præsenti, etiámque futura, qualis à victima, ísque citò concrescit. Quod si nec mulier tã sana sit, nec sanitatem consequutura, tum purgatio parcior, & specie quidem deterior, & quæ nec citò concrescat.* Ex Græcis auctoribus eandem amplectitur doctrinam ab ipso Hippocratico fonte haustam Aristoteles lib.7.de histor. animal. cap.2.vt ex Arabibus, horum Princeps Aben Seni lib. 9. de Animal. ex noetericis autem, vir doctrina grauis Mauricius Cordæus com. 3. in libr. 1.de morb.mul. num.43.

Cæterum Galenus doctissimus haudquaquam assentitur Hippocrati. mirandum sanè, cum hũc, ceu Numen quoddam in cũctis veneretur semper. Arbitratur itaque etiam in muliere sana, & talis futura exquisitè inculpatum haudquaquam esse sanguinem lochij, nec sanguini victimæ similem, nec vndequaque perfectum. Mentẽ aperit suam lib. de Atra bile, ca.8.lib.1. Prorhet.com.2. sen. 48. & lib. 1. Epidem.com.3.sen. 21. Huius vltimi loci lubet modò rescribere verba., *Illud in omnibus mulieribus, quarum impedita est à partu purgatio, sciendum est, & memoria tenendum esse, quæ in extremum morbis discrimen veniant perpaucas autem quæ modicè infestatæ sunt, propterea quod plurimis vterus inflammatur: quibusdam in ipso partu sanguis effusus diuersa sit qualitate, his biliosus, illis melancholicus, aliis virulentus, aut pituitosus, aut mediocriter bonus: sed exquisitè inculpatus haud vnquam; nã eius optima portio, in fœtus incrementum est absumpta. demonstrant*

eius naturam symptomata, quæ consequuntur cohibitã à partu purgationẽ. Adhuc apertius hoc idem libr. 3. Epidem com. 3. sen. 73. insinuat, dicens, *Menstruorũ suppreßio offendit, tamen non perinde, vt si à partu supprimantur officit: quod non abundantiam modò, sed insignem etiam humorum pariat prauitatem. Nã meliorem sanguinẽ ad se fœtus nutrimenti caussa alliciẽs, relinquénsque deteriorẽ, caussa est vt prægnantes prauis humoribus impleantur, quos à partu vacuat natura.* Ex his igitur locis, vti & ex reliquis citatis liquet Galenum sentire omne lochiõ insigniter vitiatum. cuius vitij alteram signat caussam, suctionem videlicet, partis vtilioris sanguinis ab ipso fœtu. huic nos & alteram adiungere fas, moram, inquam, eiusdem sanguinis per longum illud conceptionis interstitium, in ipso vtero. Mora námque illa tranquilla rei calidæ, in loco calido, putredinis quidẽ auctor est: iuxta illud Vatis Horat. eloquiũ, *Putrescunt enim ni moueantur aquæ.* Neque hanc caussam reliquit Galenus intactam, dum libr. 3. de loc. affect. cap. 7. in mensium restrictione melancholicum fieri sanguinem ab ipsa astruat. incrassatur námque is, quotiescunque liberè non ventillatur, ac mox putrescit. Hoc itaque in omni lochio contingere insinuat apertis verbis citatis locis Galenus, cum puerperij ideam, ad humoris pariter melancholici naturam quã proximè vergi affirmet. neq; perperã.

Inter hos Medicinæ insignes antistites, quos modò oppositos contemplor, constitutus, quò me vertam nescio. Hippocratis doctrina tantum in se cõtinet splendoris, quod omnes exoluat tenebras: tãtũ rursus firmitatis, quod omnem contemnat ruinam. Galenus porrò, ceu Phœbea lampas, nihilominus lucet

lucet in meridie. Antiquorũ noctes abstergit, crepuscula pariter insigni splendore doctrinæ lustrat. Vtrique igitur, ceu altera Numina, amplectẽdi, venerandi, verũ modò dispares ne opinemur; cũ Hippocrates exẽplar tãtũ proponere intendat, cuius ratione & optimum omne dicitur puerperium, bonũ, vel minus bonum: malum rursus, aut deterius. neque dũ proponit, sibi cordi est, an existat illud actu, an secus. Pari passu Galenus temperamẽtũ ad pondus admittit, vti & corpus εὔκρατον quæ exquisitè inculpata reperiri actu, ne concedendum, aut saltẽ si existant, instans tẽporis perdurare, fatendũ. Sensus itaq; iudicio existere actu potest lochiõ, in muliere perfectè sana; & quæ huiusmodi est, futura, quod haud dubiè accedat maximè ad sanguinis inculpati victimæ bonitatem. Sed cum ista in natura rarissima, hinc frequẽtissima potius cõtẽplatur Galenus, & prauitatẽ aliquã semper in puerperio inesse pro certo arbitratur. Imaginariũ igitur illud Hippocratis lochion, verũ, ceu norma, arte dignum: frequẽtissimum autẽ Galeni aliud, cum reapsè omne lochiõ, & quasi ex necessitate aliquid cõtrahat vitiũ, criminatur enim necessariò sanguinẽ, deterioremve reddit fœtus, dũ ad se dulciorẽ, & meliorem eius partẽ allicit. Hinc accuratè Ioãnes Riolanus vir sanè doctus li. Physiolog. sect. 7. c. 9. Plinium, & Ferneliũ carpit, cũ maleficia quædã mẽsurno sanguini tribuãt, quæ fortè lochiis, ob eorũ prauitatẽ deberi, sit credibile, nam mensurnus sanguis quãtitate potius, lochia itidẽ qualitate, etiã in sanis fœminis, inutilia fiũt, & aliquãdo maligna, vt idẽ Riolan. cõ. in li. Fernelij de hominis procreatione demõstrat. Etsi frequẽtissimè vtraq; vacuatio inutiliũ, ac qualitate

peccantium excrementorum contingat, affirmante Galeno lib. de Atra bile, cap. 8. & lib. 2. Prorhet. sen. 48. etiam ex Erasistrati sententia, hunc laudans, ex eo quod lib. 2. de feb. veterum more has vacuationes, purgationes exactè appellet, vsu pariter receptum ad hæc vsque nostra tempora. purgatio autem de vacuatione dicitur rei inutilis qualitate peccantis, qualis propriè quæ per cathartica fit: adæquatum planè auxilium cacochymiæ. καθαρτικὸν autem nomen à καθάρσει, seu purgatione, quæ latè omnem vacuationem amplectitur humorum qualitate inutilium, siue per vterum, siue per aluum, vrinas, vomitum, aut aliam quamcumque partem, ac meatum fiat. de vtraque muliebritate testatur Hippocrates lib. 5. Aph. sen. 60. & 61.

Deinceps præter has à Galeno modò assignatas caussas sunt & aliæ, nec minoris notæ, quæ partim ineuitabiles, ac valentes optimam criminari sanguinis symmetriam: & harū ratione, ne actu quidem exquisitè inculpatum sanguinem, sub aliquo habitu existere arbitramur. hæ sunt aeris nos ambientis naturæ diuersæ, excrementorum prouentus, varia pathemata, quibus nos obiicimur, in grauidis itidem anxietates plurimæ, fœtationis ratione, dolores anxiferi, prauorum alimentorum esus, ob picam, qua laborant, otium, & vita sedentaria, & alia plurima, quæ sinceritatem, ac puritatem sanguinis omnino vitiant & corrumpunt.

Quare si numquam, aut saltem perquam rarissimè huiusmodi inculpatus sanguis, ob tot aduersantes caussas, in hoc enixarum proluuio, prosiliit: sanæ fœminæ, & quæ sunt futuræ tales neque hunc inculpatum proculdubiò absolutè attingent, quā maxi-

maximè tamen ad hanc integritatis ideam accedet. hanc rem insinuat iugiter Galenus, dum ipsius lochij quasdam tradat differentias, & alteram earum sanguinis mediocriter boni statuat, quasi hæc, quã minimè ab illo exquisito recedat medio. apparet namque in ipsa ruberrimus sanguis, victimæ sanguini similis, cum aliqua tamen fœculenti, crassique humoris permistione, per primos saltem septẽ à nixu diebus, aut amplius, quo magis illa sana fuerit, & talis futura: vltra autem hos dies, vt plurimũ fœculentior dimanat sanguis.

Doctissimus Cordæus com. 4. in libr. 1. de morb. mul. num. 62. aliter hanc discordem harmoniam componere intendit, dum Hippocratem loquutum fuisse de sanguine censeat, qui à toto funditur corpore. hic, in laudabili, & exquisitè sano corpore, laudabilis, & inculpatus exquisitè, vti sanguis è victima: Galenum autem de sanguine tantum, qui in vasis vmbilicalibus, ac secundinarum concluditur, qui ater, ac fœculentus, & quàm primũ post cruenta aquosa statim vnà ferè cum ipsismet secũdis emanat. Reuera hallucinatur vir hic scientissimus, nam & inartificiosum esset, hunc solum, quãtitate paucum, tempore breui, ac ferè instantaneo prosilientem, aduersus Hippocratem, fœculentum assignare, huiúsque tanti viri oppugnare opinionem, quem ipse, ceu diuinum reueretur semper. Dixisétque potius, verè Hippocratem affirmasse sanarum sanguinem inculpatum, eo dempto exiguo, qui cum secundinis profluit. longè autem diuersa scripsit, dum neget simpliciter inculpatum seruari sanguinem, cum fœtus dulciorem partem sugat, sibique alliciat, respuat inutiliorẽ, crassiorẽ,

ac fœculentiorẽ, qui per tam diuturnũ conceptionis tẽpus vberrimus cum sit, ne in vasis illis vmbilicalibus, ac secundarum recondi, ac stabulari sit possibile: imo nec ipsius vteri: sed in vniuerso corporis ambitu. reliquum igitur proculdubiò Galenus respectabit proluuium.

Moschion auctor Græcus parte 1. harmon. gynæc. lochiorum tres constituit differentias, sanguinis alteram, & hanc vberrimè fluere scripsit in nixu, iam alteram sanguinis fœculenti, & hanc in minori quantitate dimanareretur, tertiam tandem purulenti excrementi seu potius ichoris. His verbis apertè innuit lochion per totum durationis tempus distinctam seruare naturam. quasi sub primo septenario sanguinis optimi repręsentetur idea; culpati iam mox, ac fœculenti vltra illum terminum, cum crassus, ater, ac fœculentus tunc temporis, vnà cum multa ichorosa substantia sanguis dimanet permistus, & in minori quàm prior quantitate. tandem in minori adhuc quantitate prosiliit, qui vltimò ichorosus, ac putridus. Verum hæc omnia, secundum magis, & magis, cunctis ferè accidere enixis, cottidiana attestatur experientia. Itaque puerperium sanarum, & quæ huiusmodi sunt futuræ, sanguinis inculpati ferè tenetur repręsentare ideam, ad nigredinem tamen aliquantulum vergentis; vt ne exquisitè sanguinis victimæ referat naturam. qui præter colorem rubrum, quo secundum naturam afficitur, aliis itidem illustratur dotibus, substantiæ, videlicet, mediocritate, cuius ratione sit fluxilis. & mox coagulatur statim, odore rursus optimo, fluxibilitate denique facili. hæc autem cuncta sua sortiuntur latitudine, iuxta varias temperamentorum

rum

rum, ac ætatum enixarum ſecundum naturam differentias, partus ſexus diſtinctionem. nam biliosa puerpera, ac iuuenis flauiorem continebit ſanguinem; melancholica, & adulta craſſiorem, ſubnigriorem. pituitoſa rurſus craſſiorem, cum rubedine quadam tendente ad albedinem. vti ſanguinea exquiſitè rubrum:quæ, cum vt plurimum εὔκρατον, & εὔσαρκον aſſequatur corpus, & lochion reddet omni ex parte reliquis præſtantius, & inculpatius.

Præterea etiam in hoc proluuio obſeruandus modus,quo ſanguis ipſe proſiliit.nam quando ſanguis ſecundum naturam &optimus citra dolorem, aut aliud quoduis ſymptoma promanabit, ac in ea quantitatis mediocri menſura, qua ſuprà deſcripſimus, cap.16.rurſus & typicè fluet, ea arte ac ſerie, quam nuper iuxta Moſchionis mentem retulimus, vt maior fluat copia per primam hebdomadam, minor per ſecundam, & minor adhuc per tertiam, ad vltimum vſque carcerem. ſola ea præmiſſa obſeruatione, quod ſub primo ſeptenario ſanguis, lochij materies per quandam anadromen ad mammas recurrit,vt lac fiat,fœtus in lucem editi appoſitum alimentum.qui aſcenſus, quibuſdam altero ſole,aliis tertio,aut quarto contingit:affatim ad ſeptimum vſque, vel nonum ſolem irruens:ſub quo tẽporis interuallo,iam alio verſum intenta natura,in minori multò copia vertuntur puerperia, vt pręter experimentum inſignis docet Galenus lib.14.de vſu part. c.8. cõmunem autem materiem eſſe lochiorum & lactis,crebrò replicat Galenus,& citato nuper loco,& li.de venæ ſect.c.5. aduerſusEraſiſtratũ.

Quare hæc natura ſenſibilis puerperij ſecũdum naturam; quod ſanguinis ferè inculpati referat ideam, ruber ſit videlicet, cum aliqua ſubnigri

coloris permiſtione, in conſiſtentia mediocris, & fluxus ſtatim concreſcat, citra dolorem ac moleſtiam, & æqualiter iuxta diuerſas *puerperij partes* per ſingulos dies reddatur. Quæ cuncta diuinus dictator lib. 2. Prædict. num. 33. menſurno tribuit fluxu typico, cuius hæc ſunt verba, *Interrogare enim mulieres etiam oportet de menſtruis purgationibus, an omnibus menſibus compareant, & an copia ſatis magna, & an boni coloris ſint, & æquales in ſingulis temporibus, & in iiſdem menſium diebus: ſic enim hoc fieri optimum eſt.* Hæc itaque infallibilis quaſi norma vtriuſque excretionis ſecundum naturam, hæcque vtriuſque excreti natura. Neque, vt Galenus appoſitè retur li. 2. Prognoſt. ſen. 11. aliud fuit ex natura, temporibus Hippocratis, & aliud in conſuetudine hocce noſtro ſæculo. Natura enim quædam res ordinata eſt, & cum ſuperat materiem, quibuſdam certis ac ſtatis proportionibus, definitiſve periodis, eiuſdem perficit motiones. verum ſi huic præter naturam aut rationem accidant aliqua, ordinem eius aliquando perturbantia, id materiei potius tribuendum, quaſi ab ipſa impediatur eius actio, aut ipſa haudquaquam vincente eam, & ſuis proportionibus prohibita dimoueri.

De ſignis demonſtrantibus qualitatem præter naturam lochiorum.

Cap. XX.

Signorum doctrina momenti maximi ad Medicinam faciendam, ſiquidem inter reliquas vtilitates, inter commoda cuncta, quæ nobis ipſa præber,

bet illud quamprimum, nec leue, quod nos quasi manu ducat, dirigat, doceat, qua ratione abditos exploremus affectus, latentes rimemur caussas, abstrusa quæque ac recondita innotescant. Lustrat hanc veritatem Galenus lib. Artis Medicę, c. 7. dum postquam signa in tria diuiserit genera, salubria, insalubria, neutra mox referat, *Quæ insalubria sunt & morbum præsentem, etsi occultum, annuntiant, futurum prædicunt, & præteritum rursus in memoriam reuocant.* Cæterum hæc doctrina quantum venusta, tantum vtilis, imo & necessaria, & quantum necessaria, ac vtilis, tantum præ se fert discriminis, atque laboris. Nam cum Medicinæ scientia longè, latéque vagetur, iuxta illud diuini dictatoris lib. 1. Aph. sen. 1. *Ars longa*, inter cunctas ac varias eius partes, nihilominus & hæc astuosa, immensa, profunda, difficilis, assequitur istud, præsertim ex coniecturis, quibus persępe vtitur: tum quia præcepta haudquaquam Polycleti, verum Lesbia potius metiuntur regula; in qua præposterè, & caussæ potius per effectus dignoscuntur. De Lesbia regula dixerat lib. 5. Ethic. cap. 10. Aristoteles, ad lapidis figuram transmoueri, neque permanere regulam. Incerta itaque, & fallax, quia innititur itidem fallaci experimento, & difficili iudicio. Theoremata igitur, atque huius partis præcepta etiam testante Galeno lib. 4. Aph. sen. 2. ceu à posteriori cognita, vim ferè præceptorum amittunt; quia, de quàm plurimis, quę in hac parte tractantur, impossibile legem condere, ac illa sub canone vniuersali recondere. hoc quamprimum experimur assiduè in hac signorum doctrina. nam cum affectus sæpe nos lateant, eorum rursus caussæ nobis occultentur, per quædam signa exter-

na, prædictorum affectuum germina & effectus, in illorum nos cognitionem venimus: vnde hæc cognitio, tantum abest scientifica sit, quod sæpe, vt coniectrix potius æstimanda, infirma, ac imperfecta. Exemplum illud Galeni peritissimi viri, inter reliqua totam hanc rem penitius lustrat, dum, vt idem ipse fatetur lib. 2. de loc. affect. ca. 1. cùm præstans esset ingenio, ob signorum elumbem doctrinam in seipso decipitur, & dolorem colicum, quo ipse vexabatur, æstimauit nephriticum. sunt enim in plurimis morbis signa communia, quorum ratione, eorundem morborum iudicium paratur difficile. tanta est huius nostri ingenij ruditas, tanta mentis caligo, à Protoplasto nobis in pœnam peccati, hęreditario quodã iure deriuata. Perfectissima itaque & vndequaque absoluta Deus O.M. scientia fruitur, in suis ineffabilibus abstrusis thesauris, scribente Angelico Thoma 1. p. q. 14. art. 1. & 4. Angelis vtrisque rectam concessit opinionem: hominibus autem, hanc eandem, & lubricam, & ambiguam. hinc fortè, nec immeritò Antiqui Philosophi nostrum scire, opinari vocarunt.

Cæterum, vt pensum nostrum, ea qua nobis licet humana lege exoluamus, illud quàm primum in memoriam est reuocandum, quod prius insignis Galenus citato lib. Artis Medicæ ca. 75. scripserat, signa insalubria (de quibus modò nobis sermo) pręsentem demonstrantia affectum, in duplici differentia esse, alia enim sensui subiiciuntur, facta permutatione à naturali statu in magnitudine, colore, figura, numero, situ, duritie, mollitie, caliditate, aut frigiditate, & c. alia mox visum effugiunt, sed ex læsis actionibus, excretis tumoribus, & doloris specie

nos

nos iudicium ferimus, vtraque differentia seriò nobis æstimanda, etiam ad ideam, & puerperij præter naturam qualitatem exactè dignoscendam, sensifica videlicet, & altera discursiua, quę artificiosa coniectura planè perficitur. Nã cum lochiô hoc pręter naturã, tùm quantitate, tuũ qualitate multiplicium, grauissimorum, ac sæpe lethalium sit ferax morborum: & cum morborum curatio iugiter perficiatur, affabrè cognita eorundem caussa: proinde tenemur sedulò illud inquirere, quot modis à naturali statu dimoueri valeat. Et cum effectus caussarum efficientium pręter naturam morbi sint, vti & horum symptomata, hinc vtraque contemplanda, vt qualitatis puerperij absolutam, quantum possumus, cognitionem consequamur.

Verum, vt facilius priora innotescant, operæpretium erit lustrare prius, puerperium morborum efficiens caussa, quot modis valeat vitium aliquod contrahere in qualitate. Puerperium igitur, cum nihil aliud, quàm mensurnus sanguis, ob conceptionem redundans, ac in venis, pręsertim vteri stabulatus, quem à partu Natura per eandem vteri viam retribuere intendit, ex eisdem haud dubiè constabit quatuor humoribus, animalium omnium sanguine præditorum propriis elementis. Quare, vti in vniuersa massa illi se habent, ità in ipso puerperio. in illa, modò hic, modò alter excedit humor; ex quorum excessu, hoc, vel illo modo sanguis denominatur, cum modò pituitosus, modò biliosus, modò tandem melancholicus appelletur. istud idem pariter in lochiis accidere ius est. An detur sanguinis cacochymia, qui-

dam vertunt in dubium, nos hanc libenter negamus,cum semper aucto sanguine, & reliqui mox cum eo augeantur humores sit necesse. vnde apprimè,neque à Galeno,aut alio quouis,benè de hac re sentiente,aliqua assignatur febris differentia,ab hoc quarto humore exortum trahente; cum neque sanguis quartus humor sincerus in corpore reperiatur; vnde synochus à sanguinis massa potius suum habet ortum. Admittimus tamen serum cruentum, ab hoc quarto humore secretum, iuxta Hippocratem lib.6.Epidem.com.2.sen.38. lochion igitur potest emanare, existentibus cunctis quatuor humoribus, sub proportione aliqua attemperatis, vel citra hanc attemperationem exuberante bile,melancholia,pituita,aut sero illo cruento: quatuor sanè cacochymiæ differentiæ. Illud necessariò secũdum naturam,reliqua fieri possunt præter naturam,quotiescunque à naturali symmetria decedunt, iuxta latitudinem cuiusque temperamenti ad iustitiam.

Puerperij differentias videtur etiam Galenus connumerare lib.3.de sympt.caussis,ca 4.dum excretorum species recenset in muliebri profluuio. huius hæc sunt verba, *Est autem perpetuò quod euacuatur, tale specie,quale est quod in animali redundat: aliud rubrum,sanguinis sanies: aliud album,à pituita: aliud pallidum,quod est biliosum.* En etiam ex Galeno sanguinis saniem,serum inquam illud cruentum. Sed cum hic affectus, de quo ibi est sermo, sit profluuium muliebre, affectus sanè præter naturam, tum morbi ratione,tum excretionis,&excreti;per quam vltimam rationem nihilominus ab immodicis mẽsibus disparatur. cum in his excretum secũdum naturam sit,sanguis videlicet,in profluuio autem muliebre

liebre quilibet humor sua qualitate inutilis: & proinde etiam in hoc affectu huius cruenti ichoris fit mentio, qué à sanguine maximè distare insinuat palàm Galenus libr.3. de causs. symp. cap.2.dum excretionem, quæ fit per diapedesim connumerandam non esse inter sanguinis excretionis species, ex eo probet, quia in hac, quod excernitur seri potius cruenti speciem referat. sanguis namque fibrosus cum sit ; & crassus, per poros tunicæ, venarum transfundi, ac percolari nequit. Hinc apparet liquidò Christum dominū in illo tristissimo agone, hoc potius cruētum serum sudasse, quàm ipsum sanguinem, vt accuratè Archiater noster diuinus, ac pariter doctissimus Lucas illâ particulâ *sicut*, ibidē demonstrauit, cap.22. dicens, *Et factus est sudor eius, sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram*, quédam nāq; respectum illâ particulâ, *sicut*, diuinus auctor innuit, neque Hebræismum censendum, cū lingua Græca etiam sacrum scripserit Euangelium neque fas, viribus saltem naturæ, sanguinem, crassus humor cum sit, ac fibris constans, traiici posse per venarum poros, & cutis meatus, & sudorem parare; qualis fuit sudor ille in Iesu Christi Domini agonia. hanc doctrinam iugiter confirmat Aristoteles & lib.3. de hist. animal. & lib.3. de eorundem partibus cap. 19. cum cruentum potius serum sudari posse, haudquaquam sanguinem scribat. hæc obiter.

Præterea has per vterum excretorum differentias, vnà cum Galeno, & Paulus refert, & Aetius, ille lib.3. ca.63. serm.8. hic tetrabibli 4. ca.65. qui quāuis inter se conueniant, cum nullam ibidem excreti melancholici mentionem faciant: dissident tamē

partim à Galeno, cum præter illud album excretum à pituita aliam mox adiungant aquosi excreti differentiam, à serosorum humorũ superfluitate. Verum, si fortè aliqua sit hæc, potius ad alteram pituitæ referendam esse, fuit arbitratus Galenus. receptum namque omnem humorem crudum sub pituitæ amplecti latitudine. aut forsan dicemus, hos auctores illud perlegisse in aliquo Galeni exemplari, cum eorum verba ad vnguẽ sint ex Galeno transcripta, etsi Archigenem citet Aëtius.

Verum non leuis exoritur difficultas, cur horum nullus nigrum excretum ibidem à melancholia recenseat, frequentissimum sanè in vtraq; vacuatione, præsertim in ea, quæ à nixu fit, vt suprà ex Galeno diximus. quid, quod & humor iste restrictus, & in vtero stabulatus carcinomatis, & scirrhi parens fit. Porrò & manifestò Hippocrates lib. 1. de morb. mul. nu. 60. hoc excretum admittit, dicens, *Si verò purgatio ipsi puerperæ eruperit, siue à pharmacis, siue sua sponte, quandoque nigra depurgantur.* conspurcat igitur & lochion vtraque melancholia.

Satisfaciemus his, si Galenũ dixerimus nõ teneri ibidẽ oẽs recẽsere excretorũ differẽtias: tũ & hæc per se nota negligere, tã quia alibi de eadẽ fuit facta mẽtio & lib. 5. Aph. sen. 36. lib. 3. cõ. 3. sen. 73. & 6. Epidẽ cõ. 2. sẽ. 38. & tãdẽ li. de Atra bile, cõ. 2. sẽ. 38. ca. 8. quo loco Erasistratũ laudat, ꝙ vrinã reddi nigrã in restricto mẽstruo affirmarit, & tũc meli⁹ sanè se habere fœminam. in hac igitur sentẽtia apertè innuit mẽstruũ ab hoc humore melancholico quàm maxmè cõspurcari, cum eo restricto, & mox eodem per vrinas profuso leuari fœminã scribat. Porrò est & altera ratio, si cruẽti seri, bilis, atque pituitæ particeps

ceps lochion, quid in melancholiæ, alter, ex quatuor humoribus naturam hominis necessariò constituentibus; vt ipsemet cum Hippocrate ex instituto demonstrauit lib.1.de Nat.hum. sen.7. & 8.

Ad Aëtium, & Paullum rursus dicemus hos sub illo aquoso excreto, quod ceu quartum à pituita distinguunt, haud dubiè humorem intellexisse melancholicum, nec forsan perperam, cum melancholici serosum & aqueum sanguinem referát. & Hippocrates, aut alius quiuis auctor antiquus lib.4. de morb. num. 2. lienem (penu melancholici succi) locum, ac sedem appellauit aquæ. hinc videre est à nimia potus copia hunc præter modum in tumorem attolli, quasi sit potus receptaculum, si inquam probè aqua exota, vrinæ sanè materies, per renes non reddatur, tracta. Hanc doctrinam iugiter approbare videtur Naturæ Genius dum lib. 4. meteor.cap.7. & lib. præsertim 2. de part. animal.cap. 4. ceruorum, & damarum sanguinem (pauida & melancholica animalia, vti lepores, & cuniculi) non coagulari affirmet, quia aqueus & frigidus cum sit, fibris caret, quarum ratione coalitus fit. Ipso iam Aristotele prius idem recenserat summus dictator lib. 6. Epid. sect.2 sen.38. dum pauidorum animalium sanguinem ichorosum statuat. Verum non est, quod in his demonstrandis amplius immoremur. reuera namque melancholici frigidi & sicci cum sint, à languido illorum calore & imminutæ, & imperfectæ fiunt coctiones, vnde & plurima coaceruantur excrementa cruda, sanguis itidē semicrudus seruatur, tenuis, & ichorosus.

Quare, cum cómunis materies typico mensurno fluxui, muliebri profluuio, & puerpio, vti & cómu-

ne nomen his, γυναικεῖα, seu κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν, muliebria inquam, omnia illa in se continentia: quibus vitiis potest. infici communis illa prædictarum excretionum materies, eisdem potis quælibet earundem, tam in qualitate, quàm quantitate. cumq; variæ sint ideæ humorum præter naturam, quas abũdè Galenus lib.2.de senat.fac.ca.12.recenset, pari ratione & eisdem cunctis, & lochiorum materies conspurcabitur.sin autem ab horũ diuersitate,ac natura varia, accidatur lochion, & grauissimorum affectuum fiet parens,tum varia,atque diuersa,iuxta cuiusque vitiosi humoris ideam, necessariò excitabitur in puerpera, morborum itidem acutorum idea.quod refragatur Hippocrati lib.1.de Nat.hum.sen.6. *Nunc autem*,inquit, *multa habentur: multa namque in corpore insunt, quæ cum à se mutuò præter naturam calefiunt,refrigerantur,siccantur, & humectãtur,morbos pariunt. Quare plures morborum species, plura item remedia ipsorum habentur.* Hæc neq; de nudis intemperiebus tantum intelligenda,verũ & de his,quæ ab humorũ influxu pariter fiũt, seriò Galenus in cõmẽtario interpretatur. diuersi igitur fiũt affectus, à causarum diuersitate.

Sed tandem propius ad capitis institutum iam deuenire fas est,& vnà methodum exercere dignosticam, qua peruenire possimus ad perfectam qualitatis puerperij dignotionẽ, signis potissimũ à posteriori petitis,à morborũ videlicet natura,& symptomatũ: neglectis modò reliquis, q̃ nobis à priori eandẽ rem poterant insinuare, ceu infidis. hæc autem sunt, quæ ab enixæ natura, seu temperamento,habitu, actionibus,moribus,consuetudine, antè actæ vitæ ratione, ætate, anni tempore, cœli statu,de regione desumuntur, ex Gal. lib.4.aph.sen.2.

quamuis horum omnium æstimatio magni momenti ſint ad faciendam medicinam: tamen exquiſitè, ac tutò morbi ideam,& eiuſdem priuatam materiem, in qua exiſtit efficiens vis morbi, non declarant, vti morborum acceſſiones, & conſtitutiones, tum eorumdem pathognomonica ſigna, ac epiphenomena, & ſyncdreuanda vt perbellè, & eleganter diuinus dictator demonſtrat.lib. 1.Aphor. ſen.12. & Galenus lib.6. Epidem com. 3.ſen.14.quo loco inquit, *Nempe dictis ſignis omnino quæ ſignificantur,eueniunt: rebus autem non accidunt ſigna neceſſariò.* Signis igitur maxima præſtruenda fides, præſertim tecmeriis,ſeu ſyllogiſticis:ex quib. haud dubiè explendeſcit idea morbi, tum eius cauſſæ.

Porrò omittimus modò & altera ſigna, à ſenſu petita, quamuis ſuo loco omni obſeruatione digna; illa inquā,quorum mentio fit apud Hippocratē lib.1.de morb.mul.nu.23.& 38. eadémque iugiter recēſet Aetius ex Archigene tetrabibli 4, ſerm.4.ca. 65. Eliciuntur effabrè ſigna hæc ex linteorū linteorū intinctione in ipſo puerperio, quib. linteis mox arefactis, ſi ſimplici aqua eos eluerimus, à maculæ tunc colore in linteo remanente, proculdubio redundātis humoris venerabimur dignotionem. obſeruatis ſingulorum humorum tum ſecundum naturam,tum præter, variis colorum ideis: quas obitet examinat lib.2.de nat.fac.ca.12.& lib.6. Epidem. com. 5. ſen.14. cum proprium de hoc argumento cum Praxagora conſcripſiſſet librum. Verum cum nobis mens ſit, etiam de morbis agere à lochiorum ſuppreſſione exortis, in quibus nec iſta experiri lubet,etſi certa, ac demonſtratiua ſigna:proinde priora illa exploranda, & quotieſcunque eorum aderit

copia, amplectenda, & æstimanda, nec ad alia transeundum.

De ratione signorum, & vsu, naturam accisi lochij in specie ostendentium.

Cap. XXI.

CVm omne accisum puerperiũ, altero ex quatuor modis labefactari valear, eiúsque pariter lædi œconomia, videlicet aut totius sãguinis vitio, vtriusque bilis culpa, aut tandem pituitæ: à quibus mox vitiis diuersi, ac graues itidẽ exoriuntur morbi: replicanda proinde, sedulóque, ac serio perpendenda signa quæ nos manu ducant ad harum rerũ absolutam dignotionem. Hoc nobis lubet modò, rũ methodo ac ratione, tum Hippocratæis exemplis, vsus rationem habentibus, lustrare & expolire. Nam vti Vulcani arte è Iouis cerebro Minerua prosiliit, sic methodus vsu, & exemplis accuratè perficitur. Cum itaque sanguis dignitate reliquos præcellat humores, de ipso quãprimum sermo erit, hac solũ præmissa hypothesi. Morbi ex restrictis lochiis germinati, aut sedem habent in ipso vtero, altera parte corporis consentiente: aut rursus aliæ partes ab vtero idiopathicè afficiuntur, in vtero tantum existente caussæ principio. de vtraque differentia erit dissertatio, verum de priori, ceu instituto magis peculiari prius.

Vterus cũ duobus præsertim lacesciri possit modis, aut vt similaris pars, aut vt organica: signa pariter recensenda, quibus vtrasque morborum ideas, & germinantes eorumdem caussas comparemus. Quotiescunque igitur febres apparuerint, calidissimæ, & acutæ, vnáque sincipitis adsint dolores, & in lingua nigricies, vterum, vt pars similaris itidem la-

laborare, cum Hippocrate Galenus insinuat lib. 6. Epidem.com.1.sen.2.& com.5.sen. 14. quia inflammationis systrophicæ haud dubiè illa sunt signa à sanguine trahentis ortum. Hic nãque solus phlegmonum auctor est, vt tetur Galenus passim, & libr. præsertim 2. ad Glauconem cap. 1. Quare adstante hoc affectu, restrictum puerperium sanguinis ideá redolere ius. His & alia adiunxit signa Paullus lib. 3.c.64.& Aetius tetrabibli 4. serm.4.ca. 83. dolores circa pubem ardentes, seu potius cum ardoris sensu, tum circa lumborum, ac ventris regionem inferiorem: oris vteri conniuentiam, ita vt si digitus ab obstetrice intrò submittatur, ad tactum illud durum occurrat, clausum, feruens, ac retractum; si in ipso præsertim ore, seu vteri stomacho exorta fuerit inflammatio, aut saltem mox eisdem partibus communicata. Si autem superior tantum vteri pars afficiatur, ventris dolor illud ostendet, vt ne cõtactũ quidẽ foras admittat. Sin autẽ anterior, eiusdem ventris dolor declarat, vnà cum dysuria, aut stranguria, compressa nimirum, ab eadem inflammatione obsessa parte, vesica. Sin verò posterior infestetur, & lumborum dolore corripientur enixæ, & stercus compresso recto intestino retinebitur. In inflammatione autem laterum vteri & inguina apparent distenta, & crura grauantur, ægréque mouentur. In hoc tandem affectu inordinatè horrent, & perfrigerantur extrema, tum ventriculi orificiũ in consensum vnà ducitur. Illa duo priora signa, communia quidem internarum omnium inflammationũ, non solũ eandẽ præmõstrãt, verum & pergrãdem, & adhuc maiorem si vnà delirium adsit, & dentium stridor; quia vtero cõsentit -

cerebrum, pars quidem princeps, ob cuius præstātiam geminata illa symptomata, funesta, vt plurimùm censentur. In inflammatione parua, ne aliqua ex his apparent signa. Nobis modò in animo non est cūcta referre signa affectus indicantia, imò illa tantum, quæ ad nostrum spectant scopum, atq; hæc perfunctoriè itidem.

Præterea infligitur vterus, vt pars organica, à puerperio acciso sanguineo, quotiscúmque vehementes, seu ardentes apparuerint febres, simul cum dolore sincipitis, ob calentium vaporum ascensum ad caput, absque vllo tamen comitatu signorū nuper suprà memoratorum, doloris inquam imi ventris, aut lumborum, vrinæ itidem aut stercoris suppressionis. Febres itaq; illas, à sanguine in vteri vasis putrescente oriri, est quā quod certissimū. Sunt enim synochæ hæ, vt appositè lib. 6. Epidem. com. 1. sen. 2. interpretatur Galenus: quæ vti ex eodem Galeno lib. 9. meth. ca. 3. ex sanguine replente, & obstruente capaciora saltem vasa gignuntur, ita repletis, & obstructis vteri venis, maximam iugiter capacitatem obtinentibus, hanc eandem febris speciē certò germinari, autumandum.

Ex signis itaque pathognomonicis, quæ morborum ideas declarant, tum ex epiphenomenis ac synedreuondis, quæ easdem confirmant, & ex morborum simul dispositionibus circa singulorum tēpora, absolutè nos ad perfectam restricti lochij naturæ dignotionem, accedemus. Inflammationis nāque phlegmonosæ idea innotescente, quod nequeat nisi à solo sanguine gigni cognita rursus synochæ febris natura, ab eodem humore necessariò ortum trahente, venas vnà corporis maximas, & capacissimas

mas & replente,& obstruente abundè satis,ac certò dignoscemus, ac prædicemus ipsis præsentibus, caussam efficientem horum affectuum sanguinē esse restrictum,& quātitate peccātem,& simul feruēti qualitate noxium. Lustrat hanc doctrinam Galenus clarissimus libr.1.Epidem. com.3.sen.21.dicens, *demonstrant naturam suppressi puerperij symptomata, quæ consequuntur cohibitam à partu purgationem &c.* Accuratè symptomata inquit, quia hæc morbi germina cum sint, ipsis cognitis, plantæ simul, cuius sunt germina,statim,ac necessariò,cognoscetur idea. vnde symptomata, ceu legitima morborum, & eorumdem caussarum signa,ideas eorumdem infallibiliter denuntiantia,æstimanda seriò.

Porrò cum maximè ad sanguinis feruentis naturam accedat bilis, cum facilis sit horum succorū metamorphosis,hinc vtrorumque humorum signa haud difficilè confunduntur. tradēda igitur methodus, qua res disparemus. Relictis modò signis cōmunibus,alterius cuiusque humoris redundantiam demonstrantibus, ex priuatis signis naturam colligemus suppressi lochij,ad bilem iām vergentis,hęc autem sunt pathognomonica, & epiphenomena symptomata, signorum vicem habentia. Si igitur febris acuta, & astodes appareat, rigores pariter, ac vigiliæ,sitis itidem inexhausta,conuulsiones,deliria,cephalalgia ingens,cardiogmon, cum hæc redundantis bilis haud dubiè sint effectus, biliosum nihilominus accisum puerperium esse, eædem fidē facient. Quod si maior ardoris, & tensionis sensus circa imum ventrem, ac lumbos accidat, vterum per se lacessiri,intelligemus.Et vt rem exemplis lustremus, adest elegans historia apud Hippocratem

lib.1.Epidem.com.3.sen. 21. Philini vxoris, quæ cũ filiã esset enixa, decimoquarto à partu die acuta febre & cum rigore apprehensa fuit, & omnia nuper à nobis descripta symptomata superuenere insuper, & vicesimo tandem sole supremum confecit diem. Paraphrastes insignis Galenus in eius sententiæ commentario, omnia illa symptomata biliosi redundantis succi indicia esse asseuerat. Altera mox nobis occurrit historia, apud eundem Parentem optimum lib.3. Epidem.com.2.sen.7. cuiusdam apud Pantimedem abortientis fœminę, cui cum plurima ex dictis fuissent subsequuta symptomata, febrẽ ardentem vnà comitantia, septimo tandem sole vltimum egit diem. De ipsa iugiter idem Galenus in commentario, *Consentaneum igitur est, in tota corporis mole huic mulieri biliosum fuisse aceruatum humorem.* quem in vteri vasis latem putredinis obtinuisse, & reliquas partes corporis per cõsensum laborasse, ex eo credẽdum est, quod enixa suppressum quàm primùm habuerit lochion.

Melancholicus præter naturam succus, biliosum consequitur: in quem, ceu symbolum facilis conuersio. Iste, hos graues germinat affectus, febrem quamprimum acutam, ferocitatem habentem coniunctam, impetum, audaciam, furorem, ac morositatem. deliria itidem ferina, tetrica, & tacita, mœtũ iugiter atque mœstitiam, insomnia his similia. in partibus muliebribus, lumbis, ac toto ventre dolores concitantur non minimi. quæ omnia naturã sequuntur succi atrabiliarij. nam in ipso humore summa sunt omnia circa feritatem, vt videre est in plurimis Præceptoris oraculis, lib. præsertim 4. Apho.sen.21.22.24. in coacis prænot. & Prorhet. Ista haud-

haudquaquam de melancholico ſucco ſecundum naturam habẽda, cum hic ab altero pręter naturam tantum diſtet, quantum ferrum frigidum à candenti. Horum itaque diſcrimen æſtimandum conſulit Galenus lib.6. Aph.ſen.53. Et doctrinam hanc exemplis exornat dictator ſummus lib.3. Epid.com.2.ſẽ. 8.& 9.dum Oecetai vxoris abortientis narrat hiſtoriam, & alterius rurſus enixæ in foro Mendacium decumbentis. quarum illa ſeptimo obiit die, hæc 14. Verum in his atrabiliarium redundare ſuccum, ac reliquos vna vincere, ex eo potiſſimum colligitur, quod vtrique alui excrementa atra, fœtida, ac virulenta apparuiſſe recenſeantur ab Hippoc. vrinæ ſimul nigrę, horrores iugiter, mœtus, ac triſtitia, ſymptomata ſanè ab humore melãcholico neceſſariò germinata. Galenus itidẽ huic adſtipulatur doctrinæ, dum lib.3. Epid.cõ.3. ſen.86. ęgrot.15. quandã delirantem fœminã contẽplatus, aut multũ loquẽtem, aut mox perpetuò tacentẽ, retur hæc ſymptomata præ ſe ferre melãcholiæ cum bile miſtionem. deliriũ enim illud garrulũ cauſſam habet bilẽ, ſilẽtiũ atrã potius. Deinceps & hæc valebimus nos & altera inſigni Hippocratis hiſtoria illuſtrare; deſumetur ex eodem lib.3. Epidem. com.3. ſen.85. ægrot. 14. mulieris, inquã, Cyzici, gemellas enixæ. hęc cum minus eſſet purgata, horrida, & acuta febre die primo à nixu, ποντικός, vrinę apparuerunt tenues, nigræ, & oleoſę: cõuulſiones tãdẽ. cum partiũ extremarum frigiditate, quo die mors ſimul ſubſequuta eſt. Sed iam clariſſimũ Galenũ, hanc hiſtoriam appoſitè explanantẽ audiamus: *Non tantum quia non probè fuit à partu purgata, ſuperfuit huic mulieri ſanguis. magis melancholicus (quæ cauſſa erat cur initio tacita eſſet, &*

tetrica, nec posset perduci ad animi aequitatem: & postea multum delir aret, vt valdè insaniret) verum etiã propter difficilem enixum inflammato vtero febris est ducta. Ex his Galeni verbis fit palam symptomata illa manifesta signa esse redundantis atrae bilis: quãuis hîc, succum hũc, sanguinẽ melancholicum vocet. Est namque lippis, & tonsoribus notum hos succos assiduè nomine confundere, vt inter reliqua apparet lib. 1. Prorrheth. comm. 1. sen. 18. quo loco melancholiam, bilem flauam exustam vocat, quae propriè atra bilis appellanda. quid, quod, nec humor melancholicus frigidus cum sit tetrica illa, ac ferocia deliria gignere valet, nisi aduratur humor & preter naturam fiat, vt idem Galenus ostendit citato lib. 1. Prorrhet. com. 1, sen. 14. dicens, *Melancholiam, ecstasim, idest mentis motionem, aberrationemque intelligere oportet vehementem, & ferinam, qua irrigante cerebrum assata flaua bile oritur: nempe & ex hoc commentario permutari eam in nigram didicimus.* Adest modò quaedam dissonantia in Galeni verbis, dum hîc, & in altero comm. in sen. 8. eiusdem libri, tremores oriri affirmet, non à qualibet phrenitide, verùm à vehementissima: libro autem 3. Epidem, comm. 1. sen. 1. cum Hippoc. referat, Pythioni febre acuta laboranti tremorem contigisse paruo existente delirio. quo loco Hippocrates, vt hoc delirium minimum annotet, vsus est vocabulo λῆρος, à verbo ληρέω deducto, quod est nugari, seu vt Galenus in commentario interpretatur modicè desipere. rursus & istud, & altero exemplo firmare liquet, cum foeminam viderimus nos acutissima correptã febre, citra delirium tamen, cui septimo die vehementissimus accedẽs tremor, per tresque perdurans soles,

ſoles mox decimo propinato à nobis cathartico, vberrimeque fluente aluo, & ab illo ſymptomate liberata fuit,& ſanitati pariter reſtituta.En tremores in acutis febribus & cum minima deſipientia, & citrà.Conciliabimus hæc,ſi dixerimus,hoc nomen *tremor* Græcis itidem τρόμος comprehendere apud Antiquos, etiam & ſæpe καταχρηστικῶς apud neotericos varios motus deprauatos, vt refert Galenus lib. 1.de cauſſ.ſympt. cap.8.tremorem inquam propriè dictum, conuulſionem ſeu conuulſiuum motum, rigorem, & palpitationem. fortè horum confuſio procedit, quia omnes hi, vitiati motus ſunt inſtrumentorum eorundem, quibus arbitrarij ſanorum motus obeuntur, vt dixerat: idem Galenus lib.de tremo.palpit,ca.2.quamuis reapſe per diſtinctas rationes formales inter ſe diſtinguantur, vt dilucidè replicat Galenus,tum citato de trem.lib. & lib.2.de cauſſ.ſympt.c.1.cum igitur tremor tot in ſe affectus alliciat,varias,atq;diſtinctas obtinẽtes cauſſas,nihil mirum ſi impar videatur Galenus,cum lib.1. Prorrhet. ſumat tremorem pro conuulſione ab inanitione,excitata à magna illa cerebri inflammatione, vehemens delirium parere ſimul nata libro autem 3. Epidem, pro tremore vero, excitato à grauante multitudine, vt palàm teſtatur in eius ſententiæ commentario: vti & alteri fœminæ, quæ nobis occurrit ſananda,ab eadem multitudine vires grauante tremor ille accidit, qua ablata,ſtatim ceſſauit.nihil minus & illi Stymargi famulæ tremores contigerunt,cui itidem, venæ ſectione ablata multitudine,vt ſcribit Hipp.lib.2. Epidem ſect.4. & declarat Galenus lib.de trem.palp.cap.3.omnino, ac quamprimum ceſſarunt tremores, vniuerſum corpus oc-

cupantes. Quare audiendus non est Vallesius, qui in Pythionis historiæ comm. 3. Epid. sect. 1. neglecto Galeno, censet Pythionis tremores, non veros, verum conuulsios esse motus; quia staret adhuc prima difficultas, & Galeni dissonantia. nam quamuis ab humore acri, etiam & à vapore vellicante neruorum principia possit fieri motus conuulsiuus, haudquaquam credendum à minimâ inflammatione, ac nugacitate, harum ratione germinari posse, cum vtraque summa requirantur, vt fiat inanitio, & conuulsio. Neque ratio Vallesij vlla, quia Galenus inquit, *die sexta sputa habuit varia, & subrubra, & deinde subcocta citra difficilem respirationem fuisse collecta excrementa multa prima, & supremâ intercostalia, quæ nascuntur nerui manuum: quæ enim fingi potest maior conuulsionis occasio, quàm excrementa, quâ nerui oriuntur.* quasi hûc tremorem efficere non possit multitudo grauans vires, vt passim videre est, & Galenus accuratè & citatis 3. Epid. & lib. de trem. demonstrat. Sed hæc missa faciamus.

Ad pensum redacti obseruandum preterea est, quod melancholia, quæ enixis redundat, necessariò præter naturam, quia adusta, & atra potius bilis. proinde huius tãtum signa à nobis tradenda, haudquaquam alitrius secundum naturam, quę ceu mitis, nec valet acutos procreare morbos, aut sæua, ac immorigera symptomata. quod discrimen iugiter adest, etiam inter atræ bilis species; cum ea, quæ à sanguine aflato, vel exusta melancholia oritur, minus multò gignat ferinos, atque malignos morbos, tum symptomata: quæ autem à bile flaua, cum & acrior, & mordacior, & deteriores ac sæuiores germinet morbos, tum & funestiora symptomata. Ratio autem, ob quam lochia in atram vertantur

bilem,illa præsertim, quod allecta à fœtu dulciori sanguinis parte, reliquum per totum conceptionis tempus in vasis vteri itabulatum,& calorem quendam acquirit pręter naturam, citra febris accensionem, sensim vniuersum illum sanguinem exurere, & in atrā bilē conuertere valens. vnde enixis morbi acutissimi accidunt, sæua simul ac hostilia symptomata,tetri illius humoris genimina.Et hoc forsan innuitGalenus,dum lib.3.Epidem.com.3.sen.73. scribat,*In vniuersum verò melācholicus apparet sanguis,quem à puerperio enacuant.*Neque altera potest assignari efficiens caussa melancholici huius excreti,quam assatio, & vstio sanguinis,ob inculcationē malè vētillati:cuius ratione calor concipitur pręter naturam. Exinde,& illa quæ gemellas peperit,eodē 3.Epid.com.3.sen.85.tacita apparuit, & tetrica (morosā, Græcè δυσάρεστον vocat Hipp.alterā ibidē mulierē Thasiā)effectus sanè huius atrę bilis. Et hęc sūt,q̄ spectāt ad cognitionē accisi puerperij melācholici.

Restat denique referre signa, quibus pituitosum lochion occultatum cognoscamus. Quotiescunque itaque enixis febres increbuerint, tum lentæ, tum absque vllo calore acri, tactu perscepti-bili,quam lib.3. Epid.comm.3.sen.36. Hippocrates febrem ad manum tenuem vocat; sopores rursus acciderint, comata, nec non & aliquando conuulsiones, & anhelationes: color itidem vniuersi corporis habitus fœdus, & albicans fuerit, cum quadam faciei,ac infernarum partium tumore,aut iam cachexia laborent, aut potius leucophlegmatia: palpitationes nihilominus contigerint, torpor pariter,vrinæ insuper iumentorum similes;tunc haud dubiè pituitamredūdare palam,hūcque humorem crudum,tantorū malorū auctorem certò ęstiman-

dum. His adridet Galenus lib.1. Epidem.comm.3. ſen.21.dum Philini vxoris hiſtoriam illuſtraſſet; *At verò*,inquit, *conuulſiones, & palpitationes, & ſimilis vrina iumentorum crudi ea ſunt,& craßi ſpecies*.Nulla ſe offert peculiaris de hoc humore, apud Hippocratem enixatum hiſtoria. ſed vniuerſam hanc doctrinam aſſiduus comprobat vſus. plurimæ namque paſſim nobis ſe offerunt, anaſarca, aut leucophlegmatia laborantes, iam à grauiditate; quibus accedit mox;etiam in partu cephalalgia ingens,anhelosæ inſuper fiunt, ſuſpirioſæ, fœdatur vniuerſus corporis habitus, torpet corpus, ac vnà grauatur. quid,quod, & quibuſdam ex his conuulſiones ſuccreſcunt ferinæ;quas ferè omnes,huius ſymptomatis ſæuitie, terram petere aſſiduè comperimus: neque vllam, à primo inuaſionis inſultu triceſimam ſuperare horam,ſumus experti. Dum hæc ſcriberemus (proh dolor) altera, poſt plurimas, ſe nobis, obtulit ſananda parturiens,ex infima plebecula, & primipara, adoleſcentula, 18.adhuc non attingens annum. hæc ſub nono menſe, inſtante iam partu, cunctis illis affectibus ſupra nuper commemoratis ſimul præcedentibus, conuulſa, epilepſia inquam acutiſſima correpta, & ſemper aphoma, etiam per interſtitia periodorum, hora à primo inſultu decima octaua, per quandam quaſi redintegrationem annorum,vitam ſibi chariſſimam, cum inexorabili morte,acerbè commutauit.plurimisà me ſedulò,& maximis ſanè adhibitis auxiliis, extremis hiſce morbis conferentibus,penitus fruſtratis. Cuncti illi affectus palàm huiuſce crudi, ac pituitoſi humoris præ ſe ferebant maximam redundantiam, vt ne vllus quidem dubitationi relinqueretur locus. Firmat

mat porrò iudicium, anteactæ vitæ consuetudinis obseruatio, an itidem fœmina fructuum immaturorum vsu se repleuerit, an verò & largis, ac intempestiuis aquæ potionibus, an in otio degat, deses, ac sedentaria. hæc namque crudos, ac iugiter plurimos in illarum corpore effœtant pituitosos humores.

Quamuis peculiaris, & exacta (vt diximus) aliqua non existat apud Hippocratẽ historia: tamen quasdam ipse replicat, in quibus proculdubio crudus hic humor, reliquis promistus, suos pariter germinet effectus, suáque priuata symptomata. Adest quãprimum illa vxoris Epicratis lib.1. Epidem. com. 3. sen. 22. cui ab hisce humoribus frigidis, & crassis plurima sunt exorta symptomata, vt rigores bis citra febrem, coma, turbidæ, ac crassæ vrinæ, dolor in latere grauis, tussis simul, porrò & morbi eiusdẽ constitutio eandem insinuant causam, cum & diuturnus, ac chronicus fuerit morbus, octuagesimo videlicet die solutus, humoris crassi melancholici, aut pituitosi fœtura. Sed modò Galeni censuram, hanc rem probẽ confirmantem, sedulò attẽdamus, *Nos ostendimus*, retur, *hunc rigorem, quem febris non sequitur, frigidorum esse & crudorum succorum prolem atq. idcircò magis nunc, quam olim existere, quod tota viuendi ratio labore vacans* (ἀταλαίπωρον enim legendum cum eodem Galeno lib. 2. de causs. sympt. ca. 5. & lib. de tremore, ca. 7. quia deses hæc vita corpus cruditatibus multis replet, haudquaquam laboriosa.) *vnà cum balneis à cibo contrahere humorum copiam consueuit. Videtur & Epicratis vxor eorum humorum plena fuisse.*

Præterea occurrit & altera historia lib.3. Epidem,

com.3.sen.73.Mulieris cuiusdā apud frigidā aquā in Thaso decūbētis.quæ cū filiā fuisset enixa, quia refrigerata(vt Galenus innuit in commentario)in secundam incurrit valetudinem, sæpe comatosa,tusses multæ humidæ, & assiduæ simul acciderant, & tandem hęc octuagesimo sole è viuis excessit.Symptomata hæc crudum ac pituitosum humorem caussam habuisse,nullus inficias ibit. quamuis hāc, permissionem aliquam aliorum humorum melancholici,aut biliosi contraxisse, credamus:cum altera,in eadem historia annumerata symptomata, penitus illud declarent.

Tandem in morbis, in quibus in vtero tantum adest caussæ principium,& tamen ab vtero peculiarem ac statam habent sedem,quàm maximè vt ideā consequamur puerperij,illorum natura perquirenda,& seriò rimanda:vti , si fortè puerperium per anadromen caput repat,ibique idiopathicum germinet affectum,phrenitidem inquam,lethargum apoplexiam. ex signis propriis cuiusque,causas,& affectus singulos demonstrantibus, naturam puerperij hauddubiè consequemur. Hæc, cum diexodica,ab scopo nostro alieno,& ad libros præsertim aureos, omni encomio iugiter dignos, quos de locis malè patientibus conscripsit Galenus, Lectorem replicanda remittimus:tum ad alios quosque, tum Græcos, tum Latinos de hac subiecta materie commentarios perdoctè edentes mittimus. Præposito sibi discrimine, quòd seriò idiopathicos à sympathicis separent affectus:& inter reliquos auctores summū dictatorem amplexentur, qui lib. 1. de morb.mul. perdoctè inter cæteros,morborum syluam,ac caussarum iliadem,vnà cum eorundem curatione, multis se-

tis septa discriminibus, à restricto tamen lochio ortum trahentium, exactè recenseat: à numero videlicet 58. ad numerum vsque 83. iuxta doctissimi viri Ioannis Marinelli accuratam versionem, & interpunctionem per numeros. qui liber itidem, ceu germanus Hippocratis à plurimis recipitur, & à Mauricio præsertim Cordæo viro clarissimo, & de re Medica bene merito, à quo perbellè ac doctè, doctissimis illustratur commentariis. deinceps & hoc idẽ diuinissimus præstat Galenus, lib. citato de loc. affect. 6. cap. 5. dum de affectibus mensurni sanguinis accisionem consequentibus disputat. Libeat igitur nobis modò his finem imponere, & aliorum frui laboribus.

De prognostico in genere affectuum à puerperio trahentium ortum.

CAP. XII.

QVantum ad curationem conferat diuina prædicendi doctrina, & optimus Senex lib. 1. Prognost. sen. 1. docet, & Galenus pariter testatur passim, & lib. meth. 10. cap. 6. com. 2. lib. 1. de iis quæ in Medicatrina fiunt, lib. 1. de rat. vict. com. 3. & copiosè lib. de const. Art. Med. cap. 18. cuius libri hîc subscribam verba, *de præsagiis igitur posthac verba facturi sumus: quoniam tum ad alia quædam, tum ad curationem potißimum conducunt.* Hippocrates insuper, cum citata prognost. sen. tres huius artis prognosticæ commemoret vtilitates, hâc, ceu reliquis adhuc præstantiorem recenset, vt curatio, videlicet, optimè moliatur, *Medicinam autem optimè fiet*, retur, *si antè præsenserit quid euenturũ sit cuiq; affectui.* Prænoscẽdo etenim Medic⁹ ex præscrib. metastases,

& futuras affectiones præcauebit sedulò, aut ne fiant, aut si fiant, remissiores multo existant. quod præstantius foret, ex Galeno, cum Hipp. citata sententia, libro introduct. quam prorogare, aut iam factum, & permanentem morbum infirmare, ac minuere, aut penitus exoluere: quia maiorem, & dexteritatem, & sapientiam arguit illud. quid quod & morbus, dum hominem iam exercet, difficilius expungitur, altero nondum aut saltem quàm minimum inuadente, cum arbor tenella facilius supplãtetur adulta. Hanc prouidentiam sine præsagio aggredi tum inutile, tum ferè impossibile. Hinc doctissimus Galenus lib. de curandi rat. ca.7. per venæ sect. imperat Medico, prius hac diuina arte illustrari, antequam morbos imminentes, ac futuros per venæ sectionem anteuertere sibi cordi sit. Quare prædicendi ars φιλότεχνος, ad rectè, methodicè, ác citra errorem (ἀναμαρτήτως vocant Græci) curandum, non solum vtilis, verum & necessaria quidẽ; tum ad præsentes sanandos, tum etiam & ad futuros præcauendos morbos.

Cum igitur nos de morborũ acutorũ curatione in enixis simus disputaturi, operæ pretium duximus in hac tam insigni, & operosa Medicinæ parte haudquaquam claudicare: imò aliqua de ipsa modo præfari seriò, quantum patietur scopus. Rem à rei definitione exordiamur, ex Galeno lib.4. de præsag. expulsib. ca.11. elicita. Præsagium futuræ rei, per ea quæ apparent prædictio est. seu prænuntiatio venturæ rei ex præsentibus signis, tum indiciis sese offerentibus. Indiget itaque præsagium signis, & indiciis, quæ sæpe confunduntur. Signa triplicia, pathognomonica, epigenomena, & epiphenomena: quæ

quæ ſpeciem ac ideam illa, hæc morem, motúmq; morbi demonſtrant; iuxta clariſſimum Galenũ lib. 3. Prognoſt. ſen. 39. & ex obſeruatione petuntur, vti indicia, ceu certiora ex demonſtratione. vnde accedit diſcrimen, cum indicium ſit perpetuum, & vnũ aliquid ſemper & indicans, & declarans, atque id ſine fallacia: ſignum verò etſi vnum aliquid indicet, rebus tamen neceſſario non accidit: quamuis quæ ſignis ipſis ſignificantur, omnino eueniant, vt Galenus docet lib. 6. Epidem. com. 5. ſen. 14. nec proinde perpetuum, & infallibile ſemper, ſed vt plurimũ ab illis ſignificata contingunt. Huius farinæ ſunt ſigna ferè omnia ab Hippocrate tradita in cunctis oraculis ad hanc præſagiendi artem ſpectantibus, tam libris Aphoriſticis, quàm Prognoſticis, atque Coacis, quorum finis μοχθηρὸν clauditur, aut καλὸν dictionibus, aut θανατηρόν. Secũdum autem magis, & minus illa ſigna dicuntur praua, exitioſum dicẽdo, exitioſius aut exitioſum valde. quæ omnia ſigna propriam vim retinent ſecundum genus, non autẽ ſecundum magnitudinem. cum nullum ſignũ bonum ad genus vnquam euariet malorum, aut contra. In cunctis itaque illis oraculis, in quibus ex ſignis præſagitur, vt plurimum illa euenire cenſendũ eſt, non autem ſemper, & ex neceſſitate. in reliquis verò quæ ex indiciis quidpiam demonſtratur, illud ſemper, & perpetuò ita contingere autumandum, qualia ſunt coctionis, & cruditatis indicia, vt perdoctè exponit Galenus in illo doctiſſimo commentario in ſen. 39. lib. 3. Prognoſt. Indicia præterea ex pulſibus etiam petuntur, ex quibus certò præſagimus, ac citra fallaciam, vt quatuor illis libris de præſag. ex pulſibus omni eruditione refertiſſimis eleganter

Galenus docet. posito nãque pulsu constanti, forti, & ordinato, necessariò indicabimus, ac perpetuò vires robustas: quia hæc indicia cum caussas amplectantur continentes, necessariò infallibilia. Hoc tamen obseruatione dignum est, quod ad optimum præsagium, tum signa,& indicia,propria potissimũ æstimanda esse: nam plus facit ad præsagiendam mortem, vnum signum propium, malum,quàm ad salutem plurima bona communia: vti, si symptomatica ratione accidãt aliqua propria signa, vt vacuationes aliquot nulla subsequuta eorũ symptomatum ac morbi remissione, etsi adsit magna naturalis œconomiæ integritas, nihil spectãs ad caussæ morbificæ coctionem,malum prædices, ac fortè mortem, si funesta illa. vnde videmus plurimos ægrotantes mori,cũ coctionis signis in vrina, & alui excrementis, non victa materie morbi caussa, aut sæuiente morbo, ac vnà symptomatis. quæ ne remittũtur quidem, imò succrescunt, aliquibus mox accedẽtibus symptomacis vacuationibus, quibus criticis exolueretur planè morbus. Signa itaque elucẽt in actionibus,excremẽtis, & qualitate corporis,& omnia affabrè ęstimanda,vt optimè pręsagiamus;& inde exurgũt triplices illæ signorum ideæ, coctionis,& cruditatis, salutis & mortis, & futuræ crisis.Quare in optima pręsagione aduocãda πρόνοια anus illa Stoicorũ fatidica,quã vt nuper diximus,ad prædicẽdũ quã primũ cõmẽdat sũmus dictator.hęc à diuino Augustino li.de spiritu,& anima,acutè definitur, *Notio futurum pertractans euentum: perpẽdendo ex præsentibus futura.* Verum, cũ futura hæc, per consilij tantum oculũ videantur, vt apprimè Aristoteles epist. ad Alex.refert, in illud cõsiliũ ducẽda signa,& aduocãda indicia, vt promiscuè replica-

tis,& certò futura videantur, & feriò fimul profpiciãtur.hoc .n. inito confilio,cũcta benè difponẽtur à Medico, & munietur præclarè, vt omnẽ aduẽtãtẽ dextere refpuat ipfe calamitatẽ, hoftiúmve occurs⁹.

Prȩfagiũ itaque ex tribus potiffimũ defumitur fõtibus,ȩgro, morbo ac fymptomate; fub morbo eius caufsã vnà amplectimur.Ex morbo,ac fymptomate perfæpe clarè eius cauffa dignofcitur, quæ procul-dubio aliter nos lateret. cognita rurfus eius natura, per fuos iterũ effectus ab eadẽ elicimus prȩfagium, vti vnũ aliquid femper indicãs.cauffæ nãque cognitio,cum pariat fcientiam,cæteris & præftantior, & perfectior. *Nefcimus verũ citra cauffam* dixerat lib. 2.Metaph. Arift.cap.1. Explorandæ igitur cauffæ.

His modò fubftitutis, iam præfagiendi artem in enixarũ morbis exercere ius.illa ex fuis fontib.haurietur. ægrota enixa, morbo acuto vnà cũ fua cauffa, ac fymptomatis. Iftud fub vniuerfali doctrina exagitabimus,cũ in fpecie recẽfere,& nouũ,& immẽfum redderet opus,& à noftro abeffet fcopo.Circa ægrotã plurima æftimanda, fexus imprimis, qui ceu frigidus & humidus,maximã in corpore feruat excremẽtorũ colluuiẽ: rurfus & ob eãdẽ rationem mare imbecillior; vis .n. omnis, ac robur à calore. deinceps obferuãda eiufdẽ fexus victus rationis incõftantia,intẽperãtia, otiũ feu vita fedentaria ac defes,plurima animi pathemata, à quibus affiduè ifte lancinatur fexus. Ex qua iliade facilè prædicere licet,huius fexus morbos & grauiores, & vehementiores virilibus.inter quos fæuiores adhuc, ac perniciofiores puerperarum: tum quia propter grauiditatis diuturnam moram ftabulatus fanguis aduritur, putrefcit; tum quia lautior earum vita, ac defes, & ob picam, qua fæpe afficiuntur, praui

vtuntur escis, & inde deterrimis replentur succis. Hæc cuncta, cum morbi antecedentem caussam, & magnam, sua qualitate, ac copia certò efficiant, ac funestam tum hostilem sæpe, quid mirum si puerperarum morbi, inter reliquos muliebres, à tanta germinati caussa, vehementia, atque sæuitie, reliquos antecellant, superent? Omittamus nunc signa, & indicia, ex cuiusque peculiari natura desumpta, habitu ægrotantis corporis partibus, reductiuè ex decubitu eiusdem, angustia, iactatione, & aliis ab Hippocrate consulenda, libris Prognost. coacis, & Aphoristicis, in quibus Præceptor sua dexteritate cuncta replicat. Verum illud in mentem reuocare lubet, fœminas, etsi plurima illa sibi habeant aduersantia, vt plurimum à grauioribus liberari morbis, ipsis viris: & quia locum à natura destinatū habent, & capacissimum, per quem secūdū naturā typicè per singulas lunationes repurgētur, & copiosè itidem, etiam in vtraque valetudine: tum quia assuetæ mulieres magis sunt laboribus, morbísque variis, cum sæpe ab eisdem infligantur. comprobatur hoc idem tum vsu, tum ratione, innixis Physico illo aximate, ab assuetis nulla passio.

Explorata ægrota, iam conuertamur ad ea, quæ ipsi præter naturam accidunt, morbum, eius caussā, symptomata. Sub his cōtinetur obseruatio magnitudinis eorumdem, vehemētiæ, cacoethiæ, & hisce mox rebus oppositorum. symptoma, hoc sibi peculiare habet æstimandum, multitudinem, varietatem. Cunctis his igitur sedulò perpensis, præsagiēdum puerperæ vitæ discrimen, ac acerbam penitus mortem, quotiescumque vehementiora, copiosiora, ac deteriora fuerint prædicta, ex quibus signa, &

indicia

indicia eliciuntur prognostica.& eo magis,si partẽ aliquam principem morbus occuparit acutus, ab vtero facta palindrome, vt sæpe videre est. Hanc doctrinam ἐναργεστάτην, eleganter Parens comprobat optimus.libro etenim 1.& 3.Epidem.nouem refert enixarum historias; quarum tres ex abortu laborarunt,reliquæ ex legitimo partu, & ferè omnes periisse testatur, & quæ incolumes, ad extremum vsque vitæ laborarunt, & iam exspes ab Orco redemptæ.Præter exempla,idem præceptis lib.de nat. pueri num.13.dicens, *Si enim non purgetur mulier à purgationibus,partus morbus magnus ipsam corripiet, & periculum vitæ incurret: nisi citò curetur, & quis conuenientem ipsi purgationem inducat.* Huius tanti mali caussam insinuat Galenus lib. 3.Epidem. com. 3.sen.73.puerperium,cum non officiat solum abundantia, verum etiam & prauitate, ac sæpe virulentia,si probè non expurgetur.Hinc illud catholicum & insigne sanxiuit prognosticum lib. 1.Epidem. com.3. sen.25.ægrot.4.ob eius & grauitatem, ac integritatem dignum cedro, illius hæc sunt verba, *In omnibus mulieribus quarum impedita est à partu purgatio in extremum mortis plurimas venire, perpaucas verò admodum quæ modicè infestatæ sunt ab illo discrimine liberari.* O admirabilis vtriusque Parentis ἀκολουθία! Galeni ratio, qua motus,istud erexit oraculum,stata, ac firma. argumentatur enim, & concludit,illata ratione à minori ad maius,oratoribus, atque dialecticis frequenti. Si enim menstruorum accisio maximè offendit, cum eius materies ex priori consistat sanguine, quanto magis puerperij lędet circumcisio, cuius materies semper aliquod in se contrahit vitium,dictatore Galeno, & per sæ-

pè maximum; cum sit quasi fæx, ac purioris, seu vtilioris sanguinis recremẽtum, ab ipso fœtu prius attracti,& longa mora mox corruptum. Quis igitur non credet, morbos à tã effera, ac maligna caussa germinatos, maximum in se periculum non contrahere, fatalémve interitum non minari? Iterũ eãdẽ doctrinam firmat Dictator summus lib.1. Prorrhet. com.2. sen. 48. quã rursus, ceu ratam repetit & lib. Coacarũ prænot. nu.3. circa finẽ. Hippocratis modò vtar verbis, *Quibus ex partu prodeũt alba, his verò suppressis cũ febre surditas, & dolor acutus ad latus fit, mẽte mouentur, & perniciosè habent, & lethaliter.* Viden' amabò, qua ratione colligat, ab eadem caussa desumpto indicio, ex restricto videlicet lochio, quã lethales, ac funesti enixarum sint morbi. Catholicã hanc eãdẽ sententiã præbet Galenus, cõmentario in alterũ Prorrheticũ oraculũ, dicens, *N õ enim in albis solum, si eorum, quæ à partu vacuantur, retentio fiat, praua est tũ caussa, tũ nota, verũ quoque in biliosis, & sanguine ipso: nẽpe λοχία purgatio est, atque etiã ex nominis ratione purgatio alienorũ, quæ gestationis vteri tempore in venis aceruata sunt: absumpto quidem in fœtus alimentum vtili, qui in ipsis erat, sanguine, sed permanente vitiosiore, qui singulis mensibus antea per vterum excernebatur.* O sententia tanto ingenio digna! Hollerius com. in li.2. Coac. prænot. sect.3. sen. 17. illud λευκά, seu alba, sic interpretatur, quod puerperis alba primum, mox rubra prodeant. & si ante iustam purgationem alba illa substiterint, in corpus refluunt, putrescunt, & commota imbecilliores partes inuadũt. Rursus à putredine febris, surditas, & delirium, quia rapitur in caput lochion: lateris dolor, quia aliquid vitij eò transfluxit. Et ex his omni-

inib. exitiũ puerperæ denũtiatur. Hæc Hollerius.
iæ quãuis partim vera, & partim aliquã in se in-
idant probabilitatem, illa tamen quæ à Galeno
censetur lib. Prorrhet. tract. 3. sen. 15. lib. coac. 3.
uam vnà Duretus doctissimus amplectitur inter-
etationem) ceu vniuersaliora, ac veriora retinen-
censemus. Fulcitur hoc prognosticum oraculum
lo Hippocratis axiomate libri 1. Prorhet. quod
eteriores multò sint vacuationes omnes quæ cœ-
erunt, & prorsus mox cessarunt, quàm quæ nullo
acto aliquandiu apparuerint. Si igitur deteriores,
rgo affectus, ex lochiorum accisione vacuari prius
œptorum, exorti, & lethaliores, quàm qui ex om-
imoda restrictione, nullatenus expulsione tentata.
Hinc alba illa à partu prodeuntia, móxque statim
occultata deteriores, ac sæuiores germinabunt affe-
ctus. Illud porrò accedit, quod omnis palindro-
mes, quam praua & maligna concitat cacochymia,
funestior: & inde nata affectio grauius multò infe-
rat malũ, quã primigenia. Præterea, quod de prima
illa alba vacuatione à partu nequeat intelligi, vt
Hollerius sentit, ex eo fit euidens, quia hęc tum exi-
gua & parui momenti, tum secundùm naturam, in-
stantaneum ferè perdurãs tempus, statim à nixu ap-
parẽs, vt idem scribit Hollerius. Vnde, ceu pauca, &
instantanea, sub illarum potius genere vacuatio-
num æstimanda, quæ nullo morbo apparent. Quid
quod & hæc excrementa, quàm primum nixũ con-
sequentia, falsò appellat alba, cum potius cruenta
quædam sanies sit, ex Hipp. lib. de nat. pueri, nu. 12.
Longè igitur distat Hollerius à dictatoris mente, si
attẽtè perpendamus verba, *Quibus ex partu prodeũt
alba* &c. quasi certò statuat, quib. fluere per aliquod

tempus ſanies aliqua ſolet cruda, ac pituitoſa, mox ſupprimatur &c.&vt Hippoc.per eundem interpretemur,altera ſequens fidem fidei alterius ſtruit, *Salſuginoſa*, inquiens,*in grauidis, moleſtias poſt partum denuntiant ab albis purgationibus mordacibus* &c. Quæ Hollerius de ſalſa interpretatur pituita, ac ſeriò, res quidem longè diuerſa ab illo altero excremento albo, ſeu cruento potius, quamprimum ſecundum naturam à partu apparente. Inſinuat itaque in his oraculis ſummus diſtator, ſalſuginoſam pituitam (cuius fluxionem, purgationem albam in vtràque vocat ſententia) ſi à partu producta circuncidatur,mox febrem accendere, ſui caput repat ſurditatem, aut dementiam, ſin pectus pleuritidem germinare. qui morbi,iuxta Præceptoris dianoiam ab illa ſuppreſſione conſequuti, funeſti haud dubiè,& ad interitum fatales.Prędicenda igitur mors, quotieſcunque hoc album excrementum,ſeu ſalſuginoſus iſte humor pituitoſus, in grauidis coacerùatus quamprimùm à partu emanans ſtatim accidatur: tanquam epiphœnomenon ſignum ſiniſtri ominis,comitans pariter pernicioſos illos affectus, à praua illa germinatos materie.

De prognoſtico morbòrum iuxta peculiarem puerperij ideam.

Cap. XXIII.

CVm omne præſagium præteritorum, atque pręſentium indigeat cognitione;cum ab ipſis ſigna deſumantur,atque indicia: & præſentium cognitio, nihil aliud, quàm affectuum inuentio, vti præ-

præteritorum, caussarum affectus inducentium (præcedunt enim hæ ipsos affectus, & ab ipsis sæpe recedunt): hinc & futurorum tantum est præsagium, & à præteritis, atque præsentibus illud elicitur. De ipsis morbis tria Medicis potissimum præsentire mens est, an ad exitium, vel ad salutem erumpāt: rursus quo tempore eueniat: denique quisnam mortis vel salutis modus. Nunc, reliquæ partes neglectæ, tantum priorem replicabimus, ceu magis ad nostri consilij rationem spectātem, idque iuxta variam puerperij ideam, quod morborum omnium caussam constituimus efficientem. Itaque ex affectibus præsagiuntur illa omnia, & ex ipsis morbi genus, & facultatis imbecillitas, vel robur dignoscitur: quæ si conferantur inuicem, futura optimè præsentientur. Morbus igitur cognoscitur ex loco affecto, & eius affectu, vti facultas ex commodo temperamento, vel intemperie corporum solidorum. nam si imbecillitates quædam ob spiritum animalem accidant, breues sunt illæ, & symptomatum ratione consequuntur. quæ itidem si conferantur, & facultas vigorū morbi sustinere valeat, oportet hominem esse superstitem, si nullum sit extrinsecus erratum: sin verò sit impar, moriatur necesse est. Quare cui mensura facultatis ad vnguem perspecta, locúsque affectus, & eius affectus, cum sua caussa, hic haud dubiè ad futura præsagienda peritissimus. Hæc mutuata à clarissimo Galeno lib. 4. de præsag. ca. 11. ex pulsibus. Rem ordiamur modò.

Varia cum sit puerperij idea, potis varias, & specie distinctas effœtare morbos; ex cuiusque harum, peculiare nihilominus elicietur præsagium. cun-

ctos hos explorabimus, nunquam à summi Præceptoris latere recedentes. Hic itaque de vtroque bilioso puerperio huiusmodi sanxit præsagium lib. 1. de morb.mul.num.43.Primis diebus,dum hæc muliebria fluxerint leuius feret mulier, quia noxia hęc materies foras expurgatur.Nam vacuatione opportuna, & tempestiua rei noxæ, semper Natura leuatur. Verum si parca postea reddatur vacuatio,quàm è re illius sufficiens fuerit copia, deterius necessariò se habebit enixa, commoto, ac rursus retento humore illo detestabili. Hoc proculdubiò innuere voluitHippocrates verbis illis,*postea grauº,& minº purgatur*:cũ haud dubiè,ex eo quod minº purgatur, grauius habeat:& rursus ex eo quod grauius habet, iterũ disponatur corpus, ad hoc vt purgamẽta hæc, &pauciora sint,&deteriora:à quib.,biliosa,ac deteriora cum fuerint, & morbi exorientur acuti, celeres,ac breues: cum effectus semper naturam imitentur efficientis caussæ.Ex morbis igitur his vehementibus,atque sæuissimis,aut mortem citam, aut saltem sterilitatem prædicemus, si præsertim ab huiusmodi acribus excrementis in vtero gignentur vlcera. Cæterum,cum secundum naturam fœminis à partu & latiores fuerint viæ, patentioresve canales,quam in toto reliquo tempore,hinc si enixis,ex voto puerperia respondeant, inoffenso cursu, ac citra molestiam,hæ citius à morbis vindicantur, quã reliquæ : cum maior sit puerperis opportunitas commutationis in meliorem statum.Verum si contra, aut penitus retineantur accisa, aut parcius ipsa repurgentur,citius itidem multò ab eisdem morietur. ratio, quia sæuiores sunt morbi, & grauiora symptomata à restricto puerperio, quã à restricto men-

mensurno sanguine, ob deteriorem qualitatem caussæ efficientis, absumpto frugi sanguine ad fœtus nutricatum: & præsertim, si accisum lochion biliosum fuerit, qualitate calidum cum sit, mordax, ac effrænatum. Quod si, iuxta terminum Hippocratis, à nobis suprà statutum circuncidatur lochion istud, mortem portendit: sin verò vlterius fluxerit, aut in morbos incidet enixa incurabiles, aut cõtumaces, aut sterilis fiet ipsa. Deterius autẽ dicitur lochion, quotiescunque vltra modum, vel parca manu fluxerit, vel etiam ex natura sua prauæ fuerit qualitatis, & cum molestia, ac dolore vnà reddatur. quæ omnia atram quamprimum insequuntur bilem, mox efferam flauam, cuius in atram facilis mutatio.

Pituitosum mox sequitur lochion. huius præsagium elicitur ex eodem Hippocrate, eodem pariter lib. 1. de morb. mul. num. 45. & est huiusmodi, In purgatione pituitosa à nixu, parturiens patietur ea omnia, vti cui pituitosi prodeunt menses. verum breuiori illa ægrotabit tempore, per rationem supra assignatam, quia puerperis latiores ac patentiores sunt viæ. præterea eadem pericula, & signa, & transmutationes morbus habebit, ac in pituitosis accidunt mensibus. de quibus vberè Hippocrates eodem libro num. 21. loquutus est. Dependent enim eodem modo partus purgamenta, ac menses pituitosi, cum eiusdem sit naturæ efficiens, caussa, & eadem affecta pars. hinc & eadem inducet pericula, eadem & signa, ac transmutationes. Sed cum in enixis patentiores fuerint riui, breuiori etiam tempore laborabunt: & è conuerso si

accidatur lochion,ſeu moram diu traxerit, morietur,inquit,in quadraginta quinque diebus, etſi huiuſmodi pituitoſum purgamentum prodierit enixæ mox. qui terminus vltimus ferè in fœmineo nixu. quaſi velit innuere Hippocrates, quod pituitoſa hæc lochia, vt plurimum contingunt in partione fœtus fœminei: quaſi ſequantur ſexum hunc frigidum,& humidum: vti bilioſa partum maſculinum, calidioris naturæ, ad bilis qualitatem hic, quàm maximè accedens. Proinde vtriuſque humoris promiſcuè,eundem purgationis ac mortuis ſtatuit carcerem.

Offert ſe modò leuis difficultas,cur lib.de morb. mul. num. 12. dictator diſtinctos ſtatuit lochiorum carceres, à libro de Natura pueri,num.43. cum ibi inmaſculino partu alterum diem ſupra triceſimum, in fœmineo autem tres ſupra quadrageſimum ſecundum ſolem addiderit.

Verum hanc controuerſiam ſic reſcindendam ſentio, quod hauddubiè error fuerit in codice Græco,cum legendum ſit in priori numero li.de morb. mul. *θνήσκει ἐν τριήκοντα ἡμέρῃσι*,id eſt, *moritur triginta diebus*,neglecto illo,*καὶ μιῇ* & *vna*. rurſus numerum alterum ſic habendum, *θνήσκει ἐν τεσσαράκοντα ἡμέρῃσι*, id eſt,*moritur in quadraginta diebus*,omiſſo illo *πέντε* & *quinque*. innoteſcit palam error iſte, cum manifeſtò alteri loco reluctetur eiuſdem libri, num. 98. in quo dilucidè illos eoſdem vtriuſque puerperij aſſignat fines, quos & in altero legitimo opere de Natura pueri idem deſcripſerat Hippocrates. Quare ne imparem tantum virum admittamus, potius errorem in textu concedemus, & redundare ſanè illa verba. Sed ad diuerticulum redeundum.

Si

Si fortè, quasi præter spem, mulier hoc suppresso pituitoso lochio, ab Orco liberetur, tamen sana non fiet, cum à principio tumeat, & morbus hic iugiter erit illi grauis: minatur namque ipsam hauddubiè in aliquam hydropis speciem incidere, eam præsertim, quam vocant leucophlegmatiam, à copia & qualitate itidem humoris exortam, calorem vniuersi corporis obruentis, iecoris præsertim, cuius œconomia vitiatur, & inde mali cõsistit origo. Cæterum si restricta fuerit salsa pituita, aut descenderit potius, mordax cum sit, & acris, idem quod de bilioso humore iudicium feremus, cũ & vlcera, & febres, & alia valeat ipsa concitare damna.

Omnia igitur hæc incõmoda à qualitate peccãte puerperio germinãtur, si aut omnino accidatur, aut parcè fluat. Ex quibus prædicere lubet, quãuis ratione illud vitiosum existat, tum nec sanã esse puerperam, nec de futuro talem: tum nec (cum sint cuncta preter naturam) moderata puerperia, sed aut imminuta, aut supra modum emanãtia, & specie quidem amplius deteriora, neque vllatenus citò concrescere, vti optimus sanguis citò concrescere solet. Ab inculpato verò puerperio nihil ex his prędicendum est, quia ceu secundùm naturam, nequit quidpiam vitiosum per se fœtare, etsi per accidens potis, vt quando à partus violentia, ac immorigero labore in vtero phlegmone excitatur, aut vberè ruens, & in culcatum synochæ febris auctor fit. Primum illud sub vniuersali prognostico videtur accuratè Præceptor includere, dum lib. de Nat. pueri nu. 12. dicat, *si mulier quo tempore vterũ gerit, morbo aliquo nõ cõgenito laboret, cũ à puerperio purgatur, perit.* Qua sẽtẽtia palã videtur demõstrare, grauidas à prauorũ

excrementorum retentione laborare; quæ mox si puerperij tempore diminutè, ac parcè prosiliant, cõmota quidem, & deteriori qualitate contracta, fatalis quidem interitus auctores fient. Et quod magis est, nec ista valent opportunè, ac commodè in partu repurgari, quia à copia, ac illorum vitio natura grauata, nequit amplius illa vincere, ac superare. Impeditur namque natura semper, prohibetur à suis functionibus, tum & ab ordinatis ac typicis motibus vnà perturbatur, quotiescũque ab eâdem, non fuerit victa officiens materies. irritata verò, (vt in symptomaticis cunctis excretionibus videre est) intempestiuè, ac inordinatè mouetur semper. hinc, quæ hac arte procedit purgatio, funestum quidpiã prædicit, vt plurimum. Ratio in promptu. qui in intempestiua, imperfecta, ac imminuta purgatione tantopere agitantur humores, quod alibi refluxi, ad partes videlicet principes grauissimos ibi, ac funestos pariant morbos. contra verò optimè habent puerperæ, quando lochia naturæ, reguntur imperio, exitum vnà habent, citissimum, liberalem, liberum, vt ne quicquam supersit reliquiarum. testatur istud dictator summus libr. Coac. prænot. dicens, *Salutare est, muliebria non cohiberi.* Idem lustrat exẽplis libr. 1. Epidem. com. 1. sen. 68. dum describat ægrotantes plurimos, qui larga, ac profusa intercedẽte vacuatione, ac potissimum sanguinis ab epidemicis, & aliis grauissimis, atque funestis morbis fuêre liberati. tandem tertia Thasi tempestate, de enixis sic eloquitur, *Plurimæ autem grauem partũ habuerunt, & à partu in ægritudinem inciderunt, quæ quidem potissimum moriebantur, vt Telebuli filia, quæ sexto à partu die defuncta est.* Huius effectus nulla

nulla alia ſanè poteſt aſſignari cauſſa, quàm quod coaceruata plurimorum, ac prauorum humorum copia, nulláque mox à partu, eorumdem larga ſubſequente profuſione, aut per vterum; quod enixis, ceu ſecundum naturam commodius multò accidit: aut ſaltem per ſeceſſum, aut hæmorrhoidas, aut aliam quamcunque conferentem partem, neceſſariò ipſis retentis, plurima inſequantur incommoda, vt morbis mortiferis, ac funeſtis defungantur.

De præſagio morborum in abortiẽtibus, iuxta peculiarem lochiorum ideam, ac de primiparis.

CAP. XXIV.

ABſoluta puerperarum prognoſi, aliqua nunc de abortientibus præſagire ius. Et vt ab Hippocrate ductore optimo non recedamus, nullam intactam relinquente Medicinæ partẽ, de abortiẽtibus ſic fatur libr. 1. de morb. mul. numer. 98. *Eadem verò ſunt affectiones ex puerperij purgamentis, & ei quæ fœtum corrũpit, & legitimè parienti. Si menſtruum corruperit fœtum, & quæ corruperũt magis periclitantur. corruptiones enim grauiores ſunt, quam partus. quia vi aliqua fit, & omne violentum malum, & naturæ inimicum. in his enim periculum eſt ne vteri exulcerentur, aut inflãmentur. Hoc autem eſt periculũ &c.* Ex hoc ampliſſimo quidem Hippocratis oraculo, plurima eliciuntur ſcitu digna, quãprimum maiori cũ periculo abortientes laborare, quam quæ legitimè, ac ſecundum naturam, iuxta menſiũ terminos à natura ſtatos pariũt: & inter reliquas, illæ pręſertim periculosè agunt, quæ quarto, aut octauo

abortiuntur mense (liceat nobis modò octauũ mẽsem inter abortiuos recẽsere): si morbi tamẽ vtrarũque, in specie pares obseruentur, tam qui presentes, quam qui futuri. Deinceps etiam ex illo oraculo infertur, abortum (ceu quidpiam violentum) grauiorẽ, ac vehemẽtiorẽ ipso partu esse: cũ Natura à violentis quammaximè labefactetur causis. Tertiò neque illud negligẽdũ, quod Hippocrates retur, & à partu & abortu, si vlcera fuerint contracta, maligna illa quidem, ac periculosa: periculosas etiam amplius, & ab his caussis excitatas inflammationes.

Verum arduum illud apparet, quod scribit Hippocrates lochiorum ratione affectiones easdem esse in legitimè parientibus, ac abortum passis. cum abortus crebrò, infra primam, aut alteram typicam mensium periodum accidat: sub quo tempore aut ferè nullus, aut minimus adhuc sanguis colligitur, ac retinetur: aut si fortè retentus, ob minimam moram nullum adhuc vitium contrahere fit possibile, sed exquisitè potiùs inculpatus, vti reliquus, per singulos menses prosiliens. Quare ne probabile quidem, ab hoc inculpato sanguine easdem specie, eâdem itidem vehementia, ac cacoëthia affectiones exoriri, quas valens germinare, fœculentum, ac tetricum legitimi partus excrementum puerperij.

Duplici responsione his satisfaciemus, aut dicendo, Hippocratem loquutum non fuisse de his abortibus, qui prioribus mensibus accidunt, sed de reliquis vltra tertiũ mensẽ cõtingentibus, grãdiusculo iã existente fœtu; in quibus grauiditatis ratione praua seruantur excremẽta, & sanguis stabulatus culpa-

culpatur, vitiúmque contrahit. Aut rursus intellexisse eos abortus, qui à prauis quibusque humoribus concitantur, & eorũ ratione, vti efficienti caussa validissima fœminæ ipsę abortiuntur, haudquaquã ab aliqua altera ꝑcathartica caussa. in his itaq; supponimus prauorum humorum redundantiam, & maximam cacochymiam, valentem sanè eosdẽ specie, ac vehementia effœtare morbos; sicuti puerperium illud legitimi partus. quæ explanatio magis Dictatori adridet.

De prędictione primipararum, est quod modò tãdem aliqua cum Hippocrate recenseamus. Hic itaque lib. 1. de morb. mul. nu. 97. & lib. 1. de nat. pueri num. 11. sic scribit, *Cæterum maximè laborant, ac dolent in partu, & partus purgationibus mulieres primiparæ, & quæ rarius pariunt magis dolent, quàm sæpius videlicet parientes.* Textus Græcus sic habet, Μάλιστα δὲ πονέονται αἱ γυναῖκες ἐν τῷ τόκῳ, &c. id est, *maximè autem laborant mulieres in partu.* Nescio quo fato Marinellus, & Mercurialis illud πονέονται simul vertant (cum res distinctæ sint) laborant, ac dolent: quamuis verbum illud vtrumque significet. vnde doctissimus Gorræus Annotat. 24. non legit, non dolent, sed non laborant, non ægrotant, cum sæpè illud verbum sumatur pro νοσεῖται, seu ægrotare, vt videtur innuere idem dictator summus lib. 1. de morb. mul. num. 1. dicens, Γυναῖκα ἄτοκον ἐοῦσαν, ἢ τετοκυῖαν, χαλεπώτερον καὶ θᾶσσον ἀπὸ τῶν καταμηνίων νοσέειν. Id est, *Mulierem quæ non peperit, quàm quæ peperit grauius, & citius ægrotare.* quo loco non πονέειν, dolere, verum νοσέειν, ægrotare potius dixit, ad maiorem distinctionem rei. Verum ad pensum redacti, rationem reddemus illius Dictatoris prognostici, quod

mulieribus, quæ ſæpe parere conſueuêre, cum vteri partes, & quæ his ſubiiciuntur patentiores ſint, & vaſa itidem magis hiantia, à ſingulis præcedentibus partubus conceſſum,& facilior nixus,& copioſiora, ac vberiora lochia, minúſque mox dolebunt hę,laborabũt, aut ægrotabũt (ſi cuncta hæc coniũgere lubet.) Porrò primiparæ contrà,ídque per oppoſitam rationem, quia minus patentia vteri loca, minus laboribus aſſuetæ,minus reſerata vaſa, hinc magis dolent, minus purgantur, magis laborant,& ægrotant.

Tandem, vt his colophonem addamus, partus peculiaris ſexus, peculiares, ac diſpares exigunt prædictiones, hinc fœmellæ partus difficilis multò laborioſior, & grauior: quia enixa maiori quidem redundat excrementorum colluuie,maiori pariter premitur cacochymiæ onere, fœculentiori ſarcina. frigidus nãque hic fœtus cum ſit, ſexus ratione,& minus multò abſumit, & per conſequens corpus multis replet excrementis. Et cum lochiorũ purgatio tenętur talionem rependere,& copiam illam omnem retrimentorum deponere: inde maiori indigent enixæ purgatione, circa quam actionẽ multoties, ac ſæpe peccant illæ. vnde fœminea partio,periculoſior prædicenda ſemper.Hoc idem eleganter Hippocrates, & hiſtoriis illis Epidemicis, comprobat, & vnà luſtrat Galenus in earumdem commentariis.

De prędictione peculiari ſingulorum affectuum, enixis ſuperuenientium, ne quidem ad nos ſpectat modò pertractare, cum illi accuratam requirant tractationem,& diexodicam, ob rei difficultatem, & grauitatem. ſola hac nos vniuerſali prædictione ſimus

simus contenti, iuxta nostram hypothesim, quatenus enixarum morbi à communi caussa, lochiis videlicet restrictis, aut imminutis suum habent exortum, suam iugiter fœturam.

De computandi ratione morbos enixarum opiniones variæ.

Cap. XXV.

ARduus, & vndequaque difficilis fœmineus sexus. huius tanta, ac tam multiplex contemplatio, quod indies ab eâdem, grauissimorum virorum ingenia torqueantur, exerceantur. Quamprimum, si mores perpendamus, quis huius sexus & implicitas, & labyrinthæas ingredietur vias? cum sit mutabilior Luna, & ventis mobilior, vt Titus recenset Calphurnius. Eclog. 3. Proprietates insuper & actiones secundum naturam si rimemur, quis quæso huius sexus inscrutabilia Naturæ arcana explorabit? quis, etsi alter Argos, eius præuidet recondita secreta? Testatur illud præcipuè ineffabile Naturæ miraculum, conceptionis inquam, in vteri fœminarum claustro. partus nihilominus, stupor Sapientum, & immensum rerum abditarum, atque sacrarum oceanum. testatur itidem tenor tum admirabilis mensurni sanguinis periodicus typus. & adhuc multò magis artificiosa repensio talionis, retributionis lochiorum, iuxta eorumdem mensuram, ac durationem. Quod si huius sexus præter naturam inuestigemus καὶ χαλεπὰ ξυνίεναι, vt Hippocr. libr. 1. de morb. mul. numer. 87.

retur, difficilia illa, & ardua, & ad intelligendum & curandum. Perarduum namque morborum, ac symptomatum huius sexus caussas, tũ essentias dignoscere: perarduũ de eisdẽ ferre iudiciũ, prognostica fari. perarduum nihilominus in hoc naufrago mari in portum curationis, sine aliquo metu penetrare. perarduum denique (vt instituto insistamus) priorem morborum enixarum indicare terminum, à quo, & dierum decretoriorũ omnis dependet ratio, & hinc deinceps omnis exacta medendi methodus. Quare in hoc errare, est in portu impingere. Heu vitæ fatum! cui annexum, angi & dolere in omni sorte: cum & noster etiam dexterrimus Argonauta Tiphys expedire se ab hoc naufragio nequeat; quem multi, & fortè frustrà, ab hac pressura liberare conantur. Nos libenter ab his Nisæis caueremus, nisi rapidus instituti ventus vrgeret.

Methodus itaque sanandi morbos enixarum acutos nos cogit, vt quamprimum carceres statuamus ad rectam computationem dierum morbi, vnde, & victus rationis dependet optima institutio, & remediorum opportuni temporis indagatio. Dictator summus, postquam per vitæ longum tempus prouidè, ac sedulò obseruasset cuncta, quæ ad faciendam Medicinam erant opportuna, tandem stylo ferreo eadem, sub diuinis quibusdam oraculis cedro dignis, æternitati consecrauit. hinc, de hac nostra instituta graui difficultate, lib. 3. Prognost. sen. 10. hanc sanxit legem, *Pari modo in mulieribus iudicationes fiunt à partu.* Clarissimus Galenus hoc idem propria firmat manu, sigillo munit, oraculũ illustrat dicens, *Principium numerationis erit, non*

qua

quo die cœperint febricitare, sed quo pepererint: in quibusdam igitur circa secundum, aut tertium incipiunt diem à partu, ex quo multi numerant futuram indicationem, sed res non ita se habet, sed ex quo pepererint, numerationem fieri oportet dierum. Vidistin' viros istos percelebres, sibi inuicem pares? Hanc legem, ceu inuiolatam Principes etiam Arabicæ familiæ obseruarunt, Halypater lib. 10. Theor. cap. 8. Rhois filius lib. 4. collect. c. 40. & Senis etiam filius, vt Bellunensis in suis annotat glossoriis: quamuis nostri codices oppositam potius referant sententiam sen. 2. 4. tract. 2. ca. 1. Amatus autem Lusitanus cent. 1. curat. 34. Bellunensis lectionem admittit, & ex Hebraico eius auctoris textu refert, cui ceu perfido Hebræo, & linguæ perito non minima adhibenda fides. Plurimi itidem & classici viri hanc accuratam sententiam strenuè amplectuntur.

Verum, huius Hippocratis oraculi, & caussam, & rationem signare, tam difficile censemus, quantum in ea inquirenda veritate cordati viri laborarunt: immò quantò ipsi eandem intenderunt elicere, tantò in omnibus illis, vt est in prouerbio, trabem inuenêre. Si etenim nos dixerimus, proinde à partu computandum, quia eius ratione lochia commouentur, totius mali origo, & eiusdem antecedens caussa: tunc rationem habebimus nobis oppositam, & simul Hippocratem reluctantem. Ratio imprimis, ex Galeno libro Artis Medicæ cap. 88. sumitur, quæ sanè parui momenti non est. Tunc incipit esse, & existere morbi, quando actu, ac primò actiones læduntur, ac manifestò itidem. Sed sæpe actiones manifestò non læduntur à partu, verũ tertio, aut quarto sole; Ergo non à partu, sed ab altero die,

die,in quo actu,ac manifestò actiones læduntur incipit esse,& existere morbi. Ergo & ab ipso die numeratio morbi. illud enim quod actu non existit, dinumerari nequit; cum tempus mensura sit rei actu modò existentis,haudquaquam futuræ. Quato si in puerpera manifestò actiones non læduntur,nisi tertio,aut quarto sole à partu,computatio potius à die læsionis manifestæ, quando videlicet morbus iam actu existit, & corpus præter naturam afficitur,ac recedit à sanitatis latitudine,exercenda: nullatenus autem ab aliquibus symptomatis morbos antecedentibus, quæ potius dispositiones sunt futuri morbi, & illos annunciantes, veluti neque à caussa aliqua manifesta,aut procathartica.

Præterea, & Hippocrates hanc eandem videtur admittere opinionem,dum lib.1. Epidem. in tribus enixarum historiis non à partu exordiatur computũ,verũ à manifestò morbo. Altera harũ historia est Philini vxoris, cõ.3.sen.21. cui 14. à partu die febris manifestò cum inchoasset,ab eodem fuit facta dinumeratio.Huic & à suppressis lochiis morbum ortum traxisse testantur Hippocratis verba, quamuis per priores dies optimè ipsi respõdissent. Altera historia Epicratis vxoris est, cõ.3.sẽ.22.quæ secũdo à partu die fuit febre correpta,à qua itidẽ sũpserat Hippocrates cõputationis initiũ. Altera tandẽ vxoris Dromeadæ,cõ.3.sẽ.28.cui itidẽ secundo à partu die febris fuit accensa, hanc præcedente rigore, à quo, haudquaquam à partu dinumerationem inceperat; quod apparet ex eo quod dixerit, secunda à qua riguit. Nec minus & hanc à restrictis lochiis laborasse autumandum: etsi omnia primo die

die secundum rationem se habuerint. Nam & secundo à partu die morbo prehensa, animam egit sexto: quia per hos dies morbo, neque optimè, neque secundum rationem fuit repurgata. Constat igitur ex his manifestum dissidium in Hippocratica doctrina, cum quod ipse lege sanxerat, sit transgressus prius exemplo: quod homines, cum Lactantio malunt magis quàm verba.

Hanc rem cum in animo voluerent classici quidam doctores, aporiati, in varias, atque distinctas perducti sunt opiniones, cũ alij prognosticam, alij Epidemicũ, alij rursus mistam quandã amplectãtur doctrinam. Inter eos, qui prognosticam vnicè insequuntur, adsunt viri quidam Hispani, grauissimi sanè, Franciscus quamprimum Vallesius lib. 10. controuers. capite 4. tum lib. 3. Prog. comm. in dictam sen. tum commentariis in easdem tres Epidem. histo. Idem Ioannes Brauus comment. in eandem prognost. sentent. Amatus etiam Lusitanus cent. 1. cur. 34. Ex Italis præterea clarissimi adsunt doctores, Hieronymus Mercurialis comm. in dictas Epidem. historias, Horatius Augenius secundo tom. epist. Med. lib. 11. & Alexander Massaria; capite decimotertio cuius gynæcion opusculum, ab eius discipulis rescriptum, mox typis mandatum, ad nostras manus peruenere, dum hanc quæstionem literis mandarem: opus sanè doctum, verum minori lima politum, & ab eius auctoris stylo graui alienum; vti mox & alterum editum opus practicum, tanto auctore planè indignum. Omitto nũc cõciliatorẽ, differ. 106. qui certa adhibita distinctione eãdẽ seruat. Inter hos autem non leue discrimen

est,cum horum quidam simpliciter eandem admittant, & accuratè, inter reliquos occurrit Amatus, tum Massaria.alij vt conciliator, præmissa, vt diximus,distinctione,in partum naturalem,& non naturalem, quem difficilem potius Brauus appellat. Sentiunt itaque hi,quod morbi, qui ab aliquo partus vitio contracti producuntur,cum sint difficiles, seu non naturales, à die partus sunt computandi, haudquaquam reliqui, cum partus sint secundum naturam; vnde à die insultus manifesti potius morbi.

Verum irridendi sunt doctores hi, ex eo, quod palàm citatas Hippocratis verbis ostendimus, necessariò partus ratione etiam laborarunt, aut quia suppressa, aut imminuta illarum lochia: accedente morbo quibus non obstantibus, naturales cum essent partus,si Præceptoris verba replicentur, cum dicat. *ex præscripto natura*,aut *catera qua ritè consequuta sunt.* dinumerauit Hippocrates harum puerperarum morbos, non à partus, sed à morbi insultus die.Quare Hippocrati non satisfaciunt, neque dissidium dirimunt: verum hærentes prognostico oraculo,ceu probabiliori,aut potius veriori, liberè loquuntur, nec verè.quamuis & ipsi, illa præmissa distinctione, vtramque partem tueri posse arbitrentur:quæ futilis;cum & in naturali partu,à morbo,ibi dinumeret Hippocrates.

Christophorus Auega Hispanorum alumnus, mediam quandam insequitur opinionem,dum cõmentario in citatam prognosticam sententiam distinguat febris ipsius, seu alterius cuiusuis morbi obseruationem, à criticorum dierum computatione,quæ partui quidem debetur.hunc,iuxta hanc distinctionem

ſtinctionem Ioannes Brauus ſequitur etiam comment. in eandem ſen. tum & Ioannes Heurnius eôdem loco. Cæterum cuncta hæc (pace tantorum virorum dicam) acuta ſunt figmenta. nam obſeruatio naturæ morbi, in morbum videlicet acutum, aut peracutum, nihil facit ad conſtituendos decretorios dies, bene tamen ad prædicendam breuitatem, aut tarditatem iudicij. quo enim acutior, & celerior mouebitur morbus, tanto citior erit iudicatio. verum nunc celeritatem, vel tarditatem iudicij non exploramus, ſeu vltimam morbi terminationem, ſed primum carcerem, ſeu initium, à quo tenemur morbi gradus computare, & eo inuento vltimum mox præſcribere, haudquaquam retrò. Obſeruatio igitur à morbi idea anilis, & elumbis in hac hypotheſi: cũ nullatenus nos manu ducat ad hunc primũ computationis terminum inueniendum, à quo omnis dependet decretoriorum dierum computatio, vt idem paullò infrà fatetur Anega, cum ſcribat, *Morbus igitur, quippe febris oſtendit citam, aut tardam iudicationem: dies autem erit is, qui à die partus facta cõputatione fuerit iudiciarius. quod ſi in ipſo non fiat, fidum non erit iudicium.* In reliquis, cum prædictis conſentit doctoribus, cum arbitretur & ipſe, quod ſi morbus ſuperuenerit ſexto, aut longius à partu, iam tunc computationem faciendam eſſe nõ à partu, ſed à morbi inſultu, neque ſperandum iudicium ab eo partus die accepto principio. Cuius opinionis hanc aſſignant illi rationem; quia vbi poſt partum ſequitur febris intra primam tetradam, iam motus ille humorum febrem hanc germinantium, motum inſequi, ſit probabile in ipſo partus die concitatum, haudquaquam ſi vltrò proceſſe-

rit, extra videlicet primam illam partus tetradam.

Sed vti inanis illa opinio, ita & ratio futilis, immò & Dictatori reluctans. Verum quamprimum assignent nobis rationem, ob quã, magis morbi sub tetrada prima contingentes respectent partum, quàm reliqui? Ne vlla quidem. Nam morbi omnes, saltem sub minori puerperij latitudine ab Hippocrate assignata, necessariò partui tribuendi: idque, aut ob morbosam aliquam dispositionem in corpore enixæ relictam à partus laboribus, accrescentem sensim, ad terminum vsque sensibilis morbi, aut propter restrictum penitus, imminutum, aut fortè immodicum puerperium, caussam sanè antecedentem omnium morborum, sub illa latitudine succedentium, aut propter vtramque rationem. Quare consequenter, ceu (vt cum Logicis loquar) inchoatiuè nec remotè omnes morbi à partu, tanquam à legitima origine: hincque necessariò & computandi eorum dies. Rursus & Hippocrati reluctatur hæc opinio, si eius exempla perpendamus; ipse namque morbos, intrá primam tetradam exortos, quàm vltrò, etiam & qui in secunda hebdomada, omnes inquam à morbi insultu dinumerat. istud videre est in vxore Epicratis, quæ secundo à partus die in morbum cum incidisset, & altera Philini vxore cum decimoquarto potiùs, non à partu, verum vtrisque, à morbi potius insultu numerandi arripuit occasionem. Respuenda igitur opinio.

Ludouicus Lemosius vir doctus, & in illustri Salmaticensi literarum Emporio Medicinę olim professor lib. 5. de optima prædicendi rat. ca. 6. plurimis aliis prius eneruatis opinionibus, tãdem suam proponit,

ponit,hypothesi itidem quadam pręmissa,nimirum quod partus omnis sit morbus,& hunc per lochiorum purgationem iudicari.quod si partui,ceu morbo,febris,aut alter quiuis morbus accedat,tunc iam connexum esse affectuum arbitratur ipse; & horum vnuquisque propriam per se habere crisin,vti in aliis contingit complicatis affectibus, retur. quare vterque affectus,inquit, peculiarem habebit dinumerationem. & proinde Hippocrates aliquando,vt inEpidemicis historiis videre est,computandi sumpsit exordium à morbo, aliquando, vt in prognost. oraculo,à partu.

Hæc Lemosij opinio, cum illud catholicum destruat oraculum, stare vllatenus nequit: infirmabimus eandem paullò infrà,ex instituto.

Proponitur vera sententia de ratione computandi enixarum morbos:& aliorum conuellitur opinio.

CAP. XXVI.

AD hunc difficilem soluendum nodum, & intricatam explanandam difficultatem, nemo vnquem (meo saltem iudicio) accessit propius,quã Lusitanorum doctissimus Amatus.Hic inquam,neglectis Epidemicis historiis,& relicto Hippocratis dissidio,Prognosticum tantum amplectitur oraculum, & ceu Polycleti regulã idem nobis seriò proponit.Neque dissidium Hippocrati vitio vertendũ, quia cũ ipse,exGaleno lib.2.de diebus decret.c.6.librosEpidemicos prius scripsisset,quã prognosticos, plurima quidem in illis infirma,impolita,informia exarata fuere,quæ quispiã verius abiecisse,quã pepe risse Hipp.æstimabit.Inde,q̃ in vsuMedico,sola ille

obſeruatione,& adumbrata quaſi manu annotauit, in his, ceu aduerſariorum libris perfunctoriè ſcripſit.Ex his autem mox curioſius, & accurato opere elicit reliqua, quæ vltima iam linea perpolita æneis exarauit tabulis: vt quæ diſperſa, & inculta eſſent,denique admirabili eius ingenio,ac penè diuino cuncta affabrè in artem redigeret.Hoc præſtitit in conſtruendis diuiniſſimis illis oraculis Aphoriſticis, Prognoſticis,ac fortè Coacis. Scripta docent: conſenſus vnà omnium ſapientum, ab illo ſæculo,ad hæc vſque noſtra tempora. Cum igitur libri hi, inter reliquos Hippocratæos (nec coacas detraho, illis demptis oraculis, quæ pernicioſè à quibuſdam impoſtoribus ſunt inſerta) & limatiores ſint, & ab omni erroris fœce expurgatiores, ad hos inquam, tanquam ad ſacrum Delphicum fanũ confugiendum cenſemus, vt diuina, huius tantæ Artis accipiamus reſponſa. Quare in hoc difficili labyrintho expeditius multò erit per hanc irrefragabilem ſemitam prognoſtici oraculi ſenſim incedere,quàm obſcurum, ac ambiguum Epidemicarũ obſeruationum iter proſequi.quid,quod,& ducem tum habebimus clariſſimum Galenum, qui huiuſmodi iter diriget,dum totis viribus, ac ſeriò fœminis à partu iudicationes fieri,tueatur. Intereſt modò huius doctrinæ veritatem luſtrare; videlicet, quod morbi enixarum à partu omnes dinumerandi, dummodo intra extenſos illos limites ab Hippocrate deſcriptos lib.de Nat.pue.nu. 10.ab inſtanti nixus,ad breuiorem illum ſaltem carcerem puerperij,viceſimum ſolem in maſculino partu,&viceſimum quintum in fœmineo, cõtingant. per omne enim hoc tẽpus puerpera dicitur mulier:vnde morbi ſub

bi ſub hac latitudine (quæ neceſſariò requiritur vt ſecũdũ naturã purgetur illa) à partu exoriũtur hauddubiè ſuumq; habẽt ortũ. firmat Hippocrates hanc ſẽtẽtiã citato loco, dicẽs, *Citra tamẽ periculũ fuerit, etiã ſi in viginti diebus mulier purgetur.* quaſi hauddubiè periculum habeant, quibus ante hunc carcerem reſtringitur lochion. Aequè autem ſit morbi cauſſa, ſub quolibet ſole illius interualli accidat acciſio: neq; magis ſignãdus quartus, quã ſeptimus, neque hic magis quã decimus quartus. cũ, vt ſana ſit & talis futura, illos ſaltẽ purgationis terminos compleat ſit neceſſe, & vltimos alteros, ſi aut parcè proceſſerint lochia, aut maxima redũdarit enixa humorũ colluuie. Sed cũ hæc purgatio, in qua cõſiſtit efficiẽter ſalus, aut ægritudo ipſi enixæ, initiũ ducat ab ipſo partu, cũ tũc cõmoueatur, vt proſiliat: hinc morbi omnes enixarũ neceſſariò ab eodẽ partu cõputãdi veniũt. Cũ igitur nobis innoteſcat hoc cauſæ principium, partus quippe, à quo lochion, morborũ antecedens cauſſa, ſi præter naturam ſe habeat: proinde & ab eodẽ principio cõputãdi morbi: quãuis eiuſdem morbi ſẽſifica notitia, per aliquot dies differatur, & actio ab hora partus iam inſtãs latitet, occultetur. Quod antẽ morbi cauſſa ſimulata, in noſtro corpore queat per plurimos dies occultari, apprimè demonſtrat Galenus cõmẽtario illo doctiſſimo in hiſtoriã illã incipiẽtis phrenitici lib. 3. Epidẽ. cõ. 3. ſen. 75. cuius hæc ſũt verba, *Neque ſicuti ipſorũ* (morborum videlicet) *generatio ſubita eſt, ita & generationis cauſſa: ſed pedetentim in corpore cauſæ, quæ ſunt excitandis huiuſcemodi malis, creſcunt: quod morſis vſu venit à rabidis canibus: nam apertum eſt, quod canis venenum (licet in morſis non oria-*

tur , nec conquiescat) nullam sui ipsius notam prodit multis interim proximis mensibus &c. Hanc doctrinam vnicè amplectitur doctissimus Thomas Rodericus Aueiga, & variis comprobat ipse modis, commentariis in lib. 4.de loc. affect. cap.8. nec non & citato loco Amatus, etiam & consensu acutissimi Rhois filij lib.3.Collect. ca.9. cum igitur caussæ principium innotescat, ipsa actione latitante, etiam manifestato effectu, sensibili videlicet morbo, ab illo principio numerandi rationem inchoabimus. Hoc vsu frequentissimum fit in vulneribus, in quibus non à die febris superuenientis, conuulsionis, paralysis, aut delirij, verum à puncto inflicti vulneris, computatione facta, crises accidunt. Et hunc serium vsum comitatur ratio. Nam cuncta illa, ceu emanantia à primæuo illo morbo, separata non sunt ab ipsa origine, videlicet à vulnere: immò essentialiter coniuncta. vnde cuncta illa eandem habebunt computandi rationem, quam origo ipsa tenet. Similiter igitur in partu, cuncta quæ accidũt per totum puerperij tempus, ceu à partu emanantia, vti à propria origine, æstimanda: tum quia ipsi coniuncta sunt, tum quia inchoatiuè (vt ita loquar) in ipso partu continentur. Quare à partu fiunt iudicationes, vt Dictator scripserat, ceu cunctorum origine, & consequenter à partu desumenda computandi norma, haudquaquam ab exorto mox sensibili morbo.

Verum si arguant, vulnus reuera morbus, partus haudquaquam. quare ab illo rectè iudicationes, carceres, ac fines morborum, & rerum omnium præter naturam : à partu nulla ratione, cum res secundum naturã, & ipse potius metaphorica crisis.

Satis-

Satisfaciemus dicendo, partum in genere, quatenus fœtus productio, scopus naturæ ad speciérum conseruationem, rem secundum naturam esse, in particulari autem respectu rerum concurrentium, circa hanc, vel alteram fœminam, aliter se habere potest, ac præter naturam fieri. occurrunt namque plurima in indiuiduis partionibus, quæ etsi actu morbi non sint, causæ tamen potentia eorundem sunt, quæ paulatim ac sensim succrescentes actu fiunt morborum caussę, sensibiliter actiones lędendo, & tanquam ab origine, affectus ab ipsis exorti emanant, & vnà continentur in partu. Affectiones autem, quasi quidpiam præter naturam redolentes in partu sunt, tum dispositio illa morbosò à partus laboribus contracta, intemperies itidem aliqua, etsi minima in vteri lateribus orta, vnitatis aliqua solutio, quam vehementissimi illi partus dolores declarant palàm, tum tandem lochiorum aliquod vitiū. hæc igitur omnia, vti à quodam origineo fonte, à partu dimanant, & per consequens ab ipso principio dinumeratio dierum petenda, vti in vulneribus diximus. corpus enim enixæ æstimandum, vt reasse morbosum, quamuis sub latitudine adhuc sanitatis contineatur. in qua latitudine obseruantur morbi aliqui exigui, seu minimi recessus, qui aut insensiles sunt, aut remediorum administratione non indigent, cùm sola natura illorum sit medicatrix, vt docet Galenus per libros 6. de tuend. valet. Etsi sit corpus in potentia proxima, vt in manifestum, & magnum morbum incidere valeat, hinc subsequuti morbi actu, priuatam non habebunt dinumerationem, verum ab illa priori causa, ceu origine, computandi potius.

Hinc infirmatur ratio, Galeni iugiter testimonio munita, quam suprà ca. 25. replicauimus. nam quamuis admittendus syllogismus, quatenus morbus reapse affectus est, & res permanens, & Medico sanandus subiicitur, tunc enim suum esse habet, quando actu ac manifestò actionẽ lædit: tamen inchoatiuè hic idem morbus suum esse recipit à causæ principio certo, stato, ac sensibili, & tũc ab eodẽ principio computatio præstanda, in reliquis verò occultato principio ceu nullius momenti, haudquaquam. Et cum partus, causæ quidem origineæ rationem habeat, valentis morbum germinare, si fiat à quopiã interno, vel externo errore præter naturã: proinde partus accuratè dicetur primũ morbi principiũ, & mediatè, seu remotè efficiẽs causa illi⁹ à quo hauddubiè dies morbi veniũt cõputãdi, dummodò ipse exoriatur in illo puerperij interuallo, & à partu ortũ trahat. In partu nãq; post fœtus, & mẽbranarũ expulsionẽ, quãprimũ natura accingitur ad illius fœculẽtæ materiei, in vterì præsertim vasis stabulatę, sarcinæ siquidẽ inutilis, vacuationẽ: idq; sub quadã certa harmonica ꝓportione per septenarios, aut per quadragenariũ: quę materies, si restringitur, grauissimos, hostiles, ac sæuos parit illa morbos. vnde partus, meritò horũ principiũ, ceu cõmouẽs humorẽ, antea quietũ, & mox citimã eorũdẽ morborũ causã, & cõsequẽter terminus à quo cõputandi morborũ dies. quid, quod, & in partu occurriũt plurima, enixã dispõnẽtia ad noui morbi introductionẽ, à quib. dispositionib. necessariò illi cõsequũtur, testante Galeno lib. de differẽt. sympt. ca. 6. & inde à primo ad vltimum à partu, ceu origine, numeratio deducẽda. Neq; ad hunc cõstituẽdũ numerationis terminũ, admittẽdã arbitramur partus distinctionẽ

facilē & difficilē, aut in naturalē & nō naturalē: m omnis, secundum magis & minus omnia illa commoda nuper recensita contineat. (vnico illo mpto immaculatæ ac Deiparæ virginis, in secula benedicto.) cum ἀδύνατον sit ipsi Naturæ, pars vteri compactæ, ac ipsi subiectæ, cum pubis osper ineffabilem synthesin connexa, citra grauem borem, aut dolorem itidem vehementem, dispantur; appendices rursus venulæ à matricis acetalis diuelli: à fœtus denique calcitratione ingenti, erū citra acerrimum doloris sensum non labefaari. Quare partus omnis, etiam secundum naturā fficilis, omnis dolorificus, & anxifer, sub quadam erò latitudine. Porrò omnis naturalis, & facultatis spectu, & excreti: quamuis sub modi ratione aliuando præter naturam fiat, quando exiliit fœtus pedes, aut in nates, aut prius alterū extrahit brahium. verū & in omni, triplicis illius substantiæ, axime inter se distinctę, vacuatio fit, fœtus videliet, membranarum, ac puerperij. Nulla itaque exors oloris, si mente integra fuerit, ac sensibus; cum teante Galeno lib. 3. de nat. facul. ca. 12. omnis partus ehementissimos ipsius fœtus consequatur motus, x quibus aliqua semper in vtero cōcitatur intemeries, aliqua itidem solutio continui, quæ si non orbi actu, saltem proximè ad hunc statum accelunt, de quibus affectionibus apud Galenum fit nentio libro Artis Medicæ, ca. 88. & intra sanitatis atitudinem adhuc contineri docet, donec sensibiiter lædantur actiones: tunc enim iam ad therateuticam, ceu morbi, necessariò spectant. Quamobem, cum omnis partus necesse sit inchoatiuè, seu anquam principium, omnes illas affectiones con-

tinens, amplectatur eadem: ab ipso pariter omnes morbi necessariò computandi.

A quo partus instanti computandi enixarum morbi.
Cap. XXVII.

CVm parturitio,(à qua seriò cum dictatore cõputandi enixarũ morbi, vt nuper ostendimus) maximam in se continere valeat latitudinem, à tẽpore nimirũ illo,in quo quãprimũ facultas vteri expultrix,& vnà fœtus, ciuiliter contendunt,illa onꝰ deponere,hic luce frui, ad terminũ vsque huius cõtentionis,seu ipsam fœtus emanationẽ.Ciuilis autẽ illa contẽtio, ob diuersas occurrẽtes caussas,iã breui tempore clauditur, per alterum videlicet solem, iã mox producitur,& fit longæua,per tres aut quatuor, aut plures extensa.Hinc exurgit non leuis difficultas, an quando à partu dixerimus computãdos esse enixarum morbos, intellexerimúsne per partũ illud primum instans, in quo iam accingitur natura,vt fœtum in lucem edat, quando videlicet sensibiliter percipiuntur labores partus: an verò alterũ instãs in quo prosiliit actu fœtus. Nam,nisi hæc accuratè distinguantur,in graues deducemur errores.

Frãc. Vall.li.10.cõtr.c.4.tũ Lud.Lem.li.5.de opti. prædicẽdi rat.c.6. statuũt hãc cõputationẽ nõ à pũcto nixus, dum fœtus in lucem prodit, verũ à puncto,in quo cœperit enixa parturire, seu iam partus doloribus vexari, exigendã. Vallesius firmat hanc opinionem ratione,& auctoritate Hippocratis,hæc desumitur ex historia vxoris Philini, quã decimo quarto die febricitare inquit,& purgatã ex præscripto naturæ,quia naturalis partus,illa sic habet,Morbi puerperarũ caussam antecedẽtem habent lochia, ergo dinumerãdi morbi, à motu materiei,mouetur ũt in illo iã instãti,in q uo accĩgitur natura ad fœtꝰ

ulsionem, ꝙ aliquib.cõtingit per tres aut 4.dies
fœt⁹ nixu,ergo ab illo instãti numerãdi morbi.
emosius porrò & eandem opinionem Auicen-
contendit roborare testimonio lib.3.p.21.sect. 2.
. rursus & Hippocratis historia illa vxoris Epi-
is, 1. Epid.com.3.sen.22.quam inquit, apud Ar-
getem ægrotare instante iam partu, & tertio die
erisse. Ex his infert his verbis Lemosius, *Vi-
quo pacto Hippocrates totum doloris tempus par-
appellet,siue vnam,siue plures dies duret?*
obis oppositũ sentire mens est,& fortè seriò. ná
tus nõ tãtum est dũ natura adoritur fœtum, vt
ellat, & fœtus cõmouetur vt luce fruatur, verũ
dnectit editionẽ fœtus,imò & istud magis pro-
,cum partus nõ solũ significet actionẽ, verũ &
se fœtum,vt apud omnes Latinos& iureconsul-
videre est. Quid quod & in partus primo illo
anti non cõcurrũt omnia illa quæ superiori ca-
numerauimus, disiunctionẽ partium compa-
um vteri, cõnexionis ossium pubis, diuulsionẽ
abulorũ, & alia, nec itidẽ eiusdẽ fœtus editio-
ic puerperij, quare sub illo instãti nõ part⁹,verũ
o ad partũ, fit.caret .n. expulsione fœtus, quod
us Naturę in hac actione,caret rursus & expur-
one lochiorũ,altera post fœtũ,ad salubrẽ seruã-
nixæ statũ.quæ expurgatio,& puerperio, vnde
rpera, statos signat carceres, & morbi deniq; in
ius latitudine cõtingentes, pariter puerperales.
are cũ hoc puerperiũ vltimum claudat terminũ,
essariò & priori suũ tribuet initiũ, à quo primo
nis dimanat in puerperis cõputandi ratio. hanc
ieq; Galeni auctoritate fraudemus oportet. hic
j, com.in citatã Hip.prognost.sẽtẽtiã sic eloqui-
,Ἀλλ' ἀφ' ἧς ἀπεκυήσε, τὸ συναριθμεῖν δεῖ ζητεῖν τὰς ἡμέρας.

Sed ex quo pepererint numerationem fieri oportet dierum. quo loco manifestò innuit, cum dixerit ἀποκυήσῃ pepererint, absolutam intellexisse operationem non incipientem, dixisset namque tunc, ἀποτίκτειν. Sed ex quo incipiunt parturire, aut partus doloribus vexari dinumerandum est, de tempore videlicet præsenti infinitiui, verũ cum de præterito perfecto modi subiũctiui loquatur, reapse absolutam, & iam factam insinuat operationem, à qua perfecta, ex eius mente hauddubiè est præstanda numeratio.

Denique lubet modò & satisfacere auctoritatibus, ac rationibus Vallesij, tum Lemosij. in primis illa historia vxoris Philini nihil ad rem. nam non probat hæc historia, nisi à die febris, non à die partus dinumerasse Hippocratem. Rationi satisfaciemus negando priorem consequentiam. nam non ex eo numerandi morbi à motu materici, quia hæc caussæ antecedentis rationem habet, cum requirantur & alia plurima, quæ non concurrunt in priori illo instanti partus, seu motus materici. quid quod, nec materies ipsa in illo instãti mouetur, cũ omnis conatus sit ad expulsionem fœtus, ad quã commotionem mox, etsi per accidens, & materies illa vnà commouetur: per se autem excluso fœtu, cũ tunc intendat natura à sarcina illa enixam liberare. Porrò & instans illud primum nobis occultum est, & abditum, cum etiam per mensem lancinentur grauidę aliquando, mox per plurimos aliquot dies existimantes ob dolorum vehemẽtiam, iã instare partum, & cõsequitur deinceps per tempus tranquillitas, & iterum rursus angores repetunt, & tandem partus. decipiuntur itaque persæpe, vt quotidiana demon-

:mõstrãt exẽpla, neque ipsis innotescit palam, sed
bscurè potius hoc instans, partus principium. Qua
tione igitur, à dubio, ancipiti, & incerto princi-
io fas erit augurari dictum computum?

Sed Lemosium tandẽ oppugnemus. Inprimis au-
toritatem Auicennæ, ceu vacuã, & elumbem mo-
ò explodimus, neque hunc nobis ad imitãdũ pro-
onimus: verũ veneres Atticas, & Græcorũ cãdidis-
imã doctrinam vnicè amplectendam contẽdimus,
rabuncænosa postposita secta. Sentiat igitur ille,
o quo sibi licuerit modo. Sequelã autẽ ex Epicra-
is vxoris historia non refellã, quin prius libeat hũc
nimicũ risum paullisper ridere. Vides amabò Li-
nosi hanc Hippocratis historiã directè potius ad-
ersum te facere? Inquit nãque Præceptor hãc fœ-
minam partui vicinã, instãte videlicet partu, haud-
quaquã adhuc actu parturiẽtẽ, ægrotare, fortiter ri-
gere, & altero die similiter, tertio die filiam peperit.
Secundo post partum febris acuta accessit, & reli-
quos dies à morbo numerauit, ad diẽ vsque octua-
gesimum, in quo perfectè iudicata est. viden' igitur
hanc, ante partionem, instante tantum partu malè
se habere, & non ab illo rigore per triduum partũ
præcedente, neque ab ipso partu, verùm à die secun-
do post partum, in quo febre fuit apprehensa enixa,
exorditur ille numerationem. Captabat igitur di-
ctator summus in hisce historiis Epidemicis, vt ac-
curatè refert Vallesius citato loco controuersi, ex-
perimenta, quibus sententias postmodũ in libris A-
phoristicis, ac Prognosticis conderet. Quarè ibi se
habuit vt obseruator, hìc verò vt Præceptor & le-
gis sanctor. vnde colligendum, quanti maioris mo-
menti sint illa oracula, ipsis historiis,

Expunguntur Lemosij rationes de eadem computandi norma.

Cap. XXVIII.

VT omnis tergiuersandi locus cunctis sit præcisus, dissipatis iam supra diuersorum opinionibus, reliquum est & Lemosij funditus pariter euertamus. ipse namque inter reliquos maximè rem parat difficilem, & eandem variis ambagibus implicat. Φρενοτέκτων igitur vir iste, & prognosticam admittit sentētiā, & supra hanc basim perperā Epidemicas historias architectatur. verum anile iacto fundamento, corruit omne ędificiū. Supponit enim quāprimū, ac falsò, omnē partum morbum esse, & simul ex Galeno crisim appellari, ac propriè. Ex his rursus lepidè infert, *si crisis partus, ergo morbus*. ô Salmāticēsis theatri lumē maximū, si caducū nō fuisses.

Hæc cuncta subuertere intendimus modò, idque citra Herculis opem: quo facto, nulla mox Lemosij ratio, nulla opinio. In primis partum non esse morbum, ex eo palàm videtur constare, quia actio secūdum naturam, & vteri, & fœtus, arguens maximā supremi Naturæ Auctoris, tum sapiētiā, tum & potētiam. Morbus nec actio, immò affectus, & terminus actionis, & primò, ac per se actionū lęsarū caussa, nec rursus res secūdū naturā, verū præter. Quāuis verum, in instrumētis, à quibus actiones emanāt, ex Galeno li. 5. de nat. fac. ca. 12. tum opera naturalia, tū affectiones, tū morbi singuli ad portionē fieri. vnde in organis, à quibus hæc naturalis, & ex præscripto naturę cōmoda fit partus actio. aliqua potest (vt suprà ostēdimus) reperiri affectio: reparitur .n. persæpè natura. Sed hæc affectio ne morbus quidem necessariò: etsi hunc connecti facilè posse credamus, cū disponat partes corporis ad eius introductionę.

Hinc rem hauddubiè voluit insinuare Galenus, dum vtatur tribus illis terminis, in se inuicem distinctis, opere naturali, affectione, morbo, quos illustrat lib. pręsertim de sympt. differentiis, c.6. docet namque ibi omnem sanguinis excretionem toto genere esse præter naturam, ea dempta quæ per vterum fit: quia in hac & excretũ secundum naturam, & actio solius naturæ opus, & tẽpus pariter opportunum; non solum quia typicè, verũ vt Galenus ibi exponit, quia expurgatur à natura, id quod molestũ, siue quantitate, siue qualitate, siue vtroque modo illud fuerit vnde excretiones hæ, tam mensurni sanguinis, quam lochiorum toto genere secundum naturã, vti reliquę omnes sãguinis toto genere pręter naturã, ob oppositas caussas. Sed tamẽ, quod tẽpus opportunum faciat illud, quod quidem præter naturam esset, secundum naturam fiat, & sit affectio, haudquaquam morbus, ex eo apparet, quia etsi vacuationes hæ aliquem semper sequantur morbosum affectum, vti narium hæmorrhagia, aut hæmorrhoidum: in quantum tamen expurgatur illud quod naturæ molestum, & in tempore simul opportuno, cum conferentia, ac tollerãtia, crisεως inquam ratione, hæ non præter naturam, ac morbosæ, sed simpliciter affectiones dicentur, & naturæ opera. Contra verò fient præter naturam, quando opposité simul occurrunt. Quare, vt ad scopum redeamus, cum in partu reperiatur tempus opportunum, tam respectu termini, quàm excreti; aliter enim non partus, verum abortus: rursus cum & commodum, ac vtilitas (ponderosum cum illud, ac iam molestum vterus expellat, etsi cum dolore, ac labore) partus nullatenus morbus, neque actio præter naturam: verum solius naturæ & actio,

& opus.excretum igitur toto genere secundum naturam, fœtus quidem humanus, ludibrium naturæ, & huius auctoris delitiæ. Ergo hæc actio, vti alteræ mensium, ac lochiorum proculdubiò toto genere secũdum naturam. dicitur tamen illa affectio, quia consequuntur hanc actionẽ affectiones dolorificæ, ac laboriosæ; verum hæ intra sanitatis limites, vt in fame animali, & in excretione vrinę videre est. Nullus itaque partus in suo esse morbus, cùm omnis actio secundum naturam, & à natura, quæ respuit longè morbus, affectus præter naturam cum sit, & à caussa præter naturam. quid quod siue facilis ille sit, siue difficilis; in quantum ab abortu distinguitur. Accidit autem huic, præter naturam fieri, aut fœtus ratione, quando videlicet ipse, in nixu figuram, quam semper natura intendit seruandam, immutat: aut appendicum, ex vmbilico propendentium culpa, in vteri ergastulo si retineantur illæ, & in corruptionem vertantur: aut rursus propter aliqua oborta vlcera, aut phlegmonem in vtero, aut subiacentibus partibus contractum, aut tandem ob reliqua, contingere sæpius præter naturam solita, illi partus actioni. verum ipse (vt diximus) nunquam per se morbus. quia reluctatur termino motus, qualis morbus est, esse motum, aut actionem, cuius naturam participat sanè partus. Sicuti igitur morbus omnis affectus, & terminus motus, seu affectionis, & vterque præter naturam sit: sic partus omnis cum sit motus, affectio erit, actione & passione constans: quæ vti affectio, cũ de vtroq; statu dicatur salubri, & insalubri, si cũcta secundũ naturam procedant, sub latitudine sanitatis contenta, partus affectio dicetur secundum naturam: si verò con-

contrà, aliqua præter naturam accidant, aut actio ſenſibiliter fuerit læſa, tunc partus potius affectio præter naturam appellabitur, & in morbum proculdubiò terminabitur, ceu parens illius.

Porrò, quod partus propriè non ſit criſis, ſed metaphoricè, alter error Lemoſij, ex eo conſtat, quia ex Galeno libro primo de criſ. capite primo hęc definitur, *mutatio ſubita ad ſalutem*, quaſi criſis ſit morbi terminus, & mutatio ſtatus inſalubris in ſalubrem. & cum conceptio morbus non ſit, nec quiſpiam vnquam circa iſtud delirauit, proinde neque partus, conceptionis terminus, propriè criſis. quia vtraque ſub latitudine hauddubiè continetur ſanitatis per ſe. hócque prudenter ſagax Natura prouiſit. Metaphoricè igitur criſis dicitur, quia vti hac media, in meliorem ac perfectiorem ſtatum fit mutatio, ſic partus ratione, & fœtus, & fœta in meliorem ac perfectiorem reducuntur ſtatum: cum ille ab obſcuro carcere liber luce fruatur, qua nihil iucundius, hæc verò à moleſto pondere immunis reddatur.

Quare ſi neque partus morbus, neque criſis, quali veterno fuerit correptus Lemoſius, neſcio; dum ex his inferat, quotieſcunque partui aliquis ſuperuenerit morbus, iam affectuum adeſſe connexionem: à quibus, ceu pręter naturam diſtinctis terminis, & diſtincta, ac diuerſa erit computandi ratio. Reapſe vir iſte, vti duplicem ſtatuit carcerem computationis dierum, ſic duplici errat nomine. nam ſi morbus partus, qua ratione criſis? cum hęc ſit potius alterius terminatio, & actio emanans à natura: vti morbus affectus potius, & terminus affectionis, dependens à cauſſa præter natu-

ram. Deinceps si crisis partus? qua ratione à crisi exorietur computatio dierum decretoriorum, & numerabit quis morbos, & erit hæc crisis ad alteram crisim? partus igitur terminus erit conceptionis, & metaphorica crisis. Verum, cum per hanc crisim tria expellantur foras, fœtus quamprimum, chorion cum appendicibus, & lochia. prioris expulsio simplici nixu contingit, alterius, vt plurimum consequitur statim, & ita hæc crisis breui clauditur temporis interstitio: vltimum illud, quod expellitur, lochion inquam, longissimam temporis requirit intercapedinem, intra quam, testante Hippocrate lib. de nat. pueri numer. 10. puerperales accidunt morbi. Ex hac itaque vltima crisis parte potissimũ, cum virtute contineat caussam morborum succedentium antecedentem: exordienda computatio: à partu verò, quia lochia continet, & ipsis suam tribuit originem. quorum itidem lochiorum vltima meta æstimanda, vt innotescat, an huiusmodi excretio secundum naturam, vel secus. cum scribente eodem dictatore, citato lib. de nat. pueri, numer. 10. protoganda ad vicesimum in masculino nixu, vel ad quintum supra vicesimum in fœmineo, si sana fuerit fœmina, & sana in futurum. Sin autem Lemosius velit hos lochiorum dies obseruare, vt res secundum naturam, tunc potius consulendi, ea, qua nuper diximus arte, haudquaquam vt morbus connexus, aut vt quidpiam dependens à morbo, ceu eius germen. quia huiusmodi excretio, nec morbus, ceu actio, nec illius appendix, ceu dependens à partu, actione itidem secundum naturam. quod si præter naturam fiat, & morbi alicuius necessariò germen erit, & aliorum morborum efficiens caussa.

Anilis

Anilis igitur Lemosij doctrina, & meræ nugæ; cui soli ambitiosè, vt ipse gloriatur, sibi visum est, huius difficultatis apicem attigisse. Hærendum itaque Hippocratis prognostico oraculo, hærendum clarissimo Galeno; qui ambo, in connexu morbi cum ipso partu, vnicum statuunt ac simplex principium, à quo computādi dies, partum videlicet: quia morbus inchoatiuè à partu, tanquam à sua origine ortum trahit. Quid quod & in connexis affectibus, vnum ab altero dependente & in fieri, & conseruari, haudquaquam expectanda duplex solutio: quia vti vnica eorum est numerandi ratio, ita vnicus finis, vnica & simplex terminatio eorundem: methodus pariter curandi vnica, prophylactica tamen & curatiua implicita. nam dum partus caussæ præter naturam rationem habet, morbum germinantis, ipsi debetur προφυλακή, præcautio, & ab ipso inchoandum, mox ad morbum conuerti oportet. Et istud commune habent affectus omnes, seu morbi, caussam habentes præsentem, qui sanè vnica soluuntur methodo, ex duplici parte constante, præuisiua, quę caussam respectat, & curatiua, quæ morbum.

De Artificis scopo, & Artis fine quo ducimur ad comparandam methodum morbos curandi enixarum acutos.

CAP. XXIX.

DIsceptatis iam suprà quibusdam, quæ ceu prodidagmata ad perfectam morborum enixarum curationē erant profutura, ac opportuna: tēpus est, eò quò nos instituti ratio ducit, seriò concertamur. Curatiuum igitur pensum, modò euolua-

mus oportet. Cæterum, vt in hac via non deficiamus, & methodo procedamus optima (qua duce rationalis Medicus, ceu rutilante astro ardua quæque calcabit intrepidè) operæpretiū duximus nos quamprimum, & quod primum in intentione, & quod vltimum in opere sedulò inquirere, & inuentum, ceu ratum ac firmum denuò stabilire. In mente namq; cuiusuis prudentis viatoris statim se offert primum propositum, cuius ratione illud, quamuis laboriosum, iter aggreditur. hoc inquam, quod & scopum appositè vocant, & in artificis mente illicò repræsentatur, illud idem est, quod in arte fit vltimum. rursus & quod in analytica methodo vltimum, primum in curatrice, acclamante Galeno lib. 11. meth. ca. 16. cum illa ab effectu progrediatur à citimis ad remotas vsque caussas, hæc contrà à primis caussis ad vltimos vsque effectus. Hæc curatrix methodus compositoriam redolet, ac imitatur methodum, vti altera resolutoriam. illam totis viribus seruandam Medico in cunctis morborum curationibus præter Galenum clarissimum, monuit vnà Naturæ genius lib. 7. Metaphys. ca. 7. quod & exemplo idem Galenus lustrat, eodem citato lib. 11. Methodi. Quare cum in hoc libro 3. nobis sit mens acutos enixarum morbos rationali methodo exoluere, hoc idem hauddubiè huius methodi erit primum propositum, & Artificis vnà scopus; præmissa in eodem iterum Medici intellectu & altera analytica, quę propriè diagnosticam Medicinæ partem respectat, & explorat.

Verum cum intellectus hic noster, & prius, & facilius; confusa tamen quadam cognitione vniuersum cognoscat, vt quoddam totum, & confusum; vt accu-

accuratè, ex Aristotele interpretatur Simplicius, com. in lib. 1. Phys. ca. 1. quia simul & illud natura notius. simili ratione, hoc primũ propositũ, quod se Medici menti offert, quædam est, ac confusa, seu communissima morbi notio, vnà cum eius caussa, si hanc præsentem habuerit. sub qua eâdem vniuersitate cognoscendi, & morbum hunc auferendum esse pręcipit, ceu rem præter naturam, & hoc itidẽ per sua contraria, ceu efficientia sanitatẽ. Hęc prima indicatio in hac curatiua methodo, quę & indicãtẽ, & indicatũ amplectitur, cõmunissima, & inartificiosa. Sed cum progrediatur hæc methodus ad deliberationem vsque priuati, & indiuidui auxilij per varias, ac peculiares indicationes, aduocatis vnà scopis, experientiam respuit, ex Galeno lib. 2. Methodi, ca. 7. vti & præter hunc analogismum, ex auctore libri ad Thrasib. ca. 10. & 11. Quamuis & ista, nec à suo iusto loco rationalis Medicus repellat, verum nec confundit, cum & seorsim singula probè examinet, quando videlicet indicationis nullus locus.

Communissimus itaque scopus in curatrice methodo, si cum Auctore ad Thrasyb. ca. 11. loquamur, res nocens, & res iuuans in vniuersum, in quæ mẽtis oculos intendimus, seu primi indicantis morbi, rei quidem nocentis, & primi indicati eius oppositi, & iuuantis, notionem vniuersalẽ. quæ notio minima, inartificiosa; cum & in omni arte prima indicatio omnib. insit à natura hominib., testãte aduersus Thesalũ acutissimo Galeno li. 6. Meth. c. 1. & 2. Hinc Medici munus erit (cũ longè ab ignara distet plebecula) scire quibus rationibus, quáve arte sibi propositum consequatur finem, per agendorũ

insinuationes,per quæ agenda, analytica methodo feriò perueniet ad infimas vsque rerum insinuationes.quæ infimæ indicationes Medico rationali methodo vtenti magis propriæ, ac vtiliores dicentur, cum vniuersalis altera cuiuis è plebe peruia sit, ac commonis.

Quamobrem nos, sectam hanc rationalem diuinissimam æmulantes, methodo per indicationes parta, morborum acutorum, curationem puerperis contingentium, tradere nunc accuratè, quantum fas est, intendimus: vnde in illa prima, ac communissima notione pedem sistere ne lubet, imò vltrò progredi, & primum alterum propositum, rationalis methodi insequendo viam, quammaximè proprium sedulò inquirere.hoc præstabimus, morbi quamprimum obseruata natura; quæ in hac nostra hypothesi, sub genere magnarum causarum insalubrium reponenda hauddubiè. Et cum in his cunctis sit fiens, & factum, vtrumque valdè æstimandum. cuiusque horum per se simplex adest notio, si connectantur composita, cum fiens causam insinuet efficientem, factum verò morbum.quæ obseruatio magni momenti est, cum ad curationem quammaximè spectet morbum à sua caussa distingnere: quia illi simpliciter curatio, huic verò præuisio, præcautio, seu prouidentia. quid quod, nec factum soluere possibile, quin efficiens, aut fouens caussa prius tollatur.

Quare cũ morbi hi omnes acuti puerperarũ, caussã proculdubiò sibi cóiũctam habeant, aut efficiẽtẽ aut saltẽ conseruantem; & hanc vnicã agnoscamus, puerperiũ videlicet. in his morbis proinde cõpositam nos habere apprehensionẽ, est morbo inquam, & e-

& eius causa necessariò arbitramur. quo primo inuēto proposito,seu indicāte connexo, morbimagni cū sua causa magna, vt absoluta existat medēdi methodus,iā rurs⁹ ad aliud trāseūdū, ad adæquatū scil. indicatū, ad caussas inquā salubres,q̄ iuuātes ac valētes quidē morbū vnà cū sua caussa remouere. Sed cū morbis cūctis causā habentib.adnexā,humores, vacuatio illis caussa salubris, ceu opposita; iuxta illud Senis optimi lib.2. Aphor. sen. 22. *Quicunque morbi ex vacuatione fiunt,repletio sanat, & ex repletione vacuatio.*proinde de vacuatione, ceu indicato deliberandum. Et cum hi morbi magni & acuti,ex hypothesi, magnum nihilominus indicabūt & auxilium: cum virib. & facultate istud, morbo debeat necessariiò ęquiparari: magnū igitur vacuans.quod ex Galeno passim duplex tantū,venæ sectio, & purgatio.proinde aduocatis horū auxiliorū scopis,tum ęstimatis reliquis inferiorib.indicationib.de altero horū cōueniētiori, cōsultò deliberabim⁹.Hoc dilucidè summus dictator illustrat, tū lib. de nat.pueri, nu.13.dicēs, iuxta nostrā hypothesim,*si non purgetur mulier à purgationibus partus, morbus magnus ipsam corripiet, & periculum vitæ incurret, nisi citò curetur, & quis conuenientē ipsi purgationē inducat.* tū rursus lib.1.de morb. mul.nu.66. *Quandoque*,inquiens, *nō exit puerperij purgatio, sed mulieri mortem portendit, nisi quibus breui venam secet,aut ventrē emolliat.* In his igitur locis eleganter Præceptor declarat, quid rationali Medico sit quamprimum ante oculos sibi proponendum, morbum videlicet magnum, cum sua caussa,puerperio videlicet occiso, tum oppositam eiusdem vacuationē, quā duplicē cōstituit, venæ sectionem, & purgationem. accuratè autem

de hisce vacuantib. auxiliis decernit, quia pro certo statuit, puerperium istud vnicam esse efficientem caussam horum acutorum morborum, si restringatur. hæc nãque accisio repletionem inducit, repletio vacuationem indicat, & magnam, qualis illis paratur auxiliis, quia magna supponitur caussa, ex magnitudine præsertim germinati effectus lucescente. Porrò cum per eumethodum quãprimum caussæ sit præuidendum, proinde Hippocrates huic quam citò occurrendum censet, magnis illis auxiliis, quia morbi magni cũ sint, & acuti, nisi citò curentur aut secando venam, aut purgando, proculdubiò puerperæ incurrent in maximum vitæ periculum. Idem istud licet & Hippocratis exẽplo confirmare; desumpto ex lib. 2. Epid. sect. 4. dũ famulæ Stymargi refert historiam. huic igitur, cũ filiam peperisset, vteri osculum fuit contortum, & inter coxendicem & crus dolor descendit, & ab hac caussa circuncisum puerperium, rursus vniuersum corpus ab eius accisione tremores detinuit: quæ, ab Hippocrate tali secta vena, fuit à morbo illicò liberata. Reddens rationem Præceptor, quare venã tali secuisset, inquit, *Sed ad caussam veniendum est, & caussæ principium.* quasi dicat, caussa, videlicet puerperij detentio προφασις tremorum, insinuabat esse vacuandum, magnitudo morbi vnà cum symptomatis illius vehementia, illicò: προφάσιος τὴν ἀρχὴν, occasionis, seu caussæ principium, quia vteri os erat contortum, obseruato situ partis affectæ, ex talo sanguinem esse hauriendum. Sola itaque methodo rationali ductus citra analogismum, aut experientiam istud præstitit seriò summus dictator. obseruato namque vrgenti symptomate, statim deuenit in

in caussæ efficientis cognitionem, & eius caussæ principij. quæ caussa cum esset accisum lochion, corpus peragrans, hoc illicò vacuationem indicare existimauit, & cum hoc æstimasset sanguinẽ esse puerperalem, in quo adhuc idea sanguinis seruatur vacuationem per venæ sectionem decreuit, auxilium quod tutò, citò, ac æquè illud vacuare potens est. præterea cum obseruasset, & huius caussæ principium, luxationem videlicet vteri in coxendicem, claudentem eiusdem vteri os, & vacuationem lochiorum prohibentem, quod innotuit ex dolore inter coxendicem & crus descendente, apprimè sumpta indicatione à parte primò laborãte, & vrgentis illius symptomatis caussæ principio, in rectum vsum illius auxilij deuenit, & venam tali secare iussit. Ceterum cum hic scopus vtendi modi, iam à communi altero scopo, & primo nobis proposito longè recedat, ne ab instituto abalienemus, cõcludamus modò, Artificis scopum primum esse inuenire enixarum morbum vnà cũ eius caussa, & pariter illius contrarium, seu qualitatem remedij, sub ratione communi, neglectis aliis priuatis scopis, qui ad absolutam curatiuam methodum obseruandi veniunt: de quibus, in sequenti capite, vberrimus erit sermo. Nam si Artis, à nobis modò suppositæ, finis est morbos enixarũ tollerre, caussam habentes, tum lochiorum accisionem, tum per consequens & eorumdem redundantiam, scopus pariter Artificis, & primum eius in mente propositum illud idem erit, quod in Arte est vltimum, videlicet idem morbus acutus cum sua caussa, ceu indicantia, & vacuatio mox, ceu indicatum, oppositum: sanè illorum auxiliũ, & salubris caussa.

De methodo curandi morbos enixarum acutos per venæ ſciſsionem, deductis quatuor medendi ſcopis.

Cap. XXX.

VLterius iam procedamus ius eſt, & methodũ replicemus, ad congruum vſque ſpecifici auxilij vſum. Suppoſita itaque vacuatione magna, ceu primo propoſito, & generico indicato, ad ſoluẽdos enixarum morbos acutos, illam indicantes: (quæ vacuatio magna, tantum amplectitur venæ ſectionem, & purgationem) explorandum modò quamprimum, an in hiſce morbis ſanãdis promiſcuè his vti auxiliis liceat, an ſi forſan alterum, quale eorũ eligendũ. Dictator ſummus lib. de nat. pueri, nu. 13. purgationem videtur tantum conſulere, promiſcuè hanc cum venæ ſectione lib. 1. de morb. mul. nu. 66. Cæterum, quia Methodi vtilitas eò nos aduocat, ex Galeno lib. 6. Epid. com. 5. ſen. 1. vt qualitatem, ſeu ſpeciem remedij ſtatim inueniamus, & mox eiuſdẽ quantitatem, occaſionem, ac vtendi modum compenſemus, ex quibus omnibus curatiua perficitur methodus, ſeu remediorum congruus vſus: cũ omnis auxilij materies, ad hoc vt poſſit auxiliari, his quatuor dotibus cõſtare debeat: in ipſo primo ſpatio pedem nunc ponamus oportet, ad reliqua porrò ſenſim deſcendendo.

In curatrice itaque methodo, vt à ſuis primordiis rem ordiamur, licet perpetuò acclamante Galeno li. 4. Meth. c. 4. ab indicatione, quæ ab affectu, cui mederi paramus accipitur, nos auſpicari. dũmodò tamen, quod prima indicatio præſcribit ſperare poſſimus:

ſimus: quia vbi nulla eſt futuræ ſalutis ſpes, fruſtra auxilia quærit Medicus, ad illum profligandum morbum.

Arguet fortè quis hæc ſuperius dictis reluctari, cum quod vltimum in analyſi, in curatione ſit primum. quare indicatio à morbo prima in analyſi, vltima erit in curatione, & quæ à cauſſa ſumitur, & à cauſſæ principio, prima potius. verú hæc nullam queunt habere dubitationem, ſiquidem, cum omnia Artis præcepta ad finem dirigantur, propter quē haud dubiè Artifex operatur, quamprimū hic debet repręſentari eius menti. cūque vltimus finis curatiuæ methodi ſit morbi ablatio, meritò prima, ſeu præcipua indicatio à morbo erit, & ad hūc tollendum, vti vltimum finem omnia dirigentur Artis præcepta, vnde hic carcer, & methodi incitamentū à Galeno appellatur li.3. Meth.c.1. & alibi. Sed cum amoueri nequeat cauſſa præſente, quin prius remoueatur & ipſa, iuxta eundem Galenum lib.7.ca.4.& 11.Meth.ca.10.& 12. cum in omni curatione ſit prius æſtimandum, an cauſſa efficiens, aut conſeruans adſit, vel ſecus fuerit abſens. ſi adſit, à cauſſa, vel cauſſæ principiò potius exordienda curatio, vt citato lib.4. Meth.cap.4. idem fatetur Galenus. Huius methodi ratio, in promptu quidem, quia dum morbus fiens, neceſſariò & eius cauſſa adeſt efficiens, & tunc duo ſe offerunt ſcopi, alter morbi, alter verò cauſſæ, hæc natura prior morbo, ergo & prius indicat ſui ablationem. nequit enim vlla ratione tolli effectus, quin prius auferatur eius cauſſa: vnde curatio à cauſſa inchoanda. & hæc dicitur tunc miſta ſanatio, & innominata. Sin autem morbus per ſe exiſtat, citra cauſſam,

cum tunc vnicus sit scopus, ac simplex, ab ipso exordienda planè curatio. quia vnum propter vnã ac simplicem naturam, qua fruitur, vnum semper indicat: neque potest modò hoc, iam rursus aliud indicare. Morbo igitur simpliciter curatio debetur, ex Galeno lib.3.Meth. & lib.2.Aph.ca,1. sen.22. vti & præuisio caussæ. Quare, vt iterum postliminio redeamus, cum in morbis puerperarum acutis, à lochiorum restrictione obortis, semper vtrique adsint scopi, cogimur necessariò à caussæ scopo, vti prius prædictionem indicante auspicari curationem. Hæc caussa, ceu res præter naturam, & tollendam esse indicat, & per suum itidem contrarium, vt citato lib.2. Apho. tetur Galenus, tum lib.11. Meth.sen. 22. ca. 4. Verum cum hæc vniuersalis doctrina inartificiosa sit, & anilis, & procedendum nobis quousque remedij speciem inuenerimus, valentem caussam hanc tollere: proinde replicanda hæc mehodus.

Inprimis itaque methodus hæc, docet, quod ad deliberationem opportuni,& adæquati auxilij, naturam indicantis illud timemur sedulò: & cum huius caussæ natura consistat in quadam redundãtia inutilis excrementi puerperij,quod excrementũ cum duplici arte emendari valeat, vel coctione, vel vacuatione,insinuante Galeno libr.11. meth. ca. 8.coctionis enim beneficio vtiles naturæ fiunt, vel saltem fluxiles,& ad expulsionem idonei parantur humores:vti vacuatione, extra partem affectam remouentur, & abiguntur, quæ duplici iterum in vniuersum conficitur arte, aut vacuando æquè humores omnes, cuius auxilij variæ recensenter species, venæ sectio, cucurbitula,

hirudo

hirudo, balneum, exercitatio, frictio, inedia, &c. vel rursus alterum quemque humorem, istud inter reliqua purgatio per cathartica præstat exactè, minus multò clysteres: vti ex particularibus partibus errhina, & apophlegmatismata. Vtraque vacuatio, quoad vtendi modum, siue sensibilis illa, siue insensilis, vel à toto expetitur corpore, vel à singulari parte: rursus hæc vel extra corpus humorem educit, vel ad alteram ignobiliorem transfert partem. Tandem præter hæc, & obseruãdum venit & aliud, circa naturam huius caussæ, remedium indicantis, an humor ille peccans, & auxilium indicans, siue qualitate prauus sit, siue quantitate inutilis, sit solitus à natura, per aliquem statum meatum expurgari. nam si assuetus, cùm insequenda sint naturæ bene operantis vestigia, & istud sit in arte præstans, haud dubiè alteratione neglecta, ac coctione, quàm primùm vacuationi insistendum per partem iam à natura destinatam: cum tunc illa redundantia simpliciter vacuationem sibi contrariam indicet, & naturæ cõsuetudo, prosequutionem. quod si hoc consequi nequeat, quouis modo istud contingat, saltem motum non retorqueat artifex, verum per vicina deriuet loca.

His constitutis, accedat iam methodi ratio, circa nostram hanc Hypothesin. In ipsa, vacuationis speciem decernemus, æstimata indicatione naturæ redundantis humoris, puerperij inquam, assueti sanè per vterum à natura commodè per dies plurimos à nixu expurgari. Si igitur adhuc sanguinis ideam illud seruauerit, & fortè reliquos adhuc vincens humores, tunc, iuxta Galeni decretum lib. 4. de tuend. valet. c. 4. aptissimè, aliquam, ex dictis, vacuationis

ſpeciem,ęquè omnes redundantes humores vacuare valentem, conſulemus. ſingularem remedij materiem eligemus, ex morbi natura quāprimū petita indicatione, mox & ex eius cauſſa, cuius naturam ſemper imitatur & ille: & cum morbum modò ſupponamus acutum, à magna cauſſa productum, inde magnum, ac celer expoſcit auxilium. quod, vnicum cum ſit, tantis dotibus præditum, miſſio videlicet ſanguinis, hoc proinde neceſſariò eligendum. præſtans quidem valenter, ac citò redundantem illam lochiorum copiam morbi acuti feracem deplere, haudquaquam retorquens motum illum ſecundum naturam puerperij à ſuo naturali meatu, ſi à partibus infernis exerceatur, & illa, vt alter docet ſcopus modi vtēdi. per quam rationem, longè alteram, quæ fit per cathartica, antecellit: cum hæc, tantum abeſt per eundem euocet meatū, quin ab illo potius abducat. hinc videre eſt, etiam in cacochymia, non reuulſionis tantum beneficio, hoc enim cuique mentis compoti peruium, verum & vacuationis, licere vti venæ ſectione, cum in puerperis rarò, tutum habeant cathartica locum.

Doctrinam hanc nihilominus expungit Hippocrates, dum, vt nuper diximus lib. de nat. pueri nu. 13. ſimpliciter purgationē conſulat, & li. 1. de morb. mul. nu. 66. promiſcuè vtráque amplectatur. Reuera tamen fatendum, purgationem (etſi rarius,) etiam locum obtinere in hac noſtra hypotheſi, in ingēti videlicet humorū corruptela, aut maxima humorū crudorum copia, haudquaquam ſanguine ſuā ideā ſeruante, vt in leucophlegmatia videre eſt; in quibus morbis nuſquā ius haurire ſanguinē. rurſus, cū imbecil-

imbecilles valdè fuerint vires, & tunc clementioribus catharticis, ac sensim potius, per epicrasim forrè, sarcinam deponere licet. Denique quando nullus adest peculiaris affectus venæ sectionem postulans, nulláve adest spes, humores repurgandi per vterum, quia ceu cacochymi per quandam palindromen vergunt aliò: aut assueta fuerit fœmina, nulla, aut minima reddere lochia. quamuis & huic fas sæpè per venæ sectionem, circuncisionem illam lochiorum retribuere. Verum simpliciter loquendo, longè præferenda venæ sectio, purgationi.

Ad locum de Natura pueri dicemus, Hippocratem ibi vsum fuisse vocabulo κάθαρσις, quod & apud eundem Hippocratem omnem vacuationem, tam humoris qualitate, quàm quantitate inutilis, siue arte, siue natura molitam, significat; vnde lib.5. Aph. sen.60.&61. etiam ab ipso dictatore de menstrua dicitur purgatione, vti & de hac, & de altera quæ à partu fit à Galeno, & lib. de atra bile, c.8. & lib.3. Epi. com.3. sen.73. Amplectetur itaque Hipp. eo loco omnem modum, quo nos valebimus suppressum lochion emendare; inter quos primatum tenet venarum inferiorum sectio, quia recto tramite, ac proximè ab vtero, ac vicinis partib' restrictum lochiorum sanguinem haurit. qua non conferente, mox ad ea, quæ ventrem emolliant, ad cathartica inquā, cōuertemur. hoc manifestò idem Pręceptor innuit, vt hunc, per ipsummet interpretemur, dum citato lib.1. de morb. mul. n.66. referat huius καθάρσεως conferētes modos: inter quos primas tenet venę sectio tali, mox mollitio vētris p̄ cathartica, ruts' clysteres &c. quasi κάθαρσις hoc loco sit oī arte accisū lochion vacuare, siue sectione venę, purgatione, chismatis,

vomitione, siue concitatis hæmorrhoidibus, pessis in vterum iniectis, antidotis tandem idem pollentibus, ac fotis, quibus vniuersis auxiliis, ac variis idem præstare passim conatur dictator summus, tum lib. de morb. mul. tum lib. 1. Epidem. comm. 3. ægro. 4. & 5. & alibi. Quare ex his habemus iam auxilij speciem inspectam, quando videlicet tundenda sit vena, quando itidem purgare fas; alter quidem, ac primus medendi scopus.

Παρέκβασις occurrit. Alexander Massaria Italorum doctissimus libello gynęció c. 13. exagitat quęstioné hanc, an acciso puerperio hæmorrhoidas mouere liceat, an & purgare. partem tuetur negantem aduersus Valleriolam, & Mercatum. rationé assignat, quia hæc cum ab vtero reuellant, ac deriuent, lochiorum purgationem potius retorqueut, quam ius est concitare, & omni studio prosequi tenetur Medicus.

Vir tamen iste clarissimus hallucinatur; nam pręterquam quòd Hippocrati Parenti optimo reluctatur, consulenti vsum catharticorum (vt nuper diximus) & quod magis est, etiam & vomitionem, ac sudores, ratio pariter sibi ipsi opponitur, experimento nihilominus comprobata. opponitur quam primùm, cum ipse venæ sectionem consulat, quę & reuellit ab vtero, & deriuat; & vacuat, etiam quę in malleolis exercetur. cóprobat Galenus lib. 13. meth. ca. 11. dum in vteri inflammatione venarum infernas sectiones proponat, propter hunc triplicem scopum. Rursus infirmatur ratio. nam quis amabò in maxima humorum corruptela, in leucophlegmatia inquam, nullatenus sanguine suam seruante ideam, in virium itidé languore, in fœminis etiam, quibus

quibus à natura, aut ab aliquo vitio menſtrua interdicitur purgatio, aut in his tandem, in quibus aliò ab vtero ſuccus cacochymus per palindromen irrepſerit, itérque reflexerit ab vtero : his inquam infernas venas ſcindere fuerit auſus ? cogit itaque methodi vis cunctis his aluum emollire, aut forſan eò vergente humore, hæmorrhoidas reſerare. neque mulieri quidem optabilius quicquam accidere poteſt, ipſis deficientibus lochiis, aut etiam menſurno ſanguine, quàm ſi hæmorrhoidę, conuenienter tamen ductæ, inutile illud eliminent: cum commodè per hanc partem deriuetur humor, & ſarcina iugiter vtiliter deponatur. vnde aliquando experimur, ac ſæpè, enixas aliquas, nequeunte natura onus demittere, aut multitudinem deplere per vterum, tutò, ac commodè penſare, aut ad hæmorrhoidas conuerſo fluxu, aut ad aluum. Maſſariæ igitur opinio ſtat, in reliquis tantum à prædictis cauſſis: quia in cunctis illis prętantius multò venæ ſectionis auxilium, quàm purgationis, aut fluoris hęmorrhoidarum: cum illud ſanè exactius naturæ conſequatur ſcopum, & ſanguinis impetum verſus partes infernas perbellè dirigat.

Porrò, expoſita remedij qualitate, ſeu inuento venæ ſectionis auxilio, iam methodus amplius nos aduocat, vt ad eiuſdem quantitatem, eumethodo deliberandam, conuertamur. Scopum hunc τεκμάρσι, & ſola artificioſa coniectura paramus. metimur namque huius auxilij quantitatem, ex affectu præcipuè, ex eius etiam cauſſa, tum ex corporis viribus. Sanguinis autem miſſio per ſe, ac primò morbum, proximè morbi cauſſam reſpectat, quam in hac noſtra hypotheſi puerperium conſtituimus: ad huius

caussæ absolutam dignotionem, quammaximè spectat consuetudinem etiam in hoc reddendo lochio, æstimare. quod si ægra primipara fuerit; aut eius consuetudo non innotuerit, ad illam tunc Hippocratæam artem nos conferemus, quam suprà hoc eodem lib.3.ca.16.lustrauimus. cunctis igitur illis probè consultis, abundè ad redundantiam lochiorum nos deueniemus; ex qua ad proportionem, remedij quantitas petitur, vnà viribus consentientibus. Quare huius auxilij quantitas indicabitur proximè, ac fortè primò à caussa morbi, secundariò à morbo, ab vtrisque, ceu hanc postulantibus, vel illam potius quantitatem remedij: à viribus tandem, ceu consentientibus, eandem; si robustæ ipsæ fuerint, sin minores, ad portionem saltem virium educatur sanguis.

Occasio, tertius scopus semper adest, si adstante postulante, omne pariter absit impediens. hoc innuit insignis Galenus lib. Artis Medic.c.85. dum dicat: *si tali, ac tanta re allata egeat corpus, nimini dubium est, quin etiam in tempore opportuno afferatur occasio.* quasi in vnum coincidant indicantia qualitatem, ac quantitatem remedij, cum ipsa vniuersali occasione. nam inuenta auxilij qualitate, venam scilicet esse secandam, & quantum per eam sit vacuandum, cum præsentia sint postulantia, & impedientium tunc supponatur absentia (nam aliter de quali, aut quanto non decernemus) necessariò & eiusdem auxilij occasiò in vniuersum præsens erit. Nec moror modò an occasio distinctúsne scopus sit à quali, & quanto, vt Galenus citato suprà loco Artis Medicæ, li.1.ca.39. & 40. partem negantem tueri videtur, cum & hæc iam alibi copiosè satis disser-

taue-

tauerimus.sufficiat nunc intelligere, ad perfectum methodi vsum,perpendēdam esse occasionē,&plurimum pariter æstimandam,háncque affabrè parari ex pręsentia postulantium auxilia,&eorundem impedientium absentia.

Iam tandem ad vltimum accedamus scopum, vtendi videlicet modum. qui ita difficilis, vt plurimos,ac clarissimos sanè doctóres premat,& eorum ingenia assiduè pariter exerceat in vsu ipso Medico; dimicantes passim inter se,an in connexu affectuum ex superioribus, an ex inferioribus potius vasis sanguis hauriendus. eò præsertim, cum nullibi Præceptor, aut doctrina, aut exemplo rem lustret:ea sola dempta historia Idumeæ famulæ Symargi; cui, cum respectasset caussæ principium, quamprimum tali venam secare iussit. Existente autem affectu simplici, ne difficilis quidem scopus, immò ferè omnes Doctores in vnum conueniunt scindendas perpetuò,in nostra hypothesi, infernas venas. quamuis piaculum cunctis mulieribus enixis venas quascunque scindere. Huius itaque methodi ratio ex Galeni doctrina dependet lib. 13. meth. capite vndecimo, docente remediorum vtendi modum ex partis affectę situ,&vasorum coniugio petendum. & cum in nostra hypothesi pars affecta sit vterus, pars vmbilico inferior, hominis centro, inferiores venas, poplitis inquam,aut malleoli,quarum cum vtero vicinitas maxima, ac coniugium,secandas esse eumethodus docet. hoc idem præstandum nihilominus, & motus naturæ innuit, cum & hæc bene operans sit imitanda semper.cum igitur ipsa fœliciter, ac secūdum naturam ad inferna moueatur,humores ducēdo per vterum,

eundem&nos demoliemur impetum humorũ. hoc miro artificio, venarũ infernarũ sectio præstat. Si igitur nihil, aut saltē pigrè, & parca manu natura respondeat, pessis nos, fotis mox, aut aliis quamplurimis auxiliis ab Hippocrate, tum lib. 1. Epid. tum 1. de morb. mul. vbertim descriptis, eandem excitabimus. his verò non proficientibus, ad vacuationem conuertemur, affinem quidem ad eius supplēdum defectum. inter huius species, tum quia citò, tutò, iucundè, multum, & cum maxima vtraque rectitudine, opportuna sanè ad morborum præsertim acutorum solutionem, præstantior multò reliquis, ipsa venæ sectio. Cumque acuti morbi dilationem non patiātur, multóque minus puerperarum morbi, tam propter eorum acutiem, quàm cacoëthiam, citra ingens, ac manifestum discrimen naturam nō sustinent: proinde adiunxit Hippocrates in ea sententia, lib. de nat. pueri, num. 13. *Et periculum vitæ incurret, nisi citò curetur.* quæ celeritas, ad opportunum auxiliorum tempus quammaximè respectat. nam verbum illud *curetur*, non solum inuentionem remediorum dicit, verum & eorundem vsum, ad quem vnà tempus opportunum reducitur. aduerbium autem illud *citò* respectat morbi acutiem, cui pari passu citò succurrendum, antequam inualescat, aut ęgrum ducat in perniciem.

Hæc est itaque curandi methodus hos puerperarum morbos acutos, siue pręsentes ipsi sint, siue imminentes, iuxta vniuersalem medendi rationem, ex quatuor illis scopis deductam, morbo iugiter & eius caussa in vtero actu existentibus; haudquaquam ad alias corporis partes per aliquam palindromen humore ruente, nouúmque ac idiopathicum

cum ibidem concitante affectum. Quod si fortè sympathicè ab vtero pars aliqua lancinetur, cúm caussæ principio sublato, vnà tollatur reliquum, curatio ne quidem tunc inuertitur, imò vterus, ceu maliparens tantum attenditur: vt videre est in illa historia sæpius reperita Stymargi famulæ, quæ enixa cum esset, & corpus vniuersum cùm tremores detinerent, malleoli secta vena, ceu abacta iam caussa, à tremoribus eandem certò liberauit Hippocrates. quia cum primò afficeretur vterus, contorto ipsius osculo, tremores mox per consensum haud-dubiè, Galeno expositore lib. de trem. & palpit. ca. 5. accidêre, circumciso sanguine pituitoso puerperij, & per corpus vniuersum oberrante, ad principia vsque neruorum delato. desumpta igitur indicatione à retenta redundantia, venam tundere Hippocrates decreuit, & inspecto loco primario affecto, vsum auxilij demonstrante, hanc ex talo præstandã, nihilominus & statuit. neglexit verò tremoris symptoma, quia eius sanatio in ablatione caussę in vtero prius sitæ consistebat. vnde hæc tali sectio, cum caussam abigeret, & directò ab vtero eandem tolleret, & corpus vniuersum vnà à plenitudine æquabiliter liberaret, testante Galeno tum lib. 4. Aph. sen. 2. & 6. de loc. affect. ca. 5. tum lib. 2. de Nat. hum. sen. 5. nihil mirum, si morborum famulæ, & illud symptoma simul omnino exolueret. quid, quod, cum in fœminis, propter vteri vicinitatem, & vasorum eius loci copiam rigores, tum tremores à lumbis exoriãtur, perductis per dorsum inde, & spinalem medullam ad caput vsque, auctore Hippocrate lib. 5. Aphor. & 6. Epidem sen. 69. com. 3. sen. 19. hinc vtero inspecto, ceu mali fonte, seriò nos ex malleolo san-

guinem hauriemus, iubente eodem Præceptore.

Tandem est & altera ratio, hanc nihilominus cõmendans venæ sectionem, cum motum semetipsa naturæ, & quò hæc vtiliter vergit, eò ducat: quo laudibilius nihil. Quamobrem Medico sedulò obseruandum in affectuum connexu, an singuli propriam habeant essentiam, an & peculiaris quælibet pars per se, vel per consensum afficiatur, an secus. nam, si altera pars ab vtero per se idiopathicè, inquam, laboret, altera potius sympathicè, hoc ipso neglecto, per prædictam methodum ad curandum primarium affectum, idiopathicum videlicet, toto studio conuertemur. Hæc methodus maximi momenti cum sit, in hac actuosa Medicinæ parte, exemplo verbum sanè efficax, vt Bernardus refert diuinus, in ser. 56. sequẽti capite seriò illustrabitur, in reliquis mox rationẽ reddituri de morbis connexis peculiarem, ac distinctam sedem habentibus.

Vsus prædictæ methodi in vteri phlegmone in ipsis enixis.

Cap. XXXI.

EXemplum, topicum alterum, παράδειγμα Græci vocant. quod maximi momenti in omni arte, & ad probandum, & ad lustrandum. Sermocinatrices istud perbellè demonstrant scientię, oratoria inquam, ac dialectica. Medicina porrò cum ars sit, & factiua, & inter omnes reliquas ceu plurimis exornata dotibus, & præstantior, & nobilior eius præcepta & exemplis confirmantur valdè, & eisdẽ illustrãtur appositè. Exẽpla, testante Leone magno, maximo simul Põtifice, in serm. de Ieiun. ad vtrũq;

va-

idiora multò sunt verbis. Lubet itaque modò, thodum, quam suprà de venæ sectionis vsu, iuxquatuor medendi scopos, in enixarũ acutis mors-tananandis, vbertim tradidimus, & exemplo stalire, & eodem pariter aperire amplius, vt ita & aiorem adhuc illud præbeat cunctis lucem, quia l commodum methodi vsum, exercitatio, quæ ex exempla fit, ex Galeno libr.5.de tuend.val. cap.). vtilis maximè. Nos igitur hanc exercebimus in implici affectu, inflammatione videlicet vteri. dicimus simplicem, non in suo esse, verum quatenus non cõnectitur cũ altero, specie aut loco distincto affectu, eóque primario, vel per consensum exorto.

In vtero itaque plurimi, ac varij (vt indiximus suprà) & partus, & abortus ratione, aut aliàs germinari queunt morbi. inter reliquos acutie, & assiduitate communes synochæ apparent febres, tum causodes, ex Galeno lib. præsertim 6. Epidem.com. 1.sen.2. Maligna itidem vlcera cùm inflammatione, aut citra, veluti tandem inflammationes etiam citra vlcera, ex eodem Galeno lib.1. Epidem.com.3. sen.21. In febrium prædictarum curatione, cum in capacissimis vteri vasis putredinis adsit Lar, citra controuersiam, quousque ablata fuerit plenitudo, contracta ab accisione lochiorum, tundendæ semper veniunt inferiores venæ, quod apprimè methodus docet præcedens: verũ in reliquis affectibus, vlceribus, inflammatione, an idẽ præstandũ, lis adhuc sub iudice, neque facile est definire. Hinc, ceu rem difficilẽ, & arduã, sub examine proponẽdã cẽsemus, & methodi pariter metiri regula. interest nãq; Medico pfecto quàmaximè, nõ tãtũ vniuersalia noscere, verũ acclamãte Gal. li.13. met.c.11. quàplurimũ

& assiduè in particularibus se exercere. Sed rem ordiamur.

Cũ carcer, vnde promouetur medendi ratio morbus sit. hic etenim ad auxilia inuenienda, methodi subsidium. morbi idea proinde exploranda sedulò, & æstimanda; eius inquam, quem nobis sanandũm proponimus. Modò adest nobis ante oculos vteri inflammatio, quæ hauddubiè funestam Medico minatur catastrophem. Hæc igitur, si aphlogósi dispararnus, intemperies calida est, ab humore iugiter calido germinata. vtrumque fit præter naturam. intemperies morbus, humor eius efficiens caussa. illa, etsi cum affluxu, per se morbus partis similaris ex Galeno lib. de morb. differ. cap. 13. per accidens autem quatenus tumor, fit partium organicarũ morbus; quatenus humor ille partes in tumorem attollit, & primò actiones lædit, replendo videlicet vasa omnia, tum inania spatia loci malè affecti, cum & tunc magnitudo, & figura partis necessariò vitietur, ex Gal. lib. de mor. diff. cap. 12. Et hæc est formalis ratio inflammationis, vt retur Galenus lib. 10. Math. cap. 6. lib de inæquali intemperie, cap. 2. & lib. de tumorib. ca. 2. Modus autem generationis eiusdem, varius à Galeno itidem assignatur lib. 2. ad Glauc. ca. 2. dũ ex instituto rẽ pertractet, dicẽs, iuxta Akakiæ accuratã versionẽ, *Inflãmationũ igitur, quæ in cõspicuo sunt, φλεγμονῶν, seu caussa quadã est nõ admodũ occulta, quæ fluxio appellatur: nisi aliquãdo cũ his copulentur, quæ ab alia euidente caussa fieri videntur.* Ex his Galeni verbis, arbitramur nos, constituisse duplicem inflammationum generationis modũ, alterũ ex fluxione, alterũ verò ex cõgestione: hũc, inuito Argẽterio, apertè declarat etiã eodem lib. 2. ad Glauc.

Glauc. de abſceſſibus tractans, tum & libr. 2. de diff. feb. ca. 18. & fortè li. de cauſs. morb. c. 6. hoc autẽ loco, dicens, *niſi aliquando cum his copulentur, quæ ab alia euidente cauſſa fieri videntur.* quæ quamuis idẽ Martinus Akakia, inter Pariſienſes, citra aliorũ iniuriam, vir apprimè doctus, interpretetur de inflãmationibus, in quibus fluxio manifeſtum aliud habet principium, illam cócitans, vulnus videlicet, ſponte natũ vlcus, cõtuſio, cõuulſio, fractura, ruptura, luxatio, laſſitudo pariter ex immoderata exercitatione: quæ ſanè omnia cum dolorem in parte laborante concitẽt, fluxionem ſimul accerſunt. Cæterum, quamuis hæc acutè ſint dicta, tamen præter rem, cum illa omnia fluxione intercedente, inflammationes germinent, ceu proxima cauſſa: nec proinde diſtinctas conſtituunt ſpecies, cũ ad vnicam, illa omnia ſint reuocanda, efficientem cauſſam, proximam, & immediatam. Quare per hanc rationem, vnica tantum aſſignatur inflammationum cauſſa, fluxio videlicet. Galenum autem præter hanc, & aliam admittere fit palàm, ſi eiuſdem capitis verba perpendamus. inquit enim, dũ ad curationem progreditur, *Ita quidem ſanare oportet, quæ ex fluxione fiunt, inflammationes. quæ verò alia ex cauſſa fiunt, humectare, & calefacere nihil prohibet. Etſi ad ſuppurationem perducere volueris, cataplaſma ex farina triticea, quæ in oleo, atque aqua ebullierit apponendũ. Et ſi quando ſacrificare oportuerit, neque hoc verendum eſt. Si verò eas, quæ ex fluxionibus fiunt, inflãmationes ſcarificaueris magnum afferes malum, ac per initia præſertim. &c.* Quid dilucidius, quídve apertius? Liquidò igitur ex his apparet, vt Galenum per ipſummet interpretemur, inflammationem alterã,

ex fluxione germinari, mox alterá, citra eandē, seu per congestionē.declarant istud verba,declarat methodus. illud in primis, diuidendo inflammationū caussas Galenus, in eā quæ à fluxione tentatur, & in alteram, quæ mox ab altera caussa: quasi sub hoc vltimo membro fluxionem certò renuat Galenus. Methodus rursus,hoc idem palam insinuat, dum in primis capitis verbis methodum exercens Galenus dicat, *Sunt autem hac duo maxima errata* (in inflāmationū videlicet curatione) *si nulla de toto corpore prouidentia habeatur:& si calefiat, atque humectetur etiā mēbrū.* quasi dicat, illud negligere, prouidentiā inquā, totius corporis,& hoc præstare, calfacere,& humectare membrum inflāmatione obsessum, maximum est errarū in curanda inflammatione, à fluxione oborta:haudquaquam in altera sananda, quę citra hāc germinatur, vt nuper diximus ex Galeno: quia cum nulla adsit fluxio neq; prouidētia totius corporis,vt vacuemus ac reuellamus necessariò,neque metus est, calfaciendo & humectando partē, accersendi fluxionē. Quāobrē ne veritas quidē reclamat, dari inflammationem in propria significatione,videlicet intēperiē cū materiei coniunctione citra fluxionē,vti febrem ex putredine, citra eandē fluxionē,vt eleganter Galenus docet li.2.de feb. different.& fortè putridam,non per congestionē,verū per inculcationē citra fluxionem,vt in synocho cōtingere aduersus Praxagoram eodem loco declarat: nam congestio in vasis ne possibilis, cum humores semper æstu quodam concitentur, & huc, illúcque perpetuò commoueantur. Hanc congestionis doctrinam,præter Galenum,amplectūtur omnes chirurgiæ artis Principes, ex Medicis plurimi ac insignes, Vallesius lib.2.meth.ca.6. Argenterius li.2. de

causſ.morb.c.6.Ioannes Riolanus lib.meth.medēdi in Fernel.ſect.3.c.3. Gabriel Fallopius li.de Tumor. præter naturā, c. 4. & alij. Galenū carpit Argenterius, vt ſibi moris eſt, quod hāc nō explicarit lib. de cauſ.morb.verū ſi æquo animo, non contradicendi ſtudio ei⁹ verba ęſtimaſſet, neq; hāc eo loco reſpuit, ei⁹ hęc ſūt verba, poſtquā de morbis à fluxione obortis ſit fact⁹ ſermo, c.6. *Augetur verò vitiū in mēbris cum infixa ipſis excremēta putreſcūt, ac ita deteriora fiūt. quàobrē affluētē poſtea humorē, vel vtilē, ſimul corrūpūt.* dū igitur inquit infigi mēbris excremēta, nōne & hāc cōgeſtionē intellexit, quæ putreſcat? augeri affluente poſtea humore ſentit. fluxio autem fit excitato calore in parte à congeſto excremento putreſcente, & deteriore reddito; quod ſimul & affluentem, etſi antea vtilem, humorem corrumpunt.

Verū oportet modò relicta fluxione, cōgeſtionis cās obiter exponere. hæc itaq; aut fit ob imbecillitatē facultatis cōcoctricis, quę in parte reſidet: vnde fruſtratur ſanè affluentis alimēti in partis ſubſtātiā aſſimilatio, ac nutritio. aut rurſus expultricis alteri⁹ facultatis infirmitatē: dū pars nequit ſuperflua excrementa excernere. vnde accreſcit indies illorum copia, & amplius infirmatur vtraque potentia.

Relinquitur tādē his expoſitis explorare, ſub quo cauſſarum genere, vteri inflammatio à partu, vel abortu conſequuta, contineantur, ſiue hæc à ſanguine ſecundum naturā, vel pręter, à ſincero, vel adnexo cacochymiæ, ſiue à caliditate, & acrimonia excrementorum, ceu propbaſis, aut à calcitratione viuentis fœtus, corruptione eiuſdē mortui, aut ſecūdarū, ſiue tādem à difficili, ac laborioſo partu, cōcitetur. Si liceat rē attentè cōſiderare, hāc citra fluxionem exoriri prorſus ſtatuemus. Nam demittitur

paulatim per totum conceptionis tempus sanguis ipse, descēdit sensim allectus à genitura, sensim mox quotidie, inutili repulso, dulciori in sui alitionem conuerso seruatur in vteri vasis, ceu in promptuario, ibidem copia, ac temporis diuturnitate stabulatur, ad puerperij vsque tempus. nequeunte autem natura hunc, per suum statum locum reddere, neque valente eundem alterare, expultrice simul labefactata, & vnà impedita ab aliqua præter naturam caussa, valens quidem est, stabulato prorsus per omnia maiora vasa, minora pariter, ac inania eiusdem vteri spatia, & putrescere, & intemperiem vnà calidam excitare, ac inde, inflammationem. Cum itaque in huius à nixu inflammationis generatione, vasa illa vteri continentia: plurima habeāt excrementa infixa, adeò, vt præ multitudine maxima, tum ingenti eorumdem copia, nequeant aliunde fluxuris amplius cedere, & eadem in partibus cunctis illis stabulata & infixa abundè sufficiant maximam germinare inflammationem; hanc penitus citra fluxionem cōtrahi, fit probabile. Estque hæc inflammationis generatio, quasi analogica congestio. cum fiat nequeunte facultate concoctrice omnem sanguinis portionem à fœtu allectam, in sui alitionem cōuertere; vnde frustratur, & aceruatur in vteri vasorū prōptuario. neque expultrix quit illa aceruata excremēta per totū cōceptionis tē pus, nisi rarò, expellere. vnde & fiunt huius, aut alterius morbi feracia. Quare elucet ex his perbellè, huius morbi ideam, intemperiem esse, ab humore calido exortam, haudquaquam aliunde affluxo, verū iam in parte stabulato, tum in vasis præsertim exilibus, tum in eiusdem vteri inanibus spatiis putre-
scen-

ſcente. Porrò liquet affectam partem vterum eſſe, húncque idiopathicè affici, non per omnem huius organi partem neceſſariò, cum aut eius ceruix, aut altera ſuperior pars, ſiniſtra rurſus, aut dextera, tãtum obſedi queat. quas partiales inflammationum vteri differentias, ſigna demonſtrant ab Hippocrate propoſita lib.1. de morb. mul. num. 82. tum ab Aetio tetrabibli 4.cap. 64. tum itidem à Paullo lib. 3. ſerm. 4. ca. 83. quos doctores ſeriò conſulendos arbitramur; dum nos interim methodum curandi eundem affectum, aggredimur.

Omnis itaque inflaminatio, cum cauſſam habeat coniunctam, & hanc neceſſariò calidam, ablationem per vacuationem quamprimum eandem hanc indicare, ceu res præter naturam, nemo hauddubiè inficias ibit. quæ cauſſa cũ morbum germinet magnum, adæquatè ſimul vacuationem indicabit magnam. hanc rurſus, idea præſertim diſtinguet humoris peccantis. ſanguis igitur cum ſit, aut ſaltem redundantiã, in qua ſanguis adhuc ſuam ſeruat ſpeciem, decernendum potius de venæ ſectione, & eo potiſſimum, quia citò, ac tutò vacuare potis. Hæc igitur in vteri inflammatione, adſtante altero ſcopo roboris virium, ſeriò deliberanda. Porrò, cum hæc cauſſa (vt ſuprà diximus) quieta tantum præbet vacuationis ſcopum, haudquaquam reuulſionis, quæ motum, ac fluxum reſpectat. vacuatio autem cum vicinitatem, ac maximum vaſorum coniugium requirat, aperire videlicet venam, qua aperta, vacuetur ſanguis, ac ſi vena loci affecti aperiretur, proinde crurum venas haud dubiè ſcindendas ſtatuimus: cum hæ ſolæ vicinitatem, & colligantiã cum vteri vaſis obtineant. quia venæ vteri proce-

dunt ex ramo vtrinque descendente per crura. quare obseruato affecto loco, & nulla altera propinquiori apparente vena, neque maioris coniugij, quàm ipsa poplitis, aut malleoli, necessariò de harum sectione deliberandum. rursus & hæc sectio, duplici nomine prodesse æstimamus, tùm per se, dum morbi caussam tollit, tum per accidens, quia valens iterum lochion concitare, cum versus infernas partes sanguinem deducat, quo permoto, & deducto, maximo cum animalis commodo, ceu per canalem, ad hoc à natura destinatum, vniuersa potest morbi caussa expurgari. occasio semper adest, adstante postulante: particularis autem itidem si nullum particulare fuerit impediens; quod tantum potest in aliud tempus differre illud auxilium venæ sectionis. De quantitate nihil aliud dicendum, nisi quod auferatur materies, iuxta eius excedentem copiam, & morbi magnitudinem, æstimato pariter robore virium.

Comprobatur auctoritate, & ratione prædictus methodi vsus.

Cap. XXXII.

Ne cuipiam nouum hoc, aut fortè inauditum videretur (quamuis rationem habeat fautricem, tutelatem iugiter medendi methodum) lubet modò & firmare auctoritate, & stabilire doctrina. Galenus Medicorum coryphæus palàm his adstipulatur; cuius auctoritatem non æquandam solum, verum & reliquiis longè anteponendam, omne testatur sæculum. Hic itaque lib. 13. meth. c. 11. dum de varia-

variarum corporis partium inflammatione loqueretur, sic fatur, *Renibus verò, & vesica, & pudendo & vtero sic habentibus* (videlicet obsessis inflāmatione) *eas, quæ in cruribus sunt sita, ac potissimū quæ circa poplitem sunt: sin minus eas, quæ iuxta malleolos &c.* Rursus & hoc idem sanxit lib. de curandi rat. per venæ sect. ca. 18. dicens, *Porrò vteri inflammationes, magis etiam quàm renum à venis in crure sectis iuuātur &c.* Palàm itaque ex Galeni mente, in vteri inflāmatione tantum secandæ veniūt infernæ venæ, cum superiorum nulla sit facta mentio. quid quod & ad renum phlegmonem, relatum hoc auxilium, maioris iuramenti in vterino, constanter affirmat: quasi apertè innuat nullum in hoc affectu superioris sectionis locum concedi. Et quod magis est, etiam & istud simpliciter præstandum docet, in omni vterina inflammatione, siue à fluxu oboriatur, siue citra: & seriò.

Si itaque rationalis hæc methodus, in omni vteri phlegmone accommoda, & perquam verissima: quanto magis in nostra hypothesi, constans: cum nulla fluxionis ad sit suspicio, qua cogamur, vt temerè arbitrantur quidam, eandem, tusis supernis vasis, reuellere.

Hanc eandem sententiam (etsi quibusdam, vt sibi moris est, obuolutam erroribus) inter nouatores Horatius Augenius amplectitur, tomo 2. Epist. lib. 11. Censet igitur vir iste, inferiorem illam sectionem, tantum absente fluxione, præstandam. quæ opinio, citatis manifestò reluctatur Galeni locis, de omni in vniuersum vteri inflammatione, illud præceptum affirmantibus. Errandi ansam dedit locus alter Galeni, à se malè intellectus forsan, ex lib. 13. meth. capite vndecimo, in quo ait, *Siqui-*

dem longißimè à tentata fluxione parte quod redundat reuellere, nequaquam ad eam trahere conuenit. Ex quo stato theoremate, futilè infert, ergo cum in inflammatione à partu fluxio non sit, nec reuellendum per cubiti venam sectam. Imperitè itaque cōcludit, de nō assumpto in prima propositione: cum ex illa potius concludendum esset, hac altera simul præmissa propositione, sed venæ cubiti longissimè à parte fluxione tentata, vtero videlicet distant. Ergo harum sectione ad reuellendum ab vtero, vtendum. Porro tenebatur & ipse distinguere simplicē reuulsionem, quæ morbis debetur futuris, & præuisiua aptè dicitur, ab altera mista, quæ partim reuellit, ac deriuat, cum aliqua vacuatione caussæ coniunctæ, aut huic saltem proximæ, quæ pariter morbis actu existentibus aptatur, & fortè itidem curatiua dici potest, quamuis hæc innominata sit apud Galenum. Cum igitur statuamus inflammationem vteri, quæ actu existat, siue sit cum fluxione, siue citra, fiens habere, & factum, nullatenus ei simplex competit reuulsio, etsi fluxio adsit, sed altera potius, quæ vtramque illam partem respicit, quæ compescit, ac præcauet fientem, & factam partim vacuat. in qua reuulsione ne longinquitas illa distantissima requiritur, sed oppositio tantum cum aliqua distantia, & coniugium simul vasorum, vt vtrumque nihilominus consequatur; per oppositam distantiam fientis partis reuulsio, ac deriuatio, per coniugium autem fluxæ iam materiei, & caussæ iam coniunctę aut huic proximæ, vacuatio. Quare neque in nostra hypothesi, cum nullam supponamus fluxionem, neque inflammatione actu iam existente, etiam cum fluxione, supernarum venarum scissio, nullum sanè illo-

illorum, vſum præſtat. Hinc doctiſſimus Galenus citato nuper ab Horatio loco, cũ in particulari deſcẽderet, poſt illam præmiſſã vniuerſalem propoſitionẽ, mox in omni vteri inflãmatione ſimpliciter ſtatuit, venas tundendas eſſe infernas. Neque aliter ſentire putandum ipſum Galenum comm. 1. in lib. Hippoc. de humor. ſen. 13. dum dicit, *Itaque ſi dextra vteri pars male affecta ſit, è dextro brachio, dextróque crure mittendus ſanguis erit &c.* Nam cum paulò ſupra dixerit, *Fluentium enim adhuc humorum reuulſio: eorum verò qui iam particulam occuparunt, deriuatio medela eſt.* credendum haud dubiè, quandò ſcripſit, *ſi dextera vteri pars malè affecta ſit, è dextro brachio*, intellexiſſe de affectione futura, aut tantum inchoante, citra aliquã adhuc partem factam, cui vtrique affectioni fatendum, & ſimplicem deberi reuulſionem, & hanc vnicè per brachiorum ſectionem præſtari: & proinde mox inferre, *dextróque crure mittendus ſanguis*, in ea videlicet, quæ actu, & ſimul partes habet factas, cui, *medela deriuatio*, medium vtroque extremo conſtans, reuulſione, ac vacuatione, & hęc commodè per ſciſſiones infernarum venarum. Exponit amplius ſuam mentem Galenus, & totam hanc doctrinam luſtrat, dum inquit, *Veluti in vtero, vt dixi, reuulſio erit, ſi venam cubiti ſecueris &c. Deriuatio autem erit ſi venas poplitis, aut malleolorum incideris.* qua vtraque explanata arte reuellendi, ac deriuandi, concludit tandem, iuxta eandem hypotheſim inflammationis vteri, *Itaque ſi dextra vteri pars &c.* vt nuper diximus. Impar igitur ſibi non eſt Galenus, cum idem quod docuerat in diuino illo opere librorum methodi, ad vnguem fuerit interpretatus, dum mẽtem

Hippocratis explanarit lib. de humoribus.

Præterea arguendus est idem Augenius, imò & irridendus, cum ibi tres Hippocratis referat sententias ex lib 1. de morb. mul. desumptas, quæ quidem longè ab eius recedunt mente; cum ne verbum quidem, ne per somnium, de vteri inflammatione in illis texatur oratio. insciè igitur prædicto affectui adscribuntur, quia & menti Hippocratis in eo loco, num. 80. & 88. & Galeni pariter lib. 13. meth. c. 6. & 11. reluctentur palam: imò & rationi. Citatis itaque locis Hippocrates, tum & lib. de nat. muliebri, num. 23. & 25. nulla facta mentione scissionis venæ in hoc affectu sanando, aliqua tantum consulit topica auxilia, quæ & dolorem valeant sedare, & tormina, per halitum plurima digerere, & partem simul affectam roborare, vt his, occasio pariter fluxionis tollatur ad ipsum vterum, subiacentes partes leniantur, laxentúrve, quo facto exactius naturæ puerperium in vtero stabulatum, reseratis vasis, ceu eorum osculis, aptè queat concitare, ac prosilire. Rursus & Galenus nihilominus suadet, humores ne ducendos quidem ad locum malè affectum, dum lib. 13. meth. c. 6. hæc subscribat, *Quippe præceptum in contrarium reuulsionis in omnibus talibus commune est. Neque igitur cum vel circa sedem, vel aliam huic vicinam partem initium phlegmones incidit aluum deiicies. Neque cum in vesica, vel cole, vel renibus est cœpta, pharmaca quæ vrinas prouocent bibendo dabis. Nec si mulieri in vtero, vel pudendo insedit, menses huic prouocabis: sed ad partes quæ maximè longinquæ sint, semper reuulsionem facies: æstimata scilicet tum phlegmones magnitudine, tum corporis totius statu.* Quamobrem cum hæc cuncta, de scissione venæ haud-

haudquaquam affirmentur, sed aut de antidotis, siue per os assumptis pharmacis, aut de topicis, siue exterius appositis suprà malè affectam partem auxiliis, hinc vltrò postulata ab Horatio referuntur. Quid quod & venæ sectiones longè abest, si infernæ secentur, illa, à Galeno recensita, inducãt incommoda: cum ab ipso vtero reuellant, deriuent, vacuent; haudquaquam humorem ab altera parte tractum, ad vterum ipsum ducant. Quod si illud velit exequi Horatius fluxione præsente, longè iugiter ipse à veritate recedet, cum fluxio compescationem perpetuò indicet, quæ omni arte procuranda, vt nullatenus succrescat ægritudo. Per hanc insignem Galeni doctrinam pulchrè innotescet cunctis, detestando quodam errore, consulere Augenium, auxiliis tam assumptis, quàm topicis, vacuandos humores esse, vteri inflammationem germinantes, eósque per meatum à natura statutum; vti per vterum prosilire, iis, quæ menses mouere apposita sunt: quia hæc auxilia, vt apposité ibidem recenset Galenus, etiam contentos alibi humores, ad locum malè affectum haud dubiè accersunt: tantum abest eosdem abducant, ac retrahant. Respuenda igitur omnino hæc Augenij opinio, ceu à ratione aliena, & à vera methodo abiuncta.

Tandem vir iste, quamuis doctus, crassè à veritate aberrauit, cum citra discrimen, promiscuè inquam, in hoc sanando affectu vtrasque crurum sectiones proponat, cùm phlegmones hauddubiè in altera tãtum vteri parte cõtrahi queat: ex qua parte, tũ ob naturę rectitudinẽ, tum valorũ, exercenda tãtum scissio, quam methodum seruandã esse & sedulò

lustrat Galenus lib.13.meth. ca.11.& seriò,iuxta nostram hypothesin lib.2.ad Glauc.cap.2.& com.1.in lib.de humorib. sen.13. Idem porrò, inter plures alios consulit noster Hispanus Ludouicus Lemosius com.in lib.5.meth.Galeni, c.3.nu. 2. tum Gallorum decus Iohannes Fernelius lib. 2. meth. c.7.etsi ab vtriusque mente longè recedamus in hoc sanando affectu,vt mox apparebit.

De vteri inflammatione,an semper in ea inferiores tundendæ venæ.

CAP. XXXIII.

QVamquam & ἐναργῶς, de Medicorum Phœnicis Galeni auctoritate sit satis confirmata, nostra hæc sententia,de curanda vteri inflammatione à partu,per venarum scissiones,perpetuò ex crure ribus ipsis factas:tamen cum adsint doctores quidam,& classici, eandem sententiam labefactantes, oppositam erigentes, quibusdam ratiunculis fulcitam.proinde rem hanc replicare seriò, lubet modò. Inter Græcos igitur occurrit Aëtius tetrabibli 4.ser. 4. ca..& Paulus lib.3.ca.64. Porrò ex nostris Latinis,inter reliquos Parrhisiensium alumnus Ioannes Fernelius lib.Methodi meden.2.ca.7. Inter hos Doctores interest non leue discrimen, cum Græci sectiones tantum cubitorum suadeant,neglectis infernis, cum harum nulla apud ipsos sit facta mentio.quos insequuntur,tum Argenterius comm.3.in Artem Med.c.99. tum Iacobus Hollerius, & Liebautius comm.in lib.6.Aph.sen.36.& 7. 48.quamuis hi methodum hanc in vesicæ affectibus exerceant,

ceant, verum vtrorumque eadem methodus, si affectarum partium positum obseruemus. Fernelius autem contrà, cum sectiones cubitorum prius consulat, mox quamprimum ad infernarum partium conuertatur. Præterea, & inter Paullum & Aëtium est quoddam aliud discrimen, cum ille, in omni veteri inflammatione methodum hanc, quam tradit, ad vnguem seruandam scribat: hic verò haudquàque in omni, cum excipiat illam, quæ ex abortu concitatur, tum & alteram, quæ post nimiam sanguinis profusionem.

Cæterum demirandum, quo comate, aut graui cataphora prehendantur viri hi doctissimi, cum omnino in hoc affectu sanando negligant perfacilem ac ratam methodi medendi viam, respuant insignem Galenum, cuius æmulationem gloriantur, qui pariter sua venere Attica, & acri ingenio cuncta hæc lustrat. & quod magis, adhuc mirandum derelicto hoc veritatis alumno, aliorum, ignobiliũ sanè insequantur quisquilias, atque figmenta. vti videre est apud Aëtium, qui firmat opinionem auctoritate Philumeni, feruidi amatoris, & ignoti viri. Cuncti tamen doctores hi, in hoc vnum conueniunt, iuxta deliberationem sectionis cubitorum, quod hæc deliberetur ab indicatione exorta à fluxu ruentis humoris, versus vterum inflammatione obsessum: quem ad partem oppositam, & distantem retrahere, ius est, & methodo consonum. Sed cum modò nullũ æstimemus nos in phlegmone à partu oborta, nulla ratio. Quid quod & ratione amplius, tum Galeni doctrina (omni ex parte illorũ opinione repulsa) demõstrabimus, nihil minus & in ea, in qua fluxus adest, tundendas semper infernas venas.

Verum antequam rem aggrediamur, prius lubet Fernelij mentem aperire, & pro viri huius summa grauitate opinionem referre. Hic itaque in omni vteri inflammatione, tam quæ à partu, vel abortu, quàm aliàs, semper, vt fluxus retrahatur, promiscuè, ac citra distinctionem venas cubiti directò aperiri censet. arbitratur hunc fluxum ex supernis partibus semper exoriri, vnde versus partem mandantem retractio præstanda. neque hanc sectionem verendam statuit, ceu mensium, aut puerperij accisionis parentem, cum statim ferire infernas imperet, quarum peculiaris vsus & ab vtero deriuare, ac vnà vacuare. hac igitur neglecta methodo, seu non prius cubiti secta vena, & maiori cum impetu fluxum concitari æstimat, & consequẽter phlegmones proculdubio augeri. quare cubiti illa sectio, vniuersalis reuulsionis rationem habet, vti altera quæ ex cruribus, cum locum affectum tantum respectet, particularis. Tandem omnem hanc doctrinam hisce concludit verbis, *Quum itaque vniuersalia particularibus sint præmittenda, inflammationes quæ subter renes incurrunt, primum reuellendæ sunt, præcisa interiore cubiti vena directa, deinde reseratis inferioribus, quæ aliquam etiam reuellendi vim obtinent: has tamen tutum minimè sit primas ferire, maximè si ingens est vasorum plenitudo, fluxionísque incursio vehemens.* Hanc porrò opinionem inter reliquos ad amussim amplectitur Georgius Bertinus doctissimus sanè vir, lib. de methodo medendi 20. cap. 50. Verum quantum hæc à veritate recedat, seu ab exacta medendi methodo, singillatim demonstrabimus, & iugiter particulares Fernelij rationes artificiosa examinabimus statera:

ſtatera: quibus anilibus, ac leuibus repertis, eluceſcet quammaximè Galeni, quam nos ſequimur, ingens doctrina.

Accuſandus igitur quamprimum Fernelius, eo quod vteri inflammationes iuxta diſtinctos generationis modos non diſtinxerit, cum hunc vnicum tantum ſtatuat in cunctis, à fluxione videlicet humoris calidi. quod quàm alienum ſit à ratione, tum Galeni mente, vberrimè ſuperiori nos capite oſtendimus. cum igitur in noſtra hypotheſi abſit fluxio, abeſt & indicans reuulſionem. Quare ipſa ſola inferna ſectione contenti erimus. neque vllatenus ex ipſa metuenda phlegmonis accretio, cum vnà & hæc reuellat, deriuet, vacuet, etiam & ex parte affecta, vt cogitur omnia hæc admittere idem Fernelius, & fatetur palàm. diminutus igitur, cum hæc non diſtinxerit.

Deinceps, & in qua fluxio fit, parens mali, à vero ille recedit, ceu ab 'ἀμώδοδῳ abalienatus Galeni, hic namque lib. 13. meth. cap. 11. dum methodo per ſuas indicationes phlegmonum curationem exercet, ad venæ ſectionis vtendi modum accedens, quem à ſitu partis affectæ elici ſuprà iam ſcripſerat, ſic fatur, *Si caput phlegmone laboret, humeralem incidere oportet, & ſi ea non cernitur, mediam. vbi iecur, pectus, aut cor ſic afficiuntur, internam. in angina primum ex cubito, mox ex iis quæ ſub lingua habentur. in iis quæ in occipite ſunt, & eam quæ in cubito eſt, & eam quæ in fronte. Renibus verò, & veſica, & pudendo, & vtero ſic habentibus eas quæ in cruribus ſunt ſitæ.* Hanc eandem methodum, citra aliquod diſcrimen, obſeruandam cenſet ſeriò libr. 4. de tuenda valet. ca. 10. tum

& lib.de curandi rat. per venus sect. cap. 19. Quid igitur mi Ferneli apertius? quid dilucidius amabò? Quid denique rationi magis consonum? Galenus in primis, in his inflammationibus, quas ibi sanare intendit, fluxionem hauddubiè admittit, ac palàm, eandem mox ad distantem partem oppositam retrahendam indicat: nihilominus tamen in ea quæ in vtero incurrit, nulla præmissa cubiti sectione, à partibus infernis sanguinem semper hauriendum esse docet. Probamus ex eo potissimũ, quia si altera illa sibi cordi esset, dubio procul ne silentio quidẽ illam obuoluisset. innotescit amplius, cum in reliquis affectibus, ibi descriptis, angina, tum occipitis inflammatione, varium, propter adstantes varios scopos, huius auxilij doceat vtendi modum; cum iam cubiti externam secet, vt reuellat magis, iam rursus quæ sub lingua vt vacuet: vti etiam in occipitis inflammatione, frontis deinceps venam scindit, vt reuellendo deriuet, propter vicinitatem oppositam. In vterina autem inflammatione, vti & in reliquis circa eundem positum, vnicam tantum statuit regulam, singula ẽmve tantum signat modum: quia nulla alia methodica se offert via, per quam exactius valeamus aut reuellere, aut deriuare, aut vacuare: vti in pectoris, aut iecoris inflammationibus videre est, in quibus haudquaquam licet alteram præter internam cubiti vtiliter scindere venam. Nefas igitur in vteri inflammatione alteram secare, præter eas, quæ in cruribus sunt, aut malleolis. hæ enim omnes commodè adimplent scopos, qui requiruntur ad absolutam horum affectuum curationem.

Præterea

Præterea Fernelius non Galeno tantum fit obuiam, verum & rationi simul aduersatur, cum eius doctrina de vena cubiti secanda, tantum locum habeat in præcautione, futuro morbo debita, aut fortè iā iā fieri, citra vllā partē factā. est nāq; simplex reuulsio, q̄ simplex præuisio est: vti simplex vacuatio, simplex curatio: morbis autē partim fientibus, partim factis mista, & distincta, ac innominata curatio debetur. relinquamus modò sympathicos morbos, quibus per se nulla, ceu symptomata, curatio attribuitur. Et cum in nostra hypothesi, idiopaticam in vtero constituamus inflammationem, hancque actu existentem, cum plurimis saltem factis partibus, cum magnitudine, atque vrgentia pariter coniunctam, in ipsa curanda, anilis, & elūbis sanè methodus illa Fernelij: imò, etsi in vena caua plenitudo adsit, quam ipse fluxionis caussam innuit, explodenda. huius autem diuortij hæc est ratio. In morbis magnis actu, ac per se existentibus cogimur ex vi methodi, innominata illa nuper dicta, ac mista curatione vti, haudquaquam præuisiua: Sed in hac mista, misto modo nos habemus. Ergo ne præuisione tantum simus contenti. Mistus autem modus est, vt compescamus quamprimum quod ad partem affectam fluit, & simul vacuemus aliquid de caussa coniunctæ, aut huic proxima, quæ iā morbū augere habilis est. vtrunque exactè præstāmus, si qualitas huius remedij, venæ inquam sectionis deliberatur, secando venas coniuges, quales in nostra hypothesi infernæ sunt, etiam testante eodem Fernelio. hæ namque venæ cunctis dotibus fruuntur ad mistam hanc curationem: inprimis reuellunt, ac vacuant commodè à parte affecta, ob di-

ſtantiam aliquam cum oppoſitione coniunctam, mox propter naturę rectitudinem, ſi dextra dextris, & ſiniſtra ſiniſtris obſeruemus, tandem & ob vaſorum coniugium, quod præſtans valdè. Hæc cuncta æſtimanda in hac innominata curatione paſſim teſtatur Galenus, poriſſimum autem libr. 13. Meth. cap. 9. dum ait, iuxta Baſilienſem codicem Gręcum, καὶ τῆς αἰσθητῶς ἐκκρίσεως γινομένης, ἡ μὲν ἑτέρα, δι᾽ αὐτοῦ τοῦ φλεγμαίνοντος, ἡ δ᾽ ἑτέρα, διὰ τῶν συναναστομουμένων αὐτῷ. ſeu vt vertit accuratè Linacer, *Atque id quod ſenſibilibus effluxibus peragitur, aliàs per ipſam fit partē, in qua phlegmone reſidet: aliàs per ea, quæ vnà cum hac aperiuntur.* Leonardus Iacchinus lib. 9. ad Almanſorem ca. 3. malè arguit hanc Linacri verſionem, dum illud διὰ τῶν συναναστομουμένων αὐτῷ interpretetur, *quæ vnà cum hac aperiuntur.* quia inquit, vacuatio præſtanda, vel per partem ipſam affectam, vel per eam quæ affectæ maximè eſt vicina. quaſi iſtud non ſeruet coniunx vena, qua aperta; ſimul cum hac, ob vicinitatem & coniugium partis affectæ, vena, in qua reſidet coniuncta cauſſa, aperitur, & commodè tunc cauſſa hæc coniuncta vacuatur, & ſimul vicina deriuatur. Quare affabrè lib. de Tremore c. 5. inquit, *Quod autem vtero affecto; circa talum, aut in poplite, diuidere conuenit, niſi prius venarum communiones ex Anatome didiceris, haud poteris id quod dico aſſequi. Alia enim alij corporis parti vena communicat, oportétque vacuationes ſemper ex communibus moliri: nam ſi venas quæ nihil parti affectæ communicant, incideris, neque affecta medeberis, & ſanam ſemper offendes.* Eleganter hoc loco Galenus, noſtrum comprobat inſtitutum, dum in affectibus vteri, circa talum, aut in poplite tantum, propter vaſo-

vasorum communitatem, venas scindendas iusserit. imò aliter sentientes ignorãtiæ redarguit, ceu anatomes imperitos. Rursus cõmunitatem vasorũ cõmendat, qua neglecta in graues syrtes incidet Medicus, cum tãtum absit morbis medeatur, quòd noui potius fiat ille parens, dum sanas partes offendit. quod piaculum Medico, ex Hippoc. libr. 6. Epidem. commen. 2. senten. 16. Neque rursus sentiendum, eo loco de propria, ac simplici vacuatione fuisse loquutum Galenum, nam hæc non requirit cõmunitatem, cũ nõ solũ vicinã partẽ rimetur, verũ eandẽmet affectam. vacuatio autẽ, quã explorat Galenus, deriuatio potius, reuulsione, & vacuatione cõstans; quæ requiritur in morbis præsertim magnis sanãdis, actu existentibus; quorum itidem mista curatio est, ex præuisione, & curatione. istud lubet ex eodẽ Galeno demõstrare, vt hunc per ipsummet interpretemur; hic itaque li. 2. ad Glauc. c. 2. sic eloquitur, *Cũ fluxio partẽ influit, retractio remediũ est: tũ verò iam partẽ occupare cœpit deriuatio.* Tãdẽ, vt vltimã huic rei imponamus manũ, audiat amabò Fernelius Gal. nostrũ li. de cur. rat. per ven. sect. ca. 19. sic clamantẽ, *Reuulsiones cum euacuatione adhiberi magis debẽt in fluxionibus incipientibus.* quo loco, cũ methodũ tradat phlegmones sanãdi, *in ÿs*, inquit, *qui pati iam occipiunt*, fluxiones incipiẽtes reuulsione mista cũ vacuatione cõpesces. hoc vtrũq; tantum præstat vena coniunx, illa videlicet, quæ partem affectam respectat, nõ quæ fluxionis principiũ, non quæ fluxionis causam: cum ab his reuellere simpliciter sit ex vsu, cum absit tunc vacuationis scopus. quamuis in his affectibus, in quibus humor sedem non habuerit, ac singularem aliquã partẽ non obsederit, consultũ sit principiũ fluxionis æstimare, ac ab ipso

retrahere. Supereſt itaque ex his, elumbem protinus Fernelij eſſe methodum, anilem eius de hac re opinionem:artificio autem plenam, rationíve conſonam, quam ſuprà nos ex Galeno ſcriptis mandauimus, ex inſtituto rem tractante.

Porrò & adhuc conuellendus idem Fernelius, cum in hac noſtra hypotheſi nugetur ſanè, venarũ infernarum ſectiones, nó præmiſſa altera cubiti, phlegmones quidem vteri augere. Infirmabimus abundè hanc opinionem ſequenti libro 4. dum illorum rationes infringemus, exiſtimantium, plethora adſtante in venà caua, ſectiones infernas augere obſtructiones, menſurnos fluxus circuncidentes. & cum eadem vtriuſque affectus ratio, eò lectorẽ remittimus. Interim illud intelligat velim, ſi inferna ſectio æquè ex vaſis vteri, & vena caua ſanguinẽ exhaurit, reuellit pariter ab vtero, deriuat, menſes ſimul mouet, ſi in tempore fiat opportuno, vt eſt quamquod veriſſimum, qua ratione igitur credendum, hanc in eodem vtero ſanguinem impingere, ſtabulare? Quid quod & quod ipſe li. 2. meth. ca. 5. ſeriò Arabibus obiicit, de vtendi modo venæ ſectionis in pleuritide, appoſitè nos, ſibi quimus exprobrare. arguit hos, quia præciſam eiuſdem lateris venam falsò impetum fluxionis augere exiſtimarint: ac proinde cũ eſſet ingẽs plenitudo, ne fluxio germinaretur, eam primũ ex pede, mox ex cubito aduerſo, poſtremò reliquias ex eodem latere tollere feſtinarũt. Et cócludit doctè, & eleganter, vt ſibi moris eſt, aduerſus hos amethodos: *Quid hoc quaſo conſilij, & prudentiæ, ægrum toties torquere, quem ſemel poſſis malo redimere? Profuſus ad indigentiam ex laborante latere ſanguis, copiam è fonte pleniſſimo haurit, ſimúlque*

musque phlegmone obsessam partem releuat, nullum metum afferens noua fluxionis. Hæc igitur tua ipsissima verba, mi Ferneli, æstima, commoda nostro instituto. videbis herclè, tibi necessariò fatendum cum Galeno, neglecta cubiti vena, in vteri inflammatione, seriò conferendos nos esse ad infernas sectiones, quia hæ, ceu celeriter reuellentes, propter vasorum coniugium, & directionem, celeriter adferunt euidens auxilium: cum propter vicinitatem copiosè, validè, crebrò à parte affecta trahant, citra metum nouæ fluxionis, quia affabrè ab eadem affecta parte fluxum retrahunt, versus partem sectã iter reflectunt. Neque hic morbus minoris fortè momenti, quàm pleuritis.

Denique & impugnandus Fernelius ex eo, quod catholicum statuat theorema, & euidenter falsum; ex quo nihil mirum, si falsam simul eliminet conclusionem. Inquit autem, cubiti sectionem, vniuersalem facere reuulsionem, crurum verò particularem: hinc concludit, ergo cùm vniuersalia præmittenda, prius, quæ in cubito, exercenda venit sectio. O nugæ meræ! Innotescunt; quia illa dicitur vniuersalior ac maior reuulsio, quæ respectat maiorem venarum capacitatem, per quam & maior irruit fluxio, qualem præsertim æstimamus in toto corpore venam cauã. & cum crurum vasa, ac cubitorum æquè respectent huius vasis capacitatẽ, caudicis sanè totius generis venosi, & fortè longè pręstantiora quæ per crura inseruntur, si Anatomicæ demõstrationi præstruenda fides: falsum hauddubiè Fernelij dogma. Prima propositio nulla indiget probatione, cum & ab eodem Fernelio admittatur. Assumptio αὐτοψία & Galeni auctoritate compro-

babitur. Αὐτοψία quamprimũ, quia vena caua à iecore oriens per dorſum aſcẽdit ad iugulum vſque, ibi in multos finditur ramos, ſeptima videlicet ab ortu propago, etiam teſtante Galeno lib. de venarũ diſſect. cap. 3. & lib. 2. de rat. vict. ſen. 10. ex quinto verò cubiti oritur interna vena, per axillam porrecta, vti ex ſexta propagine, poſtquam in iugulares fuerit fiſſa, altera enaſcitur quæ humeraria ſeu externa cubiti vocatur. omnes itaque propagines hæ à caua ortum habent, cor iam prætergreſſæ. vnde cubiti interna, quã vulgò baſilicam appellant, aut iecorariam, ortum trahit à quinta propagine iam ſuprà cor aſcendente, quæ per axillam deſcendens in cubito apparet, & mox per vniuerſam manum excurrit. Deinceps hæc eadem vena caua, dum caudicem alterum deprimit, deorſum verſus triplicem ex Galeno lib. 16. de vſu part. ca. 11. & li. de ven. diſſ. ca. 8. propaginem diſtribuit, alteram ad renes, ad teſticulos alteram, & tertiam ad crura: quæ vltima capaciſſima eſt, cum vniuerſus ille caudex in duos æquales tubos findatur, per crura excurrendo, vtrinque vnus. Quamobrem cum poplitis venæ, tum quia capaciores, tum quia minores ſint paſſæ interceptiones, quam quæ in cubito ſunt, perfectius multò, & exactius plethoram ab ipſa vena caua minuent, & lationis, ac fluxus impetum extẽplò reuellent, ſi oppoſitus fuerit motus. his & altera, quamuis minoris momenti, adnectitur ratio, quia ſanguis corpus cum ſit graue, ſuo põdere, ſeu ſuo quaſi nutu decliuis fiet, partẽſve petet inferiores: hinc, & multò facilius verſus eaſdem trahetur, proſiliet. Quod ſi poplitis prętermiſſa vena (quam crederẽ ab ipſis chirurgis fuiſſe neglectã, aut

ob

ob pudicitiam, aut, quod magis probabile, quia semper facilem, seu minus laboriosam secare affectant) alteras, quæ in malleolis internis dissiminantur, sciderimus, cum adhuc sint & tubi, etsi minores tertiæ illius nuper dictæ propaginis, & à tubo venæ cauæ magis distantes: hæ inquam paullò plus, aut saltem æquè, omnem plethoram venæ cauæ proculdubiò vacuabunt, ceu quę in cubito internæ sunt. Nulla igitur ratione credendum, plenitudinem venę cauę exactius tolli, cubiti interna secta vena, quã crurum, hoc enim esset omnino Anatomicam doctrinam ignorare: considerata minimum vena caua, iuxta suam longitudinem, à carcere partitionis in iugulares, ad alterum vsque, dum in duplicem diffinditur tubum, per crura vtrumque vnum excurrentem. Hinc fortè apparet illius methodi ratio, cur in phlegmone cruris: alterius, & internam cubiti venam eiusdem lateris scindamus aut oppositam alterius cruris. quia videlicet ab vtrisque ęquè impetum fluentis humoris compescimus commodè, & quantum fas est, vacuamus, cum in vtrisque sectionibus, æquè reperiantur, quę in curatiua reuulsione requiruntur, oppositio cum distantia, & aliquod venarum coniugium: quamuis istud exactius in ea, quæ ab altero crure fit, vt Galenus censet lib.13.meth.c.5.eo dũtaxat excepto, quod in illa cubiti maior sit naturæ rectitudo, etsi in altera cruris fibrarum directio non absit. Porrò, & præter rationem lubet & hoc idem demonstrare & Galeni auctoritate ex eodem lib.13. meth.ca.5.libro itidẽ 6.Epid.com.1.sen.6. & lib.tandem de curandi rat. per venę sect. capite 11. quod æquè plenitudinem totius corporis adimat cubiti sectio, ac crurum. Quare curandum, vt à studiosorum mentibus

obliteretur illud Fernelij theorema. Si itaque vtraque valet æquè plenitudinem tollere à vena caua: ergo & vtraque æquè potis, si in eadem vena motus aderit, & eundem compescere : in vniuersum inquam, non æstimato termino. quid quod in nostra hypothesi, in qua terminum obseruamus, per propaginem illam, quę in vteri corpus inseritur, à vena emanantem descendente per crus, præstantius multò infernæ sectiones, ab vtero ipso reuellent, deriuabunt, vacuabunt: nequeunte vllatenus, vt nuper diximus, id cubiti sectione præstare, cum nullũ intercedat consortium, inter venam cubiti, & vteri. quamuis, si fluxus à parte superiori venæ cauę procedat, hunc accuratè, simpliciter, compescere potens sit cubiti sectio. verum hęc nihil præstat in curatione, cum in hac sit locus affectus æstimandus, à quo tantum ius est reuellere, vt methodus exigit ipsa, haudquaquam à mandante.

Lustrantur difficilia quædam, prædictam Galeni methodum conuellentia, de inferna sectione in phlegmone vteri.

Cap. XXXIV.

Irretientes aliquos veritatis obices explodere modò lubet; cum itaque doctissimi Fernelij opinio, quam nuper expunximus, fautorem Galenum habeat, fautorẽ & Hippocratem, duo Artis Medicę fulgentia luminaria; lustrare modò istud ius. In primis Galenus palam, quod tetur Fernelius, docet comment. in libro primo Hippoc. de humoribus sentent. 13. cuius hęc sunt verba, *Veluti in vtero,*

vt dixi, reuulsio erit si venam cubiti secueris, sic deriuatio in venas poplitis, aut malleolorum. Rursus & paullò infra, *Itaque si dextra vteri pars malè affecta sit, è dextro brachio, dextróque crure mittendus sanguis erit: si in sinistra, tum è membris iis detrahes, quæ illi recto tramite respondeant.* Præterea & Galenus ipse lib. 13. meth. c. 6. & 11. consulit Medico in phlegmonum curatione, humores caueat, ne per partem affectam ducantur, quia augeretur hauddubiè affectio ipsa. *neque enim,* inquit, *cum vel circa sedem, vel aliquam huic vicinam partem initium phlegmones incidit, aluum deiicies. Neque cum in vesica, vel cole, vel renibus est cœpta, pharmaca quæ vrinas pronocēt, bibenda dabis. Nec si mulieri in vtero, vel pudendo insedit, menses huic prouocabis: sed ad partes, quæ maximè longinquæ sunt, semper reuulsionem facies.* Cum igitur sectiones infernæ, etiam ex eodem Galeno passim, menses concitent: vti succrescentes phlegmones, ac nociuæ, aufugiendæ. Tandem & illud axioma Galeni lib. 13. meth. cap. 6. maximè Fernelij partes facit, inquit autem, *Quæ verò adhuc in generatione sunt,* (videlicet phlegmones) *in his prior vacuatione, est confluentis ad affectum locum sanguinis inhibitio. inhibibituris commodè, si ipsam fluxionis caussam inuenerimus,* quasi manifestò insinuet, quàm primum præuidendum caussæ fluxionis, haudquaquam parti recipienti. Exemplo hanc rem lustrat dictator summus 2. Epidem. illa sæpius repetita historia Stymargi famulæ, cui dum inuenisset tremorum omnium illorum vniuersalium vterum caussę fuisse principium, venam tali secare iussit, vt à loco, mali quidem origine accuratam præstaret reuulsionem. Hæc sunt modò, quæ doctrinam hanc, sta-

támqueGaleni methodum infirmare valent,obscuram quibusdam forsan reddere etiam queunt. Impendet igitur nobis & cuncta hæc replicare,exponere, lustrare: firmam hanc methodum omni arte stabilire,firmare;ne cuipiam illaoffensacula fierent, pedibus latenter exposita.

Rem ordiamur. circa primum Galeni locum ex commentario lib.de humor.supponendum,Hippocrati in illa sententia cordi esse reuulsionis tradere methodum, ac deriuationis, altera sanè reuulsionis differentia. quod interpretari Galenus contendit, ac tenetur in eius sententiæ commentario. Cum itaque reuulsio indicatum sit simplex, ac vnum, similiter vnico ac simplici gaudet indicante, fluore videlicet. huius autem reuulsionis effectus est, fluentem humorem versus partem oppositam retrahere, vti deriuationis versus vicinam, verum in totum hæc oppositionem non negligit. Quare cum hanc methodum exemplis intendat exponereGalenus,inquit,quotiescunque mens erit ab vtero tantum reuellere, simplici existente indicante fluxu,futuro,vel imminente,vel actu citra fluxam adhuc in parte materiem, cum tunc quærenda sit pars opposita, distantissima ex cubito venam proculdubio secabimus,quia vterus pars inferna cum sit, infra videlicet hepar, aut renes constitutus, ei superna pars opposita ac distantissima sanè,erit cubitus.verum si ab eodem itidem vtero simpliciter deriuare sit cordi,cum tunc haudquaquam illa distans oppositio quæratur, sed vicinitas, (quia, vt inquit Galenus in eodem comm. eiusdem generis,cum vacuatione,ceu medium inter hanc, & simplicem reuulsionem:) proinde venas

potius poplitis secabimus. ad quod vtrumque munus reuulsionis, & deriuationis, preter predictas conditiones rectitudo saltem naturæ spectatur, etiam testante Galeno eodem com.quamuis, & preter hanc altera vasorum æstimanda potissimum in deriuatione. Cæterum hæc nullatenus nostram ex Galeno traditam methodum, aut tantillum labefactant, cum nusquam in phlegmone vteri, actu iam existente simplex occurrat indicatio, verum & composita, propter partes fientes & factas, reuulsionem, ac vacuationem indicantes. quæ ambo simul præstare ius est, vrgente pariter in morbis magnis idiopathicis vtroque scopo. istud vtrumque, in nostra hypothesi, exactè præstare valet sola infernarum venarum sectio, quæ, ab vtero probè reuellit, probè & vnà vacuat. ad hoc enim munus obeundum, requiritur non procul, verum mediocris aliqua adsit distans oppositio, aut coniugium vnà venarũ, & naturæ rectitudo, quibus tantum venæ infernæ satisfaciunt, haudquaquam cubitorum: cum hæ, simpliciter tantum reuellant fluentem in vterum humorem, coniunctum autem, aut parti affectæ vicinum, ne retrahant quidem, aut vacuent: illæ, omnes hos adimplent scopos. Veritas huius methodi satis, ni fallor elucet ex dictis, etsi amplius & hoc idem confirmet Galenus, comment. in lib. 2. Nat. hum. sentent. 9. cuius verba, quasi ex tripode accepta, hic subscribam, *Quod verò minimè definierit* (auctor videlicet sententiç) *num dolentibus iam partibus censeat procul esse reuellendos humores, vel potius sanitatis tempore: ea ratione fortè veniet reprehendendus. Et mihi quidem videtur, quod id in his, qui prospera vtantur valetudine, dictum sit: quippe*

quod voluerit auctor assuefacere humores redundantes in alias ferri partes. Hoc loco apertè Galenus suam mentem aperit, & rem exactè definit, reuellendos procul humores, dum adhuc sanitate homo fruitur, imminente inquam, vel futuro morbo; adstante autem, quando videlicet iam reuulsionem cum vacuatione exoptamus, per vicina loca, cum rectitudine & oppositione exigendum.

Porrò satisfaciemus & alteri argumẽto, eleganti illo fulcito præcepto, ex lib. 13. meth. exhausto, distinguendo assumptionem. nam infernarum partium sectiones per se tantum abest menses moueãt, quod eosdem potius ab vtero retrahant: per accidens tamen id pręstant, si ante periodum, per tres vel quatuor dies, easdem sciderimus. tũc enim aduocant sanguinem versus partes infernas, & commouent eundem, ac deducũt ad easdem partes, quo ibi apposito, cum in promptu habeat vacuaturam materiem, facilius natura suo munere fungitur, eliminat appositè eandem. Quare cum in vteri phlegmone venas infernas nos secamus, menses, aut lochion non mouemus, verum & contentum humorem in loco patiente, ac simul & fluentem per partem sectam & exactè retrahimus, & vacuamus; nequeunte hoc per statum locum natura pręstare; tantum abest, vt menstruum sanguinem, aut lochion concitemus. quid quod & ibi Galenus de aliis auxiliis, per se id pollentibus, sibi cordi est sermonem texere: quorum auxiliorum vsus in eisdem affectibus omnino interdicendus.

Denique & alterum Galeni testimonium, ex eodem libro 13. meth. interpretabimur dicẽdo, verum quidem esse in phlegmone, dum in generatione

est,

est, nullas adhuc partes factas habente, prius simplici reuulsione vtendum, ex parte inquam à qua fluit humor. verum in ea, quæ præter fientes partes, simul & factis fruitur haudquaquam: nam tunc cũ reuulsione vnà & vacuandum, munus quidem venæ coniugis. sicuti nãque in prima illa idea solus vrget reuulsionis scopus: ita in altera vterque & reuulsionis, & vacuationis, cum adsit tunc & fluens, & fluxum. quid quod & simpliciter verum, reuulsionem priorem esse vacuatione; quia indicans illam, prius, & natura, & tempore altero, vt apparet ex analytica methodo. vnde Galenus in angina, pri' cubiti secat externas venas, vt à parte affecta exactius fluentem humorem retrahat, & simul quidpiã vacuet: mox, quæ sub lingua sunt venæ, scindit, vt potissimum vacuet. nihilominus tamen reuulsio illa prior, cum à vena cõiuge exerceatur, ac directò, vtrumque præstat munus, reuellit namque quod fluit, & vnà vacuat, aut quod in parte iam fluxum, aut circumcirca continetur. altera verò, quæ sub lingua est, hunc habet scopum, quod in parte affecta stabulatum, potissimum detrahat. hęc autẽ exercenda omnino absente fluxu. Cæterum hæc nulla ratione nostram ex Galeno methodum dirimunt, expungunt: quin confirmant potius, cũ in morbis cunctis, partes factas simul habentibus, necessariò & reuellere, & vnà vacuare constringamur, etiam ex præscripto Galeni. Secus autem in morbis futuris, aut vnicam tantum, ac simplicem indicationem pollentibus, fluxionem videlicet: tunc enim aut ex mandante par est, si innotescat, aut ex distantissima parte exerceatur reuulsio: vti & idem præstandum in sympathicis morbis, cum tunc ex parte prima-

riò affecta, ac per se laborante potius reuellendum. Hanc proinde insequutus methodū Dictator summus, Stymargi famulæ venas scidit infernas; quia acerrimo suo ingenio,præuisit hanc, enixa præsertim cum esset, idiopathicè ab vtero laborasse, tremores autem illos vniuersos sympathicos iudicauit. hinc cum caussæ principiū tremorum omniū, vterum statuisset, ac seriò,diuina methodo, ab ipso & reuellere, & vacuare humores, illorum caussas, decreuit: puerperium inquam in vtero accisum,ac ibi stabulatū. Ad hoc autē munus obeundū accuratè,ceu acris criticus, nō solum illorū affectuū caussam æstimauit: quæ in corpore retenta, ceu præter naturam res vacuationem indicabat:verum & eiusdem caussæ principium, non neglexit.quod vterus cum esset (ipso nequeunte humorem illum præter naturam,ac sibi molestum continere: neq; valente itidem per statum à natura locum eliminare, accingitur mox ad eius expulsionem, & per quandā anadromen ad vniuersum corporis habitum transmittit,ad cuius transitum tremores concitantur, concussorij inquam motus) proinde sumpta indicatione à situ partis affectę,ceu caussæ principij,& reuellere, & vacuare pariter ab ipso decreuit vtero; quod vtrumq;, accuratissimè venarum infernarum scissione cōpleuit. Roborāt igitur hæc cūcta nostrā potius sententiam,& methodum vnà confirmant.

Quare concludamus, reuulsionem curatiuā,quæ simul amplectitur vacuationem coniunctæ materiei iam fluxæ,exercendam semper,à parte ad quam humor fluit,haudquaquam à parte à qua.esset enim tunc simpliciter reuellere potius,munus quidē simplicis reuulsionis præuisiuæ;quę potius futuris,aut tantum fientibus debetur morbis, vti & iis,qui per consen-

consensum fiunt:in quibus,à parte primariò, ac per se laborante,iuxta prædictam methodum, per coniugem venam, & reuellimus, & vacuamus,haudquaquam à parte sympathicè laborante.

Reuulsio per venæ sectionē,an respectet locū malè affectū sit fās,an mandātē partē,an distantissimā potius.

CAP. XXXV.

ETsi lubricæ sint ad lapsū difficultates de reuulsione,in actuosa ipsa Medicinę parte:ingrediar nihilominus,cautè tamē,lētè,aut, vt Græci vocant, ἡσύχῳ ποδί, idq; quātum huius nostri cōsilij ratio patietur.Premit disputationis huius ingressum vrgēs occasio; verū in his,aut aliis artis operib. citra opacas difficultatū caligines, hæc doctrina cōparetur decet impēsè.nā si reuellim⁹ ꝓmiscuè,quū deriuare i⁹,aut deriuam⁹ dū reuellere:rursus si vacuamus, dū aut reuellere, aut deriuare,aut cōtrà, (cū harū omniū actionū distincti scopi)abutimur quidē nos, & tātum abest ęgrotātes ab orco redimam⁹,ꝙ miseros eosdē, tanquam cæci,ac cæcorū ductores,ducamus in perniciem. Rem à suis primordiis ordiamur.

Venæ sectio triplici potissimū fruitur scopo, vacuādi quāprimū,qui aut sāguinis tātū quātitatē,aut hāc qualitati adnexā respectat;reuellēdi rursus, qui ingētē motū eiusdē sāguinis,maximè cōtemplatur; deriuādi tādē,qui vtrūq; respicit.Reuulsio,ἀντίσπασις Græcis,ex Galeno com.1.in lib.de hum.sen.13. futuri,aut prǣsētis fluxus retractio est,& reflexio ad cōtraria loca:vnde partiū oppositionē,distātiā nō minimā, & vnà directionem requirit.Deriuatio,παροχέτευσις Græcis, medium quoddam inter reuulsionem,& vacuationem obtinens,vicinitatē quandam expostulat. Hanc eandem distinctionem inter hos

scopos perdoctè lustrat Galenus tum lib.5.meth. c. 3.tum lib. 2.ad Glauc.c.2.De vacuationis autem scopo concordant omnes pariter cum Galeno, neque hunc, oppositionem, aut distantiam requirere, verum ex affectamet parte sanguinem haurire sentiūt. Reuulsionē autē plurimi, etiam vtrique Medicinæ parentes, cum deriuatione confundunt sæpè, cum re, & nomine distinguantur, cùm illa maximum respectet fluxum, altera minimum: illa oppositionem,cum maxima distantia,hæc vicinitatem,& latus.verum cùm ipsa nec mediocrem distantiam oppositam respuat,propter quā reuellit pariter, & reuulsio accommodè appellatur.

Cm itaque omnis reuulsio oppositionem necessariò includat,atque non mediocrem distātiam, hinc non minima exoritur difficultas inter doctores, an illa oppositio atque distantia spectanda respectu partis mittentis, an verò recipiétis.rursus si ex mittente, & hæc nulla arte innotescat, an à distantissima parte potius procuranda, neglecto venarum coniugio, an à minus distanti, dummodò æstimetur oppositio aliqua directio, tum vasorum cōmunitas. Nec lubet nobis modò aliorum referre opiniones, esset enim Herculeus labor, & veritatem potius opinionum caligine offundere: sed veram doctrinam ex Hippocratis, & Galeni tantum sacrariis haustam adferre,lustrare licet.

Porrò ad perfectam huius doctrinæ dignotionē, amplius hæc reuulsionis distinctio æstimanda. Reuulsio alia simpliciter dicta,alia secundum quid. illa præuisiua merè,& morbis futuris, aut fieri incipientibus, citra vllam partem factam simpliciter debetur. nam in hac reuulsionis specie, cū humor,

qui

qui in termino ad quem illabitur, nullatenus consistat, haudquaquam terminus hic spectandus, sed alter potius à quo fluxionis impetus concitatur, si innotescat; vel à parte longissima tentari solita, aut imminente, vel si corpus totum transfluẽs fuerit, exsiccando illud cũ Hipp.lib.1. de humor.com. 1.sen.13. seu illud inaniendo, vt nos Hippocratem interpretamur, quo depleto, & inanito, quasi materia deficiente, natura quiescit, neque amplius easdẽ tẽtat fluxiones. Altera deinceps reuulsio secundum quid, & reuulsionẽ, & vacuationẽ cõnectit, & morbis tribuitur tantum partes simul factas habentib⁹, quę cum vacuationem indicent ipsę, ceu iam quietæ, carcerẽ necessariò ad quem fluit humor, respectabunt. & quanto maior fluxi iam humoris adfuerit copia, ac vrgentior affectus, tanto magis cõtemplandus hic carcer ad quem, exquirentes sedulò ad finis consequutionem vasorum quàprimum coniugium, directionem vtrãque distantiam minorem, aliquam pariter oppositionem. vena enim coniunx, atque vicinior celerius multò attrahit, vti ampla, ex Galeno lib.Art.Med.ca.95. copiosius directio naturam habet adminiculantem, ad idem munus celerrimè exigendum. quæ omnia maximè requiruntur in morbis magnis, & vrgentibus sanandis, cum citius in his teneamur sanguinem putrem, & inquinatum ab affecta parte vacuare, quàm retrahere ex corpore reliquo. Neque tunc timenda noua fluxio, si laborans ipsa pars copiosè fuerit exinanita, cũ & distantes, depleto corpore, metu itidem indigentię, auidè proprium amplectentur sanguinem, vt ne elabi hunc sustineant. Quare reuulsio hæc duplicem in se includit scopum, respondentem & duplici alte-

ri morbi ſcopo, ex quib. duplex elicitur ét indicatio. inprimis ineſt fluxio, q̃ cõpeſcationẽ, atq; retractionẽ eiuſdẽ fluẽtis humoris indicat: mox eſt & fluxũ humor videl. iã in parte firmat⁹, hic vacuationẽ pariter indicat. Quæ ambo, nec ex parte laborante nec ex diſtãtiſſima ſimul exequi poſſunt. nã ſi ex laborãte parte vacuationẽ tentes, tãtũ abeſt cõpeſcas, atq; fluẽtẽ humorẽ retrahas, qđ maiori cũ impetu potius ad eãdẽ partẽ, eũdẽ allicias. rurſus ſi diſtãtiſſimam partem tundas, fortè humorem fluere paratũ reuelles, fluxum, & iam in parte firmatũ, quid quod & ipſi coniunctum, ne attinges quidem. Quãuis. n. teſtante Præceptore li. de Alimento, totius corporis *conſpiratio vna, confluxio vna*, & omnis venæ ſectio vniuerſum itidem vacuet corpus, tamen diſtãtiſſima pars, aut nullatenus, aut tardiſſimè, aut quãminimum ſentit vacuationem: niſi & hæc immoderata ita fuiſſet, vt lipothymiam, aut ſyncopem induceret; tunc. n. horũ ſymptomatũ ratione vniuerſum corpus in conſenſum duceretur. Hęc porrò reuulſionis ſpecies ſecundũ quid curatiua dicitur, vti & altera ſimpliciter dicta præuiſiua, nõ quòd vtræque reapſe præuiſiuæ nõ ſint, cũ & vtræque cauſam tãtum reſpectent, magis vel minus fluentem, aut etiam fluxam, cui, ſola debetur præuiſio: tamẽ, quia illa ſecundũ quid attribuitur morboſo ſtatui, morbo iam exiſtenti, ex partib. vnà factis conſtanti, cui itidẽ ſtatui propriè debetur ſanatio, proinde ad alterius diſtinctiõnẽ, hanc reuulſionẽ curatiuã appellamus, quaſi ſpectet ad curatiuã partẽ, vti & altera potiſſimum ad ſalubrem ſeu morborũ præuiſiuam: cum verſetur circa pręcautionẽ morborũ futurorũ, aut ſimpliciter fientium, qui adhuc, verè morbi eſſentia non fruũtur. Præterea, & hęc curatiua reuul-

sio,cū adnexā habeat vacuationē, & sua latitudine gaudet: nā quanto magis fluxio vrget, minori existente infixi humoris copia, tāto magis reuulsionis leges obseruandæ:quāto verò minus vrget, aut amplius morb. succrescit,tanto magis leges deriuationis,seu vacuationis seruandæ veniunt. Leges autē simplicis reuulsionis, (vt nuper diximus)sunt oppositio,& distantia,directio itidem, & vasorum consortium,respectu partis mandātis, si innotescat huiusmodi.Hæc est de hac re nostra sententia.

Verū lubet modò eādē & Galeni firmare testimoniis,& lustrare doctrinā hic itaq. quāprimū lib.r 2. de rat. vict.sen.10. Sic infit, *Nos verò partē eā, qua phlegmone obsidetur, tū celeriter,tū quā cateras partes magis,in acutis præsertim morbis, vacuare cōtēdimus.* His verbis dilucidè hanc methodum exponit quāuis vtatur vacuationis nomine, quod assiduè apud Galenum,tū Hippocratem dicitur,tū de reuulsione,tū de propriè dicta vacuatione,cū & reuulsio media vacuatione vt plurimū exerceatur,ea præsertim quæ per venæ sectionem fit.inquit itaque celeriter vacuandam partē phlegmone obsessam, & eò celerius,quāto morb. acutior.vnde ex fluxionis magnitudine, ac morbi acutie metiemur reuulsionis leges, distantiam, oppositionem, maius vel minus vasorum coniugium. Si enim vt lib.de Tremore c. 5.dixerat Galenus, *venas,qua nihil parti affecta communicant,incideris,neque affectæ medeberis, & sanam semper offendes.*quæ mala in acutis sanādis morbis, citissimam postulantibus curationem, & maxima, & sæpè funesta. vti itaque remotæ venæ, citra vtramque rectitudinem, aut tardè, aut nunquam sunt partibus affectis auxilio, quasi post bellum auxilientur,vt Galenus li.de curādi rat. per venæ sect.

cap.15. testatur, sic quæ magis propinquæ scinduntur, cum vtraque iugiter rectitudine, celerrimum haud dubiè, ac maximũ præbent eisdẽ morbis subsidium. Insignitur hoc idem & illo Hippocratis axiomate li.6.Epidem.com. 6. sen.5.dum, *in doloribus*, inquit, *proximum ventrem purgare oportet, & sanguinis ventrem rescindere*. quasi ad curationem spectet vtrũque & purgare humorem per partem vicinam & proximam, tum venas tundere, eâdem obseruata vicinitate, cùm longinqua pars nequeat istud commodè præstare. verũ & exemplo hoc idẽ libet modò confirmare, cũ idẽ Præceptor lib. 2. de rat. vict. sen.10. pleuritico venã cubiti internã eiusdẽ lateris secare cõsulat, & sanguinẽ extrahere ad mutationẽ vsque coloris; quousque videlicet detrahatur sanguis assatus, ac putridus, in parte inflãmatione obsessa stabulatus. quasi insinuet, hoc munus distantissima vena ne præstare fas, quare vicina, seu eiusdẽ lateris eligenda, quæ per κατὰ ἴξιν compescere sit habilis, per vicinitatem, vacuare commodè. Abeat igitur cœnosi Arabes, & qui eorum insequuntur sectam, vnà cum ipsis planè delirantes. Neque amplius de hac re plura congeram testimonia, his tantum contentus.

Quamobrem concludamus, in cunctis morbis acutis, partes factas habentibus, licere nũquã à parte mittente (etsi innotescat) reuellere, aut humorem retrahere versus partem principem, si cacoethi, aut pestilentes fuerint morbi, imò longè semper ab ipsa repellere, atque retrahere, etsi pars princeps mittens fuerit, ne ibi tracta immorigera, & cacoetha materie, sua vi maligna pars illa lædatur, & de vita triumphet. Verum in futuris morbis ad distantissi-

ma

ma reuellendum, ex Hipp. libr. de flatibus, num. 13. & lib. 1. de nat. hum. num. 22. & ex Galeno itidem lib. de cur. rat. per venæ sect. c. 19. & lib. 13. meth. c. 11. tum in simpliciter fientibus, ex eodem Galeno citato nuper de curandi rat. lib. per venę sect. c. 9. quia in cunctis his morbis vnicus est scopus, & hic reuellendi. Rursus & in morbis (etsi actu existant, & partes habeant fientes) si minimi ipsi, ac lenti sint, haudquaquam vrgentes, aut cum periculo, timetur tamen in futurum ob possibilem ingrauescentiam, cuius ratione de vena secanda deliberatur, fas quidem sæpè ad distantem partem retrahere, & respicere vnà mandantem, si dignoscatur & ipsa. idem sentiendum de morbis chronicis, in quibus reuulso à mittente humore, mox ad vicinas affectui conuolandum: quia tunc & propter morbi lenitatem, & diuturnitatem, quamprimum vacuationis scopus, non vrget.

De exacta reuellendi methodo per venæ sectionem in hæmorrhagiis.

Cap. XXXVI.

Controuersa methodus reuulsionis in ipsis hæmorrhagiis, cum dispares occurrant opiniones de hac re, etiam inter doctores classicos. quidam enim distantes, alij medio modo se habentes, alij magis vicinas promiscuè exquirunt venas. Petrus Paullus Pereda Valentinus vir alioquin doctissimus lib. 1. in Paschalium, comm. in cap. 21. in narium hæmorrhagia sananda, citra discrimen, iam cephalicam consulit secare, basilicam itidem, & si amplius reuellere, etiam crurum: idque qualibet

existente parte mandante, siue hepate, siue vtero, siue ab hæmorrhoidarum reclusione. Assignat huius opinionis rationẽ, quia inquit, in hoc affectu nullus adest peculiaris connexus affectus indicans vacuationem, vnde quærenda tantum loci distantia, haudquaquam rectitudo. Fortè ad distãtissimas venarum inferiorum sectiones vt tãtum reuellat cõuertitur ductus Tralliani doctrina, qui lib. 7. dum curationem traderet reiectionis sanguinis per sputũ, vase aliquo rupto, ca. 1. sic fatur, *Iuuat ipsos nihil minus, etiam ex imis corporis partibus sanguinis detractio. Noui autẽ ego me, cũ vena cubiti in cõspectũ nõ venisset, etiã ex venis in talo sectis sanguinẽ dimisisse, & multò magis profecisse. Nam materiæ ad lõginquiores partes prouocatio firmiorem multò reuulsionem efficit.* his adrisit Petrus de Peramato libr. de vacuãdi rat. cap. 28. cum dicat, etiam neglecto Galeno, quẽ citat; *Sex ergo sunt loci, vnde sanguinis è naribus fluorem compescere possimus: ex talo, ex brachio opposito, ex basilica eiusdem brachij, ex humeraria eiusdem brachij, ex vena omoplatæ, & ex parte capitis posteriore. In magna totius corporis plenitudine, à pede est incipiendũ spreta cõmunitate: si menses, aut hæmorrhoides, aut vlcus aliquod infra iecur manare solitum, supprimatur: ex experimẽto Tralliani*, &c. Amplectitur itaque promiscuè diuersorum opiniones, quas dispersas Peramatus conglutinat, ac singularũ rationẽ assignat, ac fortè citra rationem, ac methodũ, vt mox exponemus. Nec mirum in hoc incidisse barathrũ, cũ sẽtiat ad reuulsionẽ tãtũ, distãtiã obseruãdã vnde inquit, cũ Aëtio, tetrabibli 3. ser. 1. c. 45. in dyssenteria ad sanguinis fluxum reuellendum, non modò brachium tundimus, verum & in ipso magis probamus cephalicã, ceu vtiliorẽ: *quoniam*, ait, *ma-*

giu reuellit ob distantiam, & insensibiliter atque furtim quodammodo sanguine aufert cuius ratione nec venter perturbatur, nec adeò vires labefactantur. O insensibilis ratio, & furtiua doctrina! à qua & perturbatur methodus, & labefactantur ægri. quis enim mētis compos, poterit sibi persuadere, cephalicam, cum nullum valeat concitare motum, aut oppositū, aut alias, in ipsa vena caua, cum directò superiora petat, aut furtim, aut in sensibiliter (hoc enim figmentum, & ad libitum dictum) sanguinem retrahere ab ipso iecore, aut intestinis? si sanguis in hoc affectu detrahitur, vt innuit Galenus lib. 4. de Articulis, sē. 40. aut vt occurramus hepati, aut vlceri intestinorum, illi, vt attemperetur, alteri, vt ne phlegmonem adiunctam habeat, aut si fortè cōcepit. sibi occurratur: qua ratione secta humeraria hæc nos consequemur commoda? cum, ex eodem Galeno (vt suprà diximus) reuulsio directionem expostulet, & cōmunitatē, cū distātia, q oīa, sola adimplet cubiti internæ venę sectio, affabrè, ac celeriter reuellens.

Est & altera porrò sententia, quę & suis gaudet limitationibus, & accurata iugiter ꝑcedit methodo, innixa Galeni doctissimi, & aliorū grauissimorum doctorū auctoritatib. Hæc tamē prius ęstimāda distinctio, cū variæ affectuū ideę, disparē reddant curationē. Omnis hæmorrhagia symptoma est in excretis, hoc triplicē sequitur morbū, testante Galeno lib. de sympt. diff. ca. 6. & li. 5. meth c. 2. aut apertionē osculi vasorū, ad quā ideā refertur diapędesis, aut eorundē ruptionē, aut erosionē denique. qui affectus, caussam habent antecedentem, aut multitudinē, aut qualitatē sāguinis, relicta modò procathartica, vtraque rursus caussa, aut existit in toto corpore, cuius ratione cōsequitur aliquis illorū affectuū, aut culpa

alicuius peculiaris membri consistit, quasi sit principium multitudinis, aut qualitatis sanguinis, transmittens sua vi expultrice robusta ad extrema vsque vasorum: qua vi expultrice robusta pollent sanè omnes præsertim partes principes; etiam ex sua natura. Deinceps hęmorrhagia aut pręsens est, aut futura: si pręsens rursus, aut copiosa, & vrgens, aut minima. His itaque positis, methodum iam exerceamus oportet.

Si hęmorrhagia igitur futura est, cum absit motus in sanguine, cessat & reuulsionis scopus; hic enim motum per se respicit, intendens iugiter in oppositam retrahere partem. quare per accidens tunc reuellimus, retrahendo sanguinem de futuro moturum. vt autem hæc retractio optima procedat methodo, ęstimandus terminus per quem minatur natura sanguinem excernere aut iam consueuit, vt ad partem distantissimam & simul oppositā nos retractionem optimam procuremus; aut si innotescat pars mittens, aut mittere solita, ab illo termino retrahamus, vt cursum reflectat, & versus partem oppositam dirigat iter, & minuatur simul materies, quę naturam valens erit excitare ad motum. Si igitur futura hęmorragia fuerit per nares, quę simpliciter etiam à Galeno, tum ab Hippocrate hęmorrhagia dicitur, tum si mittens pars fuerit aut hepar, aut vterus, tunc nō ęstimandus terminus ad quem, nares videlicet, vt ab ipsis per se reuellamus, sed distantissimum, & oppositum ab illis rimemur locū, vt minus habilis sit materies de futuro vacuatura, illum petere locum, procurato distantissimo, & opposito, cruribus in quam, aut malleolis. verum si præ-

pręsens actu hęmorrhagia, distinguenda; aut enim hęc minima, nec effatu digna, & tunc ceu non pręsens æstimāda. proinde si innotescat motus principium, ab illo fas fluxionem reuellere. cessante enim mittente, hauddubiè cessabit & missio; cessabit autem mittere, si tollatur sibi materies, aut reflectatur eiusdem cursus. sin autem abditum sit, distantiam, & oppositionem iterum, respectu termini, per quem fluit sanguis, æstimabimus. Distantia hęc in vtroque casu copiosam valdè exoptat vacuationem, vt pertingat commotio, aut ad partem mittentem, aut ad partem illo fluore passam; verum cum citra discrimen istud exercere nequeat, teste Dictatore libro 1. Aph. sen. 3. iudicante periculosas omnes extremas vacuationes, ad moderatas, iuxta virium robur, recurrendum.

Cæterum si ingens sit hæmorrhagia, & vrgens, & locus adhuc concedatur secandi venas, ob consistens robur virium: hunc methodus postulat ob vrgentiam affectus secandam esse venam. quæ fluxionem hanc celerrimè compescere sit potens. istud solum præstat venax coniunx, quæ vtramque rectitudinem seruet, naturæ, ac vasorum, tum moderatam distantiam, cum sua oppositione. hanc in sanguinis narium fluore existimamus solam cephalicam eiusdem partis, per quam sanguis dimanar, aut fortè & illam omoplatæ venam, quam scribit Auicennas, nobis hisce temporibus secare insolitam. respuenda igitur basilica, & adhuc magis crurum, & malleolorum, ceu indirecta vasa, distantissima, & proinde tardæ operationis, quàm citissimam vrgens clamitat affectus. Idem censendum & de sputo sanguineo actu existente, in quo non solum vrgente fluore maximo sanguinis, verum etiam &

in minori secandam semper esse basilicam demonstrat ratio. in vrgentissimo quamprimum fluore, ob nuper offignatam caussam, vt celerrimè hunc compescamus per venam coniugem. in vtrisque, etiam ob imminentem alterum morbum, phlegmonem videlicet; vnde hic terminus, in quo vlcus, aut vasis apertio existit, æstimandus, à quo quàm citò, grauitas instantis morbi, aut fortè iam præsentis, nos cogit, ac vrget sanè, vt extemplò omni studio reuellamus. hoc idem accuratè Galenus demonstrat lib. 5. meth. cap. 15. consulit namque ibi non deploratos spuentes sanguinem maximè fuisse seruatos per venæ sectionem, purgationem, & per caput roborantia. & vbi moriendum ægro prorsus est, si phthoë semel exceptus sit, alienissimum à ratione esse à minoribus inchoasse curationem. quare consulit aduersus Erasistratum, maiora auxilia deliberanda, ac diligenter ac citissimè operantia, antequam videlicet deperdatur occasio, quæ volucris, ac præceps: huiusmodi sanguinis missio, & ex cubiti interna vena, ceu maximum auxilium, celerrimum pariter à pectore reuellens, pręstanda. Sed ad pensum reuertamur, & Galeni præsertim auctoritate comprobemus vrgente hæmorrhagia, viribus tamen adstantibus cephalicam semper tundendam.

Liquet quamprimum ex li. 1. Prorrhet. com. 3. sen. 53. cum dicat, *Potest autem & vehementis ipsius hæmorrhagiæ auxilium sectionem venæ dixisse: nempe & nos sæpius auxilium experti sumus, perspicuè immoderatam sanguinis lationem sistentes. Quod autem manum recto tramite nari, vnde sanguis abundè fluit, respondentem secare, manúsque eiusdem humeralem venam ferire oporteat, liquido constat omnibus: si verò ex nare vtraque fluxerit sanguis, secare ambas nihil*

prohibebit: nō enim per eas vacuationis, sed reuulsionis gratia, sectionē facimus. Ex his Galeni verbis, quouis sole illustrioribus, cōuincitur quamprimum Pereda, qui ex eo putat eligendam esse distantissimam, quia tantum reuellere intēdimus, non vacuare, Galenus contrà, imò ex eo, quòd non vacuare, verū reuellere nobis mens, humeralem venam scidimus. quasi ad exactam hanc reuulsionem, ac celerē, iuxta postulantem morbi vrgentiam, coniugium, ac vtraque directio optanda valdè. rursus conuincitur ex eisdem Trallianus, qui non conspectis cubiti vasis, ad inferna translatus, maiorem ex eisdem concepit vtilitatem. hoc enim destruit Galenus, & veritatem eius doctrinę cunctis hominibus liquidò constare refert. ex quibus verbis infirmatur illud insensibiliter, atque furtim Aëtij, cum palā istud dicat, si tcunctis viris, coniugiū, ac vtrāque directionē potenter reuellere, cū & immoderatā hęmorrhagiā, humeralem venā scissā sistere scribat. Nec insistendū experientiis, vbi methodus, ac ratio aduersatur. Hinc inde idē clarissimus Galenus lib. 3. methodi c. 3. certiorē reddens Hieronē, sic fatur, *Diligēter igitur attēdas nūc velim, vt intelligas quātū praestet methodo quiduis, quā sola experiētia facere.* quasi multò pręstet, & tāto, quāto securior ratio, ipso fallaci experimēto. Quare & appositè irridetur Aëtius ab Amato Lusitano cēt. 2. cur. 48. dū hęc ceu anilia scribat, & à methodo aliena. & dolendū, dū haec ipse scribit Amatus paullò īfrà cēt. 4. cur. 76. in alterā incidat ipse charybdī, cū Hebręo cuidā sanguinē per narē dextrā reiectāti, vt eūdē sisteret, venā scidit reptātē inter minimū digitū, & anularē, in manu dextra, qui quidē surculus, ex tubo cubiti interno germinari anatomica demōstrat administratio, & proinde citra cōiugiū, ꝙ maximè requiritur ad exactam, ac citam reuulsionem,

& imputandum vitio tanto auctori. quamuis idem ipse, quasi recognoscens primum errorem, cent. 7. cur. 60. dum ingentissimam hæmorrhagiam alteri Hebræo sistere tentaret, plurimis ad hoc adhibitis auxiliis, tandem Galeni aduocans methodum, de sanguinis missione appositè deliberat, & vnà cephalicam tantum imperat scindere, & vnicè hanc inter reliqua solam conferre pariter fuit expertus.

Tandem vt colophonem huic disputationi imponamus, est & alius locus apud Galenum lib. de curan. rat. per venæ sect. ca. 15. vbi ex instituto, & copiosè rem pertractat, ac definit, commendans serio ex Hippocrate in omni sanguinis eruptione sistenda per venæ sectionem κατ' ἴξιν, quam magnam commoditatem ægrotantibus afferre censet, & infert, *Quæ verò contra sanguinem excernunt* (citra obseruationem videlicet κατ' ἴξιν) *nihil iuuare, aut etiam nocere, quod scilicet interdum citra mali leuamen vires exoluant.* hoc idem iam prius dixerat, ca. 11. *Conuenit autem, vti vidistis, non expectare donec extremum imbecillitatis vires perueniat, sed vbi quod moderatum est, iam vacuatum esse videtur, prorumpentisque sanguinis impetus validus permanet, secare in gibbero venam conuenit dextra quidem nare sanguinem profundente è dextra manu, altera autem è sinistra.* Confirmat amplius hanc Doctrinam, & lib. 5. meth. ca. 3. cum scribat, *Quod si resolutus adhuc æger non sit, etiam vena ex eo cubito incidenda est, qui profusioni è directo respondeat.* Verum obiicient, hi tres Galeni loci tantum rectitudinem naturæ declarant haudquaquam vasorum. si verò hanc rem penitius exploremus, & vasorum nihilominus quam maximè commendant; cum priori altero loco, ex Hip-

pocratis mente æstimandum censeat illud κατ' ἶξιν: quod spectare hanc rectitudinem vasorum, quæ mediantibus fibris rectis potentibus multò attrahunt, omnes vnanimiter sentiunt. Explicat amplius suam mentem citato lib. de cur. rat. per venæ sect. ca.16. dicens, *Tres enim hi sunt mittendi ex gibbero sanguinis loci, interior, exterior, medius. Interior igitur, in quibus partes quæ infra collum sunt, laborant, vtilis est. Exterior verò quibus partes quæ supra collũ sunt, vt facies, aut caput si malè afficiuntur.* & cùm hæmorrhagiam supponamus cephalicum symptoma, externam hanc secandam ex vera methodo, & Galeni doctrina cogimur. quam obseruationem tanti facit eodem loco Galenus, & tam perspicuam sæpe ac celerem vtilitatem capere innuit: quòd, nõ qui laborant solùm, verum & familiares ipsorum sæpenumero obstupescant. Quare vtráque rectitudinem proculdubio amplectitur ipse.

Hanc sententiam plurimi ac classici doctores mordicus tenent, quamprimum Germanus ille infœlix Fuchsius lib. 1. de Medendi morbis cap. 53. rursus & Donatus Antonius ab Altimaro lib. de medendi hum. corp. malis ca. 40. Porrò & victor Trincauellius lib. 4. de rat. curandi part. hum. corp. cap. 8. affectus, túm & Amatus Lusitanus, vt suprà diximus in centur. 7. cur. 60. & alij, quos longum esset recensere. omnes itaque hi arbitrantur seriò cum Galeno, in immoderata sanguinis per nares latione, vt celerrimè fluorem compescamus, externã cubiti partis eiusdem, tundendam esse venam.

Oportet iam finem his imponentes, tum Petri Paulli Peredæ, ac Peramati opinioné conuellamus. Ille in primis arguendus est, quòd confusè tractarit

huius auxilij vtendi modū in hoc affectu, cū admittat cephalicā, admittat iugiter & basilicā, necnon & infernā crurū venam citra distinctionē aliquā. hanc vltimam, & priorem libenter nos admittimus, hāc in futura hæmorrhagia, priorē in vrgenti; basilicæ aūt sectionis, nullus quidē est locus, cum hæc, nec à parte patiēte retrahat, deficiēte κατ' ἶξιν nec à parte mittente, cū hęc sectio media inter mittentē partē, & recepturā. quare optima retractio ab hepate, potius præstādā à parte ab vtroq. extremo iugiter distante, à crure inquā. idem de vtero, ac hęmorrhoidibus sentiendum. Ratio, qua suā tuetur opinionē anilis omnino, & Galeno manifestò reluctans. nā quamuis in hoc vsu auxilij, scopus non adsit vacuationis per se, quia sanguis foras prosilit: tamen ad hanc reuulsionem, vt vberrimè ex Galeno diximus, coniugium vasorum necessariò procurandum, seu Hippocratis κατ' ἶξιν.

Neque audiendus Leonardus Iacchinus, doctissimus sanè vir, dū lib. in.9.c.25. Rasis distinguat huius fluxionis caussam; quam si ruptionem statuamus & fluxionem iugiter copiosam, tunc cubiti tundendas esse censet: sin autem anastomosim; rursus distinguendum cum in eius principio, cum valdè irruit longinquas scindere arbitremur, mox eodem aliquantisper sedato, cubiti potius. quia tunc, inquit, tanta vehementia retractionis non est opus.

Cæterum omni ex parte expungendus Iacchinus; primū, quia ad vtendi modū huius auxilij, caussas obseruet hæmorrhagiæ. nam, à qualibet caussa procedat, vnicus tantum sectionis scopus, reuulsio inquam, proinde omni hæmorrhagiæ conuenit, propter hunc tantum scopum, cum æquè moueamur

mur in omni, ab vnico indicante scopo, videlicet sanguinis motu, ac latione. neque hoc auxilio, vllatenus nobis mens est huius symptomatis nos sanare caussã, sed tãtum per se reuellere, mox ad morbi ideã cõuerti. vnde & ipsomet Iacchino testãte omni hæmorrhagiæ cõpetit sanguinis missio, seu qualitas auxilij: eius autem vtendi modus, à situ potissimum affectæ partis depromitûr. Deinceps improbãdus Iacchinus, ex eo, quod in ruptione cubiti sectionem imperet, in anastomosi si valdè irruat fluxio ex cruribus, ea aũt iã imminuta ex cubito: quia, inquit, tunc non vrget scopus tãtæ reuulsionis, hęc methodus plurimis scatet erroribus. in primis, quia hæmorrhagia omnis, aut cõsequitur salubrẽ statũ, & ceu opus naturæ æstimatur, ad deplendã sarcinã aliquã, grauantẽ naturã in tempore, vt refert Galenus li. de sympt. diff. c. 6. aut morbosum statũ, & tũc dupliciter quit apparere, criticè inquã, aut symptomaticè. in vtroque statu si moderatè se habet natura, nec difficilè ferant symptoma hoc patientes, imò & conferat, tunc nec mouendum quicquam, sed æstimandum: verũ in vtroque statu si cõtra se habeat immoderatè, citra euphoriam, ac cõferẽtiã, tũc huic quamprimum prouidendũ, ceu caussæ rationẽ habenti, prouidebitur autẽ, inter alia auxilia, ceu pręstãtibus, ex Galeno li. de cur. rat. per venæ sect. c. 11. venę sectione, q̃ si seruato κατ' ἴξιν exerceatur, extẽplò, q̃ celerrimè inquã hæmorrhagiã oẽm cõpescit: & cũ hic perpetuò sit scop⁹, perpetuò hęc method⁹ seruãda. si futura autẽ timeatur immoderata, aut ob assuetudinẽ, aut ob multã in corpore sanguinis plenitudinẽ, à quacũq. hęc fiat cã, cõsulerẽ tũc herclè

ac seriò venas infernas tundere, vt plenitudinem tollerem, naturam valentem irritare ad illam expulsionem, tum vt ad distantissima loca laturum sanguinē retrahere. dum autem natura siue in tempore, siue irritata operatur, contēplarer quidem ipsam tunc, & inspecto eius impetu vltra vires procedere, cum tunc, nullus iam adsit scopus tollendæ plenitudinis, ceu iam ipsam natura tulisset, ad simpliciem reuulsionem conuersus methodum directionis ac coniugij amplexus, cephalicam semper secarem cum Galeno. nec alia arte tunc, vrgente affectu, minuenda plenitudo, si fortè adsit, cum iam natura illo medio depleat, & ad eius immoderatum vsum, si fortè immoderatè procedat, nihil exactius ipsa cephalicæ sectione. Quod si pigrè se habeat ipsa natura ad plenitudinis sublationem, nec tibi fas hæmorrhagiam per nares amplius concitare, quia istud fortè arbitrio fortunæ committeres, tunc non vt reuellas, verum vt causæ & eius principio occurras, accuratè venas tundemus infernas, quibus cōmodè & vniuersum corpus exoneramus, & à principio caussæ retrahemus, si forsan vterus, aut hæmorrhoidæ, tum aut hepar ipsum, ac lien. Demirandus tandem Iacchinus cum scribat, imminuta fluxione, ex cubito hauriendum sanguinem, & rationē assignat, quia tunc non vrget scopus tātæ reuulsionis. Ratio.n. hæc palàm aduersatur Galeno, vt dicimus suprà, cū hic sectiones cubiti præstādas imperet, quia celerē, ac admirandā planè efficit reuulsionē. Sed bonus aliquādo dormitat Homerus.

His nuper dictis, facilè est, & opinionē, ac rationis momentum expurgare Petri de Peramato. neq; iure iam trita, amplius immorari contendimus, cū aliò occasiones aduocent.

Explanantur aliqua dubia de reuulsione per venæ sectionem.

CAP. XXXVII.

SCopi venæ sectionis proprij, ob quos mouetur Artifex ad deliberandum de hoc auxilio, tres quidem sunt, nec multiplicandi plures; cũ omnes haud dubiè, ex Galeni mente passim, sub his tribus contineri fatendum. Arguendus igitur Mercatus, cuius ingenij καινοτομία, quartum adiunxit libr. 1. Indicat. ca. 4. & anilem, cum nec ipse, quod magis est, à vacuationis scopo hunc discriminet. Sed nugis modò his omissis, vt omnem hanc disputationem illustriorem reddamus, aliqua occurrunt expungenda dubia.

Est itaque primum. Curatiua reuulsio, vt diximus, locum affectum semper respectat, vtramque rectitudinem seruat ad vnguem, distantissimam nunquã exoptat oppositionem, verum magis vicinam. Sed hæc cuncta, etiam ex Galeno lib. 5. meth. ca. 3. appositè soli conueniunt deriuationi. ca. 3. Ergo haudquaquã reuulsioni, aut saltem non esset distincti scopi.

Huius argumenti facilis ratio, assumptione distincta. Deriuatio namque & reuulsio illa curatiua quãmaximè conueniunt, cũ vtrique scopi reuellẽtes sint, & pariter vacuationem intendãt; cuius vacuationis ratione deriuatio vicinitatem requirit, reuulsio eandem, vt & celerius ac potentius, præter vacuationem iã fluxi humoris, fluentem reuellat, & propter hanc caussam, etiam promiscuè vtuntur his nominibus tum Hippocrates, & Galenus, vt videre est potissimum citato lib. 5. meth. 2. ad Glauc. ca. 2.

& lib.1.de humor.sen.13.quia ceu medium vtroque participat extremo. hinc curatiua reuulsio apposité altera quasi deriuatio est: cum quæ deriuationi cõueniunt, & huic reuulsioni pariter conuenire ferè experiamur. reapse autem distinguitur vtraque & à simplici reuulsione,& à simplici vacuatione.

Porrò est & alia difficultas, in morbis magnis fiens,& factum habentibus vtrumque indicans vrget. indigemus itaque auxilio magno vtrunque æquè præstante.hoc sola deriuatio efficit. futilis igitur reuulsio. Satisfaciemus huic, distinguendo pariter assumptionem. nam si per deriuationem, simpliciter dictam intellexerimus, falsum illud. ratio est,quia in morbis illis tria potissimũ obseruamus, fluxum maximum in magnis vasis concitatum, minorẽ alterum parti affectæ cõiunctum,& infractum humorem iam quietum, aut in loco obstructionis in febribus, aut in inanibus spatiis in phlegmone. cum igitur per methodum cõpositoriam tolli nequeat infarctus humor,quin prius fluens cõiunctus sistatur,neq.hic rursus, quin & impetuosus alter venà flaccescat,cõpescatur.hinc cum reuulsio propriè hunc maximum respectet, primum & in curatione habebit locum.verum nec alij scopi proinde negligendi, cum & alter vacuationis iugiter vrgeat.Cæterum quoniam reuellentia in certa distantis oppositionis proportione,cum vtraque simul rectitudine sint perquirenda,ad hoc vt vtrunque apprimè consequatur, proinde nõ propria deriuatione vtimur, quæ minorem illum fluxum compescere tantum est habilis,cum latera, ac vicinitatẽ solum requirat,verum curatiuam reuulsionem. Hæc methodus passim comprobatur per totum illud aureum opus

opus librorum medendi Galeni, priuatim & lib.6. Epidem.com.2.sen.9.

Tertiò est & altera nec leuis difficultas. In opere Medico rarò, aut nunquam, omnes suprà traditas reuulsionis curatiuæ conditiones obseruari experimur. Frustra igitur assignatæ, cum sub vsu nequeant incidere. Antecedens demonstratur hisce præcipuè exemplis; Inprimis in pleuritide, etiam ex vtriusque Parentis mẽte venas lateris eiusdem secamus, & etiam minus distantes, ac citra exactã oppositionẽ. Rurs⁹ in phegmone cruris, cum etiã ex Galeno fas, venã cubiti eiusdẽ partis secare, q̃ nullum habet cum parte laborante cõiugium, fas itidẽ & alteri⁹ cruris, quæ naturæ priuatur rectitudine.

Exoluemus dicendo, hanc Galeni methodum qualibet Mercurij quadratura esse firmiorẽ: verum ob diuersam ac variam nostri corporis formationẽ ne in cunctis morbis lubet illa cuncta ad vnguem obseruare: quamuis adsint opportuna aliquando, in quibus seruare omnia forsan ius, ac fas. vt in phrenitide videre est, tum in angina, in quibus morbis venas quamprimum cubitorum externas secamus, quæ sanè omnes æquè adimplent prædictas conditiones, distantẽm oppositionẽ sursum & deorsum, rectitudinẽque naturæ, ac vasorum; secta enim externa vena cubiti, vacuatur iugiter vena, quę per partem affectam in capite inseritur. illa conditione potissimum reuellimus, his alteris potissimum & vacuam⁹. Verum in reliquis morbis, in quib. haudquaquam lubet ista cuncta adimplere, saltem quod possumus, præstamus: & eligimus illa omnia, quæ accedunt maximè ad illius methodi perfectionem assequendam. quare in pleuritide cum nequeamus

venam secare, quæ simul cum reliquis conditionibus, maiorem consequatur distantiam, & oppositionem, proinde seriò aliis omissis ad internam cubiti eiusdem partis accedimus scindēdā. quid quod & hæc suam habet oppositionem secundùm profunditatem intus foris, simul & moderatam distantiam, rectitudinem insuper vtramque quàmaximè. quæ omnia requiruntur in morbo magno ad celerem reuulsionem, & magnām iugiter vacuationem. Neque est in toto corpore altera, quæ istud æquè exigat. Neque audiendus Mattheus Curtius, nec rursus Iulius Cæsar Scaliger, cum illorum Rasi, Serapione, aut aliis Arabibus falsò opinantes, pleno existente corpore prius secandam internam oppositi cubiti, ne sanguis ad partem affectam trahatur, mox ad alteram accedendum.

Verum hi præterquam quod Hippocratē & Galenum oppositos habent, ratio nihilominus ex Anatomica demōstratione petita eisdem aduersatur. nequit enim vllatenus sanguis trahi ab vna pectoris parte ad alteram : si formationem azigos venæ exploremus, vt accuratè inter reliquos doctissimus Amatus docet, centur. 1. cur. 52, in scholiis, tum & Saluus Sclanus com. in lib. 1. Aph. sen. 21. & alij. rursus quia cum directio vtraque tunc absit, nec reuulsio, nec vacuatio celeris, ac extemplò fiet; quod vtrumque huius morbi requirit vrgentia. Sed hos in suo cœno volutantes relinquamus modò, Græcorū nos candore illustrati. Caueant autem Arabum manes illorū fallacē doctrinā, periculisve plenam, vt ex instituto eadem inter reliquos acutissimo illo libello, quem Barbaromasticen inscripsit demōstrat doctissimus Leonardus Iacchinus. Sed iam Galenū audia-

audiamus, hanc Arabum, ac præsertim illorũ Principis palàm oppugnantem opinionem, infit itaque sic. commen. 1. in libr. 1. de humoribus senten. 13. Hippocratis, *Et quæcunque sanguinis profluuia directò fiunt, eam maximam afferre vtilitatem ægrotantibus affirmat.* (Hippocrates inquam) *quæ verò contrario modo fiunt tantum abesse, vt prosint, vt etiam interdum lædant: quod vires dissoluant, nec vlla morbo afferatur leuatio.* Hæc in vniuersum dicta de optima curatiua reuulsione. Sed hanc iam, iuxta subiectam materiem amplius disputantẽ, consulamus. hic itaque lib. de curan. rat. per venæ sect. cap. 16. sic loquitur, *Quin & pleuriticis, quæ è directo laborantis lateris adhibita fuit sanguinis mißio clarißimam sæpe vtilitatem attulit: quæ verò ex brachio opposito, aut omnino obscuram, aut certè post temporis interuallum.* Ecce quam dilucidè Galenus consulat in pleuritide cubiti eiusdem lateris scindere venam: quod & ratione, & longo itidem vsu eleganter comprobat. Si igitur oppositi cubiti sectio, ceu κατ' ἴξιν destituta & obscurè, & tardè affectum leuat; qui ob vrgentiam citissimam exoptat curationem, quid de temeraria altera. Auicennæ ex altero crure?

Sed omissã iã pleuritide, ad phlegmonẽ cruris cõuertamur. huic itaq. affectui, ꝓpter nostri corporis structurã ne fas quidẽ exacti⁹ reuellẽdo, succurrere: vnde cõsulimus cubiti venã eiusdẽ partis tundere, quæ & oppositionem distantem, vnà cum naturæ rectitudine seruat, haudquaquam valorum coniugium, quia nulla est in corpore vena, omnes illas ad hunc exoluendum affectum adimplens conditiones, & cunctis satisfaciens. aut scindimus rursus

crus alterum, citra naturæ rectitudinem, adstante tamen oppositione, distantia, & vasorum coniugio. Quare præbuit serio Galenus hanc methodum, vt cuncta, in artis operibus, quantum licuerit nobis ad vnguem seruemus: respectantes semper huius methodi perfectionem, ceu norman Lesbiam.

Denique circa vsum huius auxilij, quatenus simpliciter reuellit, distantes se offerunt opiniones. quidam enim vt Rondeletius, Hollerius, Peramatus, & Mercatus, tum alij, non solum vulnus imperant minimum venæ infligendum, verum & minimam explorant venam; & rursus per minimas interiectas morulas eandem digito obturantem incisam, sanguinem hauriendum censent. Rationem huius dogmatis assignant, quia hac arte exactius multò reuellitur sanguis, cum oppositis motibus illis crebris natura. iam assueta, pristinum relinquat. hanc opinionem celebrant & vulgares Medici, vt summa æstimatione apud instabile vulgus pariter habeantur; hisce enim ludibriis, & quisquiliis, magis quam veritatis aut doctrinæ excellentia, popularé hanc captant auram. O miseranda sors!

Cæterum hæc opinio, quamuis classicis doctoribus adriserit, mihi autem nunquam. semper autem sequar oppositam, quam Galenũ habere auctorem demonstrabo, tum interpretem grauissimos doctores meos Valentinos, Ludouicum Colladum, & Iacobum Segarram; à quorum vberrimo fonte fluentem, exhausi, vnà & à Petro Paullo Pereda lib. 1. in Pract. Paschalij. schol. in cap. 21. Insignes itaque isti viri non solum verbis id docebant, verum opere, in praxi. In omni igitur hæmorrhagia, siue per nares, siue ex pectore, aut vtero sanguis dimanatit,

illicò ſectiones imperabant magnas, & in magnis vaſis. Nec ſtabili fraudatur ratione hæc ſententia. Nam ſi in omni hęmorrhagia, vt celerrimè retrahamus concitatum fluxum, quàm maximè vtramque inquirimus rectitudinem, vt ſuperiori capite abundè ex Galeno diximus: Ergo & exequenda cuncta illa quæ extempiò illum motum reuulſiuum vtiliter poterunt adiuuare. Sed nihil æquè, ac tutius quã liber motus concitatiſſimus, ac vehemens, verſus partem oppoſitam. hic igitur omni ſtudio captandus. cùm minimus ille, ac diſtans minimotum vaſorum, tùm alter ſæpè interceptus digitis, haudquaquam poſſibilis, concitatiſſimum illum reuellere. quod ſi fortè valens, tardè iſtud, ac lento gradu progreditur; quod citra diſcrimen ac iacturã maximã, ne fas exſpectare, Aſſumptionem oſtendimus, quia motus ille pręter naturam ſanguinis altero ſiſtitur, ac vincitur motu: hic, vt victoriam reportet, ſaltem æquali, cum naturam habeat fautricem, aut quod certius eſt, vehementiori adhuc motu, proſequendus. magis diſtans vas, & cũ minori cóiugio, tardũ ac lentum concipit motum: ſępè interceptus, neceſſariò inefficacem, cum inferior multò ſit gradu, altero præter naturam mótu, quem celerem, & magnum ſupponimus: Ergo imperanda ſectio magna, in vaſe magno, & fluxio itidem magna procuranda: habito ſemper virium ręſpectu, & à nimio recedendum perpetuò.

Priores illi doctores forſan obducti ſunt in hanc opinionem, à quibuſdam Galeni locis, ex lib. quàm primum de curandi rat. per venæ ſect. ca. 12. & lib. 5. Methodi. c. 3. excerptis. priori illi, ſic infit, *Quin & reuulſionẽ non leue & ipſã auxiliũ quodque ſæpe ſecta adhibetur vena, quãto maiorẽ in numerũ particulares*

auxeris detractiones, tanto efficaciorem effeceris. Cócludent itaque ex his; quátò plures numero fuerimus nos partiti detractiones sanguinis, sæpe in sectione imposito digito,& mox per breues morulas sanguinem fuderimus,tantò prestantiorem,iuxta Galeni præceptum præstabimus necessariò reuulsionem.

Verùm si Galeni mentem seriò exploremus, hos longè ab ipsius δόξα recedere peruium fiet. Nam Galenus oculatissimus sanè vir, cum ibi occurrat mederi fluxum perseuerantem,ac vrgentem; cuius materies illa excreta sanguis est, thesaurus vitæ: cumque hunc, ne fas vnica vice ad oppositam retrahere partem auxilio,illud idem nectar viuificum profundente,cuius presertim subitas,& magnas detractiones ne fert quidem natura, quin fatiscat, ac prius triumphata iaceat:proinde consultò, vt alleuetur ipsa interdum,reuirescat,& vnà fluxum reflectat ac retrahat, detractiones has molitur, in vices plures partitas,ac soles.Huius vicissitudinariæ artis methodum eleganter idem Galenus declarat in nostra hypothesi lib.5.Methodi cap.3. dicens, *Quod si resolutus æger non sit,etiam vena ex eo cubito incidenda est,qui profusione directò respondeat. vbi paulum detraxeris, mox vnam horam intermittens rursus detrahes, post iterum, atque iterum pro laborantis viribus.*Hoc idem amplius & libro de curan.rat.per venæ sect.cap.16.*Conari in omnibus affectibus*(reuulsionem inquam postulantibus) *præstat, post modicam sanguinis missionem iterato mittere:interim eodem die, si ita expedire videatur,interim postridie,nisi si quando,vt antè dictum est, ad animi deliquium vacuationem ducere conueniat.* Quid dilucidiùs? cur nostræ

lumen

lumen quærunt in meridie? Quare in vtraque hac sententia, nec vulnus venæ infligendum docet minimum, minores non explorat, inflicto vulneri digitum non imponit. verum contrà, cubitorum ampla rimatur vasa, cum directione itidem, ac κατ' ἶξιν. partiri autem vacuationem iubet, iuxta fluxus vrgentiam, & robur virium. nam quamuis fluxio vrgens, ingentem ac copiosam indicet reuulsionem, quia hanc natura non sustinet, vt ipsi prçuideamus, cuius indicatio dignitate præstatior, proinde quod indicat illud præter naturam, emendamus vicissitudine, quo medio recreatur natura. quid quod & fortè sæpe irritata per singulas detractiones, illud quod ad partem affectam confluit maiori cum impetu, eadem natura in oppositum locum retrahere apposite contendet. partitio itaque ac iteratio præstanda per tempus aliquod, in quo natura possit refici, per horas, aut dies, haudquaquam per momenta; hoc enim ridiculum. Et hæc est Galeni mens cũctis his locis. neque autumandum vllatenus sectionem minimam, in minori vase inflictam, auarè redditum sanguinem, celeriorem ac exactiorem efficere reuulsionem. cum etiam insinuante Galeno lib. Artis Med. cap. 95. quo maior, & concitatior fuerit vacuatio, vena ampliori incisa, tanto celerior, ac expeditior fiet fluxionis retractio.

Exoluitur Galeni dissidium de reuulsione per venæ sectionem.

CAP. XXXVIII.

APparebit fortè alicui, in Galeni doctrina adesse dissidium, húncque sibi impar esse, cum

lib.1.de humor.sen.13.sic alloquatur, *Atque Hippocrates quidem iubet reuulsionem esse ad contraria faciēdam, euacuationis verò gratia directò,* Quibus verbis innuit haud dubiè, ad reuulsionem tantum obseruandam oppositionem, sicuti ad vacuationem directionem vtramque. lib. verò de cur.rat. per venæ sect.c.16.oppositum videtur sentire, scribens, *Porrò tam perspicuum sæpè, celeréque remedium, quæ è directe affectis partibus vena secantur afferunt, vt & qui patiuntur, & familiares ipsorum sæpenumero obstupescant.* Quare hoc loco palàm, directionem illam vtramque, celerrimam efficere ac exactam reuulsionem retur: haudquaquam vacuationem.

Leuis quidem horum locorum conciliatio, præmissa distinctione reuulsionis, suprà iam tradita, in reuulsionem videlicet simplicem, seu præuisiuam, & in alteram quæ ad curationem spectat, morborum iam actu existentium; vel quatenus adnexam habet vacuationem, vel quatenus vrgentem actu fluxum retrahere contendit, citra scopum vacuationis. In libro itaque de humoribus, de priori illa simplici loquitur proculdubiò Galenus, quæ tantum distantissimam requirit oppositionem, in altero verò de curandi rat. per venæ sect. de altera specie, quæ morbos respectat actu existentes, quæ præter contrarietatem, directionem itidem exoptat. Quare libro de hum. accuratè inquit, oppositioné maximè efficere reuulsioné, quia hæc cōditio simpliciter necessaria ad simplicé reuulsioné, & ꝓprietas quarto modo. directio auté vtraque quamuis ad reuulsioné cōferat, potissimū tamé vacuationem respicit, seu citissimam vacuatiuam reuulsionem, ac velocem. de qua sanè mentio apud Galenum citato de

de cur.rat. per venæ sect. libro. Nam venæ sectio quæ per propinqua & contrarietatem fit,& vtramque simul directionem obseruat, necessariò à parte affecta celeriter reuellit humorem ibi fluentem, tum & fluxum iugiter vacuat;atque ita velociter vtrumque præstat, vt omnes astantes in stuporem quasi ducat. quod nequit vllatenus simplex præstare reuulsio, ob longam distantiam, & loci intercapedinem maximam. quæ quanto magis distans, tanto minus, ac tardius à laborante parte ac reuellet,ac vacuabit. Vasorum igitur coniugium, ac directio, cum viciniratem necessariò includat, etsi cum aliqua distanti oppositione, & reuulsionem respectabit celerem, & pariter quamprimum vacuationem:vti & altera naturæ directio vtrique inter ministrat scopo,siue mediantibus fibris,vt censet Fernelius,li.5.meth.med.ca.5.siue aliqua alia occulta vi naturæ,cuius opera,& recta semper,ac perfecta.Quamobrem concurrẽtibus cunctis his conditionibus potens,vehemens,ac velox fiet reuulsio; ita sanè, quod quamlibet aliam concitatissimam, à natura irritata germinatam fluxionem,apprimè,ac potenter valeat ipsa compescere,in oppositum cursum velociter vnà retrahere.istud præter cottidiana exempla, copiosè simul declarat insignis Galenus li.de cur.rat.per venæ sect.c.11.tum & altero aduersus Erasistratũ,c.8.cum dicat, *Plurimis irrestringibili sanguinis profluuio laborantibus vena secta fluxum sistimus.* Nec moror nunc,an fibræ rectæ versus partẽ sectam sanguinem attrahãt, vt earum munus est attrahere,an potius ex parte affecta versus partẽ sectã expellatur ille,ad quã sanguinis impetus cõcitatur, vt Fernelius sẽtit.citato loco ꝓbabilior tamẽ prior;

ſententia, quarum rectarum fibrarum vſus attrahere ſanè, haudquaquam expultricem iuuare. attrahunt autem rectæ fibræ partis ſectæ, vt laborantem dolore partem leniant, foueant, vt in cunctis doloribus apparere ſcribit Galenus paſſim & lib. 13. meth. c. 3. & 2. de feb. c. 15. & lib. de tumor. & de inæquali intemp. munus quidem ſagacis, ac condolentis Naturæ. quam rem appoſitè inter cuncta alia loca exponit doctiſſimus Galenus lib. 5. Aph. ſen. 53. dicens, *Hac ſiquidem ratione & dolentibus partibus ſuperueniunt inflammationes, doloris cauſſam excernere, & propulſare enitente & properante natura: quæ vt id præſtet, ſanguine ac ſpiritu dolentem locum replet.* quibus ſanè intendit eandem fouere.

Conuelluntur plurima ab Augenio tradita de reuulſione per venæ ſectionem.

CAP. XXXIX.

NEqueo diſſimulare ſilentio, quæ perdoctus Augenius de reuulſione, cùm proteruè, tum ambitiosè (abſit omni inuidiæ labe) aduerſus quoſque, nec infimæ ſanè claſſis huius noſtri florentis æui doctores, verbigeret, cachinnet. Sed quid huius æui dicam? cùm Antiſtites illos; Hippocratē & Galenū temerè adoriatur & ſugillet figmentis quibuſdam, ac nugis nitidam illorum doctrinam cœno inuoluat, obſcuret; methodum reuellendi optimā, per totum eius ſeptimum de ſanguinis miſſione librum inuertere tentet, adigat. O confidentiam! verum ne me quiſpiam accuſet, me inquam hunc virum contumeliis vrgere, dum proteruè, & ambitiosè

bitiosè hanc rem tractasse dixerint, iam hunc amabò exaudiant, cap. 10. *Enitar*, inquit, *ego veritatem multis incognitam patefacere, & quoad eam fieri poterit dilucidare.* Videtísne viri ambitionem, legislatoris ritu, nouam hanc suam promulgantis sententiam? Proteruiam rursus, simulatam quidem verbis opere prosequitur cap. 12. *Verum, inquit, ne quispiam existimet nos proteruos esse, admittamus vltrò, quod illis placet.* Simultas porrò innotescat; cum post immensos illos labyrinthæos libros, quos de sanguinis missione condidit ipse, mox cum perbellè à clarissimis viris expuncti essent illi, iam rursus lasciuiens, illis & alios septem adiunxit libros, eosdem simul blaterans errores: & si fas dicere, cum maximo Medicæ familiæ incommodo, & totius humani generis iactura. Homines namque (proh dolor!) auidè καινοτομίαν affectant, & suopte quasi nutu ad illam prosiliunt, nouas res laudant procaciter, proteruè æmulantur. Cæterum fateor, cum illorum librorum oceanum studiosè cõtemplor: statim illud in mentem venit, quod de Lucinia Lacon quidam facetè dixerat, & argutè; *Vox es, præterea nihil.* Sed verba non vltrà me tenent: pensum ordiamur.

Postquam igitur illi rerum Medicarum accuratissimi exploratores, Hippocrates inquam, & Galenus simplicem reuulsionem docuerint ad distantissimam præstandam esse partem, mistam ex reuulsione, ac vacuatione, illam inquam, quæ morbos actu vrgentes respectat ad distantem cum directione vtraque, Horatius iste Augenius, nec quieta, quieta sinens, vtramque ad distantissima loca obeundã esse, curat audacter demõstrare: neq; istud tãtũ Galeni fretus auctoritate, verũ & aliquorũ opi-

nione ductus. Dum caput autem 14. libri 7. relego, & mente, & inimico teneor risu, vt me cõtinere vix queam. primum, quia dum refert expositionem Galeni in sententiam. 9. lib. 2. de Natu. hum. & eius opinionem palàm conuellentem, inuerecundè Galenum ibi mentiri affirmat, alibi vera proferre. Porrò & ibidem, Archigenem introducit, distantissimam pariter partem in reuulsione omni, expetentem; ita vt nę in pleuritidis quidem principio sibi liceret cubitum partis affectæ secare, verum oppositum. hunc igitur virum etsi doctissimum, cum toties Galen[9] adoriatur, carpat, ceu acerrimus eiusdem inuasor, nullibi, inquit Augenius, hoc dogma infingit Galenus, quasi illud potius amplectatur. O insomnium, & meræ nugæ! Galenus namque millies, vnà cum Præceptore Hippocrate sectionem eiusdem lateris partis pleuritide affectæ multum diu consulit. qua ratione igitur hunc, Archigeni oppositum canenti, assentiri credendum? etsi huius viri de hac re negligat expunctionem? Deinceps in sui tutelam insignem offert Corneliũ Celsum, qui tantum abest illud cum ipso sentiat, quod seriò oppositum tueatur, summum dictatorem amplexus. Sed hunc relegat amabò lib. 2. cap. 10. sic dicentem, *Neque ignoro quosdam dicere quàm longissimè sanguinem inde vbi ladit esse mittendum: sic enim auerti materia cursum: at illo modo in idipsum quod grauat, euocari. Sed idipsum falsum est, &c.* Oportet itaque in Augeni mendacem esse memorem.

Cæterum admittamus Hippocratem lib. 2. de Nat. hum. sen. 9. tum lib. de ossium natura, num. 13. Galenum itidem & lib. 4. meth. & lib. 13. cap. 6. reuulsionem distantissimam in inflammationum prin-

principiis consuluisse, vt tu eo recenses capite. perperam autem infers ex eo; Ergo in omni reuulsione is vtendi modus obseruandus. nam morborum principia distinctas habent partes; est enim primus morbi assultus, quando morbus adhuc nullas habet partes factas, sed totus vndique fiens est, adsunt tamen præcedentia quædam symptomata; in hac igitur principij parte, eâdem ratione nos geremus, ac in morbo futuro, cum tunc simplex tantum adsit reuulsionis scopus. quare ius distantissimas secare venas. Porrò est & alia principij pars, à termino, quando iam existunt actu partes aliquæ factæ morbi, & simul continuatur fluxio, ad terminum vsque incrementi, quando fluxio ferè in totum cessat, & inchoatur coctio à natura: in qua principij latitudine, quum adsit & fiens, & factum, & geminentur scopi, & reuellere, & vacuare iugiter tenemur; quod nulla ratione præstare potest tutò, ac commodè distantissimus locus sectus, verum oppositus cum moderata distantia, & vtraque rectitudine. Cuncti igitur illi Hippocratis, & Galeni loci proculdubiò priorem illam partem principij respectant, haudquaquam alteram, si verba iugiter replicentur. Quis etenim in actu vrgente angina, ob plurimas iam partes factas, ceu amens, cruris secabit vasa? nónne ius minus distantes scindere, & eas inquam quæ in cubito sunt, tum ex his, & illa eligenda; quæ obtineat cum vasis affecti loci coniugium, vtraque simul æstimata rectitudine? Quid quod, etsi huius morbi principium sit vetus, menses accidens, nec tunc in primo illo morbi principio, distantissima rimãda pars, sed obseruanda pars mittens; & ab ipsa, obseruatis euen-

tis illis conditionibus commodè fluxum retrahemus. huius autem partis respectu, nec crurum venæ distantissimæ, sed accommodæ ad retractionem ab vtero. distantissimæ autem, nec à loco patiente, nec à membro mittente queunt reuellere. quod si fortè hoc præstant, pigrè id quidem, ac tardissimè, quod omnis morbus magnus valdè renuit. Quare extrema distantia non est de ratione formali reuulsionis, vt arbitratur falsò citato loco Augenius, verum simpliciter distantia cum oppositione: hæc omni reuulsioni conuenit, soli, & semper.

In hac accurata reuellendi methodo, hospes versatur Augenius, cum & eodem lib. 7. cap. 11. quadam fretus Galeni auctoritate ex lib. de curandi rat. per ven. sect. ca. 19. excerpta Matthæum Curtium arguat, probè quidem affirmantem vsum reuulsionis distinctum fieri in præseruatione, ac in curatione. Verum, vt huius viri detegatur error, lubet modò Galeni recensere verba *Quibus in corporibus nulla adhuc pars laborat, & tamen accedente vere volumus aliquam moliri vacuationem, quando fuerit ille assuetus æstiuo tempore à febre corripi, cuius fomitem subtrahere volumus, tunc qualibet pars idonea est, vt inde sanguis detrahatur: & eodem modo si quis morbo articulari, & eo passim in omnibus articulis sit solitus laborare. Sed cum timemus ne particulariter in vna quapiam particula tantum laboret, nisi sanguis mittatur: nequaquam in his eodem modo agendū est. non enim expedit vndequaque vacuare: sed eadem ratione agendum est in his* (hîc consistit robur opinionis Augenij) *sicut in illis, qui iam labo-*

laborare cœperunt: & hac de caussa podagricos euacuamus secta vena in cubito: vertiginosos verò, & qui morbo comitiali arripiuntur in tibiis. Hæc rescripsimus iuxta Theodorici Gaudani interpretationem: cui haudquaquam altera Augustini Gadaldini refragatur. Verum enim verò si solerter, ac seriò hunc nostrum diuinum Galenum replicasset Augenius, obseruasset quidem hunc eo loco longè vtique ab ipso recedere. Rimemur quamprimum capitis institutum. in eo itaque mens sibi fuit epilogisticam methodum tradere secandi venas, & distinctum huius auxilij vsum, iuxta varias, atque distinctas occasiones, tum in futuris ac imminētibus morbis, tum in vtroque fluxionum carcere actu existētibus. Sed tamen nuper citatis verbis, methodum exercet in futuris morbis. vt autem hæc optimè procedat, docet hos morbos futuros æstimandos esse, an statum habeant locum de futuro afficiendum, iuxta assuetudinem præteritorum temporum, an secus nullum statum, sed aut vniuersum corpus, aut saltem plures, ac distinctæ fuerint partes laborare solitæ. his positis inquit, in his vltimis futuris morbis licere, cum status nullus sit ac peculiaris locus, ex qualibet parte sanguinem haurire, ex quolibet inquam tubo capaci, valēte commodè corpus deplere, ac inanire. verum in prioribus, ne hoc quidem fas: sed etiam in his futuris æstimandus locus de futuro afficiendus, sicut in his futuris æstimandus locus de futuro afficiendus, sicut in his, qui actu iam existunt, seu laborare iam cœperunt, obseruamus itidem & partem malè affectam, vt ab eadem optima reuellamus methodo. non autem his verbis intendit, quod sicuti in futuris morbis distantissimam

contrarietatem obseruamus, respectu partis de futuro laborantis, ita & eandem obseruemus in morbis iam actu existentibus. Sed in vtrisque ius æstimare locum passum, in futuris distantissimam oppositionem quæramus, in fientibus actu, distantem, cum vtraque rectitudine. Et hæc est verè Galeni mens, quidquid garriat Augenius. quã ne exactè quidem attigerunt huius loci interpretes doctissimi, tam Ferdinandus Mena, quã infœlix Fuchsius: etsi longè recedant à figmento Augenij. Quare ne fas quidem conferre vtrasque reuulsiones, ita vt inter se in cunctis conueniant. nam vti reuulsio simplex respuit directiones, ita & altera mista morborum actu existentium, easdem colit, negligit distãtissimum terminum. Scopi namque distincti, & vsum distinctum faciunt. quod si in cunctis conuenissent, non essent distinctę species, aut similes, verũ eædem: quod reluctatur passim Galeno, oppositum asserenti, tum lib. 2. ad Glauc. c. 2. li. eodem de cur. rat. per venæ sect. ca. 15. & lib. 13. methodi. ca. 16.

Neque moror Archigenẽ, Aretæum, Aetium, Arabes, & alios plurimos habeat assertores Augenius, cum nobis adsint fortissimi Athletæ, vtrique Medicinæ Antistites, Celsus itidem, Rationalis methodus, & vniuersa ferè Medicorum schola, Gręcorum præsertim scientiam sectans: quid quod & ratio, & experimentum æneì scientiarum omnium clypei, & fidei faciendæ organa vera.

Præterea Augenius lib. 7. c. 5. dũ oppositam sententiã arguat, duplici exemplo propriam roborare contendit. Inquit itaque in sympathica epilepsia ex aura à crure ascendente, dum cauteria supra crus affectum apponimus à parte illa sympathicè labo-

laboráte distantissima, accuratè reuellimus, vti & cũ ligaturis, ac frictionibus in eadem inferna parte vtimur. Ergo reuulsio maximam semper requirit distantiam, haudquaquam minimã, aut vicinam.

Rursus, in pulmonis vlcere, à capitis destillatione salsa, contracto, dum cerata pyrotica capiti apponimus, haudquaquam tunc à capite reuellimus, imò à pulmone, cuius vlcus nos seriò curare intendimus. quare semper magnam in omni reuulsione obseruamus distantiam: neque fas vnquam in eadem parte affecta reuulsionem præstare.

Hæc ambo vnico exoluemus flatu, reuulsionis quamprimum præmissa distinctione, in vniuersalem, & particularem: illa reuulsionis propriè rationem habet, hæc verò deriuationis, cũ minimos hęc arceat fluxus, & humoris ductum cõpescat, ne amplius ad alteram partem fluat. propter quam rationem reapse reuulsoriam, & aliquam insuper expostulat oppositionem, verũ quàm minimum distantem, sed ferè vicinam potius. Exemplis itidem rem lustremus, si fluxionem ad oculos ex cerebro ruentem compescere nos intendimus, in sincipite, aut occipite seriò reponim⁹ pyrotica, ac phœnigmata, quæ hauddubiè reuulsoriam habent vim, cũ arceãt, ac reuocent fluxum: vicina autẽ cum oppositione, quia in capite, in quo consistit affect⁹ administrantur. oppositionis nãquę species est tã antè & retro, quã intùs, ac foris. Quamobrẽ his positis dicemus, in reuulsione vniuersali, de qua nobis modò sermo, distantiam ęstimandam, methodo, qua suprà ex Galeno docuimus: haudquaquam hæc seruãda in particulari reuulsione, q̃ necessariò subsequitur priorẽ

illam vniuersalem,vnà cum totius corporis vacuatione. Quare illa Augenij exempla parum ad Parmenonis suem: quia in vtroque illo affectu, auxilia illa, per se reuulsionem non intendunt, sed primarium sanare per se affectum, caussâ alterius, vlceris videlicet pulmonis, vel epilepsiæ. & cum sit connexio affectuum, & alter rationem habeat caussæ,quem primò tollendum, indicationum doctet ordo,hinc ab ipso curationem ordimur. non vt per se reuellamus,sed morbũ hunc sanemus primariũ: quod quasi analogicè, aut per accidens dicetur reuellere. Demõstratur porrò idipsum ex eo, quod iisdem vteremur reuellentibus in omni distillatione, vlcus in pulmone efficiente. quod & piaculum, & Galeno reluctans, inuito Tralliano. nam in distillatione ab humore acri ac bilioso phœnigmatũ vsus omnino interdicitur, vt constat palam ex diuinissimo Galeno & lib 6. de tuenda valet. ca.9. & lib.13. methodi.ca.22. hunc impudenter Trallianus carpit lib.7.ca.1.quem,aut non legit, aut si fortè legit, grauiori sugillatur culpa, dum hisce cauillis tantum arguat virum. Porrò & hanc nostram amplius solutionem illustrat & illud,quod dixerat appositè Galenus lib. meth.5.cap.15. sanari hanc affectionem vlceris pectoris ab acri distillatione contractum,tribus præsertim auxiliis, sectione venæ, purgatione, & roborantibus caput. duobus prioribus, satisfacit prioribus scopis duobus reuulsionis, & vacuationis: vltimo,primario morbo, alterius sanè caussa sanato.quod inquit consequimur roborando caput; quasi hoc exercendum sit per ea auxilia,quæ valeant caput,mali fontem, roborare: non autẽ *inquit*, exercendũ per reuellentia à capite. roboran-

borant autem caput illa, quæcunque in suum pristinum, ac salubrem statum, illud valeant reducere, seu in temperiem, quam secundum naturã fuerit consequutum. Hæc methodus, ceu vniuersalis, omni cerebri intemperiei competit, siue calidæ, siue frigidæ, siue humidæ, aut siccæ. Idẽ & de epilepsia censendum, cum quæ idiopathicæ parti apponantur, per se, ne vllatenus quidem reuellant, sed intẽperiem potius emendant, cacoëthiam, vnde aura exoritur, exoluunt. quod propriè sanatio est. ablata igitur caussa, & sanato pariter caussæ principio, sympathica epilepsia nulla.

Abeat igitur Augenius, & ne amplius tribulos illos germinet in nitido hoc, ac feraci Medicinæ campo, neque modò intẽdimus cunctas eius agrestes plantas exterminare, esset enim in immensum, & vltra nostri consilij rationem, opus excrescere. sed hæc cursim transcurrimus, breuitati studentes, quantum consilium patiebatur nostrum. Ad pensum itaque reuertamur.

De differentiis implicatorum affectuum, & eorum curandi methodo in genere.

Cap. XL.

INtricatas dissertationes extricare, & perplexas logomachias rescindere, & obuiam fit menti, & visui palam difficile. Nam si quæ simplices sunt, per se singulæ graues, obscuræ, quanto magis & nobis difficiliores, & operosiores occurrent implicatæ? In vnaquaque re, primum artificem fieri oportere censet cum Præceptore Gale-

nùs,lib.2.de Crisib.c.9.seu cunctarum rerum artis, & simplices naturas, & mox compositas sedulò explorare, argutè dignoscere, deinde aggredi sic instructos, ipsa opera. Verum cum composita æquè, ac simplicia non cognoscantur, cum maxima indigeant ipsa & acri intelligentia,nec rursus exercitatione mediocri, illa duce, & diligentia comite arduũ hoc,& intricatum iter,peruium parare studebimus,cum & perrũpat Acheronta,Herculeus labor. Polygraphotaton Galenum aduocemus, qui exercitationem meliorem, de hisce compositis affectibus, neminẽ reperire inquit,ea, quæ ab ipso docetur,libro nuper citato 2.de Cris.c.7.suppòsita prius simplicium dignotione.Methodũ hanc exercet ipse in febribus, idẽ tamen in cunctis morbis habendũ.

Morbi itaque cum alij sympathici,alij idiopathici, vtrique duplici arte permisceri queunt, aut tantũ inter se implicati,aut per se toti cõfusi. Hi summam requirunt speculationem,alij autem nec mediocrem quidem, vt disparentur.Hanc eandem implicationis distinctionem nihilominus idem admittit Galenus in ipsis febribus, libro 2. de earumdem differentiis.cap.8. quare complicatio primum dignoscenda mox confusio:quia methodus doctrinæ à notioribus nobis, ac facilioribus progreditur. Complicatio igitur tripliciter accidit, nam aut implicatur morbi vnius generis,cum aliis eiusdẽ generis, aut morbi eiusdem speciei cum aliis pariter eiusdem speciei,aut denique morbi aut genere, aut specie inter se distincti. Eleganter hanc triplicẽ cõplicationẽ in febribus lustrat Galenus li. citato de Cris.vti & aliorũ morborũ exẽplo li. Artis Medicę c.87.& li.pſertim meth.7.c.12. Porrò & hæc omnis com-

complicatio duobus valet contingere modis, aut quando varij morbi siue genere, siue specie distincti in diuersis corporis partibus accidunt simul, aut quando idem organum afficiunt, simul itidem tempore, iuxta tamen diuersas similares eius partes, quę lancinantur. Illud appatet primum, quã-do cerebrum inflammatione patitur, ventriculus cardiogmo, vterus iugiter obstructione: hoc verò, quando oculus in adnata laborat phlegmone, in cornea vlcere, in vuea pupillæ dilatatione: hi etenim affectus, iuxta singulas similares partes complicati sunt, quamuis ratione totius instrumenti potius confusi. quæ morborum compositio in partibus hisce organicis duplex est, vel per se, quando morbi fuerint proprij partiũ organicarum, vel per accidens, quando potius similarium per se peculiares, & per accidens spectant ad organa.

Tandem morbi complicati confusi fiunt, quando plures morbi & eandem partem, & si tempore afficiunt, siue pars illa similaris sit, siue organica, quatenus vnicam habet rationem instrumenti. In febribus autem hæc confusio fit, non quia in eodem vase existit ἴσια: sed quãdo simul tẽpore, distincti febrium paroxysmi in vnum concurrunt, vt in hæmitriteo contingit, concurrẽte simul circuitu tertianario, & altero quotidianæ. Hæc confusio itidẽ accidere potest, vel morbis vnà existẽtib. eiusdẽ generis, vel eiusdẽ speciei, vel vtriusq. modi diuersis. quid quod non solũ morborũ, & eorundem caussarum, verũ etiam & diuersorum symptomatum syndromes in hac cõfusa implicatione passim solet accidere. Connexus itaque dicetur morbus (vt cuncta hęc amplectamur) qui cũ qualibet præter natuã re

implicatur. vti igitur in ſimplici ſimplex adeſt indicatio,ſimiliter in omni connexu multiplex,iuxta numerum rerum complicatarum,ex Galeno lib.4. meth.ca.1. Quare maximè attendenda hæc diſcretio ſimplicium morborum à compoſitis, vt accuratè curatio ſingulorum exerceatur, & connexorum altera,ceu ardua,vſu longo indigente,& ingenio acri,affabrè proſequatur.

Nos modò in hoc libro omnem connexum admittimus, ſiue ſit morborum tantum, ſiue morbi cum ſua cauſſa, ſiue vtrorumque cum cauſſæ principio,vnà & ſymptomatis. etſi hunc vltimum connexum,ab aliis diſcretum, peculiari texerimus diſputatione, per diuerſa diſtincta capita. Exordium ſumemus à connexu morbi acuti cum ſua cauſſa,& eiuſdem cauſſæ principio, in ipſis enixis, ceu ſimplicior, ac nobis facilior diſputatio, mox ad cõpoſitiores conuolabimus,morborum inquam genere, ſpecie,& ſede implicatorum.

Ceterum Galenus doctiſſimus ad abſolutam horum implicatorum affectuum curationem, triplicem aſſignat ſcopum lib. præſertim 7. methodi ca. 12.primùm vrgentiam,iam rurſus affectum cauſſæ rationem habentem, tandem ordinem ac ſeriem ipſorum affectuum.Singula hæc,tum citato nuper libro,tum & lib.3.meth.c.9. exemplis eleganter declarat.etſi circa exempla non leuis modò nobis occurrat ſcrupulus, dum ordinem affectuum, citato lib.7.meth.exponit, *Fingatur* inquit ipſe, *in ventriculum defluere ex cerebro ſuperfluum quendam humorem frigidum, atque eius occaſione intemperiem quandam in ventriculo contractam iam eſſe.* Iſtud exemplum

emplum reapſe ad affectus,qui cauſſæ rationem habent,ad ſecundum,inquam,ſcopum ſpectare potius videtur:cum intéperies cerebri frigida,alterius intéperiei frigidæ vétriculi ſit principium,cauſſa verò humor ab eodem principio dimanans,& hæc efficiens;vndè curatio, ab illo principio inchoanda,vt iubet methodus,tũ huiuſmodi ſcopus, ita ſanè præſtandum vrget. Hoc tamen interim obſeruandum; apud Philoſophos principium & cauſſam ſola tantum ratione diſtingui, vt inſinuat Ariſtoteles lib.5. Metaphyſ.ca.3.4. & 5.nã omnis cauſſa vocatur quæque principium:dicitur verò principium,quà prius eſt, cauſſa autem quatenus aliquid efficit. vnde & Porphyrius ex Simplicio,prĩcipium&cauſſam pro eadem ſumit re.Porrò, & vltimus ſcopus, qui ordinem deſcribit affectuum,cauſſas efficientes non includit.verum illas ſine quibus non , vt perbellè itidem Galenus interpretatur lib.3. meth.ca. 9. tum ibidem illuſtrat exemplis. Hinc fortè argutus Argenterius li.2.de Medici officio.ca.18.hunc tertium ſcopum,ceu anilem reſpuit,*Vrgens enim affectus*,inquit,*cauſſæ rationem ſine qua non, obtinet*, vnde non eſt quod nos alterum conſulamus ſcopum , præter hunc vrgentiæ,& alterum efficientis cauſſæ , vti & citato exemplo confundere iugiter hoc idem videtur Galenus.

Difficultatem hanc ſic reſcindendam ſentio. Galenus ad clariorem doctrinam hos triplices conſtruxit ſcopos , qui & à parte rei diſtingui arbitramur.Neque vrgentiam cauſſæ rationem habere, ſine qua,reliqua ne obire quidem ſit ius,autumandũ. Nam aliquando ſic vrgentem affectum ſanamus, vt

reliquos pariter insanabiles reddamus nos. puncto enim neruo,& conuulsione vrgente concitata,neruum secamus, vt periculum, quod ex conuulsione impendebat,omnino arceamus.vrgentiæ igitur ratio sola est,cui solum præuidemus: neque aliorum rationem,eius inquam sine qua non, vrgentia habet.Deinceps alter scopus caussæ, nunquam dissentientes in se continet indicationes, sed tantum insinuat,cui primum occurrendum; & hic caussas tantum efficientes,siue simpliciter efficientes,siue conseruantes intellexerimus,respectat. Vltimus autem ordinis scopus,caussas quidem sine quibus non potissimum obseruat,quæ nullatenus efficientes. verũ hæ in vsu methodi partim inter se conueniũt cum morbo,aut quod frequẽtissimum potius est,partim differũt.Quare distinctissimi à parte rei sunt triplices hi scopi,& summo consilio ad perspicaciorẽ doctrinã,seu necessariò potius trimébres hos constituit diuinissimus Galenus.Arguendus igitur reprehensor, cùm de ordine in agendo inordinatè agat.

Ad illud autem Galeni exemplum dicemus, istud non ordinem tantum declarare, verum omnes tres prædictos scopos pariter complecti. vrgentiam quamprimum palàm demonstrat, quæ aut à dignitate,aut ab affectus magnitudine peti, seriò replicat Galenus,lib.11.meth.cap.3. & cum intemperies, cerebri potissimum,dignatione maior sit,testante eodem 7.meth.cap.12.Galenus,ab ipsa proinde,ceu vrgentiori inchoanda curatio. nisi humor descensus, & in tunicis ventris contentus, morsus sensum faciat, cardiogmon, videlicet, germinet, atque ex eo ipso hypothymiam,aut syncopem dissolutione spirituum

rituum accersat, & sudores quosdam, tunc enim potius ad hoc symptoma conuertendum; virium namque indicatio, reliquis præstantia, & dignitate maior, cum in ipsis vita consistat. Mox occurrit scopo caussæ, dũ modò principio sit iam prouisum, aut ferè iam ablata illa prior vrgens caussa intemperiei cerebri; fluxo inquam humori, in ventriculo contento, intendit Galenus. cum illud sit ceu axioma notum, ne posse manente caussa tolli quidem effectus. Ordini tandem consulit, seu caussis sine quibus non tollerentur reliqui affectus, dum simul & roborandum cerebrum censet, & alimenta corrupta in ventriculi contenta cauitate, vnà abigit. vt ita nec cerebrum amplius demittat, nec ventriculus aliqua ratione afficiatur, suámque intemperiem seruet. Neque aliud amplius, in hoc connexu ordinis scopus præstat, cum consentiat vndequaque cum ordine caussarum efficientium. quare & multò minus istud exemplum, ad hunc tertium ordinis scopum spectat, quàm ad reliquos priores.

Verum præstat maximè, in rationali methodo curatiua, ordinem caussarum, tam efficientium, quã reliquarum sine quibus non, æstimare. quia cum res omnes sese ordine quodam insequantur, & suaptè quasi natura, altera alteri præferatur: necessariò ad eorundem facilem eumethodo expunctionem, ordinem simul eundem obseruare opus est. vti enim res quæpiam simplex est, quę pręcedit compositam: ita & altera, est caussa, quæ semper natura saltem antecedit affectum; altera tandem caussæ principium, quæ quatenus ordinatur ad ea, quæ ex principiis constant, prior itidem est. cúmque quod vltimum in analysi (quæ ab effectu ad caussam vltimam procedit) prius in curatione. cogi-

mur nos, ex vi methodi, seriem & causarum ordinem æstimare, vt gradatim à causæ principio, ad vltimum vsque effectum, cuncta quæ in corpore fuerint præter naturam, nobísque molesta expungere valeamus. Hæc abundè in sequentibus capitibus, & doctrina, & exemplis dilucidiora reddentur.

Tandem, vt huic capiti finem imponamus, lubet nunc non leuem difficultatem exoluere: Galen. in prædicto exemplo, in illa inquam affectuum syndrome, priùs ab intemperie curationem inchoandam scribit, quia *hæc*, inquit, *dignatione maior est, propterea videlicet, quod & ipsa temperies.* Sed intemperies morbus cum sit ad magnitudinem potius, vel propriè ad vehementiam referenda, haudquaquam ad dignationem, quæ tantùm res secundùm naturam respectat, vt accuratè Galenus scribit lib. 11. meth. cap. 3. cum dignitatem, vel respectu vitę vel sanitatis tantùm censeat æstimandam: vti magnitudinem, morbi respectu, quia in sua ratione, formali magnus, vel respectu declinationis à naturali habitu itidem magnus.

Insignis Doctor Ludouic. Colladus Præceptor meus amantissimus lib. suo Isagogico cap. 19. ad faciendam Medicinam, hunc locum refert, & acutè satis explicat; Codex autem Græcus sic habet, *ἐν ταῖς τοιαύταις ἐπιπλοκαῖς, ἀξιώματι μὲν ἐστὶ μείζων ἡ δυσκρασία διότι, καὶ ἡ εὐκρασία.* Idest *in einsmodi complicationibus dignatione maior est intemperies, propterea quòd & ipsa temperies*, cuius rationis sensum ille arbitratur mancum, & ita addendum censet, *ὅτι ἡ ὑγεία*, est sanitas. quisi oratio hunc reddat sensum, vti ipsa temperies est sanitas, & sanitas dignatione maior, morbus, qui in intemperie cōsistit, pari ratione

&

& dignatione erit maior. Verū pace huius tanti viri dixerim, frustra illud additur: cum & perfectū reddat sensum, vt habet Græca Galeni oratio. inquit enim in illis complicatis affectibus, iuxta exemplū propositum dignatione maior intemperies reliquis affectibus, vti temperies in rebus secundùm naturam, in qua consistit sanitas, & vita, dignatione maior est. quasi dicat, si temperies maior, intuēda sanitate ac vita, intemperies eius cōtrarium, ceu depopulatrix eiusdem etiam sanitatis ac vitæ, in curatione maior itidem dignatione erit. Quare his expositis, satisfaciemus difficultati, dicendo, nomen illud ἀξίωμα, quo tantum hoc loco fuit vsus Galenus, ex cunctis methodi libris, non solum propriè significare, vt Linacer vertit, dignationem, verum & quod alibi de morbis idem Galenus interpretatur, magnitudinem: iuxta illud Galeni lib. 8. meth. cap. 9. *Nihil in contrariis indicationibus tam conuenit expendi, quàm magnitudinem eorum, quæ ad indicationem coierunt.* quasi ἀξίωμα, seu dignitas, dicatur de re secundum naturam, ac præter; quatenus magnitudinem aliquam, ac præstantiam includit: quāuis lib. 11. meth. ca. 3. magnitudinem, à dignitate distinguat.

De curandi methodo per scissionem venæ morbos enixarum acutos, vtero tantum, ceu caussa principio se habente.

CAP. XLI.

MVliebria cuncta ardua: verum exacta methodo, qua per venæ sectionem enixarum con-

nexi morbi acuti ſint exoluendi, non minus operoſum docere; quàm per extenſum funem ambulare. Grauitatem hanc, dum contemplor, illud Euripidis in mentem venit:

Pelagus malorum contuor
Tam magnum, vt enatare facilè non ſit

Sed quia, quãto difficilius bellum proceſſerit, tanto deuictis eiſdem difficultatibus, glorioſior expectandus triumphus: excutito ferè omni timore, audenter hanc rem, ac plenis velis, à ſuis quiſque primariis hauſtam fontibus, modò aggrediar.

Affectuum igitur horum connexus, duplici ratione accidere poteſt, aut per metadoſim, ab vtero tranſlato humore ad alteram partem, gignente ibidem morbum acutum, in vtero tantum exiſtente morbi principio: aut rurſus, etiam vtrobique morbo exiſtente, & numero, & ſpecie pariter diſtincto, ob partim tranſlatam materiem, illorum germinatricem. Hic vltimus modus & frequentior, propriè connexorum eſt, cum connectantur morbi ſpecie diſtincti, & actu iugiter in diſtinctis corporis mẽbris exiſtentes, alter verò modus, quamuis vterum habeat morbi principium: tamen, cum omnis cauſſa morbifica alibi abſcedat, propriè implicatorum non obtinet rationem. verum de ipſo, ceu ſimpliciori modo agemus nunc, ad reliquũ mox cõuerſi.

Cæterum, quòd puerperia, cunctorum malorum propagatricia, vterum relinquant, turgenter, ac tumultuariè varias, ac principes ſæpè noſtri corporis partes repant, ac obſidant, & dictator ſummus, & vnà aſſiduus demonſtrat vſus. Ille itaque harum rerum fidelis, ac diligens explorator, lib. 1. de morb. mul. num. 69. & 70. ſic fatur, *Si verò proceſſerit mulieri puerperij purgatio ad caput, thoracémque, ac pul-*

monem,(fit enim & hoc:)moriuntur ſapè ſtatim, ſi detineatur,ac firmetur. Ex hoc ampliſſimo Hippocratis oraculo tria, illáque ſcitu digna elicere nunc lubet. illud primum, quaſi magis ad noſtrum ſpectans conſilium, puerperium incaleſcens,per metadoſim, magno impetu ad ſupernas, ac principes transponi partes, ibique ſtabulatum, peculiares quaſque gignere morbos.Mox illorum affectuum dignoſtica tradit ſigna. Tandem eorumdem prognoſticum refert; videlicet, quod ab eorum ſæuitie moriantur ſtatim, ob cauſſæ efficientis cacoethiam, tum quia vnà cor oppetitur, & micare deſinit, in cuius actione vita conſiſtit. Vnde infert diuinus dictator, *Curata verò ſana fit. Non multa verò ſpes eſt de vita ipſius.* Quaſi inſinuet, ab hiſce morbis ita funeſtè enixas laborare & hoſtiliter, quod ſit poſſibile auxiliis, eaſdem ſubleuare,verùm ita difficulter, quod potius certò adſint fatiſcentis,ac deuictæ naturæ indicia, & celeriter potius ſit expectanda mors: aut ſaltem ſi ſuperſint,eaſdem in graues, ac penè incurabiles incidere morbos, ſurditatem,cæcitatem, & alios, à prioribus dimanantes,ſed iam liberatas.eſt enim iſtud,illorum abſceſſus. vltimum ſignat horum morborum terminum, vnum ſupra viceſimum ſolem: quia vltimus hic morborum acutorum, ceu decimus quartus à ſeptimo, vti & hiſtoria hanc doctrinā cōprobat li. 1.Epid.com.3. ſen.21.Huius metadoſis variæ ſignātur cauſſæ, quātitas acciſi puerperij, qualitas eiuſdē cacoëtha, ac funeſta naturā citās, mittētiū partiū robur, recipientiū aut lāguor,aut natiua diſpoſitio, & ſitus, viarū tandē amplitudo,& cōmunitas. Perbellè has omnes deſcribere videtur nuper citata

ſententia dictator ſummus. Priores cauſſæ habiles quidem concitare naturam, tum quia calidum, ac igneum lochion, ſuo quaſi nutu, etiam magno cum impetu fertur ſurſum, ad caput inquam arcem ſupremam, mox ad thoracem, pulmonémve. Verum ob duplicem potiſſimum rationē partes hæ lochio grauidantur, aut quia diſpoſitæ ob laxitatem illarū, quia calidus ētiam thorax, alliciēs inde humores: aut quia inter has partes communitas maxima, cū pectore, ob venas præſertim mammarum, cum capite rurſus obligamenta vteri ſpinali medullæ, ac eius vertebris hærentia, cuius medullæ origo à cerebro eſt, ſibíque contigua. Situs præterea nihil minus maximè iuuat, quia cum partes illæ ſupernæ ſint, ceu calidorum ſphæræ, facilè & illud recipiūt. Illuſtrat hoc idem eleganter Galenus lib. 1. Epidem. com. 1. ſen. 10. dicens, *In febribus, in quibus humores ſunt aceruati multi, craſsi, & crudi, qui propter vehementiam, & acuitatem, & copiam febrilis caloris caput repunt. &c.* Si igitur multi, craſſi, & crudi humores vi caloris febrilis, ceu aurigæ, ſurſum trahuntur, quanto facilius, & maiori cum impetu, ſi iidem calidi, feruentes, ac tenues? Reliquum igitur ex his eſt, enixas non in vtero ipſo tantum lancinari, verum ab vtero, in plurimis, ac diuerſis aliis locis, capite, thorace, hepate, ſtomacho, actu iam in ſingulis ipſis partibus per ſe morbis exiſtentibus: aut alibi tantum extra vterum tranſmiſſo lochio, ſolo morbi principio in vtero remanente, aut primariò laborāre vtero idiopathicè, altero verò ſympathicè. Hæc ſingillatim diſtinguere in vſu Medico maximi ſanè momenti, cum ipſarum rerum negligentia grauium, ac plurimorum ſit parens errorum.

Decet

Decet itaque Medicum in cunctis his lustrandis exercitatissimum, ac vigilantem fieri exploratorem. Adeat igitur oportet, replicet sedulò libros Galeni doctissimos sex de morbo, & symptomate, tum & alios sex eruditissimos de locis male patientibus. Verum omissis his, ceu extra scopum, methodum rursus per suas indicationes tradamus, quæ, huiuscemodi morbos prorsus dissoluere valeat. Sed cum à facilioribus sit inchoandum, prius nos methodū exercebamus exoluēdi morbos ab vtero, haudquaquam in ipso remanente, nisi morbi principio, non mittente, sed iam restita omnino transmissionis actione.

In hac igitur hypothesi caussæ principium vterum supponimus: qui, etiam cū à suo iam cessarit opere, per se nihil indicat. occurrit mox morbi efficiens caussa, lochion videlicet, ab vtero translatū. quod cum duplici arte nostrum valeat lascesciri corpus, aut vt iam firmatum in peculiari aliqua parte: aut vt errans, ac turgens: hæc cogimur seriò disparare. nam sistatum, iuxta morbi germinati ideam, tum affectum locum de venæ sectione nos deliberabimus: sin errans, & hoc intra corpus, quā primum cathartico educemus, ne in peculiari parte firmatum morbi alicuius acuti auctor fiat: sin verò per metastasim abscedat, actionem naturæ tunc æstimabimus. quæ si vberrimè agat, liberaliter inquam, cum tunc, enixam valeat à morte vindicare, sollicitum ne debet sanè reddere Medicum, ceu nullam ad se alliciens affectus curationem. Hinc Hippocrates libr. 1. de morb. mul. nu. 69. citato, scribit, *Si verò probè exeat per os, aut nares*, videlicet lochion: *sana euadit.* Id enim, nisi bonis rebus acci-

dere potest puerperæ si haudquaquam firmatum, supernas repens partes, eam nactum viam per nares potius, aut os effluat, dummodò abundè, seu cum Hippocrate probè illud reddatur. si verò, aut prohibeatur, aut isthac foris copiosè ferri nequeat, quid ni, aliquo id fiet enixæ nocumento? si nãque occultatũ, pectus occuparit, tusses tunc, & anhelationes succedent, laterum etiam aliquando dolores, ac dorsi: sin caput, aut conuertetur illud ad faciem, & rubicunda apparebit, & caput grauabitur, dolebit, oculi rubicundi simul fient, aliquando distortorum oculorum continget ferocitas, indiciũ delirij efficax, tandem phrenitides etiam accident morosæ.

Omnis itaque hæmorrhagia, vt salubris fiat, veluti & cunctæ criticæ vacuationis, his duabus debent condonari dotibus, & insigniri & quod liberaliter fluat, iuxta peccantis humoris quantitatem, & morbũ vnà leuet; hoc præstat, si quæ oportet vacuentur, & qualia, & cum euphoria, vt innuit Præceptor lib. 1. Aphor. sen. 23. quod & exemplis pariter confirmat libr. 1. Epidem. com. 2. sen. 63. 64. 65. 66. 67. 68. in illa 3. Thasi tempestate, in qua obseruauit eos, in quibus largè sanguis per nares eruperat, ea de caussa maximè seruari. vnde inquit, αἱμοῤ-ῥαγῆσαι καλῶς, καὶ δαψιλέως. quasi probè, & largè fluens. nullum enim, ait, in ea tempestate mortuũ, cui probè, & longè sanguis, vel per nares, vel per vterum fluxit. tunc enim huius excretionis beneficio necessariò, & conquiescit morbus, & exoluuntur symptomata. si igitur καλῶς, seu probè, aut criticè necessariò & liberalis, cum in paucitate excretionis, natura existente valida, coctóve humore, nullum

nullum adsit iudicium. imminuta námque contrà contingit, aut natura copia illa, aut cacoëthia non ferente, aut quia eadem infirma, in opere deiecta est.

Quare hæc necessariò, & vt signum, & vt caussa perpetuò mala: ab ea, & languescente natura, & iugiter succrescente morbo. Exinde selectum illud sanxit dictator oraculum, lib. 2. Epidem. *Indicatoria non iudicantia, vel lethalia sunt, si inde æger deterius habeat: vel difficilis indicij, si nihil iuuent.* Multò itaque melius est naturá nihil externere, quàm incepto opere, succumbere. quia ipsa nihil moliente, coniectamur coctioni intentam esse, vim caussæ rursus morbificæ mitiorem, cũ nec qualitate proriter, nec quantitate commoueat, denique & omnis ferè suspicandi aufertur occasio transfusionis humoris ad aliquam partem principem. Si igitur muliebria largè fluxerint, aut per nares, aut per os, idque critico more, καλῶς, ita, vtne vestigium quidem vllum relinquatur, aut morbi, adhuc aut symptomatis, ne Medico quidem tunc operari ius, sed totum naturæ committere, iuxta illud oraculum lib. 1. Aph. sen. 20. *Quæ decernũtur, decretáve sunt iustè, nec mouere, nec aliud quicquam nouare, seu medicamentis, seu aliis irritamentis fiat, sed omittere.* Non igitur illa iustè operante quicquam mouendum, vti neque dum iustè ipsa fuerit operata. verum si imminutè ipsa, ac imperfectè decernat, nullibi adhuc firmato lochio, methodus postulat, vt quam celerrimè illud vacuemus, vt ex coniunctis ambobus perficiatur illud, quod postulat indicatio: ne iterum nostræ negligentiæ culpa,

ad aliquam principem partem ruat, ibíque mox ſtabulatum funeſti alicuius morbi ſit parens.

Vtendi modum rurſus huius auxilij & altera ſubſequente ſtatim ſententia idem declarat Præceptor, ſen.21. *quæ educere oportet, quoquò maximè vergere videbuntur, ducere viis, ac locis vtiliter conferentibus.* Hîc, vt appoſitè interpres Galenus adnotat in comment. geminum proponit ſcopum deliberandi locum, per quem vacuare licet, partis naturam videlicet æſtimare docet, per quam humoris tranſitus fiet, tum eiuſdem humoris inclinationem. qui vtrique ſcopi, ad optimum vtendi modum illius auxilij, vnicè requiruntur. Eſt autem partis natura commoda ad vacuationem, aluus, veſica, vterus, os, nares, & totius corporis penu ipſa cutis. cæterum, vt & commodè ex his, alterum deliberemus, ſitus partis læſæ ſpectandus, tum & humoris natura. fruſtra enim quis contentum in pectore humorem, per vrinam ducere tentaret, vti & in ventriculo reconditum, per nares. pectus namque per ſputum repurgatur, rariſſimè aliter, cerebrum per nares, & palatum, venter per vomitum, & aluum: caua iecoris per aluum itidem, vti ſima per vrinas, lien per hæmorrhoidas, vterus per pudendum, ac eius ſtomachum. Porrò & humoris natura nihilominus æſtimanda, nam ſi ſanguis, & ſua multitudine peccarit, aut ſaltem adhuc ſuã ſeruet ideam, venæ ſectione nos minuemus: Sin verò penè cacochymus, aut ſincerè talis, aut omnino corruptus, catharticis potius, iuxta cuiuſque naturã vacuandus. Præterea & alter ſcopus ad optimum vtendi modum conſulendus, inclinatio eſt humoris. in qua obſeruandum,

an

an hæc per commoda feratur loca, an secus. nam si primo illo modo, iuuanda naturæ actio, sin aliter prohibenda. commoditatem hanc demonstrabit, tum dignitas loci ac præstantia, tum & eiusdem partis secundum naturam vsus, an strata sit via ex naturæ præscripto, per quam vacuandus humor transgredi valeat, & ex parte, in qua stabulatus, aut errans, commodè pariter educi. Nam si princeps illa pars, nefas per eam, inclinationes tentare, præsertim si humor prauam contractam habeat qualitatem, aut si ex eius transitu maior noxa timeatur futura, quàm vtilitas ex eius vacuatione consequatur, sin verò nulla fuerit via commoda & habilis, per quam noxius humor vtiliter foras prosilire possit, temerarium per eam vacuationem inducere.

His itaque iam sibi propositis scopis, rem fœliciter artifex aggreditur. Quare si enixæ lochia caput repant, mentis arcem, naturáque illa per nares moliatur vacuare, verum imminutè: cum huiusmodi vacuatio, testante Hippocrate lib. 5. Aph. sen. 33. *Mulieri menstruis præter naturam deficientibus, sanguis è naribus profluens bono est*, salubris ac commoda, hanc iuuabimus aut scarificatis naribus, aut acribus quibusque auxiliis anastomosim illarum venarum procurantibus. insequenda etenim optima humoris inclinatio, quia loci natura, idonea ad expulsionem hanc; imò & commoda, vt natura sarcinam deponat, vti sibi vtiliter sæpè moris est, non in capitis tantum affectibus, verum, vt muliebria accitia tertribuat citra molestiã; vt nuper ex dictatore diximus, & Galeno in commentario. Sin autem natura, nec sua sponte, nec nostra ope liberaliter respondeat, iuxta redũdantis humoris multitudinem,

seu quantum morbus ipse postulauerit tunc vtraq; seruata rectitudine externam cubiti tundemus, ne humor ille collectus in capite phrenitidis, aut alterius morbi auctor fiat. Sin rursus muliebria reddantur vomitu, cum alter absit scopus, aduertenda quam primum: quia illorum transitus, per has partes, ad os vsque cum maxima fit ægrotantium molestia, ingenti dolore, ac aliquando conuulsione comite. istud probè astruit Præceptor nu. 72. dum dicat, *Si ex partu sanguinē vomat, hepatis fistula sauciata est, & dolor ad viscera procedit, & cor conuellitur &c.* hoc loco, *& cor conuellitur*, reor intelligendum & orificium ventriculi singultu lancinatur. tū quia veteres ex Galeno lib.5. de loc. affect.ca.5. ventriculi orificium cor appellabant: tum quia codex Græcus sic habet, ϗ τὴν καρδίαν σπᾶται, quam lectionem admittit tum Marinellus, tum Mercurialis: quāuis Mauricius Cordęus in Hippocrateo puluere versatissimus vir, fortè legendū censeat σπᾶται, conuellitur, quasi pro παλμῷ seu palpitatione, vsurparit σπασμὸν, conuulsionem. quasi innuat Hippocrates tunc, & cor propriè dictū, vitæ fōs, palpitatione afficitur. Conuellitur tamen hoc Cordæi iudicium, quia vomitus passio quidē vētriculi, nō autē cordis conuellitur itidē & Hippocratis doctrina, dum in Coacis prænot.nu.4.sic habet, Ἐπὶ ἀκρήτοις ἐμέτοις λυγμὸς κακὸν. κακὸν δὲ καὶ σπασμός. *In meris vomitibus singultus malum. malū autē & conuulsio.* quare etiā ex Hippocrate, conuulsio sympthoma insequens vomitū, vti & singultus, conuulsionis species, vt insinuat perdoctè Galenus lib.3. de causs. sympt. cap. 2. quo loco simul tradit discrimen inter singultum, & vomitum, quod in ipso, quæ in ventriculi spatio

tio cõtinentur, eiiciũtur, in illa, quæ in eius corpus imbuta. Cum igitur ex ſanguinis vomitu, tot infauſta germinentur mala, quia omnis praua excretio, ſignum & cauſſa prauæ affectionis, ne ius quidem, quotieſcũq; irritata natura per hunc locum vergat, arte ducere, cum tãtum abſit conferre, cum funeſta potius & moleſta pariat ſymptomata. Neque licet vnquam niſi bene operantem imitari. Accerſenda itaque potius muliebria per vterum iuxta illud Hippocratis lib. 5. Aph. ſen. 32. *Mulieri ſanguinẽ vomenti menſtruis erumpentibus ſolutio fit.* Galenus in comment. ſic rurſus loquitur, *Quod quàm vtiliter fiat, ipſa nos docet experientia, à qua inducti, naturam in iis quæ rectè gerit imitabimur, atque mulieres ſic affectas vacuabimus, ſecta in poplite, aut malleolis vena.*

Tandem accidit aliquando, & per ſputum lochiã educi, nullo fortè aut exeſo, aut rupto vaſe, ſed per anaſtomoſim tantum aperto, aut forſan per diapedeſim, rarefactis inquam vaſis, & exilibus aliis vnà reſeratis. In hoc ſanando affectu, eandẽ pariter, quã in vomitu diximus, obſeruabimus methodum, cum eadem vtrorúmque affectuum ratio. retrahenda itaque lochia ad pectus impetũ facientia, & ſputũ hoc cruentum efficientia, quia via incommoda, & ſoboles prauarum affectionum, præſertim ſi in pectore morã fecerint. quod ne intactũ quidẽ reliquit idẽ Præceptor, in ſæpè repetito oraculo lib. 1. de morb. mul. n. 69. *Moriũtur*, inquit, *ſæpè ſtatim ſi detineatur, ac firmetur puerperium ad caput, thoracem, ac pulmonem.* Omni igitur ſtudio, omníve cura cauendum, ne lochia partes ſupernas repãt, & obſideãt, ad quas fortè, inuitis nobis appulerint, arcẽda illicò, ac ſeriò ne ibidem ſuã firment ſedem. Cõmodè illud præſtabimus, ſi quãprimũ cauſſę principio occurrerimus,

scindendo inferna vasa,quę valent ad distantissimas partes fluxionem retrahere, & à parte mittente directò, ac celeriter reuellere. Copiam minuemus quantum fas est,vires vnà sustinendo,per vices iterata sectione. Verum si iam puerperium in pęctore ipso contineatur restitum, haudquaquam amplius transmittente vtero,tunc potius crebrò vtramque secabimus basilicam, aut saltem alteram, ad quam copia inclinarit magis,sensu grauitatis in ea pectoris parte istud indicante. hæc vasa autem secanda veniunt, quia ob coniugium, & minorem distantiam exactius, ac citius redundantem copiam vacuabunt.sin verò illud partim fluat, partim fluxum iam sit (nulla tamen adhuc in pectore existente actu morbo) vtrique parti prævidendum,nisi vrgeat morbus factus, quia tunc, omni ex parte conuertimur ad eius ablationem, cubitorum venas semper secando. verum si inducias ille dederit, quamprimum ab vtero caussæ principio retrahemus, infernas scindendo venas, mox pectori occurremus, vt fluxum partim vacuemus, cubiti internis tusis.

Possunt denique lochia,vti & periodici menses, aut propter vitium in naturali confirmatione, aut propter aliquam præter naturam caussam, vel per nares reddi;quæ si salubriter fiant,& cum animalis commodo, vt bis expertus sum in quibusdam fœminis infimæ notæ, cui alteri per nares & menses, & lochia salubriter, & omni ex parte reddebantur, ne quidem mouendum quicquam Medico, sed contemplanda natura; quæ si imminutè operetur, emendandum arte,iuxta redundantis adhuc humoris copiam: vt ita coniunctis ambobus, dematur quod postulat ratio.

Expo-

Expolitur Hippocratis prædicta doctrina arguta quadam historia.

CAP. XLII.

DIctator summus lib. 1. de morb. mul. nu. 69. lochiorum ad pectus palyndromen, appositè, propriis quibusdam illustrat signis, quæ ceu maximi momenti ad nostram diexodicam historiam, vti hęc, ad doctrinæ Hippocrateæ expolitionem nūc lubet replicare, & vnà diuina verba percensere. *Si verò puerperij purgatio non exeat per os, sed sursum tamen impetum fecerit: occultabitur, & non procedet iusto modo. Et tußis corripiet, & anhelationes. Et impleto pulmone à sanguine valde dolebit latus, & dorsum. Et cum tußiet, siccè tußiet. aliquando verò spumosum expuet. Temporis autem progressu sputum apparet subnigrum, & turbatum. Et calor pectora tenet magis, quam reliquum corpus, nimirum sanguine ipsa calefaciente, & febrit mulier: & venter ipsi coarctatur, & cibum fastidit, & vigilabit, & abominabitur: & non superstes manet, sed moritur plerumque vicesima prima die.*

In hoc oraculo Præceptor Hippocrates effectus prauos, ac funestos, à metadosi puerperij in regionem pectoris germinatos dinumerat, tusses inquā, anhelationes, dolores, febrem, aluum siccam, anorexiam, vigilias. prognosis, & caussa mortis fatalis. horum autem omnium malorum antecedens caussa lochion, & hoc accisum, ad pectus appulsum, ibique restitum, haudquaquam probè, seu iusto modo per os excretum. Signa partim pathognomonica, partim epiphœnomena, & occultati lochij

in ipso pectore manifesta indicia. Aceruus autem iste, ac praua congeries necessariò ferè mortem prędicens; hanc, non vltrò vicesimum primum solem protrahi, scribit, acutorum vltimum sanè terminũ.

Singulorum affectuum hæc series, hicque generationis modus. quamprimum sanguine ad pectus appulso, expultrix vis in aduentum molesti; & pręter naturam hospitis concitatur, quæ commota statim tussiunt ægrotantes. in primis hæc sicca apparet quia in aduentu lochij, nulla facta adhuc exsurdatione in pectoris cauitatem, concitatur quidam veluti pruritus, seu titillatio, in illis respirationis organis, & tussis fit, ac sicca. anhelatio rursus, quia repletis vasis, tum inanibus spatiis, cuncta illa organa respirationi deseruientia haudquaquam cedunt, vt liberè dilatari possint, tum à diaphragmatis vnà compressione: nihil minus & pectoris, ac pulmonis ardor, eandem augere potis. Dolebit autem l..tus, & dorsum, citra inflammationem, crederem, quia partes hæ, à nimia lochiorum copia ac plenitudine, in omnem partem vltra modũ dilatantur. hinc doloris exoritur sensus. Et quamuis pulmo exigui sit sẽsus à sua natura, eodem tamen insigniũtur eius subiectæ partes. Porrò spumosum apparet sputũ, quia cum exsudet aliqua humoris portio, à frequentiori illo pulmonis ac pectoris motu, ob anhelationem parto, concutitur valdè, & spirituum pariter copia per eius humoris substantiam insinuatur & concluditur, & spumosum reddit. Repræsentatur tandem subnigrum idem, ac turbatum, ϗ πηλεϛὸν. Græcus habet codex, seu cœnosum, ac spissum, quia ob morã in æstuante pectore, ab eodem feruido calore crassescit, spissatur vt cœnum, & si amplius assatur, subni-

nigrúmque refert coloré. Calefit autem pectus magis, ob accessum, & appulsum ferūétis lochij in ipso: febris mox accenditur, ob cordis viciniam, in quo febris sedes, hęc rursus sua acutie grauissimorū symptomatū fit parēs, strictę videlicet alui, anorexię, vigiliæ, auersionis, quæ omnia calidā potissimum insequuntur intemperiem, & ceu germina illorum, febres itidem acutas, quibus vt plurimum famulatum præbent.

Dum hæc in nostris aduersariis litteris mandaré, & horum affectuum exercerem pariter curandi methodum, & vnà Hipp. hanc replicassem insigné sententiam illicò intra lares priuatos, proh dolor! anxifera quędam historia, in propria vxore, lectissima fœmina, nobis occurrit. cuius fatalem euētum, tum ob rei grauitatem, tum ob funestum Hipp. prognosticum, cum contemplarer seriò, ædepol lancinabatur cor, torquebatur & mens. verum ob maximam summi Dei clementiam, & ineffabilem iugiter bonitatem, qui solus ipse vulnerat, & medetur, Iob. c. 5. fœlix & fausta tragica nobis hæc fuit historia; cum post illud difficile naufragium, trāquillum appulerimus portum. huius autem rei hæc fuit series.

Postquam præclara hæc fœmina, sexto puerpera, agrippinam puellam fuisset enixa; nono à partu die, adhuc in primo eiusdem limine, cum ex præscripto naturæ reliqua contigissent, rigor leuidensus eam appręhendit, accisis vnà statim puerperiis. mox non in vteri tantum regione, verum & per vniuersum abdomen, lumbos etiam, ac renes inges fuit concitatus dolor, à quo immanissimè cruciebatur perpetuò. verum huc, illúcque, turgēter quasi, lochiis cōmotis, iā sursum, pectus versum impetū faciētibus, appulere. indiciū efficax huiusce rei, pruritus quidā

obortus,ac veluti quędam titillatio in diaphrag̃matis regione, quã sæpè ipsa conquerebatur verbis: cor deinceps præmebatur, vrgente itidem cardiógmo vehementi,ac vnà immani cephalalgia. Cæterum amplius sursum procedente lochio,pectus obsidet,anhelationem tam magnam inducens, vt ne, nisi difficulter admodum,ac cum suspirio, sibi spiritum reddere,fas esset.tussis, & eadem sicca nihilominus apparuit:concalefacto autem pectore,ad aduentum praui hospitis, febris, symptomatica sanè, cum ingenti ardore fuit oborta.consequente porrò anhelatione, à qua ipsa suffocari timebatur, tussis illa,quæ à primo exortu sicca,iam cum spumoso,& albo sputo contigit, cuius excretio sibi laboriosa valdè, tum ob pectoris angustiam, eiusdem sputi spissitudinem à febre, tum ob ingentissimos illos ventris dolores, ac capitis, à quo expuitionis laborioso motu,vnà omnes præter modum exacerbabãtur. Sed altero rursus sole, à morbo secundo,à partu decimo,horum omnium fuit facta remissio, singulis adæquatis adhibitis auxiliis, & sputũ iugiter perseuerauit album, & spumosum, quamuis semel tantũ in hoc sole, in ipso videlicet primo ingressus carcere, cruẽtũ illud reddiderit,loturę carniũ simile, vti sc. cruentus quidã ichor, ad vnicã ferè semissem,&cum labore valido. Tertio autem sole,eâdem itidem insultus morbi hora, bis illud idem cruentum sputum excreuit, & in eadem simul quantitate per singulas vices,nec minori cum labore:quamuis cum apyrexia,& doloris ventris remissione.nec mirum tanto cum labore redderetur illud,cum nõ in colore solum, verum & in consistentia aquam repręsentasset,in quã nuper mactatæ lauantur carnes.

nes. tenuitas enim sputi non minimam ad expuendum difficultatem parit, cum ne coactum rapi à spiritu valeat, vt secum foras prosiliat. Sputũ hoc subnigrum, cœnosum, aut fœtidum nusquam in conspectum venit, quia neq; restitum, vt assaretur, putresceret, aut fœtorem contraheret: neque inflammatio aliqua in pectoris partibus contracta fuit, sed phlogosis, & ingens ardor solum: idque forsan, aut quia minima ascenderat puerperij quantitas, statimque expulsa, citra moram aliquam: aut quia auxiliorum beneficio recellit, vterum versus, inde eliminans copiosè satis per soles aliquot. Febris itidem (vt diximus) tum ventris dolores secundo cessarunt sole, tertio anorexia, & vigilia, cephalalgia adhuc per aliquot contumax increbruit soles: quid quod, & tricesimo à morbo, ita denuò immaniter fuit cephalalgia exacerbata, quod funestè sæuiens febrem de nouo germinarit ardentissimam, cui & conuulsiui motus superuenere, tum delirium, per septem integros affligens soles, maximo cum ipsius ægrotantis vitæ discrimine.

Hæc est huius candidæ fœminæ tragica, & grauis historia, haudquaquam ab altera illa Hippocratæa topographia dispar. Cunctis illis, ac variis affectibus plurimis atris auxiliis, ac venarum sectionibus, præsertim ex infernis partibus, vt vtero prospiceremus, sedulò, nec ignaua quidem sollicitudine occurrimus: quibus, ob maximam summi creatoris benignitatem, cui sit laus & gloria in sæcula, superstes ipsa remansit. Terrebar sanè dum Hippocratis, tunc nuper à me perlectam sententiam, mente replicassem, in qua terminum prædicit funestũ, ac exitiosum, & hunc infra vicesimum solem: quam

metam si enixæ transgrediantur,quod arte fit possibile, mox in graues, ac chronicos itidem incidere morbos, lege sanxit.

In omni itaque hac affectuum syndrome, cum vterus cunctorum sit principiũ,siue conniuẽte ipso, siue partim eius occluso orificio, ob contorsionem à vehementia & grauitate partus agrippini partam; & quamuis per priores soles plurima redderentur lochia,praua sanè & aquosa, iam rursus paullò ante nonum accisa omnino:tamen, cum eadem, vt sana seruaretur enixa, ad quintum supra vicesimum eliminari tenebantur, proinde caussæ principio illicò occurrendum. quare eumethodus docet ab vtero liberaliter vacuandum,vt recesso fluxu, amplius illorum lethalium affectuum non sit fœtura. Ius igitur huic non semel tantum,verum bis,ac ter, iuxta postulantis vrgentiam,ac virium consensum venas infernas tundere, crebrò, ac liberaliter sanguinem vnà fundere: suppositariis itidem,antidotis,ac fotis eundem secundùm naturam lochiorum motum sedulò concitare, vt quamprimum à praua illa sarcina libera, sanitate exinde frueretur. Porrò, & cùm cacochymia non minima per totum redundasset corpus,per omne conceptionis tempus aceruata,& cum hæc, omni ex parte nequisset per vterum educi, cum iam octauo sole lochion circuncideretur, fas, imò ius,præmissis auxiliis continens,& contẽtum disponentibus, eandem citò cum Hippocrate per aluum ducere, cathartico serosam pituitam attrahente, tum & vtraque bilem. Cæterũ, cũ adhuc nihilominus in corpore biliosa quędam excremẽta relinquerentur, rursus, post integrum mẽsem solarem,à prioris morbi insultu, illa impetum ad caput

fecere,

fecere, & immanem cephalalgiam de nouo germinarunt, comitante ipsam febre acutissima, & ardẽte. In hoc affectu vrgenti mox persoluẽdo, cum caput idiopathicè afficeretur, nec vterus caussæ tunc esset principium, absoluto iam ferè puerperij carcere, nos accersita rationali methodo, vtramque cephalicam appositè scindere iussimus, obseruata partis laborantis rectitudine vtraque: quia per omne caput dolor diffundebatur. Idque sæpius, quoties morbi, ac illius symptomatis pathos vrgẽtia postulabat, non dissentiente robore virium. & cũ dolor iste, ob eius vehementiam ad se curationẽ traheret, persæpè vniuersum caput omphacino rosaceo liniuimus: frictionibus pariter, ac cucurbitis per omnẽ posteriorem partẽ, ac dorsum, ad ima vsque crebrò reuellere, ac vacuare curauimus: haudquaquã cholagogo neglecto, quod finem curationi imposuit, & diu salubriter vixit, ac viuit ad Dei omnipotentis gloriam.

De methodo curandi per venæ sectionem morbos enixarum acutos, actu simul compatiente vtero.

CAP. XLIII.

PRimos hostiles ingressus suis præsidiis intercepimus: restat modò duces & vexillarios, haudquaquam spe fracta, & aliis cohortibus auxiliariis oppetamus. Diximus de affectuũ curatione per metadosim humore trãslato, vtero tãtũ, vt caussæ principio, sympathico: modò res nostra adhuc in arcto cũ differere lubeat de morbis, varias corporis partes idiopathicè lãcinãtibus, simul & vtero primò ac

per se, non vt caussæ tantum principio, inflicto.

Cæterum cum in connexis morbis, non vulgari doctrina, verum & solertia maxima ad eorum profligationem egeat Medicus: cum plurima passim occurrant summo consilio, & acri quodam iudicio obseruanda. consulendus proinde quampri- mum rutilans Medicinæ Phœbus Galenus, qui suo fertili ingenio, & præclaro iudicio hanc affabrè lustrat omnem doctrinam. hic itaque de hac re hanc sacram libat sententiam, libro præsertim meth. 7. cap. 12. *Primum namque in eiusmodi complexu æstimabimus à quo maximè discrimen ægro impendere videatur. Secundo loco quid, quæve ex his caussæ rationem obtineant, & quæ ab ipsis efficiantur. Tertiò quæ sanari ante alia poßint, & quæ non poßint.* O sacrum asylum! Sed exerceamus singula, vt methodus elucescat, expeditiórve sit nobis via. Inprimis igitur vrgentia adest, à qua ob affectus in sua essentia magnitudinem, aut coindicantis dignitatem, maximum impendet vitæ periculum, hanc rursus lustrat vrgentiam, & lib.3.cap. 9. 7.cap.12.8. cap. 9. & 10. Meth. cap. 1. tum lib. 3. de tuenda valet. cap.3. lib.1.ad Glauc. cap. 9. 14. tum lib.1. sen. 16. ac 5.Aphor. sen. 19. Vrgentia verò hæc impensè æstimatur, prius actionis læsæ præstantia cognita, seu facultate, quę læsũ corpus gubernat: mox & affectus ipsius essẽtia propria: tãdẽ & eiusdẽ affectus cacoethia. Porrò & caussam consulit perpẽdamus, an hæc denuò gignere affectũ possit, vel augere saltem. Deniq; ordinem implicatorũ cõmendat, quis videlicet ante alium sanari debeat, aut quis cum quo, aut quis demum post quem abigi queat. hæc perficiuntur ex absoluta cuiusque affectus naturæ dignotione.

quæ

uæ referenda veniunt ad caussam sine qua non, vt
dem censet Galenus lib.3.meth.ca.9.

Methodum hanc licet nunc exemplis lustrare; um testante Galeno lib.9.meth.c.6. citra multiplicem vsum in ægris, ne optimè procedere queat exercitatio, vti neque hæc citra vniuersalium cognitionem. cum methodus in vniuersalibus, exercitatio in singularibus consistat. hinc illa vsu penitus cognescũtur: hæc priuatis paratur exẽplis. Statuamus itaque modò, etiam ex hypothesi, enixam in vtero idiopathicè laborare, morbo aliquo in sua essentia magno, synocha febri, aut phlegmone, accisis partim, aut omnino, lochiis. rursus facta anadrome alicuius particulæ puerperij, aut ad mẽbranam costas succingẽtem, ibique generata pleuritis sit; aut ad pulmonẽ, perineumonia poti⁹ orta: aut ad faucium musculos, ibique ananches germinata; aut ad cerebrum & eius membranas, iam phrenitis ibi, morbi omnes in sua essentia acuti valdè, ac vrgentes. quæ apparentia symptomata, cuiusque affectus propria, ceu signa pathognomonica apertè declarãt, vt Galen⁹ innuit li.1. Prorrhet. com.2. sen.48. In hac affectuum congerie (alterius inquam dictorum, cũ altero vteri) repentè Galeni prædicta methodus aduocanda, quæ ceu scutum vulcaniũ, ad omnes præstat exoluendos morbos. hæc igitur, cum vrgentiorem magis, seu prius, æstimandum censeat, secundò alterum caussæ rationem habentem, qua actu efficiente, aut continuò operãte, nequit sanè alter tolli, ceu ab ipso dependens effectus, ordine prioris, vel posterioris, si adsit, haudquaquam neglecto. nunc in nostra hypothesi, ob duplicem potissimũ rationẽ vtero prius occurrendũ insinuat methodus. primò,

quia vterus habet rationem caussæ principij: ab ipso enim puerperia, feracia cunctorum malorum, & eorumdem caussa, per quandam palindromen aliò transferuntur: mox, quia morbus in ipso consistens vtero, æquè vrget ac connexus, alter cũ omnes supponamus magnos, acutos, ac eiusdẽ speciei, inflammationes inquam. deliberabimus igitur accuratè, ex vi methodi de infernarum venarũ sectionibus. Verum, etsi indicatio à caussa, siue ipsa simpliciter efficiat, siue morbũ augeat, ac seruet, ita potens sit, vt ad se omnem conuertat curationem, vt videre est apud Galenũ lib. 12. meth. c. 1. qui, symptomata nihil ex sua natura indicantia, si caussæ vices gerant, ad se allicere curationem, etiam & aliquando neglecto morbo, literis exarauit: tamen potis morbus tantopere vrgere, in sua essentia magnus, & citissimè ita ab ipso impendi ægro vitæ discrimen, quod non obstante caussa actu operante, ei quãprimum, ac citò sanè occurramus, altero etiam aliquãdo neglecto. vnde in nostra hypothesi, si vrgentissima adsit cynãches, venas sedulò secabimus, quæ citò à faucibus & reuellere, & vacuare simul valeant, quales cubiti externæ, ob coniugium, & rectitudinem, idque quoties perstarit fluxio, & necessitas vrgeat. caussæ principium verò, & implicatum affectum omnino non negligemus, imò cucurbitis, ligaturis iugiter, frictionibus, internis insuper aliis, tum externis remediis eidem simul auxiliabimur. Quod si adhuc morbus, aliquas det inducias, & vires vnà robustæ, caussæ principio quamprimum, & sibi inuoluto morbo pariter præuidebimus, venam prius secando infernam, ad alteram cubiti mox citissimè ac crebrò conuolando. hoc enim peculiare

culiare habent vrgentes morbi, quod cum celeri ac maximo egeant auxilio, omnem ad se statim curationem conuertant, vt passim docet Galenus, libr. præsertim 8. meth.c.9.

Hanc curationem,quidam nostri temporis Medici, rerum nouarum studiosi, perperam sanè coactam, aut irregularem appellant; cũ, quæ methodo nos peragimus, coactè,aut irregulariter fieri,ne cẽsendum. Accuratè itaque docet methodus, in connexis morbis ab vrgentiori inchoandum:sin autem ambo æquè vrgeãt, ab eo qui rationem habet caussæ: sin verò alter alterius auxiliũ retardet, ceu caussa sine qua non, vt cruditas alimentorum in vẽtriculo,venæ sectionem à febre postulatam, differt:nã ordo insinuat à cruditate potius, seu caussa sine qua non,prius exordiendum. qua ratione igitur coactè aut irregulariter hęc fieri dicent?cum potius liberè, iuxta optimam methodum, regulariter itidem,iuxta eiusdem methodi seriẽ regularem, ista procedãt? bene quidem discordibus, aut sibi inuicem pugnãtibus indicationibus, & incertam, & dubiam esse curandi methodum Galenus præscribit lib.9.meth. c.10. vt aliquando insanabilis relinquatur alter affectus; aut spatio,& ægrè, si præsertim æger magnũ Medicũ nactus fuerit,euoluetur.non tamẽ quia dubia,proindè coacta. tollit enim dubium illud,prædicta Galeni methodus, vnà cum artificis Medici prudentia ac seria exercitatione. istud eleganter Galenus innuit libr. 8. method. cap. 9. dum dicat, *Ergo tum exercitatum in his omnibus, tum natura prudentem esse Medicum conueniet, quo cuiusque indicationis potestate diligenter considerata, omnibúsque inter se collatis vnam idonei victus summam quæ laboranti sit commoda, comparet.*

quod autem ipse de victu recenset, iuxta eius ibi consilij rationem, nos opposité ad quodlibet aliud indicatum, referendum arbitramur. In dissidentibus itaque ac discordibus indicationibus inter se, quæ valétiores, ac plures sint, nos præferemus: verũ nõ coactè, sed liberè, ac regulariter prosequemur.

Porrò, si implicati isti affectus æquè fuerint magni, & vtrique perniciem æquè minentur, qualis pleuritis, qualis & vteri phlegmon: tunc indicatio à caussæ principio magis vrget, quia hæc, si ordinẽ spectemus, semper sibi primum vendicat locum, dummmodò aliquod non adsit dissidium. tundemus igitur infernas venas.

Hanc methodum exemplis illustrat Præceptor lib. 1. Epidem. in historiis vxorum Philini, & Epicratis. Hæ itaque cum acutè à partu laborassent, & complicatis iugiter afficerentur morbis, alteri 2. alteri verò 14. sole circuncisis lochiis, vtriq; adhibuit pessos, nulla venæ sectionis mentione facta, haudquaquam neglectum auxilium, verum quia publicum, tacitum. illo igitur pesti auxilio, vtrãque leuatam fuisse, refert. neque hauddubiè alteram ob caussam ab ipso alleuabantur, nisi quia satisfecerat ipse caussę principio, & mouendo lochia, & deducendo ab vtero infestantem, & germinatricem tantorum malorum caussam efficientem. neque aliter Galenũ sentire in earumdem historiarum cõmentariis credimus, dum per pessos illos, seu balanos auxilij illã speciem intelligat, quæ in vterum subditur, aut ad menses mouendos, aut leniendam, & exoluendam vteri inflammationem, aut ad aliud quoduis simile. verum quod huius tantum auxilij meminerit, illud eo insinuare intendit, quod in connexu, primum

mum caussæ præuidendum arbitretur, & eius caussæ principio, nō neglecto altero implicato affectu, cui mox peculiari methodo occurrendum. Mittemus igitur sanguinem huic ex interna deinceps cubitij vena, eiusdem lateris dolentis, iuxta morbi, & eius caussæ vigentiam, consentientibus simul viribus. Quid quod & dum intendimus primo illo tempore caussæ principio satisfacere, cùm complicatus affectus ne sit negligendus, ceu vrgens, hunc iugiter & aliis auxiliis sibi adæquatis expungemus, & internis, & externis, fotis videlicet, linimentis, eclegmatis, linctis, & aliis, quibus citra alterius implicati affectus noxam, dolorem sedabimus, inflāmationem emendabimus, & sputum vnà habile ad expuitionem reddemus. Sapiant igitur in tanta hac ambiguitate, prouideant seriò prudentérque se Medici gerant. Vidimus de hoc contentioso fune alterno ductu, in diuersa distenso, doctores clarissimos sæpè arguta disputatione digladiari. Inter reliqua recordor, dum adessem Valentiæ Mediceæ facultatis insigni emporio, nobilem quandam fœminam, in puerperio ardentissima corripi febre, phrenitide itidem maxima, cui & restricta pariter erant lochia: in cœtu grauissimorum doctorum, qui curationi præerant, lis quædam grauis exorta, non de remedij specie, cum omnes conuenirent, morbi magnitudine acclamante, venam scindendam, verum de huiusmodi auxilij vtendi modo. quidam dum delirium continuum contemplarentur, ceu iam idiopathicè cerebrum lancinari, phrenitide inquam, morbo vrgentissimo, sumpta indicatione à situ partis affectæ, illi, cubiti externam venam tūdendam, viriliter de-

fendebant:alij mox, morbi caussa æstimata antecedente, & vnà eius caussæ principio vtero, in quo simul proculdubiò erat putredinis focus, coniuncta ardentissimæ febris caussa, & fortè primarius delirij auctor, infernas potius venas scindendas latè imperabant.quę opinio, ceu verior, rationi, ac methodo magis consona, apud illos omnes increbuit,inualuit. Nam cum certò in capacissimis vteri vasis Lar consisteret putredinis, synochæ illius febris fœtura,rursus cum à vaporibus plurimis, à putredine eleuatis, ad caput sursum prouectis delirium haud dubiè concitaretur, & ob eorum maximam copiam,tum vtriusque partis non minimam communitatem penè appareret continuum, in calescente admodum cerebro,vnà cum eius membranis,optima postulabat methodus primariò affectui, & caussæ principio quamprimum succurrendum. Sed, cum & ab humorum rapacitate, quia feruentes & tenues,tum à morbosa partis patientis dispositione sæpè accidat sympathicum morbum, primarium seu idiopathicum fieri, haudquaquam caput ab illis doctoribus aspernabatur, imò & oxyrrhodino,tum & lotione fuit procurata repulsio, & caloris præter naturam attemperatio. Qua prosequuta methodo, & conualuit puerpera, & oppositum sentientes doctores vsu fuere edocti, & de methodo optima facti simul certiores. Cæterum si delirium adesset idiopathicum,& hoc vrgentius altero intexto affectu, iam methodus postulabat illi prius occurrendum: quod si æquè vigeret, cùm febre illa ardentissima,seu vteri synocha:tunc,cum vterus signetur caussę principium, & vnà implicatum habeat morbum,ex hypothesi,ęquè vrgentem,

nc

lito altero comite, ad vterum accedemus. ſe-
nus igitur prius venas infernas, mox cubito-
externas.
ndem, in præmiſſa curandi methodo implica-
n affectuum, quod vltimò æſtimandum venit,
dſtante vrgentia, & efficiente cauſſa, eſt & al-
auſſa ſine qua non: ſic enim hanc, etiam cum
ſophis Galenus vocat lib. 3. meth. cap. 9. quę
, neque per ſe eſt, neque efficiens quidem,
x tamen & illa: altera ad eſſe effectuum
iam operatur, vt apertio feneſtræ ad cubi-
plendorem: cùm illa apertio, ne lucis qui-
cauſſa efficiens, verum impedimentum re-
ns. altera ad effectum nulla ratione operatur,
t de ratione cauſſæ efficientis, non vt talis; vri
itas ad ædificandũ nihil agit, eſt tamen cauſ-
qua non artifex operaretur: cum nequeat eſſe
ſine riſibilitate, non autem per eam opera-
igitur cauſſę ſine qua non, in ipſa methodo,
ima illa tantũ differẽtia obſeruandę veniunt,
m agunt ad eſſe effectus ſanandi, quod haud-
am liceat hunc tollere, quin prius, aut ſaltem
eaſdem cauſſas tollamus: cum nullam depen-
m habeat in fieri, aut conſeruari effectus ipſi,
cauſſis ſine quibus non, verum ſanationem
n tantum impediunt, aut remorantur. Sed ta-
auſſę hę & ſuum in curatione, ac peculiarem
t ordinẽ, cum alię, ceu aduerſę prius tollen-
m connexus alter effectus, vt phlegmõ cum
nequit enim tolli vlcus, quin prius & phleg-
latur: ĩpedit enĩ hoc, vlceris agglutinationẽ,
nem. quid quod & vlcus ipſum potius auget
ndo, ac diuellẽdo partes. Rurſus alię harum

caussæ, simultaneã admittunt ablationem, vt vlceris cauitas, aufertur vnà cum vlcere, cùm illa eadem quæ cauitatem replent, vlcus vnà sanent. Aliæ denique cum priori illo ordine concurrere videntur cum prius & posterius spectent: verum distinguũtur hæ, cum contraria in se inuicem non indicent, vti priores illæ caussæ, sed distincta tantum. vti sordes, quæ cum vlcere sunt, prius abstergendæ veniunt, quam vlcus siccandum: hæ enim indicationes distinctæ tantum, non oppositæ, aut aduersæ, vti illæ prioris ordinis.

Præterea hæ caussæ sine quibus nõ, vt etiam nominis etymon palàm insinuat, primum sibi locum vindicare vidétur in vsu Medico: quia si caussę sunt, sine quarum priori ablatione nequit, aut nefas, implicatus morbus tolli, ab earum ablatione necessariò inchoanda curatio. Reuocandæ igitur hæ, ad illa impedientia, quę auxiliorum occasionem remorantur. vti se habet ventriculi alimentorum cruditas cum febre: nam illa caussa est, sine qua non ad febris curationem accedere licet: quia aufert, aut remoratur potius venæ secandæ occasionem; præsentaneum, ac vnicum omnium febriũ putridarum auxilium. Verum in morbis, in quibus, ob eorum vrgentiam, admodum præceps auxiliorum occasio, spernenda venit tunc hæc caussa sine qua non; vti apparet in vrgentissima apoplexia, aut angina, in quibus morbis, etiam prædicta cruditate neglecta, ad illorum curationem sedulò nos conuertimur. satius namque est hominem animam penè agentem seruare, quàm cruditati frustra præuidere, cuius neglectio reparabilem sanè inducit noxam.

Quare

uare hæc methodus implicatorum affectuum
ndorum hos continet scopos,quod vrgentiori,
uo maximum ægrotanti impendet vitæ discri-
,quamprimum obstemus,altero non neglecto,
ohibens non fuerit indicans. verum si affectus
nus,sine vrgentia, & hic connexus cum altero
nte caussæ efficientis rationem, ab hoc potius
iexo inchoanda curatio,sin autem aliqua adsit
a,sine qua non,ceu impediens curationem,vel
qua caussarum efficientium series,quibus suo
ie haudquaquam ablatis, nec effectus queat
dque citra alterius præsentis morbi vrgentiã
caussa, sine qua non exordiemur tunc cura-
m.cum affectus tolli nequeant, ipsa præsente,
stimanda caussarum series, vt à prima proce-
,ad vltimam vsque gradatim exoluendam,se-
nuertamur.

vsu methodi implicatorum enixarum morborum.

CAP. XLVI.

Ethodi (quam multi multum celebrant in-
cognitam)vis maxima; vsus præstans com-
præstantiam, vsúmque demonstrat clarissi-
alenus,lib.præsertim 9.meth.cap.9.dum ho-
loriatur,si non à se inuentam,cumipso prius
r summus lustrarit, ad calculú vsque saltem
sse,suísque numeris absoluisse.quorursus lo-
ganti analogia vsus omnes, quos in actuosa
Medicinæ parte,amplificat,venustè recitat,

Hæc itaque methodus,inquit,instar Traiani Hispani Cæsaris,totius Italiæ itinera illustrantis σειρνίας, lutosas vias lapidibus sternit, aut aggestionibus editis exaltat,senticosas & asperas expurgat,intranabilia flumina pontibus iungit, longiores vias,quas opus erat breuiores excindit, difficiles propter arduum collem,per loca mitiora deflectit, desertas & feris obsessas per habitatas transfert,aspera quæque complanans.Quid plura?Hanc igitur, tot tantisque fructibus grauidam, omni arte prosequamur, amplectamur: qua itidem, vti Herculea claua (sapientiæ,atque prudentiæ symbolo) Lerneæ hydræ cuncta capita certò amputabimus. Cæterum cum vniuersalia doctum neminem reddant, nisi in particularibus iugiter se exerceat:præmissa vniuersali methodo, tempus iam, particularia, eadem aduocata methodo,percurramus seriò.

Supponamus igitur Cybelem enixam, tertio à partu die pleuritide exquisita lacessiri, inflammatione contracta in sinistras costas succingente mẽbrana,assidentibus iugiter exquisitæ pleuritidis pathognomonicis signis.Mox ponamus hanc,à nixus carcere lochia reddidisse,quamuis parca manu,nec ex naturæ præscripto; quid quòd ac sæpè eadem cum ventris,ac lumborum doloribus.Denique statuamus & hanc, non rarò passione affici hysterica,cum aphonia, & omnimoda sensuum, ac respirationis ferè amissione; passio quidem familiaris enixis.

In tanta, ac tam graui affectuum syndrome, adest affectuum complicatio, adest & eorundem confusio.In primis obuiam fit duplex ille affectus vrgentissimus,pleuritis inquam, & ingens hysterica passio

vtrique implicatur & caussæ, & symptomatum
xima caterua. mox accessit & horum omnium
ctuum caussæ principium, vterus, efficiens vnà
sa, lochion partim accisum, & praua ac maligna
ariter lædens. occurrit tandem & altera toto
ere secundùm naturam per vterum excretio: et-
x eo quod imminutè reddatur, symptoma illa
in excretione imminuta. Si igitur cunctas has
cationes partim concordes, partim discordes
nemus, vterus affectus dignatione maior, &
principiũ habet caussæ, & quia vrgētissimo la-
r affectu, hysterica videl. passione, quã sæuissi-
atque funesta symptomata comitantur, synco-
pnoea, aphonia, pulsuum interceptio, ferini
res, & alia, Et cum methodus postulet, indican-
gnatione maiori quamprimum occurrendum,
c sit passio illa hysterica, huic imprimis obsi-
is. Quod autem hæc passio sit indicans digna-
maius liquidò declarant immorigera, ac feri-
a symptomata. accersit enim hæc passio sta-
yncopem, & hæc rursus maximam efficit vi-
exolutionem. cuius generationis modus hic;
es tetri, ac maligni ex puerperio elati partes
s, principes oppetunt, cor potissimum, quo-
ræsentia lancinantur valde, & victoriam eo-
m quasi reportant, vnde fatiscentis naturæ ap-
signa, cúmque indicatio à viribus reliquas o-
dignitate præcellat, quæ quammaximè in
ffectu dissipantur, hinc quamprimum ac
àriò quidem huic est adhibenda cura, ceu vr-
ri affectui, & dignitate præstantiori. obstabi-
i statim naturã ferè succũbentem variis exci-
auxiliis. hoc præstabimus antidotis propriis

id pollétibus,ligaturis,frictionibus,cucurbitis versus partes infernas,linimentis,fotis,suffumigiis infrà odoriferis,suprà fœtidis,& aliis.Remissioribus factis symptomatis, cum amplius ferè non labascat vires,mediocritérque se habente morbi vrgentia ad caussam mox accedemus, nequeunte sanari morbo,ipsa manente. Caussa igitur omnium cum puerperium sit redundans, hoc eliminare, crebrò omni arte tentabimus: & cum inter auxilia cuncta, istud citò, tutò, ac suauiter pollentia sit venæ sectio, ad hanc deliberandam citissimè accingemur. vtendi modum pars primariò affecta,caussamvndequaque accingens, demonstrabit, hæc vterus est. decernemus itaque quàm citò venas secare infernas: quæ vtero primò laboranti præuident apposite, & caussam vnà foras extra corpus educunt vbertim. Ex huius vacuatione,commoda insequentur maxima, vtilitates non minimæ: hysterica illa passio præcauebitur quamprimum,ne vltrò repetat,symptomata rursus illam comitantia extinguentur, palindromes eiusdemretrahetur,ac iter reflectet,ne amplius irrequieto motu sursum feratur. quia ablata materie, nec pars hauddubiè mittens ad pectus mittet; neque pectus pari ratione recipiet. quid quod & hoc medio nos, (quod maximum est) motum illum toto genere secundùm naturam iuuabimus, aut saltem (quod non leue) iuxta defectum retribuemus. Hoc igitur auxilium cõcorditer cunctis his indicationibus satisfacit; discordes rursus nec in totum respuit: quamuis hæ aliud per se requirant auxilium. curationis enim ordo postulat discordibus adstantibus indicantibus primò vrgentiori aut caussæ rationem habenti obsista-

mus,quibus sedatis,mox ad oppositum,aut dis-
lem conuertamur. Quare in nostra hac hypo-
i,victa iam hysterica passione, vnà cum immo-
ris comitantibus symptomatis, imminuta rur-
. aut ablata vtrorumque caussa, ad pleuritidis
em curationem sedulò reuocabimur. qui por-
fectus,præter lochion,antecedentem eius caus-
,iam testitum,cum coniunctam alteram habeat
sam, huic præcauebimus primò,accersita & eâ-
methodo compositorum affectuum, morbi
am, caussæ,ac cõcomitantium symptomatum.
ıbimus caussæ,si nos & fluentem humorem re-
mus,& fluxum vnà vacuamus: vtrumque ex-
præstat vena coniunx eiusdem lateris. & cum
exę indicationes concordes sint,anodynis,ac
:ratè laxantibus quamprimum dolori obsiste-
& partim coniunctam caussam factum inquã,
alitum digeremus:sputum iugiter eclegmatis,
ctis reddemus facilę: quod est ordo indican-
tertium,quid cum quo sanandum,docens.ne-
nim alteri ita occurrendum, vt connexum in
ı negligamus. Superest itaque ex dictis,hyste-
passionem, ceu vrgentiorem, ac dignitate
em,quamprimum anteuertẽdam: caussæ mox
pio, statim obsistendum, tundendo præser-
ıferna vasa, quousque enixam constiterit
scripto naturæ à lochiis ferè repurgatam, id
nte vnà virium robore. Tandem ad pleuriti-
ınandam conuolandum, venas secando con-
cum κατ' ἴξιν, quales cubiti internæ,eiusdem

ımobrem arguendus Ludouicus Mercatus,
ɔ.4.de morb.mul. cap.11. aduersus veritatem

Hippocratis itidem, & Galeni dogmata strenuè, ac falsò vnà contendit, in enixarum pleuritide idiopathica videlicet, fluente adhuc lochio; insequendum quamprimum hunc naturæ motum, alterum verò præter naturam, ad partem affectam impetum ducentem, ad quàm longissimas à tentata parte, recellendum.

Verum hic vir, quamuis doctus, duplici nomine deformiter ruit (licet autem sine acerbitate animorum, dissimiles habere opiniones). Aberrat quamprimum, quia in hoc connexu, simpliciter decernit motum naturæ in puerperio primò insequendum. hoc enim tantum fas, quando propter lochij vbertatem, & naturæ præscriptum, critico quasi more, sperandum pleuritidem tollendam fore. nam si parca manu reddatur, etsi caussæ rationē habeat, si vrgēs pariter affectus, actu iam habēs partes plurimas factas, vt ne quidem citra manifestum vitæ discrimen negligere liceat: accingemur potius sedulò, methodo reclamante, prius ac celerrimè vrgenti affectui occurrere. quod vnicè, ac solum reuulsio præstat ex vena coniuge eiusdem lateris facta. hæc enim exacta reuulsio morborum magnorum actu existentium, videlicet reuellere ex parte ad quam humor fluit, haudquaquam ex parte, ex qua ille fluit. Neque rursus assentior ipsi Mercato, dicenti Cleomenis vxorem, ex accisione menstruorum, pleuritide laboralse, & ipsis mox aduentantibus, liberatam; cum nec per somnium quidem hoc insinuarit Hippocrates lib. 7. Epid. num. 49. vbi hanc refert historiam, imò huic mulieri inquit, quarto sole, critico more superueniente periodicè menstruo sanguine, & vberrimè fluente, haud-

haudquaquam prius acciso & tussim cessasse,
:ationem, & dolorem, ac vnà febrem remi-
quare huic insanum arte mouere, sed totum
ræ relinquere, ius. Verum si menses hi sym-
atice fluerent, ac extra typicam periodum;
quod, etsi periodicè, imminutè tamen, negle-
us, & vrgente affectu, conuertendus omni-
ledicus ad morbi illius vrgentis curationem,
eculiari, iuxta morbi ideam, aduocata metho-
Porrò nec licet omnes Naturæ motus nos imi-
:os præsertim, quos ipsa per occultas prosequi-
ias, tum & alteros, qui rarò ab eâdem fieri
ingunt.
:cedit secundò à veritate idem Mercatus, cum
imet ipse motum præter naturam, dum actu
d distantissimas partes reuocandum esse. Hoc
tantum verum, iuxta Galeni doctrinam lib.
r. rat. per venæ sect. cap. 19. in futuro motu,
uturis morbis, aut his tantum, qui simpliciter
fientes, cum adhuc partibus factis non fruan-
:liquis verò, partes simul factas habentibus, cū
plex adsit indicatio, & æquè vrgens, & partis
it, & alterius iam factæ, scopi indicati pari ra-
æquè adsunt vrgentes ac duplices, reuulsionis
icet, àc vacuationis; vtrumque propter æqua-
;etiā celerrimè præstandum; quod commodè,
ac tutò exigit sola sectio venarum coniugū, ex
io lib. præsertim 13. meth. cap. 16. Extra metho-
igitur, àc temerarium ad longinquas par-
actum fluentis humoris intendere, & flu-
n parte, omnino negligere. illo enim me-
neque quod in parte influit retrahitur, aut
simè saltem (piaculum sanè in acutis morbis)

neque materies iam in parte affecta ſtabulata, ex Galeno itidem lib. de tremore &c.cap.5.vacuari vlla ratione quit.

Admittenda hæc methodus(quam fortè ab Auicenna,ac Neſue Mercatus mutuauit, dum in pleuritidis curatione eam ipſi exerceant) in morbo futuro,ſeu in pleuritide futura.quando videlicet quis, aut ob menſium, aut hæmorrhoidum reſtitam vacuationem, aut ob aliam quamcunque cauſſam fuerit aſſuetus per ſingulos annos, ſtato tempore in hunc morbum, aut alium quemcumque incidere.tunc enim, teſtante Galeno lib. de currat. per venæ ſect.cap.19.lubet, imò iùs, multo ante morbi aduentum,cauſſam antecedentem à corpore remouere, & ad diſtantiſſimam,à parte de futuro tentanda, humorem retrahere. Aut fortè quando,vt nuper iam diximus innoteſcente liquidò mandante parte, & actu iam transfluente per quandam metadoſim humore,nullis adhuc, aut ſaltem quam minimis germinatis morbi particulis (quæ aliqua arte innuunt morborum præcedentia aliqua ſymptomata) licet inquam tunc à parte mandante directò, ceu cauſſæ principio fluxionem illam recellere ad longinquas vſque partes, à iam iam, eandem fluxionem recepturiſ. cuius rei, aut quia ferè incomprehenſibilis, aut quia rariſſimè in hoc inſultu morbi accerſentur Medici, raro ipſis conceditur huiuſmodi operandi locus. In facta itaque pleuritide potius exercenda altera Hippocratis, & Galeni methodus, tundendo venam, quæ citò ſanguinem fluentem compeſcat, & fluxum iã, ex parte inflammatione obſeſſa, vnà exhauriat: qualis neceſſariò coniũx, cum κατ' ἴξιν,ſeu vt interpretatur

tatur Galenus lib.3. de Crisib. ca. 3. naturæ quam rectitudine. vltimus huius auxilij carcer erit, fluxionis cessatio, & multitudinis depletio. innotescit vtrumque duplici via, vel communi reliquis à morbis, ex remissione videlicet quorundã symptomatum, vel priuata, quã dictator assignat lib. 2. rat. vict. seu. 10. mutatio videlicet coloris in exacto sanguine. verum hoc præceptum, quibusdã limitationibus condiendum censet Galenus clarissimus lib. de cur. rat. per venæ sect. c. 14. altera harũ, quod prius loci passi obseruetur propinquitas; si namque ille distantissimus, tunc maxima requiritur sanguinis vacuatio, & vltra modum corporis inanitio, ad hoc, vt qui in parte obsessa residet, educatur: vnde & vires diu multũ laberentur. Altera rursus, quod inflammationis idea æstimetur, si enim praua, ac maligna, & inculcatus insuper sanguis in loco affecto, ita vt ne speretur quidem libenter illum dimitti, haudquaquam tunc expectanda coloris mutatio. Quare per primam illam limitationẽ opperienda non venit coloris mutatio, quãdo pleuritidis dolor ad hypochondrium vergerit: quia ad hoc, vt vacuetur humor in inferna thoracis parte stabulatus, necesse est venam azigos, ac reliquas eius inter costales propagines, tum venæ cauæ aliquot surculos, plus iusto maniri prius: quod ne, citra maximam ægrotantis iacturam, posibile. Quam rem cum contemplasset Præceptor, fortè animum induxit, vt huic pleuritidi maximè purgationem cõsuleret. Nos cum Galeno, etiam in vtraque de venæ sectione potius deliberandum censemus. denique, nec per alteram limitationem coloris mutatio in pleuritide inquirenda, ipsa existente funesta, ac ma-

ligna, seu in qua in gangrænam fit mutatio: quia in nullis his humorē cedit passus locus. quid quod, & ob morbi cacoëthiam, cum statim vires, vt plurimum exoluantur, venæ sectionem, saltem copiosam, ne illæ sustinent.

De acciso lochio sanando, cachexia, aut leucophlegmatia enixis laborantibus.

Cap. XLV.

INcautus fœmineus sexus, rerum omnium auidus persæpè suo quasi nutu in malaciam fœdè incidit, in fœdam metamorphosim eundem sæpè reddentem. Mulier enim turgenter, ac procaciter quidem plurima exoptat, ne vtrunque mala, verū & detestanda aliquando. Experimur quamprimum illud, (proh dolor!) in intrepida Pandora, totius humanæ calamitatis origine. Hæc rursus priuata ardentius concupiscit ad denegata verò exardescit ampliùs. Porrò deprauato appetitu auidè commota, lapillis, iā testis importunè vescitur, gypso mox, carbonibus, cera, corio, fructibus immaturis, & aliis plurimis mali succi eduliis insolenter in vsum vertit. A quorum frequenti consuetudine vniuersum corpus teterrimo repletur succo, vasa obstruūtur, ventriculi facultates languent, hæmatoseos depopulatur calor, labitur insuper & viuifici nectaris generatio: hinc corpus deprauatè nutritur, cachexiā mox laborat, hydrope rursus, aliisque tandem plurimis lancinatur malis. Implicantur in hoc detestando errore potissimum iuuenculæ, illo præ-

Tertim pubertatis tempore, quando menses effrescere iam iam assuescunt, prægnantes itidem, que primis grauiditatis mensibus, etiam testante aleno, tum lib. 1. de causs. sympt. ca. 7. tum & lib. 5. phor. sen. 61. quibus erroribus si fortè vela miserailes ipsæ pandant, cum & sedentaria vita fruantur, agluuie potius temerè delectentur., vltimis gestaionis in vtero temporibus, non in cachexiam soùm, verum in leucophlegmatiam incidunt, ac sæpè uccumbunt. occumbunt autē naui existente plena, & in alto adhuc mari, instante videlicet partu, commotis vndequaque deterrimis illis, ac funestis excrementis, nixus ratione. quibus iugiter concitatis, per quandam palindromen, portio aliqua repens caput, etiam lethalis epilepsiæ fit parens: quâ miserabili sorte supremum conficiunt diem. iam aliæ deinceps in ipso portu, exonerata itidem merce, cum iuxta præscriptum naturæ, ob maximas ac contumaces iugiter partas obstructiones non reddatur lochion, acutissimis, ac sæpè funestis prehenduntur morbis, & inexorabili tandem Atropo tributum vitæ reddunt.

Ceterum fateor sanè stulta hac lege cunctas vinciendas non esse, cum plures solertes, sobriæ, prouidæ, à nobisque, ceu exemplaria virtutum æstimādæ: quæ, etsi omni in victu parcimonia fruātur, nullumque adsit externum erratum, tamen ob temperamenti rationem, sexus, aut cuiusque peculiarem, aut ob nimiam sanguinis copiam, qua etiam inuitè gaudent fretæ, & obruitur ab eadem pariter calor, iecur nihilominus suo munere deprauatè fungitur, ichores inde in corpore sanguinis vice exundant,

iecoris œconomia vitiatur, vnà & nectareum pabulum, cunctis corporis partibus ad alitionem necessarium, cachexia exoritur, iam leucophlegmatia, aut altera rursus hydropis species. Hæc cuncta præpóderare decet Medicum, ad opportunam morborum fœminarum curationem, cum prægressæ caussæ, coniunctarum primordia, sæpenumerò medendi methodum inuertant. Sed vt in eodem commoremur exemplo, liquet in hydropis curatione: nam ius in ipsa, si à suppresso sanguine ortum traxerit, ipso adhuc suam ideam seruante, sanguinem haurire, nefas, si ab alia quacunque caussa.

Quamobrem, cum enixæ, ob duplicem potissimum rationem cachexia, aut leucophlegmatia laborent; aut ob intempestiuum videlicet assumptorum vsum, quę vel per se, vel per accidens hepar refrigerant, aut ob suppressionem menstrui sanguinis, conceptionis ratione præter modum generata, aut coaceruata sanguinis mole, eundem hepatis calorem suffocante, ac frigiditatem iugiter sensim introducente, caussa vnica tum cachexię, tum cunctarum hydropis specierum: quam nec subterfugit & altera, ex febre ardenti concitata, cum ab illo ingétissimo præter naturam calore, & natiuus supplantetur, & frigiditas simul certò intromittatur. vidédum nobis, qua ratione, quáve methodo accisum lochion sanandum, aut adstáte cachexia, aut leucophlegmatia, illius symptomatis fortè efficiente caussa.

Verùm cum hæc accisa materies vacuationem haud dubiè indicet, nos de remediis id pollentibus seriò, ac citò deliberabimus. Sed, cum inter maxi-

ma

ma auxilia puerperia excitantia, etiam, vt sæpè diximus ex vtroque Paréte, venæ sectio præster, inquirendum modò, an eo auxilio, in hac hypothesi, accisum concitemus lochion, an ad aliud nos confugiamus? Sanguinis missio in primis interdicenda videtur in omni hydropis specie: quia, cum omnis caussa habeat frigidam hepatis intemperiem, siue priuatiuè, siue positiuè (vt cú logicis ita loquamur) quam intemperiem venæ sectio vnà auget, etsi per accidens, necessariò & hæc omittenda. Galenum tamen habemus nos aduersarium, simul & Trallianum; ille lib. præsertim 4. de rat. vict. sen. 11. quotiescunque anasarca ab aliqua sanguinis suppressione, aut plenitudine ortum traxerit, venas tundēdas arbitratur. nam redundantia hepatis calorem suffocante deposita, liberè tunc suo fungetur munere viscus, & tolletur vnà morbus. Trallianus itidem lib. 9. ca. 2. inquit, *Anasarca vena sectionem interdum requirit, quãdo ex sanguinis frigidi copia, nascitur, cuius copiæ detractio naturam leuat, & reliquũ facilè superat. nihilminus quam ignis externus à lignis viridibus propemodum extinctus refocillatur, & amplius exardescit, ablata copia lignorum illum suffocãtum.* Concordes hi doctores grauissimi nobiscum fient, si auxilium hoc admiserimus in primo tantum ipsius morbi limine, dum adhuc corpus cachexia vexatur, & sanguis adhuc suam seruarit ideam; vt in omni sanguinis vacuatione prętãdum consulit clarissimus Galenus li. 4. de tuend. valet. c. 10. Lubet igitur circuncisis puerperiis, adstante cachexia, aut saltem inchoante leucophlegmatia, si plenitudinis ratione ab accisione partæ, contracti

turgente humore,tum tãdem,li. 2.aph.sen. 9. quando purgandum, fluida prius vtraque reddi corpora fuerint illi affectus, & adhuc sanguis suam seruarit speciem, venarum inferiorum sectione illis satisfacere. cuius auxilij vsus, si fortè ob crurum, aut tibiarum tumores, ipsis familiares, impediatur, ad earumdem partium scarificationes,quas suadet Galenus lib.de curand. rat.per venæ sect.c. 18. accedemus. Modũ affabrè docet Doctissimus Prosper Alpinus lib.suo 3.de Aegypt.Medicina.c.8. Cæterum, cum omni arte insequẽdus sit naturæ motus, benè, ac fœliciter operantis, si auxilium illud sufficiens non fuerit ad deponendam omnem sarcinam, nos tunc assumptis per os iniectis fomentis, linimentis,ac aliis,eundem motum naturę per vterum concitare sedulò studebimus.

Porrò si puerperij restrictio comitem habuerit cachexiam, aut leucophlegmatiam à frigidis per se caussis obortas, positiuè inquam: aut rursus si à suffocante plenitudine, priuatiua videlicet caussa sanguis in totum fuerit iam mutatus, vt ne quidem amplius suam repręsentet ideam, abdicanda tunc in totum venæ sectio, & cacochymiam auxiliis aliis deponendam eumęthodus docet. Tentandus itaq; quamprimum idem à natura præscriptus canalis, aut antidotis menses euocantibus, balanis acribus (nulla tamen in vtero aut inflammatione, aut vlcere existente)calidis & attenuantibus fomẽtis,linimentis rursus, aut molli cerato supra pubem imposito, istud consulente Hippocrate lib. 2. Epid. sect. 5. sen. 7. Verum si cunctis his arte adhibitis, haudquaquam respondeat natura, aut fortè nulla adfue-

fuerit spes eam viam aggressuram esse, præsertim urissimo aliquo adstante morbo, celerive postunte auxilio, tunc potius per vicinam partem, cachymiam illam deriuandam esse, & Ars, & ipsa et Natura, iubet. quod præstabimus, etiam stillan- adhuc per vterum fluxu, ceu inefficaci ad maxiam illam prauorum succorum redundantiam, auti morbi germinatricem, tollendam. neque tinenda palindromes, ceu eliminato humore, & auxiliorum beneficio foras prosiliente. Quare differe auxilium istud piaculum, cum fortunæ fallaci enixarum committatur vita. Ab humoris namque onere natura oppressa, & succumbet haudduviè, & volucri in posterum ablata auxiliorum occasione, enixa, quasi certò peribit. Sed ne verbigeremur, Præceptorem summum nos audiamus veritatis Medicæ Magistrū, tū lib. de Nat. pueri, n. 13. tū lib. 1. de morb. mul. nu. 66. quib. vtrisque locis, enixis, lochia accisa habentibus, breui, ac citò, aut secare venam, aut vētrem emollire, imperat. quod si differatur, inquit, *maximum vitæ incurrent periculum.* Catharticis itaque quamprimum has enixas vberrimè, iuxta cacochymi succi redundantiam, nos vacuabimus. cum hæc vacuatio habilis, tum propter partium vicinitatem, viarum latitudinem, naturæ assuetudinem, tum propter illorum auxiliorum energiam maximam, funditùs omnem deponere valentium cacochymiam.

Huic sententiæ opponitur forsan aphoristica doctrina, cū summus Dictator li. 1. aph. sen. 22. cōcocta tātū, nō cruda medicari: rursus li. 1. aph. sē. 24. in acutis tarò per initia medicamēto vtendū purgāte, nisi

inuiolatis sanxierit legibus. Quare in enixis, ne fas quidem citò ac breui purgare, cum & sit coctio expectanda humorum, & lubricitas vnà continentis corporis.

Verum hæc longè abest inter se dissentiant; cùm interprete Galeno insigni, mentis Hippocraticæ sedulo exploratore lib. præsertim 1. Aph. sen. 24. quando in acutis, materies ad sui excretionem proritat, ac gliscit, etiam nulla expectata coctione per initia, citóque eandem vacuare ius. quod autem in nostra hypothesi gliscat, exitúmque exoptet materies citissimum, ne aniatros quidem renuet. Intédit namque maximo cum animalis commodo, architectatris natura, in fœminis cunctis quamprimum à nixu, seu fœtus expulsione omnem illam sarcinam, per totum grauiditatis tempus aceruatam, per vteri stomachum summo artificio deponere: nisi fortè & ipsa, ab aliqua præter naturam caussa impedita, suo frustretur fine. Prouidè igitur hanc imitabimur, ducendo humorem viis, ac locis vtiliter conferentibus, per vterum si possibile, aut saltem per aluum, ceu locum viciniorem; idque ad instar naturæ, nulla expectata coctione, cum nec hunc alterare, aut concoquere natura intendat, nullá ve æstimata corporis lubricitate, quia maximum instat ex ipsa mora enixæ discrimen, cùm sedulò, ac citò eiusdem expulsionem illa seriò moliatur. citò igitur, ac breui cum Hippocrate hanc copiam deplebimus, ne morbus aliquis magnus enixam corripiat, & vitæ iugiter periculum ipsa incurrat.

Præterea, cum ex Galeno lib. 2. ad Glauc. cap. 2. eâdem ratione agendum in morbis futuris præcauendis, ac in sanandis præsentibus: & in his fas vacuare

cuare

cuare, si gliscat, ac proritet materiès, si ὀργᾷ inquam, etiam & ex Galeno lib. quos, quibus &c. ergo & idē præstandum in futuris; cum certò quasi expectamus iam instantes morbos. eâdem igitur celeritate in vtrisque agemus.

Quare, quando sui muneris in totum oblita natura, nihil, aut quamminimum excernit per vterum, nec quit: tunc nos eandem sollicitè excitare cogimur, aut venæ sectione, si sanguis adhuc suam seruet ideam, aut per aluum si cacochymia etsi pituitosa, nulla expectata coctione; nisi vt serio Galenus dixerat lib. 1. Aph. sen. 24. aliqua nanciscatur occasio propinandi melicyathum, in quo hyssopi nonnihil aut origani, aut tragorigani, aut thymi, aut pulegij, aut denique id genus humores tenuātium aliquid, incoxerir. quo auxilio probè & inciduntur humores, & attenuantur, fluxilésve redduntur, nec minus & reserantur viæ. Si itaque tali, ac tanto allato remedio corpus egeat, per aluum videlicet vacuare, dum benè se habet, id demonstrante natura, cum statim à partu per dies plurimos copiosas ipsa moliatur vacuationes: nemini dubium, quin & in tempore opportuno eiusdem auxilij afferatur occasio, arte nos idem præstandi, quod hauddubiè fuisset ipsa aggressa, nisi impedita succumberet. quid quod & cum materies, venæ sectionem rennat, altero substituto auxilio, affabrè eandem tollemus, cathartico videlicet, apposito sanè ad omnem deponendam cacochymiam auxilio. vnde ex vi methodi, de eo, lem nos tutò, ac commodè deliberabimus remedio.

An

An in cacochymia venam tundere liceat?

Cap. XLVI.

EX his, quæ superiori nos diximus capite, nostrum excidit iudicium de apposito auxilio in ipsa cacochymia, ac prauorum succorum redundantia. Verum lis adhuc sub iudice, an præter purgationem, aliquãdo venas scindere fas? Exagitat difficultatem vbertim, vt sibi moris est, perdoctus Horatius Augenius li.4. de sang. miss. cap.4. quo loco, ne vllatenus in cacochymia secandam esse venam, definit: quamuis contrahente sanguine vitium aliquod eandem admittat. Tuetur oppositum, ac strenuè, doctissimus Hieronymus Polus, totius Academiæ Valentinæ micans polus, Apologetico illo libro, quem aduersus audacem nostrum conciuem Barcinonensem, graui, & acuto conscripsit stylo; quamuis ob viri huius grauitatem maximam sub discipuli nomine Francisci Aguilar, vt magis aciem audaciæ aduersarij hebetaret, illum seriò in lucem ediderit. Hic itaque lib.1.ca.3. hanc quæstionem abundè exagitat, partémq; affirmantem defendit, & Galeni testimoniis, & rationibus aliquot, vinclis ad ligatis Hippocraticis. quibus modò contenti, superuacaneum nobis quidem fore videbitur, amplius de hac philosophari. Cæterum, quæ vir iste clarissimus singillatim explicauit, nos perfunctoriè, quantum nostri consilij ratio patietur, concludere lubet, reiecta, ceu anili omni ex parte Augenij opinione.

Sanguis itaque omnis, vt Galenus refert li.9. met.

cap.11.

cap.11.aut vtilis,aut inutilis: ille, ceu res secundum naturam sui indicat conseruationem: hic verò, ceu res præter naturam contrà, sui potius ablationem. verum,cum dupliciter hic inutilis nobis fiat, aut quantitate,aut qualitate.quantitas rursus, cum itidem duplici altera ratione nobis fiat inutilis, aut respectu virium, aut vasorum:qualitas mox, & altera duplici arte,aut in fieri,aut iam in facto esse.In cunctis his ideis ius quidem,tam reuulsionis,quàm vacuationis gratia venas scindere: solo excepto vitio in qualitate iam mutata,dum sanguis iam in totum corruptus existit, in quo aliquando reuulsionis beneficio fortè fas.Hanc doctrinam liquidò insinuare videtur clarissimus Galenus, nuper citato lib.9.meth.ca.10. dum infit, *Ergo quod corruptum est,id alienum à natura est:quod tale est,id se auferendum dictat.* Et paullò infrà rursus, *Siquidem affectus vacuandum esse præcipit, idque vel vena incisa, vel purgatione.* quasi innuat, vena incisa, quod corrumpitur,& esse corruptelæ in fieri consistit:purgatione verò,iam omni ex parte corruptam. Dilucidius adhuc hanc suam aperit mentem lib.11. meth.cap.8.dum inquit,*Putredine sanabimus,id scilicet quod iam corruptum est omni ratione vacuantes: quod reliquum est*, videlicet quod in fieri,*moderatis motibus,& refrigerante perspiratu, ad exactam symmetriam reducentes.* mox vacuationis species refert, quibus iam corruptum tollimus,& inquit, *Ac vacuationem quidem illius per vrinam, deiectiones, vomitum ac sudores moliemur.* Quare inter vacuantia putredinem iam factam, ne sanè venæ sectionem cónumerat,futile ipsi,ac intempestiuum auxilium. quod pariter struit & eodem lib. capite sequenti,

Neque oppositum sentit Galenus lib. Art. Med. c. 89. dum venæ sectionem, inter vacuantia putredinem recenseat. nam ibi prospexit simpliciter putrediné, & hanc, ait, immutationem, aut vacuatiónem indicare. immutatio rursus putredinem tollit manente materie, quam vacuatio è corpore educit. vti autem immutatio respicit putredinem fientem, qua reducit in benigniorem statum, illam coquendo: similiter & vacuatio, & respectat partem fientem, cum è corpore educit semimalam materiem, vt minori facta, melius quod reliquum est concoquat, hoc inter reliqua apposité præstans venæ sectio ex Galeno lib. 11. meth. ca. 15. & partim factam, siue iam sit à natura superata, siue ceu maligna inuicta seruetur; hanc materiem iam putrefactam educit exactè purgatio. hinc Galenus eo Art. Med. libro, vtramque partem putredinis contemplans, & venę sectionem recenset, clysteres, vrinas, & perspirationem cutis præstantia, inter vacuantia illam; quasi venæ sectio fientem tollat, reliqua factam præsertim. Facilè autem erit huius rei nos assignare rationé. nam, quamuis putridis in facto humoribus, ex aduerso vacuatio respondeat: adæquata erit illa, quæ inutile, ac iam putridum, ab optimo altero succo seligit: nequit istud venę sectio, cum promiscuè, sine delectu, quidquid in vasis tusis continetur affatim vacuet, purgatio verò contrà, quod corpori inutile, sibique familiare trahit, è corpore simul educit. In semiputridis autem, ac semimalis humoribus, in his inquam, in quibus putredo est in fieri, cum ex aduerso respondeat, tum ventillatio, tum refrigeratio, tum tandem coctio, ex Galenò eodem lib. 11. meth. ca. 13. & hæc cuncta, etsi per accidens, venæ sectio præstet;

præstet; adæquatum proinde habendum auxilium ad fientem tollendam putredinem.hoc idem elegãter Galenus illustrat lib.2.Apho.sen. 17. accurata ex vino desumpta analogia, & tandem infert. *Sic in sanguine se res habet.nam si ipsius magna facta est corruptio, non iam ad sui naturam redire potest: parum verò à se ipso si degenerauerit,vacuato superuacaneo, qui restat suam recuperare potest naturam.* Et cũ venæ sectio, quod naturæ est superuacaneum apposité tollat, hinc & ventillationem inducit, tollendo multitudinem obstruentem, refrigerat mox facili ac libero inducto perspiratu, & natura leuata reliquum aptè concoquit, inutile vincit,vt recuperare pristinam naturam queat.Quare venæ sectio appositum auxilium ad reuellendum, tum vacuandum quantitate, aut qualitate inutilem humorem.

Quod si quis insurgat,rationem hanc nihil concludere de cacochymo succo. Hũc ad Galenum remittimus; qui nuper citato lib.9. methodi c.10. palam hoc idem struit. nam per sanguinem qualitate inutilem, non vtcunque putridum, sed vel in fieri putridum, vel in facto esse hauddubiè intellexit:vitium videlicet omne in qualitate. & cum bimẽbre signet totius sanguinis vitium, in quantitate nimirum, aut qualitate; si quantitatem respuit cacochymia, necessariò hanc recipit qualitas, & sub hoc membro proculdubiò continebitur. Rem lustrat Galenus lib.3.de causs.sympt.ca.2. cum & sanguinis illud duplex signet vitium, dicens, *Sanguinem malè affectum dico, vel quum adeò vitiosus est (Græci cacochymon vocant) vt vasa,quibus continetur erodat: vel adeò est auctus,vt à vasis contineri non possit.* loquitur hoc loco de caussis hæmorrhagiæ, verum iuxta

nostrum institutum, cacochymia ex Galeno sub vitio sanguinis in qualitate dinumeranda. quasi vitium in qualitate sit, non solum quando alter succorum, verum & omnes æquè à sua recesserint natura, siue putridi ipsi sint, & in se inuicem misti, siue à se inuicem segregati, tertium sanè vitium à dictatore summo lib. de Nat. hum. sen. 19. accuratè notatum.

Quamobrem vti in quantitatis vitio adæquatum adest auxilium venæ sectio, ita in altero qualitatis non hæc sola, verum & purgatio. hac tantum præmissa distinctione, quod si illud qualitate inutile à sanguinis natura plurimum non recesserit, imò adhuc suam seruarit ideam, cum Galeno lib. 4. de tuēda valet. cap. 4. audacter venam scindemus; sin autem non paullulum, iam tunc cōsideratius est hauriendus sanguis, siue scopum respectet vacuationis, siue reuulsionis. sin verò illud qualitate inutile plurimam, aut omnimodam potius corruptelam contraxerit, rarò reuulsionis, rarius adhuc, aut nunquã vacuationis beneficio fas est tundere venas, cum tunc solius purgationis inter auxilia magna vrgeat occasio.

Hæc itaque seriò cōsulenda in nostra hypothesi, dum accisa sunt lochia, & insuper enixa cacochymia, iam cachexia, aut leucophlegmatia laborarit. si namque in ipsa affuerint adhuc signa vincentis sanguinis, ei audacter, sin obscura, consideratius tunc, & cautius scindenda vena: sin verò omnino à natura sanguinis recesserit, seu in totum fuerit inutilis, crudus, crassus, aut frigidus humor, aut quomodocunque cacochymus, citra aliquod sanguinis vestigium, purgatione potius educendus, aut sudoribus,

ribus, aut vrinas mouentibus. nequit enim commodè hic humor, per vterum repurgari, vti neque per venæ sectionem: quare per vicina loca, deriuando eundem, vtiliter vacuabimus.

An intra puerperij carceres fas, aluum ducere per cathartica.

CAP. XLVII.

ANilis quæstio, vmbratilis difficultas apparet, vti nodum in scyrpo quærentes, replicare, an aluus ducenda intra metas puerperij? Diximus nánque paullò ante, etiam ex summo dictatore, enixas lochia non reddentes citò, ac breuiter succurrẽdas, & venarum sectionibus, & aluum emollientibus. Vrget amplius ratio, cum enixis, frigidis, ac crudis humoribus refertis interdicatur, ceu piaculum venæ sectio, consulatur seriò, ceu appositum auxilium ipsa purgatio. Qua igitur cataphora prehenduntur, qui in dubium istud vertunt? Doctissimus Alexander Massaria in suis prælect. de morb. mul. cap. 12. etiam aduersus Valleriolam, & Mercatum, absolutè purgantium omnium denegat enixis vsum: & hanc nobis pariter dubitandi præbuit ansam, & veritatem inquirendi commouit cupidinem.

Ratio, qua suam struit opinionem Massaria, & qua sola contentus quiescit, est huiusmodi. Purgantia medicamenta valentia sunt vteri purgationes omnes remorari, ac vnà recellere. Sed hic effectus parens multorum, ac grauium discriminũ, vt actum agere ipse nolit. Ergo ab his, in nostra hypothesi, sunt omnino Medici abstinendi. Primam propositionem paullò superius videtur ipse confirma-

re, dum aduersus Mercatum hæmorrhoidum reserationem enixis damnet: quia cum ex Galeno lib.5. meth. cap.3. ab vtero deriuent, consequenter & lochion accident. quod Medicus maximè abhorreat, retur ipse: cum illud potius sedulò excitare sibi ius. Quare reiicienda cathartica, intra puerperij carceres.

Cæterum, vt hanc exoluamus difficultatem, iuxta duplicem sensum eandem disparabimus: Alter horum, an purgandum intra fines lochij actu existente morbo aliquo connexo acuto, & illud auxilium postulante, iugitérque vel ex præscripto naturæ, vel imminutè puerperio fluente. Alter rursus, An purgandum, quando oblita quasi natura, nihil per vterum ipsa respondeat, etsi variis sit tentata artibus, vnà aut cachexia, aut leucophlegmatia, aut altero simili affectu compatiente enixa. Si igitur quęstio in hoc vltimo accipiatur sensu, nullus hauddubiè dubitandi relinquitur locus: cum abundè pars affirmans in superioribus sit demonstrata, ratione præsertim, & vtriusque Medicinæ Parentis grauissimis testimoniis. Neque illa Massariæ ratio, quicquam aduersus hanc sententiam præstat, cum ne licere quidem aliud magnum auxilium, præter purgationem in tanta cacochymia, & humorum corruptela, vberrimè ostenderimus. tum illa naturæ obliuio, tot modis frustra excitata, ad onus illud molestum deponendum nos inuitat, ac vrget sanè, ad huius tam appositi auxilij vsum.

Verum iuxta priorem sensum definiendam nobis modò hanc quæstionem, seriò arbitramur. Pars affirmans, maxima fruitur veritate, gaudet methodo, gaudet & rationi, nec non & quorundam Neotericorum

eorum auctoritati. Rationum imprimis hæc sunt momenta.

In discordibus indicationibus, quæ dignatione præstat, in curatione primum sibi vendicat locum. Sed ex acuto morbo, lochiis implicato, īdicationes discordes aliquando exurgunt, inter quas dignatione maior & vrgentior morbi. Ergo in curatione, ceu incitamentum methodi morbus erit acutus, à quo exordienda curatio. Verum hic, cum caussam habeat vacuationem indicantem, optima methodo insinuabit per aluum moliendam, etiam neglectis lochiis, ceu multò minus vrgentibus, ac dignatione minoribus.

Deinceps, In maxima cacochymia, succrescente potissimùm morbo, nec quicquam conferente lochiorum fluxu, indicatio vrget crebrò illam vacuãdi. Sed nulla adæquatior via, quàm quæ per purgationem fit. Ergo.

Tandem, imperfectè operante natura, tenemur omni arte eius defectum emendare, ne aut præsens morbus augeatur, aut nouus germinetur. Sed ars postulat, nequeunte natura per statum canalem sarcinam deponere, etsi omni arte fuerit adiuta, per sibi viciniorem, ac simul conferentem viam eãdem deriuare. Ergo ius, imperfectis ac imminutis existẽtibus lochiis, nec multitudini satis facientibus per aluum, ceu vicinam ac conferentem viam onus illud deponere, nullatenus omnimoda expectata lochiorum cessatione. Et hoc fortè innuit dictator summus, dum lib. de nat. pueri, & libr. 1. de morb. mul. nu. 66. infit, Enixas maximè incurrere vitæ periculum, nisi breui succurratur, aut secando venas, aut aluum emolliendo. Ex qua sententia liquidò

constat, licere quidem intra puerperij carceres, imò & ius, optima inducti methodo, per aluum nos ducere, non solum affectu præsente id postulante, verum & imminente immorigero.

Porrò, & hâc eandẽ doctrinam lubet exemplo, seu graui historia illustrare. Accessimus nos Barcinonæ ad nobilem quandam fœminam, enixã puerulum, sub bruma: illa iuuenis erat, carnosa, & optimi habitus, optiméque se habuit per totum grauidationis tẽpus. Huic itaque, cum per biduũ abundè satis, iuxta naturæ præscriptũ lochion prosiliisset, mox repentè accisum, citra prophasim, statim eôdem finiente iam secũdo sole, sub æquilibrio noctis immorigera ac forti fuit prehensa conuulsione, σπασμῷ Græcis, conuulsis videlicet solum vtriusque inferioris mandibulæ musculis, motu, ac sensu omni totius corporis reliqui, illæsis. tanta verò fuit illorum musculorũ versus suam originẽ retractio facta, quod os aperire, ne spôte, verum nec arte & dexterrimi chirurgi ope sibi fas. febre mox fuit correpta acutissima, & vigil erat. Cùm igitur nos tanti mali originẽ, seu causæ principium æstimaremus vterum, vti efficientẽ causam accisum lochiõ, per quãdã palindromen iam ad caput delatũ, architectatũque ibi iã propriũ illũ morbũ, plurimas adhuc partes fientes habentem, cũ Hippocrate quamprimũ vtrãq; venã alternatim, ac citò amborũ crurũ tũdere iussimus, iniectis itidẽ balanis per vterũ, cucurbitis simul crurib. affixis, fotis supra pubẽ appositis, ligaturis insuper partium infernarum, frictionib. pariter, ac deniquc acribus clysterib. infusis, puerperia omni hac arte sedulò eliminare tẽtauimus, vt à trãsmittẽte vtero appositè reuelleremus, & copiã iugiter in eodẽ stabulatã citò tolleremus.

Verũ,cũ his tot,ac tã appositis auxiliis solicitata natura,nihil respõdisset, & cõmodè fuisset prouisũ & cãæ antecedẽti, & ei⁹ principio,iã rursus altera die, ad alterũ peculiare capitis affectum nos contulim⁹. & cũ eãm cõtẽplaremur cõiunctã,eãdẽ à capite statim reuellere ac vacuare variis curauimus modis, tum primò externis cubiti sectis venis , tũ cũ scarificatu in homoplatis affixis cucurbitis,phœnigmis etiã postea in occipite ac sincipite serò appositis, quidquod & igne tãdẽ illud præstitim⁹. Et cũ nullã ex his caperemus vtilitatẽ, assidẽtibus nobiscũ & quatuor aliis, nec infimæ notæ doctorib. vnico omniũ consensu (dũ obseruaremus crassos humores in corpore redundare)pilulas fœtidas, & coccias sibi propinari solerter decreuim⁹,& has in forma potus,cum aliâs superfluum esset tẽtare,ob oris occlusionem, & trãsglutionis difficultatẽ maximã. & cũ istud iuxta cõsilium accidisset , aluo copiosè excrementã illa reddente : nihilominus quinto à partu die, naturam & artẽ morbo vincẽte,animã efflauit.

Quare enixæ huic, eumethodo prouisum aluum subducere,postulãte vrgẽti morbo illã vacuationẽ, etiãsi lochion ,maiori tamẽ ex parte circumcisum, adesset.cũ ne valẽs istud,ob morbi acutiem, auxiliũ illud, vti neq; venę sectionẽ ex supernis partib. factã,remorari.verũ quidẽ & istud audẽtius tẽtãdum, restitis omnino lochiis, cũ ne tunc naturæ impedimẽto essemus.cogit autem aliud vrgẽtiæ necessitas.

Lubet modò conuulsos à Massaria auctores recẽsere, & vnà mentem aperire. Franciscus inprimis Valleriola lib.5. obseruationum, obs.10. rem historia itidẽ lustrat.Erat,inquit,Vxor Arelatensis Pharmacopœi, cui,septimo trãsacto die(fortè àpartu,cũ

primipara filiam fuiſſet enixa) pleuritide acutiſſima correptæ, pharmacū propinaui, & aluum ſubduxi, etiam & lochiis fluentibus. Arbitratur autem ipſe & rectè fluens illud puerperium, auxilia illa magna non dehortari, demonſtrare tantum, ſi forſan morbus, aut venæ ſectionem poſtulet, aut purgationem, vtrunque cautè præſtandum, ac moderatè, ne vtriuſque vacuationis ratione, artis inquā, ac naturæ, vires proſternantur, langueſcant amplius. quia autem dignatione præſtantior, quæ à morbo ſuggeritur indicatio, quàm quæ à puerperio, proinde ad illius ablationem priùs ſolerter conuertimur.

Hiſpanus noſter Ludouicus Mercatus lib. 4. de morb. mul. c. 11. eandem amplectitur doctrinā, multis præmiſſis diuiſionibus. Si vterus inquit, optimè ſe expurget, tunc nec reuocare, nec concitare quidem puerperium licet, verum neque aliis vacuationibus naturam diſtrahere. Sin autem imminutè operetur, tunc potiùs, vel per partem eandem, aut alteram, defectum eius emendantem, qualis purgatio per aluum eſt, & hæmorrhoidas vacuare lubet. hæcque potiſſimum præſtanda, quò magis à ſuo iam fluxu natura deſtiterit, neque rurſus ſpes vlla, ad eandem mox vacuationem moliendam reditura. Quod ſi itidem nihil, aut parum ab vtero profluxerit, æſtimandum, an vacuatus ſanguis, præſcripto naturæ reſpondeat; deinceps an acciſum lochion plures, ac maiores notas præſtet cacochymiæ, quā plenitudinis. ceſſante igitur vteri purgatione, aut parcè reddita, eáque impuri ſanguinis redolente idea, ſimul autem vrgente morbo humorum purgationi innitendum cenſet, iuxta peccantis humoris

humoris ideam. Nec vereri inquit, tunc oportet purgationem, vrgente ipso malo, etiamsi aliquid per vterum instillet, dummodò sanguis non fuerit. Quippe non rarò mori plerasque conspicimus, aut saltem in maximo periculo versari, cum timidiores facti Medici purgare enixas renuunt, sperantes ipsi inconsultò omnimodam lochiorum terminationem. Tutius itaque erit altera non sufficiente, nos catharticis vitiosos humores deponere: nec inconueniens per aliam partem ab vtero naturam reuocare, si ipsa per hanc non sufficiat, & vnà vrgens succrescat affectus. Melius enim, ac tutius est caussam morbificam quam citò deponere, quantum ipsi affectui sufficiat, quàm contenti parca altera à natura tentata vacuatione illud præstans auxilium, in aliud tempus differre, donec aut in totum natura succumbat, aut nullius fuerit vtilitatis, ac commodi. Hoc est Mercati de hac re iudicium.

Hieronymus Mercurialis in Pisan. Lect. in Epid. hist. præcedende humorum præparatione per syrupos, tum & apparentibus coctionis signis, ac vnà transacto decimo quarto sole catharticorum admittit vsum: & fortè copiosius adhuc post septimũ supra vicesimum, infra videlicet vltimum carcerem, & puerperij metam.

Cæterum quamuis Doctores hi, sanè grauissimi, accuratè sentiant intra hos lochiorum fines, etiam & fluentibus ipsis purgandum esse, dummodò vrgeat affectus illud postulans: tamen nec plenè, nec methodicè rem definiunt. Lubet igitur hanc rem lustrare, quantum nobis fas. Ad absolutam itaque huiusce doctrinæ methodum tradendam, libare plurima & decet, & ius est. In primis, an morbus

connexus, purgatione indigens, acutúsne ac vrgens, an lenis ex sua natura potius, firmissimísque vallatus signis, ita vt auxilij dilatatio citra discrimen huic, alteri verò infausta. Mox an morbus iste simpliciter fiens, an iam factus: ille rursus, ab vtero tantum dependens, hic extra vterum principiũ habeat caussæ. Porrò an & statim à partu morbus accesserit, quàm minimum adhuc à lochiorum sarcina leuata enixa, ob temporis breuem intercapedinem, cum ex præscripto naturę longissimũ expotet: an verò longè à priori carcere, ac ferè iam in totum ab onere eodẽ liberata, stillantibus tantum quibusdam ichoribus, à penè cunctis enixis, in vltimo puerperij statu expurgari assuetis. Deinceps temperamentũ enixæ æstimandum, tum corporis habitus, an optimus ipse, an verò cacochymus & prauus, an inter vtrunque voler. Tandem an morbus acutus, aut magnus implicatus lochiis actu iã, an imminens, an futurus: si actu, an in vteri corpus existat, an secus extra.

His probè perpensis, & exactè æstimatis, iã methodũ aduocemus oportet. Vrgente itaq; morbo, haudquaquam actu dependente ab vtero, & pariter purgationẽ postulante, in quolibet puerperij statu ac tempore aluũ emollire conuincimur: quia vrgentia dignatione cunctis præstat indicationibus, vti si caussæ principium extiterit vterus, morbo inducias dãte, tunc ius variis modis puerperiũ cõcitare, mox ad factũ iã affectũ citò conuolare. Sin autem morb. lenis existat, etiam & fluant lochia, tunc & expectare motum naturę lubet, an sufficiens ad omnem recrementorũ molẽ deponendã: an secus: si imminutè operetur, conabimur tunc per illum cõferentẽ locũ

& à natura bene operante iam destinatum omnem sarcinam remittere.ipsa verò nequeũte, etsi arte adiuta,opus absoluere, vrget cathartici deliberatio intra puerperij fines:veluti si absoluta iã fuerit in totũ præscripta naturæ vacuatio, iuxta enixæ temperamentum,habitum corporis,& in reddendis lochiis consuetudinem, si morbus adsit tamẽ purgationem exigẽs,intra illos Hippocraticos carceres libentius adhuc eâdem vtemur.vrgente namque indicãte, reliquis,ẽt discordib. dignatione maiore,de eius indicati materie deliberãda, iubet method⁹:cũ in acutis auxiliũ differre, infaustũ. Sin autẽ vter⁹ idiopathicè infligatur morbo acuto,tunc adstando caussã eandẽ per infernas sectiones tollemus,dummodò sanguis in lochio suam seruet speciem,tunc enim audacter: aliter,nisi vrgente affectu citam reuulsionem, haud quaquã admittenda venæ sectio.Quæ si in hoc casu nihil iuuerit,aut maxima adfuerit corruptela, cum huius caussæ magnitudo auxilium indicet magnũ, adæquatũ verò nullũ præter purgationẽ necessariò &de ipso deliberandũ.hoc prestabimus,non solũ in morbo acuto actu presente,vetũ in imminẽte.Præterea,&cũ morbi hi materiales,ex fluxione oborti, duplici parte fruantur,fiente,&facta:in fiente,lubet potissimũ vtrũq; illud magnũ auxiliũ promiscuę exercere,venę sectionẽ inquã,& purgationẽ: illam in corpore præsertim plethorico, & eusarco, vti & in quo minima adhuc fuerit humorũ corruptela, hãc verò in cacochymo,aut iam cachectico corpore.in parte denique morbi facta, cum hæc iam à nostra natura aliena, neque vi sectionis venæ attractionis cõpos,alteri⁹ poti⁹ pbellè istud pollẽtis locus.Illud forsan voluit innuere Præceptor lib.1.Aph.sen.22.dũ cõcocta ĩquit,medicari.quasi dicat,factũ morbi,seu

quod in parte stabulatum, inutile sanè naturæ, etsi in meliorem statum redactum ab ipsa, dum quod crassum attenuarit, viscidum inciderit (hęc est enim excrementorum coctio) medicari, pharmacis videlicet extra corpus deponere, ius. Quid quod & quãto maior, ac vberior fuerit præsentis, aut instantis morbi caussa, quod inter cætera, tum enixæ temperamentum demonstrat liquidò, tum corporis habitus, consuetudo circa esculenta, tum præsertim status puerperij, & naturæ actio iuxta eiusdem expulsionem, tanto citius ac vberius, siue per venę sectionem, siue per purgationem vacuandum. quod pariter insinuat summus dictator, dum lib. 1. de morb. mul. n. 66. illud toties repetitum scribat, enixas maximum incurrere vitæ periculum, nisi breui, ac citò succurrantur, aut venarum sectione, aut purgatione. quibus verbis innuit haud dubiè, & cacoëtham lochiorum vim, aut vberem copiam, funestium morborum feracem. quare & quanto maior copia, tanto maior efficientis caussæ energia, & quanto maior & efficacior vis, tanto citius, & maiori cum impetu obsistendum illi, breuíque tempore arcenda efficacia.

Tandem rationem Massariæ oppositum comprobantem infirmare lubet. dicemus itaque admittendam primam propositionem, distinguendam assumptionem. si puerperia sumantur simpliciter, citra connexum alicuius vrgentis affectus, cum purgatio illa remoretur, si fluat, ita parens multorum, ac grauium morborum: verùm si connexum æstimemus, & in connexu vrgentiori occurrendum ea methodo, qua suprà dictum, omnino neganda assumptio. quia maior multò

multò impendet noxa ex morbi acuti negligentia, si quam citò ei non occurramus, quàm ex neglectu puerperij. quia ille funestam minatur, ac citissimam quidem perniciem: hoc damnum aliquod sanè, verum & reparabile mox, ac longæuum; aut fortè nullum, cum catharticum etiam & prauam illam materiem eliminet. Quare cõcludamus, licere quidem intra puerperij carceres, adstante actu, vel iam instante morbo, purgationémque postulante, eâdem vti, siue fluat lochion illud cruentum, aut aliâs, siue vllatenus non fluat.

De acutißima epilepsia instante partu, vel intra puerperij carceres contingente.

CAP. XLVIII.

ET appositè, ac solerter à Thucydide non historico, verùm Medico pronuntiatum elogium, *Quando vnica, & hæc ambigua curandi via, neque altera spes salutis, aliquid tunc agentes periclitari necesse, ac aduersus pericula audenter ire.* O sacrum oraculum! o diuinæ Mineruæ proles. Et rem vidit diuinissimus Galenus, & lib. Meth. 10. cap. 10. litteris mandauit, *Quanto itaque satius est aliquid nonnulla fiducia, vel cum periculo facere: quã spe adempta certò perire, tanto profectò satius est potentibus præsidiis pugnare, quàm nihil agere.* Ipso Galeno prius Romanorum splendor Celsus lib. 2. ca. 10. cecinit, *Satius est anceps, quàm nullum experiri remedium.* Hoc theorema omni encomio dignum, quantum, ceu norma altera Lesbia, veritatis in se contineat, tantum, apud temerarios Medicos forsan scandali. hoc enim ipsi

impudenter freti, & plurima patrant mala, cædes, multæ, etiam & funesta scelera. cum amethodi fiant audaces, ad remedia plurima temerè tentanda, procaciter aliquando, mox ambitiosè, non aliò, nisi vt videantur seduli, aliquid semper ægrotanti præstantes, aliquando etiam & vita iam functo. qua calliditate, aut si mauis, versutie auram popularē captant, viri remediorum, apud mulierculas, & ignaram plebem, nanciscuntur nomen: Græcos, quorum ipsi, ne prima quidem salutarunt limina, attrita fronte arguunt, & ceu remediis orbatos respuūt, arcent, Arabes ad cœlum vsque vehunt. Ad Empiricos confugiunt, dedalæa ipsorum festiuè transcribunt auxilia, Pharmacopœos ditant, seipsos maximo encomio prędicant, eorum auxilia tanquā diuinitus reuelata plebeculę cōmendāt, & diuitibus pariter extollunt. Rationales Medicos, ceu pauidos cōtēnūt, eosdē, ceu sine auxiliorū vberiori copia negligūt, odio prosequūtur. O miserāda sors! ô deplorāda calamitas! Prisca enim illa; ac illustris doctrina haudquaquā temerarios informat Medicos, verū cum prouidentia audentes, non petulantes Acesios instruit, verum solertes methodicos, non carnifices, verum sedulos, ac peritos artifices, naturæ humanæ amantes, ac benignos tutores. Porrò illud theorema exactè cum illo summi Dictatoris oraculo consonat lib. 1. Aph. sen. 6. dicente, *Ad extremos morbos extremè exquisitè comparata remedia, optima.* quod, etsi iuxta oraculorum seriem de victus ratione potissimum dicantur (quæ in morbis qualitatem habet remedij) ad omnem tamen auxilij ideam, ad extremos morbos relatam, referenda censemus. quasi insinuet Præceptor, ad extremos morbos, qui in se vitæ

vitæ discrimen includunt, ac funestam penè perniciem, extrema remedia debere comparari, seu potētia cum Galeno præsidia, quæ & potenter valeant, aduersus vehementem, & extremam extremi morbi vim pugnare. verum hæc comparanda non incōsultò, aut temerè, sed rationali via, vt innuit Thucydides, quam Græci ὁδὸν vocant, vnde μέθοδος. Methodo itaque comparanda cuncta, quâ vnica muniti reddemur audentes ad extremos propulsandos morbos, & tutò eosdem arcendos: valētibus inquā, ac potētib. auxiliis, vsu, ac ratione simul, seu methodo exactè inuentis. Satius igitur ęgrotantes, per hāc tutam, ac fidam omnino viam perducere, quam spe salutis ablata, citra præsidia vlla fortunæ ludibrio cōmissos, permittere. nec quia methodus fida, finis certus, cum morborum, ac belli, incertus omnino finis, incertus pariter & euentus.

Cum igitur nobis modò se offerat disputandi occasio, de morbo quodam extremo, instante nixu frequēti, aut in puerperio; de morbo inquam sacro, ob assiduitatem, ac vehementiā paroxysmorum exactè peracuto verba facere, caussam & multam habente, & cacoëthem; cui pariter, & ob vrgentem acutiem, & si luber, extremitatem; potentissimis, & extremis pręsidiis obstare methodus docet optima. proinde aliqua nunc de ipso, haud ingrato animo replicare non grauabimur. Sed cum in ipso morbo salutis spes anceps, & ambigua: satius, imò ius, aliquid cum periculo tentare, prudētiæ clauo nunquā dimisso, quā inconstanti fortunæ infelices mulierculas oblatas, certò quasi opperere. Ordiar dissertationem ab eius descriptione: quam nos, & vsu longo, & obseruatione solerti, sedulò attigimus;

mox absoluam, iuxta consilij nostri rationem, eiusdem affectus curandi methodum tradendo, idque peculiari illo auxilio venę sectionis potissimum; operis institutum.

In vsu nostro Medico, per longam eius temporis intercapedinem, plures, & vtriusque fortunę fœminæ fuêre oblatæ, quibus non solum fœtis, verum iam sub nixu, aut statim pòst, execrandus hic morbus succrescerat. Grauidis porrò, mensibus tantum, in quibus secundum naturam abigitur partus, septimo, nono, decimo, & alteri tantum octauo, illum accidere minutis verubus prænotauimus. quasi istud liquidò insinuet, hauddubiè fœtus commotionem ad partum, principij caussæ habere rationem. nam ingenti illo motu, agitantur insuper humores illi tetri ac funesti, & tanti mali, dum caput, arcem supremam ac sensuum metropolim adoriuntur, fiunt auctores. Huic, cum pro rei grauitate, tenui nostra industria, verum sedula, & optima stabilita methodo, præsidiis, & efficacibus, & extremis obsisteremus, ac sæpè aduocatis, & assidentibus iugiter dexterrimis quibusque doctoribus, frustrata ope, collabente arte, palmam reportante morbo, omnes ferè vitam cum morte commutatunt. & quod magis est, nullam vidimur, ab inuasionis primo instanti, vltra tricesimam excessisse horam, altera dempta quæ sextam supra tricesimam attigit: vti & altera, quæ vndecima à morbi insultu hora, primipara cũ esset, iuuencula, optimi habitus, & eusarci corporis, infausta terram petiit. tanta est, & tam grauis huius morbi acuties, & symptomatum pàriter sæuities, & hostilitas. Et cum effectus necessariò naturam, ac ideam redoleant suarũ caussarum, hi morbi funesti cum

cum sint, ac lethales, necessariò & cacoëtham sequentur caussam. rursus, cum ad magnitudinem morbi, quàm maximè spectet & loci affecti præstantia, similiter cũ in hoc affectu multum lædatur pars corporis princeps, animæ capacis consilij arx, ac metropolis, cunctorúmq; sensuum, ac motus fons, necessariò hostilis, & grauissimus erit morbus atq; fatalis ad interitum. Innuit & hoc idem Galenus lib. 2. Aph. sen. 45. & 47. dum inter morbos caput obsedentes, ceu acutiores, ac vehementiores ipsam cõnumeret epilepsiam, vti & apoplexiam. Et quãuis illa, in sui ratione affectus chronicus, vt insinuat Præceptor lib. 5. Aph. sen. 7. tamen fit acutus, ac ferinus, & ob frequentiam, & acutiem paroxysmorum, & symptomatum pariter vehementiam, ac grauitatem; quæ caussam habent malignam cacochymiam, lochiorum inquam, in caput appulsam; vti, & quam hydropicis superuenire idem dictator scribit, lib. coac. prænot. quæ simul ferina, ac funesta occurrit. vtraque namque, vsu testante, comite ratione in sæuã, ac mortiferã terminatur apoplexiam, ceu totius corporis resolutionem.

Cæterum, quod illa puerperij accisio; epilepsiam gignere valeat, & hãc lethalem, docet eodem libro num. 3. idem dictator summus, his verbis, *Qui statis temporibus sanguinem profundunt, si loco non profuderint, epileptici moriuntur.* Cum igitur mulieres statis periodis, per vteri alueum redundantem sanguinis copiam eliminent, per grauiditatis autem tempus subsistat fluxio, inhibeatur, quid mirum, si vbertas illa praua seruata, affatim ab vteri persuasione, per quandam perniciosam anadromen caput repat, & ibi subsistens funestam germinet epilepsiã?

hanc autem potissimùm, quia, vt retur Hippocrates lib. 1. de Morbis, nu. 11. cerebrum cùm substantiam habeat spongiæ similem, etiam ad instar spongiæ facilè attrahit, faciléque attractum retinet: auget & illud idem eminens cerebri situs, maxima præterea eiusdem cum vtero colligantia, ac communitas hostilis fit ac lethalis à malignitate causæ, quam parat præsertim mora illa maxima, prauus vt plurimùm grauidarum victus, vita deses ac sedentaria, delitiis affluens. quid quod & nunquam incidit per huius sanguinis ad caput anadromen epilepsia hæc, quin eandem illico excipiat apoplexia, vbertatis, ac contumacis materiei vitio: cuius copia mulieres crebrò consternuntur, assiduè ab hostili paroxysmo infliguntur, cõcidunt, pituitã mox difficulter eiiciunt, caput repletur, expultrix labascit, apoplexia prehẽdit, mors necessariò citò aduenit. Nec doctrina hęc Oribasium latet lib. 8. Synops. c. 3. tum Paulum lib. 3. ca. 13. viros inter Græcos clarissimos.

Cum itaque cerebrum hostili illo aduentu prauę ac multæ materiei maximè proritetur, hinc ad huiusmodi infesti hospitis expulsionem natura seuerè accingitur, & mediante illo motu ferino, ac atroci, nõ ipsum solum cerebrum, verũ & vniuersum corpus, ad eiusdem inuitatam hostis expulsionem, vehementer conuellitur, atque ita germinatur in his infensissimum illud, ac lethale symptoma. Natura namque in cunctis arduis ac difficillimis, aduersus cacoetham morborum vim validissimè insurgit, vbi præsertim robur maximum nacta ipsa fuerit, ne victa ac triumphata succumbat. Sed accidit (proh dolor) quod in ipso belli æstu (cuius finis perpetuò anceps) anima hostis feritate, & immani potentia,

per

persæpè fatiscatur natura, ac triumphata iaceat. Lachrimabilem hanc historiã execrandus hic morbus perbellè demonstrat, dum validissimè pugnando natura, funestámq; caussam totis viribus extra corpus propellere contendens, saltem vt per breue aliquod temporis interstitium dulci fruatur pace, belli fine, haudquaquam hanc, paucissimis, immanis hostis cõcessisse, liberè testemur. quod si forsan alicui concessum, à superis potius, vt domino reconsilietur, sacrum Eucharistiæ sacramentum accipiat, benignè largitum. cum deinceps, eius iterum renascente furore, & bellico æstuante insultu, ne amplius quidem vllũ quietis locum, ipsis permittat mulierculis: imo exãrlatis iã earũ viribus, & omnino exolutis, tandẽ ab eisdẽ triũphi palmã seuerè reportat.

Huius morbi typum sic habeto, qualem in plurimis nos diligenter obseruauimus. inprimis, per paroxysmos priores vniuersum fœminarũ corpus validissimo cõuellitur motu, immorigeréque omnes concutiuntur artus, stertunt mox, dẽtib. fremũt, os distorquetur, oculi fiunt torui, & palpebræ insuper assiduo motu cõmouentur, nariũ primæ & frequẽtissimè, & cum strepitu verberãtur: porrò in vltima cuiusque paroxysmi parte spumã ipsæ reddunt, & multam, & crassam, ac viscidam, quibusdam verò cruentã. Et cùm in cunctis, & internorum, ac externorum sensuũ omnimoda accidat priuatio, per totũ paroxysmi tẽpus, aliquibus tamen, etiã extra paròxysmum cæcitas cõtigit, vt ne, etiam apertis oculis quicquã intueantur, aliis & simul facultates principes oblæduntur, humore transposito, & mẽtẽ reptãre, & fiunt deliræ tunc, affecto videlicet cerebro, vt pars similaris: sin autem humor, nõ idẽ numero (cũ

non per μετάπτωσιν, ſed per ἐπιγένεσιν ambo germinentur affectus) in corpus irruat cerebri, vt organica pars, epilepſia potius generatur, reſtāte ſūmo dictatore lib.6.Epidem.ſent. 7. circa finē. Neq; vllatenus aſſētior doctiſſimi Ludouici Dureti interpretationi, quam refert diuinis illis commentariis in Hippocratis Coacas prænot. lib. 2.ca.24.nu.1.quo loco inconſultò (pace eius viri dixerim) melancholiā tātum eſſe mentis ægritudinem, vti epilepſiam cerebri corporis retur: quaſi melancholia paſſio pariter corporis non ſit, intēperies videlicet frigida & ſicca cerebri, fortè & cum aliqua caligine, ſeu ſplendoris amiſſione animaliū ſpirituum, corrumpentē natiuā eorum, & ſecundū naturā diaphœnitatem, vt præter Gal.lib.2.de ſympt.cauſſis ca. 7. ſeriò innuit Hippoc lib.de morb. virginū.num. 2. ad hūc igitur morbū in intēperie, cogitationis cōſequitur oberratio, & vnà ſpecierum in phantaſia deprauatio. vnde conuertendo ſe intellectu ad idolū, quod in ipſa reſpicit phantaſia, ex qua elicit ſpecies intelligibiles (pars altera ipſius cogitatiuæ, potentiæ ſanè organicæ) non ſecus, ac eadem phantaſia ſuo munere itidē deprauatè fungitur intellectus, deprauato videlicet, ac inordinato exiſtente in phātaſia idolo. Hæc abūdè peculiari de hac re conſcripto à nobis libro examinantur: modò hæc ſufficiant, iuxta conſilij noſtri rationem.

Alicui igitur ex his laborantibus hoc morbo, inter vtrumq; paroxyſmum, aliqua temporis cōceditur intercapedo, etſi breuis, in qua mente illa conſtat. Percurrente autem amplius ipſo affectu, & cōcitatiores fiunt paroxyſmi, ac frequētius multò repetūt, à quorum ſimul grauitate, ac feritate, & ægrotantium

tantium vires exoluuntur, & exhausto iam robore conuulsionis cessat motus: mox sensu, ac motu omni priuatæ, apoplecticæ supremum conficiunt diē. Inter vehementissimos verò illos concussionis motus, cum iam iam animam agant, quibusdam partum abigi accidit: aliis cæsione, post illarum obitū extrahitur. quos omnes vtriusque sexus fœtus, à laboribus illis funestis fessos, statim, siue arte, siue natura expulsos, vnà cum matre ferè oppetere obseruauimus: quorum alterum tātum ad nonum vsque solem vitam protraxisse testamur.

Hanc παρέκβασιν, quia & raram, & arduam in se continet doctrinam, libuit modò in hac nostra muliebri disputatione texere, nec inconsultò, cum in actuosa Medicinæ parte maximam haud dubiè pariat vtilitatem. Verum, vt in hac graui historia colophonem addamus hoc vnum tandem aduertendum, ad hunc producendum hostilem affectum nō minimam habere vim & aëris constitutionem, & cœli statum. hic namque testante Hippocrate lib. de sacro morbo, nu. 13. tum lib. 3. Aph. sen. 16. ab humida potissimum exoritur aëris constitutione: vnde flante austro assiduisque existentibus, ac vberioribus imbribus epilepsia, nec non & apoplexia, vt plurimum accidunt. Nec mirum sanè, cum hæc aëris constitutio, nō solum corpus malè disponat, laxet, plurimis iugiter excrementis repleat humidis, ac pituitosis, verùm ceu externum principium abditam, ac internam morborum caussam efficientē suscitat, commouet. Alterat etenim semper hæc externa aëris caussa, lege quadā ineuitabili, ac necessariò quidem corpora nostra. cui non sentientia solum corpora, verum & cuncta viuentia subiiciun-

tur. Sed iā vt curationē accuratè prosequamur, eius naturā prius describere iubet cum Gal. li. 1. meth. c. 5.

De acutißima epilepsiæ natura, & an sanabilis.

CAP. XLVIII.

INdicatio (quæ omnem respuit experiētiam, ceu princeps methodi organum) & ex ipsa rei natura, Galenō scribente lib. 3. meth. c. 1. exoritur quā primū, & rursus quid agendum, inuenit apposité: porrò methodus ex eisdē indicationibus, ex natura rei petitis docet vtique inuenire, quid singuli morbi faciendum præscribant. Quare ad artificem illud prorsus spectat, quod inuenit methodus per suas indicationes, seriò intelligere an sufficiat ad finis consequutionem, an scilicet sperandum, eò quò tēdimus attingere, seu quod prima insinuat indicatio, an secus? Sed cum hæc cognitio, iuxta eumethodū, vnica tātum fruatur via, ratione videlicet, qua sola ipsa paratur, & ab ipsa vocatur rationalis Medicus, hæc rursus ex ipsius rei natura apposité cōparabitur, vti natura ex cuiusque affectæ particulæ substātia, actione, vsu, ac situ. illa morbi naturam, eius cām, ac symptomata amplectitur, sicuti hæc patiētis particulæ naturam simplicem, aut cōpositā. Ab his igitur accuratè procedendo, & quid sanari, quidve nō seriò prouidebit Medicus: tū in quib. sal. spectatur, ex eisdē, de remediis inueniendis solerter deliberabit.

Si in nostra hypothesi illa cuncta connectamur, cum ferè desperata sit salus; quia huius morbi tāta atrocitas; vt nulla vis maior possit naturæ inferri, quam quæ ab hoc hostili morbo. quod si omnes cōuulsionum ideæ, per iniustam ac inuoluntariā obortæ contractionem, tyrannæ, crudeles, funestæ, quid epilepsia cunctorum quasi regina? symptomata igi-

ta igitur illa ferocia, immania, & sua natura, & frequentia, citæ mortis proculdubiò sunt argumenta, quid quod & caussę, cum naturę intolerabilem inferant noxam. inconsultò igitur ad eius nos curādi methodum accedemus, cum sit testudo vincere aquilam. Cæterum etsi ferè impossibile, nō simpliciter, sed vt plurimum: cum aliquam prętet spē expectiamur ab huiusmodi tyrannide liberatam, quibusdam adhibitis, ex amplissimo artis promptuario elicitis methodicè auxiliis. Rursus nec fas, inhumanum saltem, ægrotantes liberè, omni artis fauore destitutos, orci faucibus committere: maximūque sanè artis dedecus. Proinde modò nos nō tædet methodum describere; qua huius funesti morbi (prognostico semper præmisso) fortissimis quibusque præsidiis curationem aggrediamur. Insequemur igitur nos solers illud Galeni consilium li. 10. meth. c. 10. *Tutius multò esse aliquid nos nonnulla fiducia facere, quàm omni spe ablata ægrotantem certò perire*: tū & alterum summi dictatoris li. 1. Aph. sen. 6. *Ad extremos morbos extrema exquisitè cōparata remedia optima*. In spem itaque contra spēm operabimur: tum aduersus extremum morbum, extremis eundē auxiliis prosequemur. Multa enim persæpè inopinatè & infricta spe Medici, læta cōtingunt, & fausta appellunt ad portū. Sed rē ordiamur, exposita prius morbi natura, difficilis sanè, & arguta disputatio.

Epilepsia, conuulsionis quædā species, symptoma est in motu deprauato; id palā testāte Galeno lib. de diff. sympt. c. 3. Est itaq. epilepsia inuolūtaria totius corporis concussio, cū sensuum, ac mentis lęsione, quā edit cerebri proritati cōtractio, huic mox assequēti spinalis medulla, inde & neruis omnib. motui,

ac sensui præfectis. καταχρηστικῶς hæc appellatur cõuulsio, in quantum videlicet veræ conuulsioni fieri assimilatur motus ille conuulsiuus. lõgè tamen discrepantur, quia in conuulsione illæsæ remanent facultates principes, & inest vera retractio neruorum ad suam originem: in epilepsia vtrunque abest, quid quod nec est affectus neruorum conuulsificam intra se habentium caussam, repletionem, aut inanitionem, verum eorum principij, cerebri inquã. quare propriè eius motus, potius concussiuus, vt nuper citato lib. de sympt. diff. c. 3. innuit Galenus, opus sanè solius facultatis: quamuis exprefsè istud nõ scribat, imò lib. 2. de sympt. caus. c. 3. conuulsionẽ solius morbi opus struat. Sed tamen cum sternutamentũ, & singultum inter opera solius facultatis cõnumeret, ad quorum naturam quãmaximè epilepsia accidit, cum omnes cõueniant in illo motu deprauato cõcussiuo, hinc arbitrandum, & eandem pariter opus tantum solius facultatis. Verum dubium cuius facultatis opus, animalísne, an naturalis? animalis nequit, nam epilepsia passio cerebri sensu, ac motu animali carentis: hæc nãque, potentia tãtum cõtinet, & actu impartitur reliquis, relinquitur igitur quod naturalis sit facultatis, expultricis videlicet. nã cerebro, vti & reliquis partib. principib. vis maxima à natura insita, noxia pellendi. concutitur itaq; cerebrum valdè, propter partis vsum præstantem, ad rei illud proritantis exclusionem, citra sensum rei molestæ, sed à sola insita naturali vi, natiuáque auersione rei illius molestæ. cæterum propter maximam coniugationem, quã cum neruis habet, ac cunctis partib: sentientibus, ceu omnium illarũ origo, statim, ac quã citissimè omnes in eius adiutorium

rium accinguntur,& vnà cōcutiuntur, vt rem molestam valeant simul à cerebro repellere. neque ad hunc motum, cū naturalis ille prior sit, requiritur obiecti cognitio, sufficit autē ad alterum subsequutum animalem, percipere partes reliquas, instinctu quodam, aut sympathicè illorum principium infligi, vt ei totis viribus, totóque conatu illicò suffragentur. Quare, cum hic motus, non solius cerebri, verum & manifestius adhuc & totius corporis, teste Galeno li.3.de loc. affect.c.5.& 7. etsi non cōtinuus, vt in vera cōuulsione, sed per sua repetens interualla: hinc inter symptomata facultatis animalis à Galeno recēsetur, tum li.de diff. sympt.c.3.tū & li.2. de eorumdem caussis. c.1. quid quod & quia pars quæ afficitur primò cerebrum est, arx facultatis animalis, obtinēs omne imperiū, etiā & mot⁹ ad rei noxię expunctionē, meritò & ad eandē animalē facultatē reductiuè spectat, etsi primò ad expultricē naturalē.

Explorandum mox hoc symptoma, quē morbum sequatur; res quidē ardua, & à variis doctoribus variè distracta. Si rem attentè scrutemur, & cerebrum in hoc affectu duplici ratione affici obseruabimus, & vt similaris pars, & vt organica: contrahit enim nuper ab aduentu caussæ morbi, siue humor sit, siue vapor aliquam intemperiem, vt videre est apud Galenū, & li.6.Epid.com. 1.sen.& li.4.de loc. affect. 5. ca. 2. dum dicat, *in sopore, & morbo comitiali ventres magis, cerebri corpus minus affici.* vtramq; igitur his locis affectionem admittit, intemperiem, dum inquit, *corpus cerebri minus*: obstructionem verò, seu affectum in cauitate, dum; *ventres magis.* Nullus etenim sanæ mentis hæsitabit per corpus ibi cerebri non intellexisse eius substantiam, vt pars similaris,

vti per ventres idem cerebrum, vt organicum est, sua formatione constans, quæ figuram, cauitatem, & superficiem amplectitur. Cum igitur ex his duobus affectibus longè præcellat, qui in cauitate, vt dilucidè citatis locis Galenus insinuat, tum ex subita eiusdem affectus generatione constat, ac breui solutione, cum ista nequisset maxima intemperies præstare, ex Galeno lib.2. de caussis sympt. ca.7. proinde affirmandum reor, hoc symptoma morbum in cauitate haud dubiè potissimum insequi. quasi in cauitate quidpiam contineatur præter naturam, sua quantitate, aut qualitate noxium, facultatem expultricem proritans ad eius celerem, ac concitatam expulsionem. Quantitas illa in idiopathica, obstructionem gignere innuit Galenus, citato lib.3. de loc. affect. ca.5. quæ obstructio, in quolibet cerebri ventriculo accidere potest, si Galeno præstruenda fides lib.4. de loc. affect. ca.2. quamuis lib.3. eiusdem operis ca.5. medium, & postremum tantum admittat, ceu frequētius credere. Neq; valet ratio priuationis descensus spirituum animalium, quem nequit anteriorum obstructio præstare, cum affectus hic in absoluta obstructione non consistat, verum in retentione substantiæ alicuius noxiæ, vt plurimis locis Galenus declarat; lib.2. de causs. sympt. ca. 7. dum dicat, *Epilepsiam accidere ob pituitæ in ventriculis cerebri aceruatæ multitudinem*, rursus & lib.3. de loc. affect. *Igitur*, ait, *vt crassus pituitæ succus, ita hic quoque comitialem morbum solet efficere, ubi in meatibus ventriculorum cerebri retinetur*. Nullibi autem ex his obstructionis vocabulo vsus Galenus, imò innuit morbum tantum esse in cauitate, ex aceruata, aut retenta multitudine humoris, haudquaquam necessi-

necessariò omni ex parte obstruente, verum proritante expultricem facultatem, ad eius repulsionem. Porrò, quod non sit obstructio, in totum descensũ facultatis animalis impediens, ex illo constat vniuerso, ac vehementi concussiuo motu, cum recepta potius vi animali ab ipso cerebro, omnes corporis partes immorigerè quatiantur: quo motu omnino priuantur, ob obstructionem maximam, apoplectici omnes. Internorum autem sensuum, ac externorum illam abolitionem haudquaquam obstructio parit, verum corporis cerebri contractio, ac spirituum animalium vehemens τάραξις, ob quam ne munus suum præstare illi queunt: tũ quia à pressura illa maxima, sui quasi oblita natura, tota posita in rei molestæ, ac noxiæ repulsione. Apparet hoc idem in animi vehemētibus pathematis: quanto igitur magis, in hoc execrando cerebri affectu, facultatum animalium sedis? Adhuc & dilucidius lubet ostendere, & ex sympathica epilepsia, in qua, vt fatentur omnes, ventriculorum cerebri obstructio nulla, ne minima quidem, cum auram habeat caussam, & tamen in hac nequicquam ægrotantes cogitant, recordantur, aut imaginātur, néve externis sensibus fruuntur. liquet igitur palàm in vtraq; specie vnicā ac cōmunē esse huius effectus caussam: nequit obstructio cum absit euidenter in sympathica. Quare necessariò obstructio in hoc affectu nō requiritur, & per consequēs hāc, huius symptomatis non esse morbũ, ceu eius caussā, quā primò illud sequatur: neq; priuationis itidē sensuum caussam, arbitrandam. Diximus hoc symptoma non habere caussam primò obstructionem, quia hæc, in sui ratione, vt obstructio, nequit vllatenus motum illum

conuulſiuum germinare,cum tantum valeat alicuius ſubſtantiæ,aut facultatis diſtributionem lędere, ac impedire,res quidem longè diſſita ab altero illo ſymptomate motus conuulſiui:ſiue illa obſtructio perfecta,vel imperfecta ſit. Imperfecta autem hoc epilepticũ ſymptoma gignit mediante altero ſymptomate (in idiopathico loquimur) proritatione videlicet, à qualitate, vel quantitate materiei obſtruentis excitata. quæ cauſſa communis quidem cunctis huius morbi differentiis: cum in cunctis hoc ſymptoma proximè conciretur ab irritante aliqua cauſſa, ſiue humor ipſa, ſiue vapor, ſiue nuda aliqua qualitas, vt in morſis à quopiam venenato animali accidit. Quamobrem obſtructio, non in quantum obſtruit,verum in quantum res obſtruẽs adnexam habet quantitatem vel qualitatem proritantem proxima,& immediata huius ſymptomatis dicetur cauſſa.Sed cum res obſtruens,per inhærentia accidentia immediatè, nullo alterius morbi interuentu illud producat ſymptoma, dicendum potius hoc ſymptoma inſequi morbum in via, aut fortè morbum in numero addito; quod probabilius,quaſi ſubſtantia illa, quatenus ſupra numerum addita,naturæ ſit moleſta,& vnà morbus,primò ac per ſe motus conuulſiui parens. Neque iſtud à Galeni doctrina recedere autumandum, cum eandem rem duplicem pariter hunc habere reſpectum & in cauitate,ac numero palam ſcribat,lib.præſertim de different. morb. ca.7.polypi exemplo. hic enim affectus in naribus enaſcitur, qui ſimpliciter morbus eſt in numero addito: verum quatenus hic affectus ita creſcit, vt iugiter obſtruẽdo inſpirationem lædat, iam dicetur tunc morbus in cauitate, & ille
priot

prior huius alterius sit caussa. A simili igitur humores in cauitatibus cerebri aceruati, facultatem proritantes expultricem, simpliciter constituent morbum in numero addito, & primò hic numerus additus illud symptoma germinat, facultatem sua præsentia proritando. sin autem hic humor adeò creuerit, vt perfectá pariat obstructionem, iam tunc alterius morbi, obstructionis videlicet caussá dicetur potius: vti hic morbus, iam alterius symptomatis aliquando, scilicet apoplexię. vt in aliquibus videre est, in quibus, repletis cerebri ventriculis, & absolutè obstructis, epilepsiam in apoplexiã terminari conspicimus. Ex dictis itaque sufficienter innotescit morbi idea, & eius caussa; cum omnis humor sua quantitate, aut qualitate cerebrum proritare valens, caussa huius morbi statuendus sit, idque siue obstruat, siue non. vnde & biliosum planè admittimus. verum quidni, si aura sola pręstare id valeat, tum qualitas nuda in ictu animalium venenatorum? dicent, hunc sympathicum. fatemur. verũ de bilioso humore in cerebro aceruato, stimulante sua qualitate cerebri expultricem vim, & germinante pariter intemperiem in ipso cerebro, haudquaquam hoc sentiendum, cum idiopaticum progerminet, ac veram epilepsiam inducat. Sed hæc amabò perpendant Medicinæ manes: & si rectè cẽserimus æquo animo accipiant. sin minus nobis meliora impertiantur, vt eis gratificemur.

Dum hæc scriberemus, accessit ad nostras manus perdocti viri Petri Garcia Carrero opus dilucidũ in libros Galeni de loc. affect. in quo, de his abundè disputat, sed parum, ob caliginem opinionum eiusdem assentimur ipsi. Cæterum præ instituti nostri

angustia, cum alibi nos aduocet huius affectus curandi methodus, de his haudquaquam lubet plurrima replicare. quid quod nec Critici munere fungimur modò.

De curandi methodo per venæ sectionem sacrum morbum, instante, vel adstante partu.

Cap. L.

Aggredimur huius execrandi morbi curationē, tanquam sanabilem; etsi desperata in ipso ferè salus. Quare etiam in eodem indicationum seruandus ordo, & aduocanda iugiter methodus. hæc autē postulat in morbis præsentem habētibus caussā, ab ipsa inchoandam curationem. nequit enim morbi factum tolli, afferente Galeno lib. 10. meth. c. 1. quin prius præcaueatur fiens. quod si principium habeat notum, & actu existens in corpore, ne tolli exactè quit, quin prius itidem ei occurramus. proinde, & in hoc funesto morbo, iuxta nostram hypothesim, cum omnia ista concurrant, symptoma quamprimum vrgentissimum, motus videlicet, conuulsiuus, eius caussa, seu morbus, obstructio, si lubet, vel numerus additus, in cerebri ventriculis aceruatus, eius vim irritans expultricem: mox huius morbi caussa efficiens, aut humor quispiam pituitosus, aut melācholicus, aut fortè biliosus, horum alter vel segregatus, vel cum sanguinis massa connexus. & tādem adest huius caussæ principium, vterus videlicet, qui per quandam metastasim, grauantes illos, humores in cerebrum depellit. Huic itaque principio quàm primum, si Hippocrati, ac methodo struenda fides, occur-

occurrendum. docet Hippocrates elegãter illa Stymargi famulæ historia lib. 2. Epid. hoc itaque medio præcauemus ne pars mittens mittat amplius, & quod fit etiam amplius labascat. Licet igitur istud præstare in enixis, nihil, aut quàm minimum reddentibus lochia, aut præter naturæ præscriptum, in quibus ius quàm citò vberrimam ex infernis partibus inducere vacuationem. imminuta enim materie, pars mittens ab opere cessabit. quod ad absolutam reuulsionem maximè spectat. verum in grauidis, cũ non innotescat certò pars mittens, & humoris sarcina tunc per totum coaceruetur corpus, etsi multò magis per vasa vtero vicina, nos ad curatiuã reuulsionem conuertemur, quam (vrgente ex hypothesi morbo) alternatim ex vtraque præstabimus cephalica, vt hoc medio non solum impetus humorum ad caput irruentium appositè reuellatur, verũ & quod iam in eo contentum fuerit, & ferè iam morbi coniuncta caussa vnà vacuetur.

Delibęrabimus autem de hoc magno auxilio, in hoc extremo morbo, ex natura præsertim morbi caussæ, quam supponimus humorem esse, in quo adhuc sanguis suam seruet ideam: rursus, & quia citissimum, ac tutissimum auxilium. Sin autem cacochymus valdè extiterit, qui morbi caussa, & maximè pariter à natura sanguinis recedens, cum alterum adsit auxilium magnum, & morbo huic, ac eius caussæ adæquatum, purgatio videlicet, de ipsa tunc appositè ac tutò deliberabimus. quid quod etiam in hoc extremo morbo, vti & in aliis magnis, cacochymo insuper existente humore sæpè sæpius venas secare multò præstat, quàm aluum emollire, quia & citius multò reuellit, ac tutius; & sarcinã

nihil minus deponit: nec fortunæ effectus committitur.

Porrò vtriusque auxilij peculiaris occasio, seu opportunum tempus dialemma est, omnino iam à particulari paroxysmo silens. Facta itaque in enixis distantissima illa reuulsione, quæ proximè respicit caussæ principium, ratio docet sedulò, ac quamprimum conuertamur ad alteram exactam curatiuam reuulsionem, partem affectam protinus per coniugia venarum respectantem. idque, etsi lochia fluant ex præscripto naturę, instigante nos morbi funesti vrgentia. Neque recedimus vllatenus à perenni doctrinæ Galeni splendore. hic enim, vt videre est lib. 10. meth. cap. 6. contrariis existentibus indicationibus, non solum altero neglecto, verum & cum ipsius incommodo, vrgentiori morbo occurrit. hęc sunt ex Galeni sacrariis oblata verba, *Ego talium quoque non paucis dedi* (frigidam scilicet aquam:) *tutius esse ratus phlegmonas in præsens augere, quam sincerè hominem hecticam febrem incurrere, &c.* Rursus & infra eôdem libro ca. 10. idem testatur, dicēs, *Si igitur insanabilis solidarum partium siccitas est, tum expeditissima in eam per hecticas febres via patet, melius est hominem in frigidam intemperiem transferre, ac cui curationem adhibeamus habere. Quippè qui id fecerit, is postea noxam oppugnauerit, &c.* O magnum viri magni artificium! Cum enim Medico sit primus, ac præcipuus scopus, hominem vita comite seruare, dein si aliquis lapsus, protinus emendare, ne infœlici vita fruatur, & tandem cunctis illis ablatis, cum eundem incolumem omni ex parte seruare præsumat, proinde eâdem assensione tenetur quamprimum hominis vitam tueri, idque omni

omni solertia,ac cura, etiam & cum aliqua noxa, si aliter præstare nequeat artifex, dummodò hominem à Cerberi faucibus seriò abripiat, & Medici dominum inexorabili Atropo non transferatur. Ad hoc itaque munus exequendum duplici indiget Artifex instrumento,dignotione,ac prænotione.illâ, omni ex parte morbi præsentis ideam rimamur: alterâ,quod futurum,præuidemus.Et vt à nostra hypothesi non recedamus, cùm morbi naturâ,ac constitutione æstimata,epilepsiam præsentem dignoscamus funestam, ac lethalem vt plurimum: prænoscamúsque rursus puerperij accisionem, quamuis noxam aliquam importet ipsa, haudquaquam interitum, quem, certò quasi illius morbi natura comminatur: hinc cogimur, etiam ex vi methodi, quolibet neglecto incommodo, ad epilepsiæ curationem seriò accingamur. mox stabilita iam ægrotantis vita, destructo videlicet illius vindice, noxia si aliqua adfuerint,commodè nos tunc emendabimus illa.

Tandem in hac curatiua methodo, & illud obseruandum; si caussæ principio innotescente, vtero videlicet, quod accisio lochiorum subita declarat quammaximè, methodus suadeat infernas secandas esse venas, tunc maturo consilio id præstandum. quia sectio hæc locum habet tantum, quamminimas adhuc partes factas habente affectu,imò in totum ferè fiente. perseuerante itaque amplius affectu, statim animum reuocemus oportet,quod nulla, aut quàm minima interiecta temporis morula,ad reuellendum ex affecta parte, iuxta postulantis vrgentiam, & virium consensum, reducamur: non secando solum cubiti externas,

verum & omoplatis apponamus cucurbitas, easdem scarificari imperemus ac profundè, vt simul & reuellere, & deriuare, & vacuare mens sit. istúdque fas arbitramur non in enixis tantum, sed in vtero gerentibus. & vtrisque itidem fas, propter funestam morbi vim, & catharticis, nec leuibus vtrumque munus præstare, & fluentem cacochymiam compescere, & fluxam vnà vacuare. Et cum extremis morbis, extrema pariter competant auxilia, præter illa opportunissima, quæ particularia cuncta præcedant ius, non infimum habent locum phœnigmata, siue actu illa, siue potentia operentur: quamuis quæ actu, igne videlicet parantur efficaciora censenda. quibus, maxima energia, omné ferè morbi caussa ex capite deriuabimus, tum sopitas, ac ferè abolitas animales excitabimus facultates, vt potentius multò aduersus morbi caussam insurgant. huius auxilij idoneum eligemus locum, si eiusdem obseruauerimus scopum, & partis affectæ iugiter situm: hincque hauddubiè occiput statuemus, aut fortè & sinciput. Omitto nunc quæ ad apotherapiam spectant, ligaturas inquam, & frictiones totius corporis, partium præsertim infernarum, quas decet asperas, ac multas, errhina, apophlegmatismata, sternutatoria, fœtida suffumigia naribus, & alia, quæ nec parui sunt momenti, verum à nostro scopo aliena, methodum deliberandi de venę sectione tradentes.

De

De immodico puerperio per venæ sectionem sanando.

CAP. LI.

NAtura, summi boni germen, medium, ceu quippiam optimum exoptat semper: extremum, ac immodicum & respuit, & expungit hinc seria illa exurgit vox Præceptoris lib. 2. Aph. sen. 51. *omne siquidem nimium naturæ inimicum*. Neque huius rei difficilis ratio. quia, vti vnaquæque res suo simili gaudet, seruatur, ita eius opposita, ceu dissimili tristatur, corruit. Dúmque natura, bene se habens, testante Galeno lib. 1. de tuend. valet. cap. 1. in quadã consistat symmetria, quidquid hanc seruare valet moderatum, & ceu familiare amicissimè amplectitur, odit omne immoderatum, infaustam patiens ametriam. O quàm omnia modica optima! Quare cùm omnes repletiones extremæ, vti eiusdem farinæ vacuationes, tanquam valentes omnino exterminare, atque dissoluere naturæ symmetriam, & odio ipsi erunt, & ceu periculosæ optimè à summo dictatore æstimantur lib. 1. Aphoris. sen. 3. Inter reliquas adhuc periculosior, quæ sanguinem fundit, eliminat, dulce quidem hominis vitæ nectar. Vnde hæc sola, inter cæteras à Galeno doctissimo lib. de sympt. diff. c. 6. toto genere prętet naturã, altera sola dẽpta, quę per vterũ fit, quæ toto genere potius secũdũ naturam, quia sola ex præscripto naturæ. omne igitur immoderatum excludit ipsa natura. Sed si rẽ exactè cõtẽplemur, etiã & in hac, quæ per vterũ, plurima simul accidunt præter naturã, eôdẽ clarissimo Gal.

prà itidem tradidemus hoc eodem libro, ex conferentia; & tollerantia petitum. Quotiescunque etenim enixa puerperium difficilè ferat, insequuta lypothymia, virum ac roboris exolutione, anxietudine, caloris natiui depaupertate: præterea nec ipsa à morbo alleuetur, imò potius ingrauescat, sæuiãt symptomata, exoriantùrque noui quidam alij morbi, quos Senex optimus lib.1.de morb. mul. nu. 67. refert, ex immodica fluxione natos: tunc stabilitum erit sanè puerperium vltra medium percurrere, & ceu immodicum opportunè æstimandum.

His ita constitutis, iam ad pensum curationis accedamus. Symptoma hoc, aut vrgens gliscit, (quod barbarè immodicissimum appellat Mercatus lib. 4. de mul.morb. c.9.) aut positiuè immodicũ est, nec vrgens. Priori, cum ob extremam, & immodicam vacuationem vires supra modum lædantur, & vita enixæ pariter in maximum perducatur discrimen, sedulò occurrendum, solertíque diligentia, variis artis auxiliis, valentibus quidem citò illum compescere, arcere: reuellentibus quamprimum iam & repellentibus, tum & iis quæ valeant singillatim caussis occurrere, & humores incrassare, siue medicamenta illa sint, siue alimenta: tum tãdem & auxiliis aliis, quæ sufficiant ad oris vasorum occlusionẽ. verum cum reuulsoria magna, de quib. nunc nostrum est consilium agere, quo potissimum sint, venæ sectio, & purgatio, & illud longè antecellat, ceu citius, tutius, atque commodius auxilium: proinde & de ipso deliberandum, asidemre iugiter & altero scopo roboris virium. quod si posthac lypothymia subsequatur, non ob immodicam vacua-

tionem, cum copiosam tantum postulet morbus: verum aut quia auxilium illud sæpè mulieres reformidant, aut quia eius ratione mordaces aliqui humores ad ventriculum confluunt, & eius orificiū vellicant, pro gratia potius habenda. nam huius lypothymiæ benificio perbellè, ac affatim omnis cōpescitur hæmorrhagia, recurrente sanguine ad vitæ arcem, ibíque mox stabulato. cauendum tamen seriò, ne ob immodicam illa accidat vacuationem, exhaustis iam per essentiam viribus. cum per hanc immodicam in maximo enixæ, ac irreparabili sanè perducantur vitæ discrimine: multúmque rursus cauenda, si actu aliqua in interno aliquo viscere extiterit inflammatio. Cæterum cum in hoc affectu solus adsit reuulsionis scopus (symptomata enim inesse & conseruari à morbo dependent, & consequenter eorum esse in fieri tantum consistit) pars affecta rursus cum peculiaris sit in qua morbus ipse existit, & illius symptomatis caussa, necessariò & leges seruandæ veræ, & exactæ reuulsionis. quod videlicet ex coniuge vena directò fiat, cum distantia, & oppositione, respectu loci passi, in quo fluoris cā residet, siue anastomosis, siue ruptio, siue erosio sit: haudquaquam innotescēte vacuationis origine, vt vocat Galenus lib.1.ad Glauc.c.14. seu caussæ principio, vt Hipp.li.2.Epid. Tunc enim Galenus, citato nuper loco, tum alibi, prosiliente sanguine ex dextro nare, supra hepar cucurbitam apponendam cōsulit, sin ex sinistro supra sinistrum hypochondriū, vti erumpente per vterum sub mammis, cum quib. maxima est cōmunitas. hæc itaque reuulsio & absoluta, & accurata, cum locum mandanté respectet, seruet itidem naturæ, ac vasorum rectitudinem, distan-

tiam insuper, cũ sua oppositione. Sed hæc reuulsio ab origine, in nostra hypothesi, ne locum quidẽ habet, cum nulla adsit pars originea, cui fluxio tribuatur, tum & nobis occultatur vteri pars, si forsan est, prętér naturam reserata, per quam sanguis prosiliit. vnde & reliquas conditiones, ac iura nos seruabimus, rectitudinis vasorum cum parte affecta, distãtiã, & oppositionẽ. quę omnia sectio venæ internæ vtriusque cubiti adimplet appositè. quod haudquaquã pręstitisset, si præter reuulsionẽ, vacuationis insuper adesset scopus: qualis vterque requiritur in veteri phlegmone, & proinde hæc interdicenda, exercenda, quæ in cruribus, vt eleganter suprà suo loco cum Galeno demõstrauimus. Hãc methodũ nihilominus confirmare videtur dictator summus li. 5. Aph. sen. 50. cũ in hoc immodico muliebriũ fluxu quam maximam cucurbitã sub mammis affigi iubet. Hęc enim reuulsio fluxum illum cõpescit, & omnes leges verę reuulsionis adimplet, ac seruat, vti cubitorum internæ venę sectio. in primis nãque vasorum adest coniugium, vt liquidò Galenus fatetur in eius sententiæ com. distantia mox cũ quadam proportione, & tandem oppositio sursum deorsum, cũ mãmæ supra vmbilicum hominis cẽtrum, vterus verò infrà sit fabricatus. Appositè igitur, & venas cubitorum internas, in hoc fluxu immodicò secabimus: quo non sufficiente auxilio, etsi inter reliqua ad reuulsionem præstantius, ad alia seriò conuolabimus: quorum suprà perfunctoriè fuit mentio à nobis facta. Inter alia nõ infimũ locũ tenet Persicũ Philoniũ, nõ solũ quia narcoticũ, sed quia plurima in se cõtinet adstringẽtia, quibus sistit fluxum, humores incrassat, motũ retardat, ora venarũ & cõprimit, &

obturat. Aliud auxilium etiam à Galeno laudatissimum li.5.meth.c.5.describitur, succus videlicet plãtaginis per catheter in vuluam iniectus. Sed de his, ceu à nostro scopo alienis satis.

Præterea, si hoc immodicum puerperium nõ vrgeat, tunc non solum ad morbum eius caussam cõuertemur, verum ad eiusdem morbi distinctas, & peculiares efficientes caussas: quib. sublatis, & symptoma tolli necesse. ob oculos itaque nobis quãprimum illos tres proponemus affectus, tum illorum caussas, vt cuique sua debita oppositione satisfaciamus. Si igitur fluxio à morbo instrumentario, ob aliquod vitium ex tribus, quæ à Galeno connumerãtur lib.3.de caus. sympt. c.2. suæ caussæ peculiari illicò occurrem⁹, deinceps morbo caussa erit vel qualitas, vel quantitas contentæ substantiæ, relinquo modò procatharticas. priorem illam corrigemus qualitatem, emendantibus, quæ inquam attemperare valeant, & quę insuper cacochymiam vacuare: alteram rursus tollendo plenitudinem, quod, virib. vnà consentientibus, nullo altero adæquatiori auxilio, quàm venæ sectione præstabimus. quare de hac seriò decernẽdum. Porrò & præuisa caussa, crebrò ad sanandum morbum accedemus: cuius curãdi methodus exactè à Galeno traditur lib. 5.meth.c. 3. In vniuersum itaque cum morbus sit apertio, occlusionem hæc indicabit. & cum triplex sit illius differentia, cuique & sua quæque debetur curatio, anastomosi, ad quam diapędesim reducimus, obturatio per adstringentia: ruptioni, per glutinantia: vti erosioni per sarcotica, tum alimenta euchyma. Vtrique tamen illi differentiæ venas scindere ius, nõ vt reuellamus tantum sanguinis impetu, quod primò respicere

respicere symptoma est, verum vt morbi caussam simul emẽdemus. nam si hæc à iusta recesserit quãtitate, eo auxilio in mediũ reducetur: sin verò à qualitate debita, etiam (quamuis per accidens) eandem emendabit: minori enim reddita materie, reliquum natura, & melius vincet, ac superabit.

Deinde, & vsus huius auxilij in vtraque illa differentia (etsi præsidium hoc vnum & idem intendat scopum) varius, ac diuersus. cum in vrgenti affectu ocyssimè, maximaque animi cura exercendum illud, antequam, quod ab Hippocrate prædicitur li. 5. Aph. sen. 56. contingat, conuulsio videlicet, aut animi defectus. ab ipso enim metus est, ne inopinatè fœmina sonum simulans, supremum conficiat diẽ. Quare methodo, ac ratione de variis auxiliis, ac eisdẽ extremis, deliberandum censemus, vt quã celeriter enixam à Parcę tyrannide redimamus. verum in immodico non vrgenti, lento potius gradu procedendum. nã nec sedulitas vrget, nec fluor omni ex parte exciendus, cũ citra discrimen, ne fas. subita enim, ac omnimoda accisio grauissimorum affectuũ quit esse principium, siue in vtero, siue extra: erysipelatis videlicet, phlegmonis, febris, hystericæ passionis, anhelationis, conuulsionis, ac aliquando & mortis. Istud perbellè dictator summus insinuat, dũ inSit li. 5. Aph. sen. 57. *Menstruis abundantibus morbi eueniunt, & subsidentib. accidunt ab vtero morbi.* Curandum itaque muliebria sub æquilibrio subsistãt. nã si vltrò frigida intemperie corpus afficitur, fœdus inde color apparet, pedes tument, hydrops germinatur, vires omnes labascunt, syncopes cõtingit cõuulsio superuenit, quę nuper ex Hippocrate replicauimus. sin autem citrò, fiũt pariter & ab vtero m[illegible]

bi, idque per se, vt Galenus in eius sententiæ com. interpretatur:per cõsensum autem, cum & ab ipso vtero vnà etiam & corpus vniuersum lancinetur. hoc nequit in puerperio immodico, aut qualibet muliebritate, quia si aliç ab vtero partes afficiuntur,haudquaquam tunc per cõsensum, imò primariò laborant. quare illud ab vtero, tantum de accisa vacuatione interpretandum:quę (vt ex Galeno diximus) in ipso vtero, aut phlegmonem,aut erysipeladē,aut scirrhum, aut cancrum, si affatim in totum præsertim circuncidatur, germinare quidem valet. Cautè itaque, & magna cum solertia quęlibet immodica muliebritas excidēda, ne in deteriorem affectum, paullóque priore peiorem, infœlicem ducamus enixam. Lubet modò hanc rem, & altero diuini dictatoris confirmare oraculo. hic itaque li. 1. de morb. mul. nu. 97. de accisis menstruis sic fatur. *Sunt autem pericula in ipsis nõ parua: acuti enim sunt, & citò transmutantur, & magis affligũtur primiparæ, quàm quæ partium sunt expertes*, &c. Ratio facilis, quia hæ venas habent strictas, & multò minus hiātes,quàm quę parere assuetę, vnde in his strictis periculla adsunt non parua,& acutè laborant. timenda igitur restrictio.

Tandem in omni immodica muliebritate imperanda quies animi,tum corporis, & à coitu abhorreant consulendę fœminę.Sed hęc iā extra carcerē.

An vena scindenda in actuali nixu.

Cap. LII.

PArtio crisis quędam,ceu grauiditatis iudicatio. hæc omnis,testante Præceptor,li.de septim.nu. [...]partu per septenarios fit, quadragenarios, men[...] & annos.Sed cum excedat partio,tũ septenarios, tum

tum quadragenarios, haudquaquam annum, aut saltem rarissimè, hinc ad menses reuocanda. Si igitur partio crisis, non grauiditatem solum iudicabit, verum & morbos cum grauiditate connexos. quid quod neque hoc legitimus tantum præstat partus, sed & hoc idem abortus, ceu imperfecta crisis, & aliquando mala. quia & hic, morbos iudicat aliquãdo, iam rursus aliquorum fit auctor. etenim ceu in fide crisis abortus æstimandus semper, & ad vtrunque indifferens: quamuis malus per se semper, ceu præter naturã res, bonus per accidens, quando aut iuuat, aut morbis medetur, accidit namque fœminas ab aliquib. liberari morbis, abortu subsequuto, & muliebribus secundum rationem contingentib. Certius tamen multò hæc accidunt cuncta, quãdo omnia ex præscripto naturæ fiunt, ac per se, & nixus, & puerperium. Id in propria vxore sum expertus. hęc etenim septimo grauiditatis mense, sub opora, cũ acutissima laborasset dysenteria, febri pariter comitata ardẽtissima, dũ iã quinto à morbi die, exãtlatis virib⁹, animã penè ageret, illicò partus superuenit (pignus quartũ socij tori) filiámque enixa, omni ex parte ab immorigero illo affectu, ac crebrò liberata, pro sũmi Dei beneficẽtia superstes remãsit, cui sit honor, & gratiarũ actio in sęcula. Porrò & Pręceptor, seu quiuis ei⁹ alter discipulus lib. 7. Epid. n. 49. alterã huic similẽ refert historiam, Epicharmi vxoris. hæc itidem, cum & dysenteria laborasset, statim à partu fuit in sanitatem restituta. vtrisq; igitur partio, perfecta fuit morborum crisis: non igitur solum grauiditatis, verum & morborũ cũ ipsa implicatorũ. quia ratione part⁹, fœtus deponitur vtero gerenti onus, excernuntur iugiter in puerperio & excrementa, morborum efficientes

caussæ. Præterea vti in crisibus, si imperfectè moueatur natura, tãtum abest, quod leuetur ipsa, quin potiùs grauissimorum affectuũ sit ferax: sic in partione, si imperfectè operetur natura in lochiis repurgandis, persępè funesti, ac lethales concipiuntur morbi. his adrisit Senex optimus lib. de septim. partu nu. 6. dum infit, *In his omnibus temporibus secundum dies, quadragenarios, menses, annum, insunt ad vnumquemque & vtilia multa, & hostilia multa. Ex vtilibus igitur sanitas, & augmentum contingit: ex contrariis, morbi, & mors &c.* Dilucidè itaque his verbis declarat crises & iudicationes per septenarios fieri dies, vt in acutis accidit morbis, tum in offluxionibus, *ἐκρύσεσι* Græcis: aut rursus per quadragenarios, vt morbi acuti ex decidentia iudicantur, tum & chronici aliqui, & abortus: per menses insuper, vt alij morbi chronici, tum partio: aut tandem per annum, vt videre est in aliquibus morborum ideis, tum & aliquando, etsi rarissimè partio. In his igitur criticis terminis retur ipse tum vtilia, tum hostilia ac funesta superuenire. vtilia quidẽ accidunt, quandò cuncta ex naturę præscripto fiunt: hostilia autẽ, si contra præter naturam. Patet igitur & ex his partionem per se quandam esse crisim: bonam autem vel malam, perfectam vel imperfectam, ex his quæ superueniunt æstimatis, aptè decernimus. nam si cuncta secundùm naturam, optimus ac perfectus expectandus nixus, optimum rursus ac perfectum puerperium: sin autem contra præter naturam, malum & imperfectum vtrumque. Cęterùm, cum quę decernuntur, nec mouere liceat, vti nec quæ iustè sunt decreta, sed omittere potius, proclamante eodem Pręceptore lib. 1. Aph. sen. 20. Necessariò ex his quis-

piam inferet, in actuali nixu quicquam haudquaquam mouendum, nec pharmacis, néve aliis irritamentis, sed operanti naturæ cuncta committere. quare ne his venam scindere fas.

Doctissimus Galenus in comm. Edictæ Hippoc. sententiæ abundè hanc exoluit difficultatem; & inquit, *Si aliquid ad perfectam crisim deesse videbitur, id addēdum erit, nostráque opera supplendum. Nam quæ post crisim relinquuntur, recidiuos morbos faciūt.* Quinque autem, aut potius sex ibi recenset, quæ ad absolutam & perfectam crisim necessariò requirūtur: quæ nihilominus, aut earundem omnes ferè, & in partu adsint est necesse, vt & optimus, & perfectus æstimetur ille. In primis in partione ius est, fœtus prosiliat, vnà & vacuetur puerperium. istud respondet alteri, quæ vacuationem postulat, haudquaquam abscessum. Rursus, quod vacuetur redundans tantum puerperium: vti in morbis infestans, ac redundans humor morbi caussa. Tertiò, in partione, fœtus iuxta naturalem figuram, in caput primum, abigatur: quod est in morbis directò, seu recto vasorum processu humor vacuari. Quartò, fœtus, ac fœta cùm euphoria se habeant in nixu: hæc itidem quàm maximè exoptatur in morborum crisibus. Quintò mittatur fœtus, ipso iam existente maturo: sicut in morborum crisi humorum coctio exquisitè desideratur. vltimò nixus fiat in critico mense, septimo, nono, decimo: quod insuper maximi est momenti, crises in decretoriis similiter accidant diebus, & vt absolutæ, & vt perfectæ. quod si spectetur in morborum crisi, prius hęc sit indicata: neque istud deest in partione, quæ suos etiam habet menses indices, in quibus citò, aut serò moue-

tur infans, iuxta vltimum indicatum partionis carcerem. O concentus ineffabilis! O natura sagax, ac penè diuina! Quamobrem, sicuti si quæpiam conditio ex dictis, in morborum crisibus abfuerit, mácum, ac infirmum penè redditur iudicium: ita, & si aliqua ex prædictis in partione deerit, imperfecta similiter & manca censenda; & illud idem solerter nostra opera ac diligentia supplendum. Et cum inter reliqua, partio aliquando se offerat difficilis, laboriosa, ac grauis, maximo cum vtriusque ac fœtus, ac fœtæ vitæ discrimine: quæ omnia haudubie parere valet, & nimia vasorum, vteri, ac eius stomachi plenitudo, & subiectarum partiũ vnà compressio, nequeuntium sanè, ob nimiam plethoram distendentem, ac subiectas partes comprimentem, exeunti fœtui cedere. necessariò tunc indicatio vrget vacuationis, ac illius plenitudinis depletionis; quam rem nullo altero auxilio commodius, quàm venæ sectione præstabimus. tum quia citò, postulante affectus vrgentia, tutò requirente illud enixæ statu, adæquatè, cum apposite omnem illam æquè sarcinam deponere valeat, exercet illa. Cogimur itaque, ex vi methodi, in hac difficili charybdi, totis viribus occurrere, parturienti ac partui euphoriam captando, ac nixus actioni pariter facilitatem. Sexcentis (si fas dicere) presidiorum ideis dictator summus istud tentare ausus est, à rei grauitate cõuictus, lib. præsertim 1. de morb. mul. quæ ab ipso, vti & aliis Græcis ὠκυτόκια, seu partum accelerantia appellantur. veluti à Timotheo ὠκυτόκος, ob eandem rationem & Luna vocatur, cum ipsa, & partionem acceleret, & facilem vna reddat; quare vim nostri corporis meatus laxandi habet. Inter reliqua potentia

tentia hunc vſum præſtare,ac vnicè, venæ ſectio ſe offert;de quaHippocrates quidem,mihi auctor eſt. dum cecinit eôdem nuper citato libro num.103. *Si verò prægnans multo tempore cohibeat,& parere non poßit,ſed diebus pluribus ex partus doloribus laboret: ſit autem iuuenis,in vigore,& multo ſanguine referta, ſecare oportet venas in malleolis,& ſanguinem detrahere virium reſpectu habito:& poſtea calida lauri corticibus incoctis lauato,&c.* O præſtans Senis optimi iudicium! o methodus omni artificio plena!Si igitur rem hanc ſeriò,& acri quodam iudicio replicemus,nihil in tanto oraculo redundans, nihil mancum,nihil ſanè deficiés reperietur. Quamprimum qualitatem remedij appoſitè delibat, æſtimatis indicantibus, vnà & propoſitis eiuſdem auxilij ſibi ſcopis. indicantia partim præſentia, partim quaſi certò,etſi futura timentur, vtraque vrgentia. præſentia ſignantur ab ipſo,partus præſertim difficilis, per lõgum tempus cohibitus, dolores multi implicati,ac labores diu perſeuerantes.& vti difficultatis partus inſinuare videtur præſentem cauſſam plenitudinem, dum iuuenculam ſupponat multò ſanguine refertam;ita dolorum,futurum effectum, inflammationem videlicet vteri innuit, cum dolores feraces quidem ſint inflammationum,adſtante præſertim corpore plethorico. Præter indicantia illa, adſunt & eiuſdem auxilij ſcopi; alterum declarant eadem indicantia, magnitudo præſertim morbi: alterum rurſus,cum ſupponat vires ſufficere, tum ætatis iuuenilis ratione,tum plenitudinis corporis. nequit enim,his adſtãtibus, viriũ ſcopus abeſſe. Accuratè itaque de qualitate huius auxilij deliberat in tanta preſſura. quid quod, nec vllum aliud confe-

rentius adest auxiliumad faciliorem hunc reddendum partum,tum simul ad eiusdem dolores leuandos,& anteuertendas pariter inflammationes.

De optimo vsu sectionis venæ in nixu actuali deductis vna curatiuis scopis.

Cap. LIII.

RAtione,& Dictatoris summi auctoritate ostẽdimus supra,ex lib.1.de morb.mul.n.100. venæ sectionem locum habere ad nixum actualem faciliorem reddendum: qua remedij qualitate inuenta, superest & vsum eiusdem, aduocatis & tribus aliis curatiuis scopis, replicare:quantitas primò occurrit:hęc venatur,tum ex quantitate morbi & eius caussæ,tum ex ipsis viribus:& ad harum inueniendum statum, & iuuenilem obseruat ætatem Hippocrates, & corporis iugiter plethoram. ex his itaque, exactè metitur quantum debeat esse auxilium. Porrò insurgit occasio. & hæc paratur ex morbi postulantis præsentia, & impedientium absentia.illud innotescit cuique palàm,rem ęstimanti,hoc verò itidem cuique obuiam fit.

Modus tandem vtendi ab Hippocrate exponitur, dum venas in malleolis tundendas iubet. nec ratio abest. nam hic scopus præcipuè desumitur ex situ laborantis partis,quæ cum hauddubiè vterus sit,ac eius præsertim pars inferior; vti videlicet osculũ, necessariò vena huic parti communis aperienda, qualis poplitis,aut malleolorum. quæ exactè,quia immediatè, ac directò ab vtero reuellit, & vna ab eodem appositè vacuat.

Quamobrem summus Præceptor,in dicta hypothesi

thesi, accurata methodo de tanto remedio delibe-rat, & omnes pariter medendi scopos seriò adimplet. quem, ceu verum ac perfectum ducem nos in cunctis imitandum omni studio & proponimus, & reliquis præponendum censemus.

Cæterum, cum auxilium istud & partus difficultates amoueat, labores ac dolores itidem sedet, conciliet facilitatem, nihilominus circa eius vsum, & cautus ac religiosus se præbeat Medicus etiã ex eõdem Hippocrate, ius est. Quare perdoctè, ac solerter idem Senex optimus cõsulit, hoc auxilium exercendum non esse, nisi vrgentibus maximis cruciatibus, infestè simul per aliquot dies ingrauescẽtibus. quod est illud Hippocratis, *Si multo tempore cohibeat, & diebus pluribus ex partus doloribus laboret.* Deinceps ætatem æstimat parturientis, ac vnà eius corporis statum, ac temperamentum, cum dicat, *iuuenis sit, in vigore*, seu ætate florenti, *& sanguine copioso repleta.* quasi hæc omnia concurrere debeant ad huius auxilij deliberationem, ex Hippocrate. Sed quid mirum, cum & hanc ætatem (ceu tertius scopus) obseruandam censeat passim, libro præsertim 4. de rat. vict. sen. 19. quotiescunque ius venas scindere? Vrgenti itaque affectu, & vnà consentiẽtibus viribus audendum sanè venas has infernas secare.

Hispanus noster Ludouicus Mercatus lib. 4. de morb. mul. c. 3. arbitratur hanc venarum sectionem prope partum præstandam in his, in quibus partio difficilis valdè fuerit consueta: haudquaquam eandem admittit, dũ iã actu parturiit fœmina. Decipitur tamen non minimum, tum quia partio non eisdem legibus prosequitur semper, cum ferè semper in cunctis mulieribus peculiares partiones sint in-

ter se dissimiles, ob varias ac dissimiles occurrentes caussas: tum quia si Hippocratis verborum series obseruetur, illud potius auxilium in actuali nixu suadet hauddubiè, cùm consulat expectandum diutinum tempus, in quo actu à partus laboribus lancinetur parturiens, & mox nòn valente vtero fœtum eliminare, etiam in eadem nixus actione venas secat infernas. Tandem conuincitur idem Mercatus, ex vtilitate capienda ex huius tanti auxilij vsu, quamprimum, vt optimè arbitratur Mauricius Cordæus, vir doctissimus, com. 7. in hanc Hip. sen. sectis infernis venis in actuali partione sanguis conturbatus, & effluens, pariter tunc & fœtum ad exclusionem commouet, naturáque simul exonerata potentius ad eius expulsionem accingitur, hoc idem insinuat Heurnius lib. de morb. mul. c. 8. quod nefas quidem ante partionem, non prius commouente natura. Præterea, & actualis nixus facilior eo redditur medio: cum depletis vteri vasis, ac vnà vicinis reliquis, eadem concidant, & locum fœtui egredienti cedant. qua ducti ratione proculdubiò, & in dolore nephritico, actu lapillo per vreteras descendente, ac difficulter prosiliente, si corpus simul extiterit plethoricum, easdem infernas venas secare seriò, ac methodicè imperamus: vti in asthmate idem præstare ad eundem vsum, ex venis tamen cubiti, quotidie soleiter decernimus. vt videlicet, & liberam eo auxilio captemus pectori dilatationem, & facilem vnà respirationem, quam morbus angustam ac suspiriosam facit. Denique & eiusdem auxilij alter adest vsus, nec contemnendus, quia futuram, seu imminentem potius affabrè præcauet inflammationem. Nam, cum difficilis, ac laboriosa

par-

partio, dolores ferinos necessariò habeat comites, & hi simul potentes(etsi per accidens)astatim spiritus,& sanguinem ad locum accersere dolentem, vt passim Galenus docet, & experimentum confirmat: tursus & methodus pariter insinuet, ne spirituum ac sanguinis influxus in parte dolente inflammationem germinet, sedulò præcaueamus,idque reflectendo illorum iter ad oppositam, ac distantē partem: quod inter reliqua auxilia exactissimè, quia citò,ac tutò, venæ sectio præstat;cogimur necessariò ex vi methodi, ob tantos hos vsus,tantásve vtilitates, in laboriosa hac partione hoc maximum quàm citò aduocare auxilium.

Deinceps, ne illud sanè negligendum censemus, quod Hippocrates hanc sectionem in numero plurium reminiscatur; quasi hortetur Medicum, dum venas,& malleolos dicat, secandam esse vtramque, amborum videlicet pedum, si necessitas istud exigat; nec immeritò, tum, vt partis vtriusque tollamus æquè plenitudinem;mox cedente vtraque parte commedior fiat in vtrisque dilatatio,faciliórque inde partus, seu fœtus exitus. tum, vt perfectè, ac æquè,vtrique vteri parte præcaueamus, ne inflammatione obsidatur.

An vtraque hæc sectio simul tempore sit exercenda, difficilè. Mauricius Cordæus loco citato com. 7. in lib. 1. de morb. mul. affirmantem tenet partem, & eandem ratione confirmat. quia si altera vteri pars vacuetur, pabulo destituto fœtu, ad oppositam partem vnà cum ipso vtero se obuertere, retur ipse. hincque & difficiliorem adhuc accidere partionem arbitratur. Altera mox ratione idem obtestatur, quia æqualiter, inquit, con-

citato in vtraque vteri parte sanguine, vtraque pars conturbata accingetur iugiter ad fœtus expulsioné, idque potentius multò, quã si altera tantum pars hoc munus obiret. Hæc opinio, ceu probabilis, ne in totum expungenda quamuis persuasum habeã multò exactius esse, ac vtilius, parua interiecta morula, vtramque secare, viribus consentiẽtibus. quod & parturiens, & vnà astantes libentius fortè admitterent. neque hinc sperandum credimus aliquod esse insequuturum incõmodum, ob temporis breuitatem; imò vires melius multò passuras, ac tollerabilius ferre vicissitudinariam hanc vacuationem, cum semel multum, ac affatim vacuare difficile ferat natura, ex dictatore lib. 2. Aph. sen. 51. Atque hęc de curandi methodo morbos, qui partionem sequuntur per venæ sectionem.

De curandi ratione per vena scißionem morbos abortientium acutos.

Cap. LIV.

Absoluta curandi methodo per venæ sectionem, ac diexodica sanè, morbos enixarum acutos: vt omni ex parte, iuxta consilij nostri rationem, perfecta sit dissertatio, & eandem in abortiẽtibus exerceamus ius est. Nam si libro superiori, tenore materici ducti, methodum præscripsimus præcauendi abortum, per venæ sectionem, cunctis pariter eiusdem, ibidémque caussis expositis: vrget modò & earumdem abortientium methodum curãdi tradere, per illud idem auxiliũ. Morbi in vtroque ipso statu

&

& maximam habent ſympathiam, nec leuem iugiter affinitatem: diſtinguũtũr tamen ob grauitatem aliquam, ac maius periculum: cum in abortu fortè ſint funeſtiora omnia, quia & actio pręter naturam, propter quam rationem & peculiarem exoptãt illi enarrationem. Vrrumque, conſenſum inquam, & periculum palam Pręceptor declarat lib.1.de morb. mul.n.98.pręclaris hiſce verbis, *Eædem ſunt affectiones ex puerperij purgamentis, & ei quæ corrupit fœtũ, & ei quæ peperit. Si menſtruum corruperit fœtum, & quæ corruperunt magis periclitãtur: corruptiones enim grauiores ſunt, quàm partus, non enim fieri poteſt vt citra violentiam fœtus corrumpatur, aut pharmaco, aut potu, aut cibo, aut ſubdititiis medicamentis, aut aliqua alia re. Violentia verò malum eſt: in huiuſmodi enim periculum eſt ne vteri exulcerentur, aut inflãmentur. hoc autem eſt periculoſum.* In hoc diuino oraculo Senex optimus, plurima omni exploratione digna recenſet; imprimis morbos in vtriſque eiuſdem rationis ſtatuit, reſpectu cauſſæ, lochiorum videlicet: cum hæc in vtriſque morborum omnium patens ſit, & efficiens cauſſa. Mauricius Cordæus inſignis doctor com. in hanc ſententiã, com. 6. hoc ita diiudicare arduum cenſet, & mendum ſuſpicatur. Verum cũ aliâs arbitretur piaculum, in lectione Hippocratis quicquam innouare, rem ſimulat, & ſilentio obnubit. Sed demiror virum hunc clariſſimum (cuius ſimul doctrinam magnifico ſemper, ac admiror pariter) lectionis veritatem, ac tenorem attentè non conſideraſſe. quid enim difficultatis exhibet eandem ſpecificam cauſſam, eoſdem pariter ſpecificos generare effectus? cũ igitur in partione, & ab ortu, lochion vnica ſit ſpe-

cifica caussa, quid mirum, si in vtroque statu, eosdē pariter, specie vnicos germinet morbos? eos præsertim, quos in eâdem sententia summus Præceptor cōmemorat, inflāmationē videl. systrophicā, & vlcus in vtero? in quæ pathemata (vt cum Hippocrate loquar) facilius multò abortientes incidūt, quàm quæ perfectum dant partum. quia abortus violentus: & omne violentum, ceu inimicum naturæ, malum. Nullum igitur mendum. Disparātur autem vtrarumque morbi non specie, aut caussæ ratione, verum respectu maioris, vel minoris prauitatis; cum abortientium morbi & maiores, & hostiles, ac & periculosiores.

Porrò in eodem oraculo inquit Hippocrates, si menstruum corruperit fœtum μηνιαῖον, id est, vnius mensis embryon, Cordæus τριμηνιαῖον potiùs, seu trimestrem censet legendum, quia inquit Hippocrates, verbo vtitur φθαρείη, id est corrupit, quod propriè dicitur de abortu post quadragesimum diem facto; vti, qui infra hanc metam ἐκρωσμοὶ, descripto tamen iam semine, ἐκρύσῃ autem, qui intra solem septimum haudquaquam semine adhuc descripto. Cæterum seruandam esse potius codicis Græci vulgatam, ac receptam lectionem, ceu magis Hippocrati arridentem, quàm alteram Cordæi, etsi acutam, seriò arbitramur. quæ sic habet, Παθήματα δὲ ταῦτα ἐστὶ περὶ λοχείων φθαρείσῃ τε τὸ ἔμβρυον, καὶ τεκούσῃ. ἢν μηνιαῖον φθείρῃ τὸ παιδίον. &c. Sed vt Hippocratem per ipsummet interpretemur, palàm libro de septim. partu nu. 3. corruptiones quadragesimo sole frequētiores fieri, retur ipse: quia tunc primus motus παιδίῳ fit, neque adhuc eo tempore, propter fœtus tenellā naturam vtero firmiter hæret, vnde facilè, etiam à mini-

minima caussa abscedit. Quare cum ex Hippocrate, frequenti comitante experimento, quadragesimo fiant frequentiores corruptiones (etsi periculosiores, quo grandiores fœtus, & inter hos periculosior adhuc octimestris) proinde eo loco accuratè μηνιαῖον, seu menstruum dixerat, ceu frequentius. neque obstat illud verbum φθορείην, cùm eo loco pro qualibet corruptione sumatur, in quolibet ipsa grauidationis accidat tempore: etsi propriè de animati fœtus abortu dicatur, post quadragesimum videlicet solem. verum nec proinde necessariò trimestrem, cum & bimestrem dici valeat, ac queat.

Tandem in illo oraculo & illud replicandum restat, quod propius ad nostrum spectat consilij rationem, vterum videlicet, & inflãmationẽ cõcipere, & maligna contrahere vlcera ob ipsius abortus grauiditatem, ac immorigeram violentiam. quæ affectiones, citra præsens, vel imminens periculum, existere nequeunt sanè. recenset, inter tot mala, quorũ ferè semper abortus ferax, ceu alterũ discriminũ pelagus, solam inflãmationẽ systrophicam, & vlcerum cacoethiam: tum quia frequentiora hæc, tum quia ceterorum quasi immediatum principiũ. frequentia ex eo demõstratur, quia abortus necessariò fit diuulsis, ac dilaceratis cum aliqua violentia, ceu præter naturã, acetabulis, cuius diuulsionis violentæ ratione facilè quidem inflãmationem cõtrahit vteros, facilè & maligna vlcera. Confirmat hãc doctrinã Galenus lib. 2. de difficult. resp. c. 11. dũ historias illas li. 3. Epidem. com. 2. sen. 7. & 8. seriò interpretatur, quarumdam mulierum, quæ à morbi grauitate, ac symptomatum sæuitie ambæ

animam efflarunt, vltimo primi septenarij sole. & mox inquit, vtrasque hauddubiè contracta in vtero inflammatione laborasse, & eius affectus sæuitie simul perijsse. quia illud peculiare habent viscera, & partes internæ si inflammatione tenentur, quod febres acutas,& cacoëthas producant, extremarum partium pariant frigiditatem,ferina ac hostilia tandem symptomata germinent. Præterea dictæ affectiones non assignatam solùm habent caussam, verum & lochia aliquando ad illorum generationem simul concurrunt, cum ab his, non solum in abortientibus, sed in parturientibus etiam salutis, aut mortis vis consistat. hæc namque accisa,imminuta aut immodica acutissimorum, ac sæpe lethalium morborum sunt feracia.

Si ambas prædictas caussas æstimemus, hauddubiè iudicabimus minus periculosè laborare mulieres, quæ primis conceptionis diebus partum abigunt, tum quia minor tunc sanguinis asseruatur copia, & consequenter minorem requirunt purgationem: tum quia,propter concepti fœtus mollitudinem,& minus cotylidones coalescunt,& facilius multò,imò suo quasi nutu,citra effatu dignam violentiam ille decidit. vti eleganti illâ fructuum analogiâ doctissimus illustrauit Galenus lib.4. Aphor. sen.1.

Deinceps obseruandum etiam cum Aëtio tetrabibli 4. serm. 4. cap. 19. minus lædi in abortu, quæ sanæ sunt, & vtramque aluum lubricam, & laxam habent. illæ, quia cum robustiores, magis cunctis resistunt incommodis: hæ, quia cum laxiores habeant aluos,& facilius fiant,& exeunti fœtui multum cedunt. vti per eandem

rationem

rationem facilius se habent in abortu, quæ partioni iam fuerint assuetæ, ac eò magis quò grandiores enixæ infantes, in ætate simul fuerint perfecta, & iam adulta, nec multa redundarint plenitudine.

Hæc cuncta ad absolutam methodum curandi morbos abortientium acutos, omni obseruatione sunt digna, atque eorum perfecta simul ac exquisita dignotio, ipsammmet curationem præcedat ius. præstat verò inter reliqua, caussæ efficientis cognitio, quia ex ipsa adstante, ortum trahit omnis curandi ratio.

In omni itaque abortu, caussam efficientem lochion constituimus, cunctorum fermè morborum subsequentium illum. hoc autem (vt in nixu naturali diximus) trib. itidē modis afficere potest, aut vt suppressū, aut vt imminutū, aut tādē vtimmo dicū. Lochiorū omnimoda accisio, vti & eiusdē imminuta tū inflāmationē, tū purulenta vlcera, ac fœtida, cū ichore quodā germinare valens est, asserente Præceptore lib. 1. de morb. mul. n. 88. 89. 92. quib. affectionibus, etiam ex eodem, & varij implicantur morbi, & iidem graues, nihilominus & plurima, & maxima symptomata. Aliquando namque hydrops consequitur, iuxta illud Hippocratis, nuper citato lib. 1. de morb. mul. nu. 85. *Si aqua intercus in vteris nascatur, menses pauciores, & praui sunt, & ante tēpus deficiunt, & imus venter intumescit.* Et rursus concludit, *hic morbus ex abortu fit.* Expolitur illustris hæc Hippocratis sententia, & argutis quibusdam historiis. adest quamprimum illa, quam Phœnix Anatomicæ doctrinæ Vesalius lib. 5. de fabrica corp. hum. c. 9. refert, Augustanæ cuiusdā fœminæ, cui in vtero repertæ fuere serosæ substantiæ

lib.180. Alteram mox recenset & clarissimus Mauricius Cordæus com.5. in lib.1. de morb. mul. alterius cuiusdam mulieris Lutetianæ, cui, euiscerato cadauere, non in vtero tantum, verum in toto corpore nihil canum, sed cuncta aqua plena ad minutulas octingentas. Tandem alteram describit historiam noster perdoctus Christophorus Auega li. 3. de arte Medica c.13. Eleonoris à Santaren, quę supra septuaginta vesicas aqua pallida plenas in modum castaneę per vterum demisit. Verum quâ ratione serosa hęc substantia in vtero seruetur stabulata, cum eius os (conceptionis dempto tempore) hiās sit semper, Cappadox Aretęus, & doctissim⁹, & antiquissimus pariter auctor perdoctè illustrat lib. 2. de caussis diut. affect. c.1. idem & Aëtius tetrabibli 4. ser. 4. c. 97. dicentes, illam serosam substantiam, in quibusdam pensilibus vesiculis contineri, vt Auegę insinuat historia.

Porrò, vt ad pensum redeamus, idem Hippocrates paullò infrà à prædicta sententia, illud idem exponit, restricto, aut impedito in abortu puerperio, non in vtero solum, verum & aliquando in toto corpore hydropem germinari. Sed eius hęc sunt verba nu.88. *Progressu verò temporis* (post sc. vlcera, ac dolores in vtero) *tota intumescit, & debilitas ipsam corripit, & animi deliquium, & febris tenuis, & perfrigeratio. Intumescunt autem maximè crura. morbus autem corripit ex abortu, si qua corrupto, ac putrefacto intus puero non fuerit expurgata.* Dilucidè igitur ex huius oraculi verbis innotescit, vlcera, inflammationes, ac hydropas, ex abortu contingere, si lochia fuerint accisa, tanquam hæc sint haud-

dubiè

dubiè illorum affectuum feracia. Hanc veritatem iterum idem veritatis auctor struit lib. Coac. prænor.num.5.dum infit, *Quæ tum à partu, tum ex abortu aliquantisper cumulatè prorupta sunt, & suppressa immeritò, difficilia. his rigor hostilis, & alui turbatio: ídque cùm aliàs, tùm si laborent ex hypochondrio.* Ex hoc itaque oraculo elucet pàlàm, non in partu solum, verum & in abortu, quando ante diem sistuntur lochia, etsi proruperint liberaliter prius, per dies aliquot, graues morbos sanè produci, & hostiles pariter affectus: præsertim si humor ad hypochrondria recurrat, quod dolor in his excitatus manifestò declarat. nam aborta ibidem Systrophica aliqua inflammatione malum censendum, ac hostile quidem, si cruda: nec rursus secura, etsi cocta, propter partium internarum præstantiam, & affectuum cacoëthiam. multóque adhuc deterius est, si humor recursus, per quandam anadromen, ex eodem hypochondrio, ad caput fuerit delatus: cuius detestanda præsentia, iam dolor in ceruice quàm primum. mox & totius capitis, iam tandem & sæua concitantur deliria, ac febris.

Denique vti ex acciso lochio in abortientibus graues quidam gignuntur affectus, ac funesti aliquando: similiter, ex immodicè fluentibus, iidem germinari posse, & docet ratio, & vsus confirmat. Verum si illud immodicum vrgens non fuerit, metus tamen ne in chronicum aliquẽ morbum ipsam perducat abortientem. Et vt à nostro diuino dictatore non recedamus, qui de hac re nihil ferè intactum reliquit, hunc audiamus, sic fantem libr.

1. de morb. mul. num. 40 *Si verò non curetur* (videlicet grauida) *fœtus corrumpitur. Sed & ipsa periclitatur, ne diuturnum habeat morbum, si purgatio plusquã oporteat, prodeat: quia & post corruptionẽ periculum imminebit, nimirum vteris magis apertis &c.* Hæc eadem, & alia plurima idem refert Hippocrates, lib. 2. de morb. mul. nu. 1. & 5. Non itaque periculum tantum, ob morbi diuturnitatem, verum ob nimiam vasorum laxitatem, & in cotylidonibus dilatationem; cùm collabente sanguine, vnà & anima aliquando effletur. Omnes igitur abortientium morbos, à lochio, ceu efficienti caussa, ortum habere peruium.

Quare, cum puerperarum morbi, vti & abortientium, vnica hauddubiè fruantur efficienti caussa; & hanc triplici ratione eosdem in vtrisque germinare sit palàm, aut quia restrictum omnino, aut imminutum, aut immoderatum lochion. Ergo, cum in vtroque statu eadem caussa, idem & operandi modus, eadem & methodus: quia si morborum ideæ in vtrisque eædem, nec vllatenus dispares, necessariò & eorundem, eadem methodus. Quamobrem ad præcedentia capita conuertendus animus, in quibus triplex illud in enixis replicatur morborum genus, in acciso lochio, diminuto, & immodico. nec subterfugit frequens forsan ille affectus, vteri inflammationis, aut eiusdem vlcera, cum & de his peculiarem texuerimus nos enarrationem.

Verum ad absolutam abortientium methodum, nihilominus & quædam obseruanda veniunt, huic sanè statui peculiaria. In primis lochiorum vbertatis discrimen, cùm temporis respectu varia, ac dispar sit lochij quantitas, & mensura. nam sub abortu,

tu, primo mense contingente, cum altera tantum menſurni ſanguinis ſit acceſſio, lochion minimum; tertio, iam vberius; ſexto, copioſius amplius, quia copioſior amplius aceruatur eiuſdem ſanguinis moles. Partioni naturali haudquaquam iſtud accidit, cum ſemper, ſeptem ſaltem periodorum ſupponat reſtrictionem. quanto igitur magis ab inſtanti cóceptionis abortu receſſerit, tantò lochiorum expectanda maior retributio. vnde & quantò vberior fuerit retenti lochij moles, & tantò maior morborum efficiens cauſſa: hæcque non mole tantum, verum & ſæpe & cacoëtha qualitate: cum ob retentionem, aliquam ſæpè prauitatem muliebria acquirant.

Proponatur itaque quamprimum Medico hæc ſecundum naturam lochiorum copia, æſtimata præſertim ex fœtationis temporis quantitate, temperamento abortientis, ætate, conſuetudine in menſurno ſanguine reddendo, anni tempore, &c. qua ſibi propoſita mole (ſi aut omnino accidatur, aut imminutè retribuatur lochiô) agnoſcet palàm, quantum à naturali meta receſſerit illa: ſin verò immodicè, quantum rurſus, iuxta alterum extremum, ab illo medio diſcriminet.

Præterea & illud æſtimandum in abortu, quod cum omnis violentus, & præter naturam, ſimiliterque & cauſſam ſubſequatur præter naturam, omnis lochiorum excretio in ipſo, neceſſariò ſymptomatica, neque vſquam fermè carceres ſeruat naturæ (niſi aliquando fortè, ac per accidens.) quare ſemper aliquod contrahet vitium, iam in defectu, iam in exceſſu. Accingendus itaque Medicus, ad quodlibet iſtorum criminum emendan-

dum, ne ob incuriam graues aliqui succrescant morbi. quid quod & ferè semper istud, in excessu apparet, tum propter expultricis facultatis irritationem, tum cotylidonum laxitatem; concaussæ forsan eiusdem abortus. hinc, vt plurimum post abortum apparent immodica lochia, aut profluuia muliebria: contumax sanè, ac fœdus affectus, ferax insuper plurimorum, nec leuium sanè morborum. cuius methodum curandi, & docet perbellè, & in Boëthi vxore exercet pariter Galenus, libro de Præcognit. ad Posthumum. capite 8. Ex quo Galeni loco illud seriò obseruandum, quod qua methodo vxorem Boëthi in sanitatem restituit ille sensim, ac paulatim, etiam & per vices, citra commotionem aliquam, humorem deriuando, tum per aluum, tum per vrinas: idem & nos præstemus, etiam in immodico puerperio, vti & in hæmorrhagia, & deriuando sensim, & paulatim reuellendo, ne commotio aliqua concitetur in sanguine, cuius commotionis ratione quasi suâ sponte, per eum amplius feratur locum, per quem sanguinis prior ducebatur impetus.

Octimestris partus, an inter abortus recensendus, vertitur in dubium. verum si rem attentè, ac seriò perscrutemur, magis abortum attingit, quàm naturalem partum. quia ille defatigata natura contingit, & quasi præter naturam affecta, tum & quod magis est & præter naturæ scopum, cum semper hæc in cunctis exoptet perfectum. quare cum octimestris partus nunquam vitalis, semper autem funestus, haudquaquam hunc sagax intendet natura. Solum autem, ex eo quit partus rationem habere, quia tunc fœtus iam perfectus, & absolutus, & habilis

bilis sanè vt in lucem feratur, cum sit iam vltra septimum, meta vitalis partus, & perfecti fœtus. Quamobrem cum iste, medium quoddam obtineat inter partum & abortum, morbi in eo superuenientes, eâdem methodo sanandi, ac qui in vitali partu consequuntur, neque vllatenus inuertenda.

Synopsis eorum omnium, quæ in hoc tertio de puerperis exagitantur libro.

CAP. LV.

LIbuit nunc, vt & cuncta eâdem prosequamur methodo, quæ in tota hac enixarum disputatione vberius libauimus, iam rursus, sub breui synopsi, in eiusdem enarrationis carcere, ea omnia pressè definire. Et cum enixis ipsis hostiles, imò & funesti insequantur morbi, qui passim grassantes in ipsa actiua Medicina se nobis occurrunt sanandi, hinc nobis huius libri exurgit scopus, hinc itidem vrget occasio methodum tradendi curationis morborum enixarum, per præstans illud auxilium venæ sectionis cunctis his ferè adæquatum.

Partio itaque, vt rem à suis primordiis repetamus, grauis quidem actio, multis doloribus, ærumnisque variis implicata, initium pariter, ac subsequentium morborum fœtura. Labores huiusmodi triplicē in se continere caussam obseruamus, vehemētē toti⁹ corporis fœtæ cōmotionē ab expulsione fœtus, acetabulorū à secūdinis diuulsionē, seu

à fœtus appendicibus, & tandem vinculorum vteri, quibus ipse adhæret vertebris maximam tensionem. Contingit hæc actio nono, aut decimo mense frequentius, raro septimo, rarius adhuc & vndecimo: quos menses nos consequutorios lunares æstimamus constantes diebus 29. horis 12. minutis 44. Et vitalis fit partio, quotiescunque natura, ceu altera crisis septenarios seruat numeros, aut nouenarios.

Cum igitur prophasin morborum struamus partionis grauitatem, tot implicatæ ærumnis, tot doloribus connexæ. haud dubiè & lochion eorundē efficiens erit caussa. istud verò triplici de caussa eosdem germinare valens est, aut quia omni ex parte accisum, aut quia imminutum, aut quia immodicū: siue quantitate tantum inutile fiat (quod rarissimū, aut impossibile ferè) siue qualitate, ac cacoëthia. Triplex autem illa lochiis excretionis idea duplicem in genere habet caussam, aut oris vteri ac vasorum occlusionem, aut reserationem nimiam. prior illa priores alteras fœtat ideas, vltimam altera. Neque mirandum quod restitum, aut immodicè fluens lochion tantorum malorum auctor fiat, cum sua præsentia commotum, ac agitatum potenter eosdem valeat germinare; præsertim cum praua illius qualitas, siue eiusdem cacoëthia à partus commotione effertur, ac reuirescit. & cum immodicas nusquam ferat natura vacuationes, nihilominus & hæ peculiares gignent affectus, & funestos sæpe exolutis spiritibus, & exantlatis viribus. Quare libellam sibi proponat Medicus ius, vt quemlibet affabrè dignoscat recessum. Verum hæc summo dictatore sanciente maximam affectat latitudinem, cum in

nixu masculino tricesimus signetur dies vltimus, carcer continuæ quantitatis: vti in fœmineo secundus supra quadragesimum. quamuis etiam ex eodẽ dictatore, eidem priori etiam secundum naturam vicesimus struatur, alteri quintus supra vicesimum. respectu itidem discretæ quantitatis, & sua fruitur latitudine: etsi in vtraque partione lochion arbitretur Præceptor retribuendum per soles singulos ad tredecim vncias cum semisse, prioribus saltem diebus. Libro verò de Nat. pueri hanc distinguit mensuram ex disparitate sexus, cum in virili partione lochion per totum retributum puerperium præpõderare duas ferè libras supra viginti scribat, in fœmineo triginta. Cæterum, præter hanc Hippocratis normã, occurrit & altera acuta sanè, & omni encomio digna, pendet ex obseruatione naturæ puerperæ, seu temperamenti, ætatis, habitus, vitæ consuetudinis, eiusdem itidem tam in reddendis mensibus, quam lochiis, anni temporis, regionis, &c. Ex cunctis enim his, absolutum ac perfectum nos eliciemus iudicium de retributione quantitatis muliebritatis, haud quaquam altera catholica neglecta libella.

Porrò huius caussæ efficientis qualitas, iuxta diuersum humoris in corpore redundantis excessum varia accidit, & varios itidem iuxta priuatam cuiusque naturam aptè nata est germinare morbos. illa sensu innotescet, si actu reddatur lochion, ratione autem, ipso non apparente: & tunc eandem explorabimus coniectura artificiosa, ex signis obortis ab effectibus petitam, seu à priuatis symptomatis, quæ suos prædicant morbos, vti vtraque hæc suas indigitant caussas. Aestimabimus igitur

ſedulò cuiuſque redundantis humoris ideã, quóſq; valeat & ipſa affectus producere. in qua obſeruatione, ne negligenda ſanè, quæ modò obſeruanda diximus, naturam, inquam, ſeu temperamentum, ætatem, habitum &c. ceu nos exquiſitè perducentia ad abſolutam cauſſarum dignotionem. Hæc cauſſæ notio ad prædicendum, extremam imponit manum. quanto etenim ipſa deterior, ac cacoëtha, tanto deterior affectus, tãtóque funeſtior, & certi⁹ prædicendus interitus. In vniuerſum autem de cũctis enixarum morbis, acuties prædicenda, ſæpè mors fatalis, ob eorum cacoethiam, atque ſæuitiem. Et cum terminationis prædictio, circa hos morbos, ex dignotione pendeat principij ſeu primi inſultus morbi, hinc tenendum cum Hippocrate, & Galeno li. 3. Progn. ſen. 10. omnes enixarum morbos à partu computandos, ídque ſemper, & irrefragabiliter, dummodò intra puerperij carceres contingant illi.

Subiectis prodidagmatis, accedit curandi methodus. hæc duplicem continet ſcopum, ablationẽ morbi, & cauſſæ prius præcautionem: quæ in cunctis enixis & vnica, & communis, lochió videlicet. hoc ſi reſtitutam vacuationem indicat, ſi im̃modicum, compeſcationem. illa variis paratur artibus: nam ſi germen eius morbus magnum, magnam pariter indicabit vacuationem, cuius duæ tantũ ideę, purgatio, & venæ ſectio. illa ſeruante ſanguine perfectè ſuam ideam, nè aduocanda: hæc verò, & eâdẽ repręſentata ſanguinis ſpecie, & vrgente ſæpe reuulſionis ſcopo, ſi moram præſertim non ſuſtinuerit comparanda. Quare cum vtrũque auxilium primò cauſſam morbi reſpectet, à qua incipit curatio,

mor-

morbum verò, ceu priorem in intentione, vti methodi carcere, & primum incitamentum: hinc methodicè, adstante ipsa, de altero illorum deliberabimus, inspecta videlicet tum morbi, tum eius caussæ natura. nam si acutus huiusmodi, aut simpliciter magnus, maxima, aut magna saltem eius ferax caussa; quæ, si humor sanguinis adhuc seruans ideam, quolibet adstante scopo, siue reuulsionis, siue deriuationis, siue vacuationis, consultò de venæ sectione nos deliberabimus: ne absente tamen virium robore. huius auxilij quantitatem, & morbi recessus, tum & maximè quantitas caussæ apposite declarat. occasionem præbet, & postulantium illud præsentia, & prohibentium nihilominus absentia: vtendi modum denique, tum partis affectæ insinuat positus, tum & vasorum coniugium. & in puerperio, cum necessariò sit vterus affectus, aut saltem sit morbi caussæ principiū, cuius coniuges venæ infernæ, necessariò & hæ scindendæ. quia hę, fientes partes pręcauent, factas vacuāt. quæ vtræque partes in cunctis morbis stant, etsi non in omni tempore, vtrique igitur prouidendum ars vrget, & quanto acutior fuerit morbus, tanto & celerius. Quare cum hos supponamus acutos, vrget itidem methodus, & coniuges seriò scindamus: distantes autem ac disparatas, amethodum.

Cęterum si connexus fuerit affectuum, horum vrgentiori prius occurrendum: ęquè autem cūctis vrgentibus, prius habenti caussę rationem, siue simpliciter ac per se hęc alterius fuerit caussa, siue sine qua nō, & per accidēs. quāuis, & inter has, tenor ac

ordo ſpectandus ſit.præmiſſa igitur analyſi,ab vltima,quæ in compoſitione prima occurrit,inchoabimus curationem : vt videre eſt in affectibus illis ſeptem,qui in omni concurrunt febre putrida.Si itaque vterus per ſe,altera verò pars ſympathicè laboret,idiopathico vtero quamprimum occurremus, etiam neglecto altero : niſi aliqua iam fuerit contracta diſpoſitio, valens de nouo ibidem,aliquem germinare morbum : tunc enim ad idiopathicum prius, omni arte conuertemur, altero pariter non neglecto. Sin autem vterus tantum,vt principium cauſſæ ſe habuerit, & humor itidem per corpus vniuerſum,aut per partes aliquas oberrarit corporis, vtero quamprimum proſpiciendum, & ex ipſo detrahendum: aut ſi fortè alterum tentet exitum, per conferentem videlicet locum vacuari, quò itidem ipſe vrget ducendus ille. Sin autem hic in parte firmatus fuerit, & idiopathicè recipiens pars iam laborarit, quod peculiaria cuiuſque morbi ſymptomata palam declarant,tunc vtero oblito, ad vacuãdum ex parte per ſe laborante nos conuertemur.

In cachexia, & leucophlegmatia enixarum, per conceptionem contracta, etiam lochio vnà reſtito, ne venarum ſciſſiones locum ſanè habent: tum quia humores vacuãdi longè ab idea ſanguinis recedunt,tum quia maxima ineſt, non in hepate ſolũ, verum in vtero, ac corpore reliquo frigida intemperies. quare purgatione potius educendi. neque hoc auxilium his tantum conſulendum, verum & aliis : ſi coindicationes omnes, aut dignatiores ſaltem, vnà cum ipſo morbo, & idem poſtulauerint : etiam & per totam puerperij latitudinem.quid quod,etiam & fluentibus(verũ parcè)lochiis

chiis ipsis, dummodò vrgens aliquis morbus, eandem hortetur vacuationem.

In immodico tandem puerperio, cum simplex reuulsionis adsit scopus, ex opposito, ac distante loco venas scindere fas; quales cubitorum internæ. In difficili autẽ nixu à plethora, nequeuntibus ab ipsa vicinis vteri partibus fœtui locum cedere, & venas secare ius, eas inquam, quæ earum partium valent plenitudinem tollere, hæ sunt tantum coniuges, infernæ videlicet omnes.

In omni abortu, eadem, ac in ipsis enixis seruanda medendi methodus; æstimato præsertim vario abortus tempore, variam rursus insinuante mensurni sanguinis in vtero aceruatam molem, ac copiam; iuxta quam metienda & caussæ morbi quantitas, & vnà remedij.

IOANNIS RAPHAELIS MOXII GERVNDENSIS,

De cvrandi ratione per venæ sectionem menses restrictos, & vnà morbos acutos ex eorum accisione obortos,

Liber IIII.

De suppressionis mensium natura, ac caussis.

Cap. I.

EO peruentum nunc tandem, quod in vltimo quasi spatio dissertationum muliebrium, iam nos pedem ponamus. Postquam etenim methodum tradiderimus curandi morbos acutos per venæ scissionem in omni secundum naturam per se fœminarum statu, florentium inquam, fœtarum, & enixarum: eadem rursus iam postulat, insalubrem contemplemur, dignitate, ac natura posteriorem. In hoc itaq; libro obnixè perquirere lubet, eâdem methodo, & auxilio, & menstrui sanguinis iam restiti reserationem, & morborum omnium ab eadem caussa fluentium exolutionem. Cum igitur libri scopus, res sit præter naturam, symptoma videlicet in actione læsa, seu in excreto retento, ius primum huius symptoma-

promatis explorare caussas, innotescente idea.

Obiiciet fortè quis, cum omnis præter naturam affectus, & ametria sit, & à naturali statu recessus, necessariò, vt affabrè hũc metiamur recessum, prius symmetricum carcerem dignoscamus fas est. Ergo prius exploranda mensium natura, replicandæ eorũ secundum naturam caussæ. Hæc cuncta ceu vera libenter admittimus. Quare cum primo huius operis libro, hæc appositè, iuxta illius libri consilij rationem, præstiterimus, modò his neglectis, seriò caussarum præter naturam seriem nos aggrediemur.

Porrò, cum rerum scientiæ, à caussarum cognitione dependeant, & à caussis omnis exordiatur curatiò, nequeunte effectu tolli, illa operante; hinc nec symptomata, quorum morbi continentes sunt caussæ, nec ipsi morbi citra ablationem coniunctæ caussæ efficientis, haud dubiè tolli par est. Caussas igitur exploremus, antequã curãdi methodi pẽsum ordiamur. Clarissimus Gal. li.5. Aph. sen.28. nos nulla ratione menses ciere posse scribit, quin prius sanemus affectionem, cuius symptoma mensium accisio. & cum nequeat sanari affectio ignota, prius dignoscatur oportet, vt sanetur. Verum vt ab eodem Galeno, ductore optimo non recedamus, accuratè & ipse rem lustrat lib. de sympt. causs.3. ca.4. octo itaque morbos dinumerat huius symptomatis caussas: inprimis vteri astruit soliditatem atque duritiẽ, vitiosam mox venarũ angustiã à prima cõformatione, tertiam nimiam vasorum compressionem à corporibus adiacentibus, ob eorum videlicet crassitiẽ obortam. quã caussam Galenus propor-

haudquaquam sanguinem admittentium affluentem. Hæc libuit Galeno in hoc aphoristico oraculo sub periocha libare: quia munere ibidem fungebatur interpretis, gaudentis breuitate: neque tenetur cuncta paraphrastes ad vnguem recensere, eò præsertim, si prius in altero vberius fuerit pertractatum opere, & ex instituto: cui præstruenda fides.

Dictator summus, dum caussas restitorum mensium li.de nat.mulieb. n.31.33.34.36.37.explorat,tum & lib.de sterilibus,n.1.ac libro præsertim 1.de mul. morbis nu.3.tres tantum huius symptomatis signat caussas, quas omnes in formationis vitio consistere retur: harum,occlusionem oris vteri alteram facit, eiusdem mox distortionem alteram, & tandem alicuius pudendi partis contractionem, seu inuersionem. Priorem illam aphoristico lustrat oraculo,dũ lib.5.Aph.sen.54.scribat, *Quibus os vteri durum est, iis arctetur necesse est.* Cæterum non possum nó modò mirari, quare Hippocrates rerum muliebrium sedulus explorator, tot alias huius symptomatis caussas silẽtij velo obnubilauerit:tũ demiror & Galenum, serium Hippocratis æmulatorem, & rerum physicarum obseruantissimum indagatorem, inter tot ab ipso accuratè assignatas caussas,deHippocratæis illis silentium egerit. Satisfaciemus vtrique, si dixerimus Hippocratẽ citatis libris, ac præsertim libr.1. de morb. mul. vbi distinctè illas recitat, de puerperij accisione tantum verba facere; cũ altera, ex illis tribus caussis frequentissimè huius symptomatis auctor sit, rarò altera quæuis ex illis. proinde his neglectis, aliarum fit mentio tum quæ Laconicus vir, breuitate gaudens Galé-

nus autem fortè, & sub quarta differentia Hippocratæas implicat, sub affectibus videlicet, qui vteri intemperiem comitantur: illi enim effectus, aut sunt morbi in cauitate, aut in figura, aut in situ. etsi namque per se morbi hi partium organicarum sint proprij, vteri tamen valentes sunt comitari intemperiem, partis similaris morbum proprium, imò & ab ipsa intemperie effœtari. vt, conniuentia oris vteri ab humida eiusdem intemperie, laxando eundem: vti contractio à siccitate eiusdem. Aut rursus dicemus ibidem Galenũ contemplari solas mensium circuncidentes caussas, inter quas ne Hippocraticę illæ locum habent, enixiš tantum familiares. Quid quod nec illas absolutè respuit, cum explicitè easdem, lib. 6. de loc. affect. 1. c. 5. dum morbos replicet menses insequentes accisos, recenseat. huius hæc sunt verba, *Si verò clausum fuerit os ceruicis vteri, ac duritiem quoque habeat, effectum aliquem in vtero esse portendit. oportet itaque speculari obstetricem, ad quam partem vel declinet, vel retrahatur. nam in ea parte affectam vteri sedem esse coniiciendum est.* Liquidò igitur Hippocratæas dinumerat caussas, easdémque sub quarta illa differentia complecti retur. declarant denuò illa verba, *ac duritiem quoque habeat*, quam, vti densitatem vteri, expresse comitari eiusdem vteri intemperiem, arbitratur haud dubiè. nam illa durities fit dum laxus vterus humorem suscipit, qui humor non solum in ipso intemperiem gignit, verum & eundem distendit, & in tumorem attollit; à qua distentione, ac tumore necessariò os vteri clauditur, & intercipitur mensurnus sanguis.

Diui-

Diuisio exacta caussarum menses occultantium.

CAP. II.

VT faciliorem doctrinam caussarum adstringentium menses reddamus, & vnà vtriusque Principis, iam concordem sententiam, sub exacta methodo circunscribamus, libuit modò hanc replicare, & cuique mox, ex vi methodi, & acuto quodam stylo, seriò consulere. Et cum, etiam ex præscripto naturæ, quisque morbus suam oppositam habeat qualitatem, efficientem sanè caussam sanitatis, & indicatum illius: cúmque de hac caussa deliberare, ne ius quidē, ignorato morbo, adhuc & eius caussa; hinc vrget dignotio morborum, caussarū mensium accisorum, vt methodicè deliberemus de caussa efficiente sanitatem, de venæ inquam sectione, illis opposita.

Caussas itaque cunctas has, in tria diuidere capita, optima consulit methodus: aliæ enim sunt, quæ continentis vitio accidunt, aliæ quæ contenti, aliæ tandem quæ vtrique vitio gaudent. Continens rursus dupliciter æstimatur, aut vt corpus vniuersum innuit, à quo vniuersa excretionis emanat materies: aut vt solum vterum, locum, per quem materies illa refluit. Illud vniuersum continens, caussa est interceptorum mensium, & per se, & per accidens aliquando, per se, quando, vt dixerat lib. 3. capite 61. Paullus hepatis vitio, quando videlicet imbecille illud redditum, propter eiusdem, aut reliqui corporis maximas obstructiones, nequit mensurnus sanguis expurgari. per accidens autem, quando ob plurimas exercitationes, aut mediam, aut

morbum aliquem præcedentem acutum, aut aliquam hæmorrhagiam, aut quia habitus corporis calidus & siccus, qualem in viraginibus fœminis contemplamur, sanguis in corpore non redundat, vt naturam ad eius expulsionem proritet, imò auaram reddit, vt arctè contineat: aut si forsan aliquis redundet, aliò sit iam retractus. & hæ caussæ per accidens, aptè ad contentum reuocari queunt, vel imminutum ac deficiens, vel retractum. Porrò & vteri tantum culpa, tum eiusdem vasorum, quã cõtinentia, menses aut imminutè ac deficienter redduntur. dicitur verò hæc pars præcipuè continens, quia à natura instituta ad hanc exercendam operationem; quamuis & primò ad conceptionem. quare, quotiescunque huiusmodi excretio à naturali præscripto, siue in ordine, siue in quantitate recedit, necessariò fœmina lancinatur, & variis illa obiicitur morbis. A cunctis verò his incommodis liberatur, quotiescunque sagax natura omnem sarcinam, siue quantitate, siue qualitate, siue vtroque modo peccantem, per eam partem deponit, eliminat. hinc, hæc sola vacuatio, toto genere secundum naturam & est, & appellatur. quia, & cum animalis fit commodo, & à naturæ præscripto, citra partium vllam reserationem, aut læsam actionem.

Vterus huius excretionis appositum organum, in quo simul eius actionis existit efficiens caussa, ad hoc, vt destinatum non consequatur finem, duplici afficitur ratione, aut vt similaris pars, aut vt organica. cúmque partium similarium morbi sint intéperies, quotiescunque per aliquam insignem intẽperiem, siue natiuam, siue morbosam actio vteri læditur, etiam & hoc symptoma in excretis retentis

obori-

oboritur proculdubiò. intemperies autem illa natiua (si forsan est) morbus non dicetur vt nunc, cū morbi haudquaquam sint congeniti; quia lapsus à propria & indiuidua natura morbus, vt expertè insignis docet Galenus lib.1.de tuend.valet.cap.1.imò & affectus erit simpliciter, cum statim initio animal ægrotum simpliciter reddant, non ægrotum vt nunc. ægrotus enim vt nunc dicitur, quando actu actiones edit præter naturam. vocabat autem Præceptor lib. 3. Epidem.comment. 2.sen.3.tabem natiuam, tum Galenus lib.14.meth. ca.12.Sextum digitum præter naturam, quia hic præter animi nostri sententiam contingit, & vltra seriem naturæ vniuersæ, haudquaquam præter naturam, quia proprius ac peculiaris illi singulari naturę, cui accidit: tabes autem illa dicitur natiua, quia dispositio quędam natiua est in illo corpore, ad introductionem morbi illius.

Intemperies itaque vteri valens menses restringere potissimum frigiditas, insuper & caliditas, tum siccitas. hæ vltimæ absumendo sanguinem, aut incrassando, vti altera constringendo, & condensando illud præstant. Qualitates porrò secundæ nihil minus & idem efficiunt, vt densitas, durities, atque vteri soliditas; idque tam, si à natura, quàm ab aliqua qualitate morbosa reddatur huiusmodi: vti si robur aliquod à medicamentis contraxerit, aut ab alia quapiam re, quo mediante sanguinem ad se confluentem validè ad alteras recellat partes. à quibus vterus continens inhabilis fit, vt suo stato fungatur munere, naturale excretum eliminet.

Iam deinceps vterus, vt organum æstimatur, va-

riis coagmentatum partibus, magnitudine, formatione, numero, & compositione in vnum totale coëuntibus. obseruantur deinceps & eædem vteri partes seorsum sumptæ, vt partiales organicæ, quatuor itidẽ illis insignitæ doribus. Si primo illo modo vterus sumatur, potest affici intemperie cũ affluxu humoris, siue illa fuerit phlegmones, siue scirrus, siue œdema. qui morbi sub magnitudine aucta continentur. Rursus si altero modo, vt ex partibus integrantibus vterus constat, pudendo videlicet, ceruice, & reliquo vteri corpore cum sua peculiari cauitate; afficietur & illis tunc morbi speciebus, ab Hippocratę recensitis, in situ inquam, figura, aut cauitate. In situ quamprimum, quando vteri ceruix inuertitur, & vterus distrahitur: in cauitate, & figura, quando os vteri conniuet à partium laxitate, & occluditur eius os à tumore aliquo duro pręter naturam. in numero aucto, ac formatione quando aliqua pellicula, vel membrana adnata fuerit pudendo ipsi, & eius os pariter clauserit. vnde hæ mulieres vocantur clausæ, à Græcis, vt nuper diximus, ἄτρηται. Tandem vteri partes per se sumptæ, vt organicæ tamen, suis etiam lancinantur morbis, genus præsertim venosum: ad ipsum namque vterum plurimæ ac capaces percurrunt venæ, tum immediatè ab ipsa vena caua ortum trahentes, tum ex aliis tubis, qui per crura vtrinque vnus dissеminantur, vt docet Galenus & libro sexto de locorum affect. capite quinto, & lib. de dissect. vuluę, capite quinto, quæ vasa, ad expulsionis menstrui sanguinis munus, inter vsus reliquos sagax fabricauit natura. hinc eisdem vasis affectis idem munus lædi, expulsionem videlicet contenti san-

guinis

guinis impediri, probabile ſanè. Cauitas autem ipſorum à diuerſis vitiari cauſſis & ſecundum naturam, ac præter, vtrumque liquet. illud, ſi à prima conformatione tenuia, & exilia vaſa fuerint ficta, cùm & eorum cauitas ita ſtrictior, vt ne valeat quidem aliunde recipere ſanguinem, aut receptum, ceu iam fluxioni ineptum organum, ne eliminare, aut foras expellere. rurſùs, ſi & vaſa ab adiacentibus corporibus comprimuntur, quod accidit obeſis corporibus, nullo adſtante præter naturam in vteri vaſis vitio. Hanc cauſſam perbellè inſinuat Præceptor lib. 5. Aph. ſent. 46. dicens, *Quæ præter naturam craſſæ non concipiunt, iis vteri os ab omento comprimitur. itaque grauidari donec exenuentur nequeunt.* A ſimili igitur, ſi mulieres hæ non concipiunt, quia propter coarctationem immodicam oris vteri, à nimia & præter modum craſſitie, ac omenti pinguedine; nequeunt virile ſemen in ipſa cauitate recipere: ſimiliter nec præcluſo eõdem vteri ore, ab eadem cauſſa habiles erunt menſurnum fundere ſanguinem: hic idem effectus præterea, ab altera quapiam præter naturam cauſſa germinari poteſt, à tumore quôpiam præter naturam vaſa illa ſimiliter comprimente, aut occludente. comprimit qui partes vicinas occupat, occludit qui in ore vteri, aut eius ſtomacho enaſcitur. Occludũt deinceps, ac obſtruunt, citra excreti ſanguinis vitium craſſi aliqui humores, aut viſcidi, aut per antecedentem confluxum in vaſis inculcati, aut fortè per congeſtionem ſtabulati. quam cauſſam ſignat itidem accuratè Galenus lib. Epidem. 6. com. 1. ſen. 7.

Expoſitis itaq; acciſorũ menſiũ cauſſis, iuxta vitiũ

continentis corporis, ad alteras, quæ contentum corpus respectant conuolemus. contentum istud, sanguis, ipsi naturæ inutilis, existit: quem exinde per typicas periodos excernere pręsumit ipsa natura. finem non consequitur eius excreti culpa, ob duplicem rationem; aut per accidens, quando absens, & corpus fuerit inanitum, aut quia præsens, & per se obstruens. obstruit autem, aut quia multus, affatim tamen ruens, aut quia crassus, aut quia lentus. hæ namque qualitates, tum inhabilia corpora ad fluendum reddunt, tum aptæ ad parandas obstructiones. quicquid igitur obstructiones quit gignere, idem & sanguinem restringere menstruum. cúmque ex Galeno lib. 8. meth. cap. 4. tria illa sint, tenacitas videlicet, seu viscíditas humoris, crassities, tum multitudo, si simul tota confluat, haud dubiè omnia hęc, cum obstruendo hęreant, restrictionis mensium certissimi fient parentes. quamuis Galenus lib. 3. de causs. sympt. ca. 4. huius multitudinis nullam fecerit mentionem. an quia confertim, ac affatim mensurnus sanguis ad vteri capacitatem non ruat? nequit enim multitud parare obstructionem sensim fluendo, vt acuta illa analogia Galenus lib. 3. de tuend. valet. ca. 2. demonstrat, eorum, qui ex theatro egrediuntur. Motus autem concitatus in ortu præsertim accidit magnarum inflammationum, & febrium quammaximè acutarum, & in his valens quidem obstructiones, nec minimas, producere. An verò quilibet humor multus si fuerit, & affatim ruens ipsam valeat obstructionem efficere, in dubium vertunt doctores. crederem tamen, hunc si tenuem & acrem, biliosum inquam, (etsi multus & confertim fluẽs,) ne obstructionem

para-

parare habilem. quia ad hoc, vt huiusmodi præstet effectum, mediocris aliqua necessariò requiritur consistentia, qualis in sanguinis massa præsertim reperitur, haudquaquam in bile, nisi ab assatione aut aliàs fuerit incrassata. Et ita illud Galeni lib. 8. meth. cap. 4. *Sin aliter multitudine certè sua non parum omnino nocebit*, non opponitur, ceu extremum extremo, tenacitati, & crassitiei, sed tanquam medium extremo. quasi dicat, *sin aliter*, id est, si mediocre, respectu lentoris, ac crassitiei, multitudine obstruet. Istud idem videtur innuere Galenus, dum lib. 10. meth. cap. 2. obstructionem à multitudine ortam venæ sectionem sanare doceat, non fientem tantum, verum & factam. quod auxilium respuit bilis multitudo. quid quod & hoc multitudinis nomen, sanguinis semper amplectitur molem, mediocrem quandam pollentem consistentiam. vnde, & hæc sanguinis moles, duplici illa adstante conditione, valens sanè parare obstructionem. Concludamus igitur sanguinem, crassus si fuerit, aut lentus, menses restringere, vti si multus, confertim tamen si ruat. Hanc multitudinis caussam, in nostra hypothesi, nec Galenus vllibi admittit, nec admittendam censemus: quia, nisi per accidens hoc symptoma producere valens est; nempe, si alteri connectatur affectui, aut obstructioni iam factæ, in vteri vasis locum habenti, vt in synocha febri videre est; aut mox inflammationi eiusdem vteri, cuius ratione, à tensiua illa, & maxima corporis plenitudine vasa compressa conniuent, vti ab intemperie illa calida, ac feruenti vnà restringi menses fas est. Tandem eiusdem contenti culpa circumciduntur & menses (etsi per accidens)

si sanguis in corpore deficiat, aut propter inediam, aut animi pathemata, aut maximam aliquam consequutam vacuationem, aut propter corporis maciem, à caussa aliqua contractam præter naturam, aut quia absens, & ab vtero recessus fuerit sanguis, vt Senex optimus testatur lib. Aph. 5. sen. 39. dicens, *Si qua, nec pragnans, nec puerpera est, lac habet, ei menstrua defecerunt.* quasi anadromes sanguinis ad mammas, vt lac ibi gignatur, sit caussa accisorum mensium. Verum hæ vltimæ caussæ per se videntur spectare ad priorem illam differentiã, quam continentis potius vitium amplecti diximus.

Tertia, & vltima differentia restitorum mensiũ, quæ vtramque ex nuper dictis admittit, probatione quidem non indiget. quia vsu comprobatur assiduo permisceri morbos continentis, cum morbis à vitio contenti obortis. Si enim vasa vteri stricta fuerint, & exilia, qualia apparent in candidissimis fœminis lacteo colore præditis, his insuper crassus ac lentus fuerit sanguis, haudquam his, ob duplicem caussam expectanda mensurni sanguinis fluxio. concurrunt enim in vnum ambo affectus, & indissolubile fermè germinant symptoma, aut difficile saltem.

Illustratur aphoristicum Hippocratis oraculum. difficultas de vitio formationis vteri, supprimente menses, exoluitur.

Cap. III.

CVm nulla fermè sit doctrina, etsi stata supra firmam Mercurij quadraturam, in qua, aut ob humani ingenij imbecillitatem, ac naturam quan-

quandam ruditatem, aut ob eiusdem potius procacitatem, ac animi turgentiam, illud idem humanum ingenium in dies litem non mouerit: nihil mirum si sacra illa oracula summi dictatoris, infallibilia sanè ac penè diuina, suis quibusque assiduò, à viris litigiosis, agitentur difficultatibus; nitantur insuper iidem, magna argumentorum copia, sæpius eadem infirmare, conuellere. Illud palã nunc videre est in illo oraculo insigni lib. 5. Aph. sen. 57. in quo Præceptor summus, summa prudentia cecinit, Καταμηνίων γινομένων πλειόνων, νοῦσοι ξυμβαίνουσι, καὶ μὴ γινομένων ἀπὸ τῆς ὑστέρης ξυμβαίνουσι νοῦσοι. Id est, *Menstruis abũdantibus morbi eueniunt, & subsidentibus accidunt ab vtero morbi.* In hac itaque sententia illud difficile occurrit, *& subsidentibus accidunt ab vtero morbi*: nam varij & variè interpretantur, & in varias & distantes distrahuntur opiniones. Galenus clarissimus inter reliquos, illud *ab vtero*, ad hanc vltimam tantum partem subsidentium mensium referendum censet: quasi insinuet, ab vtero dependere morbos, accisorum mensium causas, quod symptoma in eodem vtero morbos alios germinat, phlegmones, erisipelatẽ, scirrhum, cancrum: abundantibus autem illis haudquaquam illud accidit, neque vllus talis vtero conciliatur. cõmentarium claudit, *Quare similius fit de sola menstruorum retentione Hippocratem illud extulisse, ab vtero morbos accidere.* Verum si ista admittenda esset explanatio (quamuis plurimi ipsi adrideant) sibi impar extitisset Galenus, & ambiguus. hoc, dum terminum à quo confuderit, cũ termino ad quẽ. prępositio enim *ab*, terminũ poti⁹ signat, à quo, seu principiũ caussę; quasi ab vtero procedant morbi, dum circumcidi-

tur menſurnus ſanguis:non autem ad quem, quaſi in vtero exortos morbos ibi deſcribat. diſparilitas rurſus eluceſcit, quia vti immodici menſes queunt fieri ipſo vtero affecto, eroſis videlicet, aut apertis eius vaſis, citra vitium aliquod in contento ſanguine, ſeroſo ſcilicet, tenui, aut calidó facto: ſic & eorundem reſtrictio (vt ſuperiori capite ex Galeno diximus) etiam ab vtero fieri poteſt, ipſo videlicet per ſe affecto, phlegmone, aut altero præter naturam tumore, vti pariter obſtructione vaſorum cita vitium vteri, ſed contenti tantũ ſanguinis, lentoris eiuſdẽ, ac craſſitiei; quibus ſecũdis qualitatib. præditus ſanguis inhabilis ad fluxionẽ redditur: vti & ſi ſanguis abſens ab vtero fuerit, & alibi receſſus, idem contingit. Quare morbi, qui exoriuntur mẽſibus hac arte reſtrictis, haudquaquam ab vtero dicentur germinari. conueniunt itaque morbi in vna ratione formali, tam qui ab immodico, quàm reſtito fluxu proueniunt: cùm vtrique & ab vtero fiant, & citra, nulla igitur interpretatio. Niſi dicamus cum Brachelio, & Auega in eiuſdem ſententiæ commentario, fortè intellexiſſe Galenum morbos vteri ſecundos, quibus totum corpus communicat: atque hos duntaxat in retentis menſibus inuenies. quaſi idiopathicè laboret vterus, ſympathicè verò reliquum corpus.

Aliqui, loco præpoſitionis *ab*, legunt *in*; vti in codice Græco ἐπὶ, loco ἀπὸ, quæ ambæ præpoſitiones eũdẽ gignẽdi requirũt caſum, τῆς ὑστέρας. hanc lectionẽ videtur pariter admittere Galenus, dũ dicat, poſt occultata muliebria fiũt in vtero morbi, phlegmone videlicet, cãcer &c. morbi. n. hi, nõ fiũt ab vtero, ſed in vtero, etſi mox ab ipſis corp⁹ totũ ſympathicè

a fficiatur

ciatur: quare si vtrosq; amplectamur morbos, v-
; simul illa præpositio ad vltimam tantũ partẽ
culi referenda, cum subsidentibus tantum men-
s, & morbi ab vtero fiant, & in eodem vtero se-
habeant, exorti.

lij tandem, & forrè eruditè, ad vtramque ora-
partem præpositionem illam *ab*, referendam
trantur, vt nuper, dum Galenum interpretare-
, explanauimus: cũ ab vtero possint oriri mor-
accessione mensium, tum & ab eorumdẽ im-
lico fluxu, sympathici inquam. Cæterũ si Hip-
atem licet per eundemmet interpretari, iuxta
onem codicis Græci dicemus, illud ἀπὸ, seu *à*
b, spectare tantum verbum *subsidentibus*, quia
bi Hippocrates restrictionis muliebrium alias
nat caussas, præter illas tres, quæ ab vtero sanè
omnes. Sed hunc quamprimum audiamus lib.
norb. mul. nu. 3. sic fantem, *Postquam igitur mu-*
qua non peperit, occultati fuerint menses, & viã
eperiri non poterint, morbus fit. Quo loco quã-
lud ab vtero non adiunxerit, tamen cum sen-
m eandem ad vnguem recenseat libro de ge-
, nu. 7. & ibi huius rei itidem caussam à se ex-
m iam esse lib. de mul. morb. affirmet, in quo
aliæ haud dubiè referuntur, præter illas, quæ
ro depẽdent, accurata erit interpretatio. hu-
tem libri de morb. mul. 1. nu. 3. hæc sunt ver-
oc autem contingit si vterorum os conclusum fue-
distortum, aut aliqua pudendi pars contracta:
horum quid fuerit, menses exitum inuenire nõ
nt, priusquam vteri ad sanam naturam redie-
idete amabò apud Hippocratem accisiones
s mensurni sanguinis ab vtero esse, & per cõ-

ſequens vterus cauſſæ principium morborum omnium. Quod principium maximè æſtimandum cóſulit illo Aphoriſtico oraculo dictator ſummus. Nã cum morbi citra cauſſæ prius ablationem tolli nequeant, nec cauſſę itidem abigi, quin prius eiuſdem principiũ tollatur, ceſſet inquã, principij actio. hinc in morbis iſtis, cum vterũ ſtatuamus cauſſæ principium, vt in hiſtoria illa ſæpius repetita Idumeæ famulæ Stymargi li. 2. Epid. elegãter Pręceptor innuit, illi & nos quãprimum occurrẽdũ ſeriò arbitramur.

Ex hac diuina methodo, cedro digna, maxima indigitatur pernicies, error detegitur execrandus Medicorum quorundam, melius Mendicorum, qui neglecto cauſſæ principio; quid neglecto? imò ob funeſtam inſcitiam ignoto, ad plurima alia ignauè confugiunt, & optimè conſuluiſſe pariter arbitrantur, dum ſuis remediorum, figmentorum potius characteriſmis, plurimas oppleuerint chartas, menſas, vitrea & copioſa ſupellectili ditarint, exornarint, & vt à ſcopo non recedamus, arte quadam vulgari, ac empyrica, ſine diſcrimine vllo proritare menſes cenſent, quibuſdam incidentibus, attenuantib⁹, aut aperientibus adhibitis auxiliis, omni viarum libertate poſtpoſita, vteri neglecto ſitu, aut ſpreta eiuſdem conformatione. quæ omnia, quãprimum, ac ſedulò quidem Medicum penſitare dictator ſummus commendat, & vtrobique iugiter ſeriò conſulit æſtimare. Sed proh dolor! cum lethale hoc vitium, pernicioſa hæc lues, funeſta cataſtrophe iam per vniuerſum vagetur Medicorum vulgus, cũ videri potius ipſi curẽt, quàm abdita, ac ſecretiora naturæ arcana attento animo videant, explorent, rimentur. Vt autẽ finẽ attingant, plurimúmque apud rudem plebeculam habeantur (quæ varietate gau-

let, χυμοτομίαν affectat) penu copiosis, ac polycrestis auxiliis locupletē præbent, venditant, cōmendant. n omni ad ægrotātem accessu paginas exarāt integras, variásque auxiliorū describunt formulas: quibus naturam (paucis cum sit cōtēta) temerè aggravant, vasto infestāt onere hæc eadem rursus, & magno verborum prædicāt encomio, & plebē ieiunā, usu cōspectiorē, quàm mente, quisquiliis illis fundunt, ora & oculos in eos cōuersos. Similes fiūt sensissimi isti viri, & naturæ humanę hostes quibusdam aduocatis, quorum *disputationes, ac verborum pugnæ*, vt Cassiodorus doctissimus struit, *ad subuersionem magis, quā ad inuentionem proficiunt veritatis. Nihil enim ita absque labore manifestā facit veritatem, sicut breuis, ac pura narratio.* Idem proculdubiò censendum iudico, in nostra hac sacra Medécina, cum melior sit dextera linguâ. neq; quicquam faciliorē reddit curationem, quā breuis affectuum narratio, ac purà dignotio. mox inuenta remediorum occasione, æstimatis cūnctis scopis, cū ... vni sit tantum contrarium, vnico ac singulari auxilio, neque moror simpléxne istud, an cō... dummodò eumethodo cuncta procedant. ... cōponenda, q̄ sæpè vsu venire solet, haudquaquam Empyricorum more, vt syrupāt ij quidā Medici ... qui amethodos Arabes sequuti, cōfusa quadam farragine, ex simplicib. plurimis, ac futilibus ... imperitè sua cōcinnant pharmaca. Quare ... Medico, cum natura multitudinē respuat, ... vnum tantum sit oppositum, plurima itidem ... perturbēt, & sæpè sibimetipsis fiant obuia, ... fugienda, amplectenda vnitas. Et vt in ... mox aduocatorū exēplo nos immoremur, ... & istud idem Pont. Innoc. declarat libro

de vtilit.condi.hum.dum infit, *veluti aduocatorum plurimæ allegationes, illæ cōparantur clamosis ranarū sonis, inflata quadam, & inani canentium modulatione, vt decipiat, &c.* Nihil minus & Medicorum auxilia illa multa, inflata quadam, & inani verborum grauitate commendata astantium, & vnà ægrotantium mentes decipiunt: quæ itidem ranarum ritu, strepitu, inquam, quodam verborū rudibus, de misellis præsertim fœminis, quarum ipsi omni studio auram captant, commendant illa, laudant, extollūt. Galenum offerunt, Hippocratem proponunt sine contradicentia, quorum nec prima salutarunt limina. Infœlices euentus, quos passim, cum in tenebris ambulēt, consequuntur, vulpinis exoluūt cautionibus, corporis ingenti diligentia operiunt, versutiis, & maxima calliditate ab omni se liberāt maledicentia, ab omníque rursus ea arte abdicant se calumnia. His artibus tum amari, tum & amicitias conciliare, tum denique pro artificibus maximis haberi cupidè contendunt: haudquaquam, vt probè Galenus optimus lib.meth 1.c.1.inquit, ex priuata, & domi parta industria. Sed hos Misosophos odio prosequendos relinquamus modò, ad pensum, vnde nostra fluxerat oratio redeuntes.

Cum igitur triplex sit morbi genus in vteri formatione, huius symptomatis mensium accisorum caussa, hanc nos, ceu omni obseruatione dignā modò exploremus, vt nota curationem cum methodo aggrediamur. Deinceps & cum caussæ hæ, quæ in vteri formationis vitio consistunt, respectent eius figuram, cauitatem, atque superficiem, hinc quædā prius circa vteri formationem exponenda veniunt, vt dilucida fiat enarratio. In vtero itaque quatuor obser-

obseruamus partes, superiorē inprimis, in qua ma-
ima illa cauitas, fœtus receptaculum existit: mox
ius os superius, quod in conceptione arctè clau-
itur: iam rursus ceruicem, seu stomachū, qui pro-
imè sequitur, per quem & muliebria descendunt,
liminant, semen virile supra in cauitatē asporta-
it: pudendum tandem adest, seu os inferius oculis
itens. Porrò & illud sciendum, quod illæ tres af-
ctuum differentiæ vel toto vtero sunt peculiares,
l alteri tantum parti. contractio totius vteri pas-
) est: occlusio & conniuentia osculorum tantum,
uersio ceruicis, vt distortio. omnes enim hæ par-
; recto tramite debent seruari, vt secundum natu-
n sit eius situs, cum partium omnium exacta cō-
matio: à quo si recedunt, morbosi, hauddubiè ac-
lunt affectus, & consequenter occultantur sæpè
ses. Horum omnium affectuum absoluta digno-
, tantum ex immissione manus dependet, aut pe-
chirurgi, aut obstetricis expertę: sine quorum
:, curari ipsi nequeunt. Immittenda autem ma-
ad os vsque supernum, situm supra ceruicem;
: ceruix, ex Galeno li. de dissect. vteri, c. 2. modica
m eius longitudo, vndecim digitorum est, pal-
magni mensurā quāmaximè attingens, à Grę-
πιθαμὴν dictam, digitos continentem duodecim
pedem vnum, eius quarta dempta parte, vnde à
nis dodrans: digitus verò quisque ex quatuor
iis hordei, per eorum latitudinē connexis con-
, vnde palmus ille magnus constabit ex granis
lei 48. difficulter igitur poterit ad supremam il-
rtem oris vteri aut chirurgi, aut obstetricis di-
s im missus accedere, nisi & manum ipsam vnà
ittat, quod difficilè nō est: nisi forsan os exter-

num, & eius subiecta caro à compressione iniectę manus aliquantulum cedat, & ab illecebroso illo contactu, vterus pariter descendat & ita mox secretiora cuncta immissus digitus examinet, & vitia emendet. Quamuis & contractio illa citra vllá manus iniectionem, & suffumigiis, seu thimiamate emendetur, tum & aliis odoramentis. cum vterus grati odoris exalatione æqualiter commotus, à parte in quam procubuerat citò diuellatur, abducatur. Vnde forsan dictator summus li.5. Aph. sen. 28. aromatū suffit⁹ muliebria educere lege sanxit: quia non solum, vt Galenus interpretatur in com. vteri conniuens osculum aperit, verum & quia contractum vterum abducit, vt idem testatur dilucidè li. 1. de mul. morb. nu. 29. Abductio illa non fit, quod vterus percipiat odoris sensum, cum hic peculiare habeat organum in toto corpore, processus inquā mãmillares à cerebro orti, & in nares perducti, sed quia sympathica quadam familiaritate fruitur ille, fruitione gaudet, diffunditur mox, vt actu fruatur, & gaudeat.

Cæterum, de oris vteri conniuentia, & hæc obseruanda, quod semper secundùm naturam os huiusmodi, supernum inquam, contineat; arctiùs tamen multò, dum mulier vtero gerit, & conniuet illud, & clauditur; iuxta Galenū lib. 3. de fac. natur. c. 3. quãuis & præter naturā aliquando conniueat, ab aliquo ibidē tumore præter naturā oborto. Distinguitur autem vtraque, vt Galenus docet lib. 5. Aph. sen. 51. quod in ipsa tumor pręter naturam apparet, ac durities quidē, in altera haudquaquam, cum digito facilè cedat, illa ab scirrho, aut inflam matione gignitur: vnde renitens tactui, altera lentum connexum,

nexum ac partium coalitum comitatur.

Præterea cõtractionis caussas, vteri ligamentorũ laxitas assignatur, vel ab humida intemperie cum affluxu humoris, vel à partus difficilis violentia, vel abortus, parta. Inuersionem ceruicis vteri, eædẽ possunt quidem germinare caussæ: quæ ad tantum extendi potest, quod foris ferè vsque promineat, qui affectus, vteri procidentia appellatur. præter quas inuersionis caussas, recenset & alias diuinus Hippocrates, citata sen. lib. 1. de mul. morb. num. 3. videlicet, si venter magis quàm oportet vacuetur, quia tunc leuiori, ac sicciori ventre reddito, cum vteri ceruix intestino recto præcipuè hæreat facto ipso euiori, & vacuo in ipsum concidet, & inuertetur quidem. Mox & conuulsiua quadam ratione fiet, lapso quodam frigido humore in alteram ceruiis partem. quia pars altera repleta, necessariò attoltur, & vti conuulsa distorquetur, & vnà vteri orificium inuertitur. veluti, & eodem morbo lacessiri iit, si alterum vteri cornu ab humore aliquo frilo imbibito in tumorem attollatur: distorquetur im tunc vterus: sicuti & si à feruido sangume, ac gente contingat. impleto namque ac distenso ealtero cornu, inęqualiter etiam tunc distorque. ac necessariò eius ceruix inuertitur.

Hæc tantum libare libuit de menses occultan- horum affectuum caussis, reliquas, ceu maniores silentio obuoluemus, conuertendo nos ad a singulorum affectuum. Notitia hæc cum ab- sit, & tantum per adumbratam ac imperfectam ctu ram, etsi artificiosam, illam assequamur, vrgent passim, nec leues sanè difficultates, sedulò, qua poterimus dexteritate expũgem⁹.

Caussæ menses restringentes præter naturam explanantur per signa in genere.

CAP. IV.

Signa Medicinæ submittere, diuinam hanc submouere scientiam, est. vti namque in militari arte, signo submisso, omnis conturbatur legionis ordo, militum dirimitur acies, eorum anima in fugam cōuertitur, lethifer hostis, metu omni deposito, audacter victoriam acclamat: sic sublatis è medio signis, omnis morborum languet cognitio, auxiliorum perturbatur vsus, industria torpet omnis, hostis naturę similiter, morbus inquam, ferox, non solum acclamat, verum certò quasi reportat. vnde princeps Poëtarum Virgilius, vti & Medicorum alumnus, vt hanc signorum in Medicina vrgentiam ostenderet, sic cecinit, Georg. lib. 3.

Morborum quoque te caussas, & signa docebo.

Notitiā caussarum apposite cum signorū coniūgit doctrina. Nā vti morbi nequeunt, citra caussarum dignotionem, sic caussarum notitia nullatenus quit haberi, submissis signis. ruit enim in his sublatis omnis medendi scientia. Signa igitur attollamus in hac suprema Medicinæ arce, signa in legionibus actuosæ Medicinæ partis præferamus. his denique hostium stratagemata affabrè exploremus.

Signum Græcis σημεῖον; hinc altera Medicinæ pars σημειωτική, ideas, ac facultates signorum omniū apprimè expendens. Illud itaque sensui se offerens rem aliquam significat, & in abditarum ducit cognitionem. Vnde Auctor lib. deff. med. signum definit, id quo cognito, aliud, quod ignotum erat,

nobis

nobis deprehenditur. Porrò, cum in vniuersum signa ex Galeno lib. Art. Med. cap. 17. in triplici sint differentia, aut præteritorum memoratiua, aut præsentium demonstratiua, aut futurorum denique prognostica: nobis modò διαγνωστικὴν, seu demonstratiuam in insalubri parte replicare mens est: insigitantia videlicet caussas huius symptomatis mensium restitorum. quod cum variis fruatur, ac plurimis; vnde curationis pariter distinctio, hinc cunctæ explorandæ, & per sua peculiaria signa, vt methodo cuiusque, nos prosequamur curationem. Verum inter hæc signa, & reliqua alia genera, hoc vnum obseruandum discrimen, quod alia ma sint, rata, ac necessaria, τεκμήρια, seu syllogisti-dicta; alia verò nomen generis sustinent, quæ c firma, nec rata, hac diuisione vsus pariter Arist. ,tum lib. 2. de Priori Analy. capit. 27. tum lib. 1. iet. ad Theodect. c. 2. Demonstratiua itaque signa huc alteram patiuntur diuisionem; quatuor em eorum, apud Galenum lib. 1. Aph. & lib. de cō. Artis Med. sen. 12. cap. 15. referuntur differentiæ, a enim sunt παθογνωμικά, quæ & morbum indiit, & ab initio vnà cum morbo inuadunt, ceu initio inseparabilia, & propria: alia γνωρίσματα, hæc incipiētis morbi sunt indicia, nec morbum essariò comitantur, cum abscedant aliquando: ua rursus ἐπιφαινόμενα, seu mox superuenientia, æc insuper separabilia: alia tandem συνεδρεύοντα el circunstantia appellantur, quæ morbi natu- veluti circunstant, non autem penitus insebilia, & coniuncta sunt. Galenus clarissimus ltimas tres differentias citato Aphorismorum sub morbum comitantibus, illas amplecti-

tur,cum dicat, *Comitantia interdum simul cum morbo vnà adoriuntur,interdum superueniunt,nõnunquã etiam omnino absunt, neque enim à morbo sunt inseparabilia, neque eius essentiam constituunt, sed proprias efficiunt differentias &c.* Horum itaque omnium demonstratiuorum habenda à nobis modò ratio, ad singulas quasque morborum cognoscendas differentias, quas restrictorum mensium appellamus caussas.cum symptomata nihil aliud prę ter morborum germina.

Cæterum aduersus hæc,insurget quis. Nos huius libri cap.1.cum Galeno diximus,à vitio natiuo vteri,dum primò conformatur mẽses etiam occultari.Sed caussam huiusmodi signa demõstratiua insalubria indigitare nequeunt,imò salubria:cum vitium illud secundum priuatam naturam sit, haudquaquam morbus.Ergo demonstratiua signa caussas huius symptomatis, haudquaquam ex insalubribus demonstratiuis petentur.

Huic satisfaciemus dicẽdo, quod quamuis caussa illa secundum naturã sit in indiuiduo: tamen in quantum actio læditur secundum naturam, etiam illi indiuiduo maximè ex vsu, proinde reuocanda ad præter naturam affectũ:ad hancque spectat partem,de ea inquirere. quod si mulier hæc optimè se gerat,neque vllatenus ex huiusmodi mensium occultatione laboret:tunc tanquam secundum naturã res,ęstimanda,neque ei consulendum,cum seruanda potius in illo secũdum naturam peculiari statu, vltra quem haud dubiè hæc laborasset. Quare omnes illæ caussæ, quæ nobis in consilium veniunt, sub illa insalubrium signorum differentia reuocandæ sunt, quia insalubrem mulierum statum emendare nobis mens est. Præ-

Præterea Galenus insignis,cum lib. Art. Med.ca.
5. insalubria signa morbos demonstrantia præ-
entes,recenseret;prius hęc distinguenda supponit,
an morbi externarũ sint partiũ,seu externis sensib.
buij,ac apparentes:an potius internarũ,& eosdem
ensus effugiẽtes.hoc innuit, quia externarum par-
um morbi certiores multò, ac eorũ pariter signa
am quandam matheseos obtinent demonstratio-
is.verum internarũ partium morbi, etsi per signa
nsibus obiecta dignoscantur:tamen ita firma,aut
ta illa non sunt,vti altera priora,sed coniectricia
pè. quid quod & imperfecta aliquando tantope-
,& infida,quod cæcorum more, tentando, ex iu-
ntibus, aut nocentibus auxiliis, ad illorum co-
nitionem perueniamus.Qua arte, inartificiosa sa-
,etiam imperiti Medici,post alterius eruditionis
cessum,vocati, maximam sibi comparant gloriã,
ud plebem ieiunam. & ita indignè maximo en-
mio apud reliquam plebem commendantur. O
seranda calamitas! o sors faticina! Verum ex his,
respuenda quidem artificiosa coniectura, me-
di τεκμάρσις, cum hæc quamproximè, si non de-
nstrationis, necessariæ saltem argumentationis
oleat vim. Hæc autem,citato loco Galenus, ex
rimis fontibus desumi eleganter declarat, ex lę-
videlicet partiũ laborantiũ functionibus, excre-
ntis,doloribus,atque tumoribus præter naturã:
que vel omnibus, vel quibusdam, siue primò &
se, siue per accidens aut per consensum lanci-
tur.quę signa morbis sunt communia,tam par-
nternas, quàm externas labefactantib. Verum
signa vniuersalia,ad nostrum scopum non spe-
t,cũ nec notitiã explorent, ac ne eorũ explora-
rficiant, quorum inquisitio nunc nobis finis.

Nam læsa functio, diuersitatem in primis caussæ non declarat, verum præ se fert tantum per se, vel per accidens affici vterum, dum menses non soluuntur. excrementa deinceps, dum retinentur, nullam sui ipsius præ se ferunt ideam: dolor, ceu pathos, communis, multis superueniens morbis menses interdicentibus, contemnendus. tumor tandem, alteram tantùm, (vt suprà diximus) morbi ostendit differentiam; si in vteri osculo germinatus ipse fuerit. Oportet igitur ad magis particularia descendere, & peculiari obseruatione, tum & artificiosa coniectura, per methodum progrediendo compositoriam, cuncta exactè æstimare. Nam ephodus particularis præcedat semper oportet vniuersalem methodum. hæc autem, si non consocientur, vt dictator summus scribit, lib. Præcept. grauem ac tristem frequenter adferunt diathesim. cum multa solitaria ratio suadeat, quæ coarguit vsus. consocianda igitur: & iudicio experientia accedat oportet.

Ad perfectam itaque ac artificiosam coniectricem disciplinam, nos, ex propriis caussarum indiciis, ægrotantium mulierum pariter sermonibus, tum earum interrogationibus, ac mutuis responsionibus, vt passim testatur Præceptor, appositè perueniemus: nec bene fidendum fœminis, cum hæ suos semper celent affectus, vt accuratè lib. 1. de morb. mul. num. 87. idem Præceptor adnotat. Caueant igitur Medici, ne ab ipsis decipiantur. Eua enim omnis; quasi serpens, vt vox sonat Hebrea: callida igitur, vafra, quare & cautè, & blandè, nec vulgari artificio, aut minori calliditate earum vulnera, vt medeamur, aperienda. hanc verò coniectricem noti-

notitiam seriò absoluemus, si corporum earumdem habitum, consuetudinem, victus præcedentem rationem, & huiusmodi alia, attentè obseruauerimus. hæc igitur cuncta sedulò replicanda.

An dentur caussæ secundum naturam menses circuncidentes.

CAP. V.

VT absoluta omni ex parte sit iliadum caussarum menses occultantium dignotio, diligenter explorare ius an caussa aliqua secundum naturam, quæ mensurnum sanguinem restringere valeat; & an huiusmodi accisio secundum naturam fiat. Problematis affirmatem partem, & confirmat ratio, & experientia comprobat, Medicinæ tecmeria organa. Vtroque itaque instrumento dignoscimus plurimas adesse caussas, à quibus secūdū naturā menses circūcidūtur eadē accisione itidē secundum naturā existente. Nā menses secundū naturā nō soluuntur, aut ætatis ratione, aut habitus ac temperamenti, aut insuper conformationis, conceptionis, aut denique ob vitæ institutæ prophasin. Hæc singula examinemus, ne ad libitum dicta videantur. Aetas in primis illa, in qua menses secundum naturam non prodeunt infantia est ad pubertatem vsq; exclusiuè, vti cruda senectus, in qua vt plurimum occuli incipiunt, ad decrepitam vsque, seu vltimū vitæ carcerem. Exoriuntur igitur 14. anno frequentissimè, aut 15. rarò 11. aut 12. procedunt frequentius ad 45. rarissimè ad 50. Quare mouēdi non sunt mēses, vltrò citróque hos carceres: nisi fortè aliqua

apparuerint germinata symptomata, hos accisos menses comitari solita: quæ possibilia germinari sub annis, in quibus rarius illi accidunt. tunc enim, ob generatos affectus præter naturam, quibusque peculiari curandi methodo occurrere cogimur. Sed cur sub his ætatibus non fiant menses, diexodicè alibi exponendum relinquimus: modò hæc perfunctoriè dicta sufficiant. In pueritia itaque, quia per hoc tempus maior fit accretio, vnde maior sanguinis requiritur copia ad augmentum: rursus quia ob mucorem, & nimiam humiditatem vasa inepta fiũt ad fluxũ, & ab vberiori illa humiditate obtuso calore hiãtia minus, imò astrictiora. Quare, quæ minus erit humida puella, & cui vegetior calor innatus, & vasa latiora obtinuerit, citiúsq; illud maius impleuerit incrementum, menses itidem citius occurrent, primæque efflorescentiæ prosilient. quæ verò contrario se habent modo, segnius. deinceps in cruda senectute, & vltrò, cũ & calor natiuus amplius cõtabescat, vires itidẽ naturales labascãt, multo minus exũdet sanguinis moles, quasi reddita natura auara, ac ne valẽte quidẽ, occultantur menses. quamuis his amplius perseuerent, quibus calor fuerit vegetior, & habitudo corporis circa facultates naturales optima.

Temperamentum & habitus pòst accedit. queũt & hæc restringere mẽses, si tẽperamẽtũ caliditatis & siccitatis maximũ habuerit excessũ, intra limites tamen sanitatis: tũ si & habitus squalidus fuerit & siccus supra modũ, etiã in eadẽ sanitatis latitudine; vnde viragines, ac barbaræ fœminæ, cum maximè masculi sexus redoleant ideã, mensibus nihilominus & hæ carẽt. quo tẽperamento Phaëtusa, & Namysia

ia,apud Hypp.lib.6.Epid.sect.ca.8. fiuebantur.
nec mēses reddebāt vnquam, & ceu viragines
iam iidē acquisierūt. eiusdem notæ, & nos bi-
alteras vidimus, & Barcinonæ, & Valentiæ ci-
oris Hispaniæ insignes vrbes;quibus & menses
si fuerant,& grādis barba cuiq; germinata. hir-
s autē,ac barba,Galeno testante lib.2. de temp.
.calidū ac siccū hauddubiè insequuntur tēpera-
rū,vti & eiusdem naturæ habitum. Quare,cum
nulieribus, ab illo viragini tēperamento san-
nis absumatur copia, quæ vberior portio men-
ii sanguinis materies, hinc & barbatæ illæ, &
dquaquam menstruatæ.
orrò naturalis conformatio, ac genij defrauda-
mensurni sanguinis absentiam valent parare.In
statu plurimæ existunt, quæ & benè se habent,
er vterū(cunctis alueū cōmunē) nūsquā menses
siliunt: imò aut per aluū, aut per nares,aut alia
piam ratione muliebritatē ipsam reddunt, cum
liquibus ex his, insensilis sit eiusdem vacuatio.
:, si non inculpata omnino fruuntur sanitate,
em in quadā eius latitudine continentur adhuc.
bus omnibus frustra sanè se opponet Medicus,
a potius fortè emendationem tentasset ad ne-
haut ad grauem noxam. Sortis huius Gerundæ,
e mihi patria chara, & Geryonis Hispaniarum
imi regis olim arx munita, nobis obuiam fue-
nulieres binæ; alteri per nares mensurnus san-
s, etiam & lochia sub minima copia reddeban-
alteri verò nullibi menses, lochia verò per al-
m.

Adest fœtatio deinceps. hanc menses occultā-
ne longo sermone terendum, quia, & os vteri

ſupernum per totum hoc tempus conniuet, & ſanguis adſeruatur ad fœtus alitionem ex præſcripto naturæ. quamuis aliquę menſtruatæ, ob vberiorem ſanguinis molem, affectante natura illius expulſionem, & per venas in vteri ceruice iam reſeratas aut periodicè, aut aliâs id moliente. Nec eâdem vrgente cauſſa, Medico ius per eandem partem naturam leuare: fas tamen per venas cubiti, vt perbellè nos lib.2. ſuprà enucleauimus.

Vitæ inſtitutum mox eoſdem celat. quia, vt dixerat Rufus apud Aetium tetrabibli 4. ſerm.4. cap.51. ſaltatrices, & cantatrices fœminæ menſes non reddunt, vti & aliæ quæ virorum & exercitiis, & laboribus indulgent. ob ingentem namque laborē hæ omne redundans abſumunt: hinc & materie deſtituuntur ad menſes, & auara natura redditur. de Aegyptiis fœminis noſter Hiſpanus, & inſignis Coſmographus PomponiusMela lib.1. c.9. fidem ſtruit, forum, ac negocia curantibus, cum viri potius domos, ac penſa. Hoc vitæ inſtitutum à Seſoſtris Aegyptiorum Regis reſcripto ortum traxiſſe fertur, vt virilem effœminaret ſexum, illíſque obedientibus poſt multas partas victorias trāquillè imperio vteretur. Eadē antiqu⁹ Scholiaſtes recēſet ex Nymphodori Barbaricæ hiſtoriæ libro 1. etſi longè diſtincta de eodem Seſoſtre, egregius hiſtoricus Diodorus Siculus li.2. c.1. ſuæ bibliothecæ hiſtoricæ referat. Verum de Lydis fœminis illud idem Hiſtoriarum pater Herodotus li.1. reſcribit, tum & de eiſdem Aegyptiis altero ſequenti lib.2.

Tandem & mulieres quædam, etiam ſecundum naturam cruentum illud tributum non ſoluunt, eò præſertim ſi poſt partum immodico ipſæ laborarint

rint puerperio: quia tunc sibimetipsi naturæ satisfacere mens est. vti, quæ in statu neutro, conualescentium inquam, extiterint: si plurimis, ac copiosis arte, vel spôte inanitæ fuerint vacuationibus: etiam per eandem mox signatam rationem. Prætereà & lactentes, eisdem priuantur per totum ferè lactationis interuallum, quo infans eo cibo nutriri eget, bimatu videlicet, raróque aliter accidit. Hoc eleganter Dictator innuit lib. 5. Apho. sen. 39. dum inquit, *Si qua nec prægnans, nec puerpera est lac habet, ei menstrua defecerunt.* quasi insinuet, quotiescunq; vbera lacte abundant (cum eadem sit lactis, ac mēsium materies) menses, vt plurimum occultari. etsi, quando citra lactationis vsum, in mammis apparuerit lac, & retineri menses certum est, & vt signum, & vt caussa malum. quod est mens Hippocrati, in ea sententia demonstrare.

Quamobrem hæc prius obseruanda, vt exactè alias præter naturam caussas per sua propria cognoscamus signa, vt cognita nos eum methodo medeamur.

Signa exponuntur in specie, caussas præter naturam menses occultantes explorantia.

CAP. VI.

RES omnis secundum naturam, qualibet altera præter naturam, & dignitate, & ordine natura prior. quæ vtræque cum sint oppositæ, & hæ iuxtà sepositæ maximè elucescant: libuit & illam prius exponere (cui tantum conseruatio,) altera

mox ſubſequente: vt ita & diſtinguantur apprimè; & diſtinctæ, hæc vltima exoluatur exactius, altera ſeruata. Accedit vltrò quod cum contrariorum eadem ſit diſciplina, nos ſigna cauſſarum menſes ſecundum naturam occultantium prius replicare decernamus, & ſub eâdem diſciplina mox cauſſas præter naturam per ſua itidem peculiaria ſigna, aperire: quas cauſſas exoluere, nobis per totum hunc librum mens eſt. Rem in ſpecie ordiamur, cum vniuerſalis doctrina doctum neminem reddat.

Menſtrui ſanguinis acciſionem ſymptoma eſſe, morbum habens cauſſam, vulgatiſſimum. hunc verò morbum in ſpecie,cuius illud germen, & cuius ratione compeſcitur ille,nec peruium innuere, nec facile, cum diligentem requirat exploratorem, ſerium rurſus, ac doctum artificem. Cum igitur morbi ſtruantur illius ſymptomatis cauſſæ; qui, aut vteri reſpectu æſtimantur, vt ſimilaris pars, vel vt organica, aut rurſus multitudinis reſpectu, vel humorum qualitatis vitio: cuncta examinare ius, & eorumdem morborum ſigna,ex propriis eorumdem cauſſarum indiciis, ægrotantium ſermonibus, morboſo corporis temperamento, habitu, conſuetudine praua, tum vitioſa præcedenti victus ratione,& aliis,fas nihilominus petere.

Porrò, qua methodo cauſſarum percenſuimus differentias, eâdem & per ſigna peculiaria eaſdem luſtremus oportet. Accedit quamprimum vteri intemperies, quæ calida ſi fuerit, feruoris aderunt ſigna,& phlogoſis quidam ſenſus in eodem vtero, ariditatis ſimul,ac ſiccitatis:rubor mox totius corporis habitus, aut flaueſcens color, extenuatio inſuper,

r , vrinæ flauities, velocitas pulsus, & sitis in-
s. cuncta ferè hęc innotescent exactè, ab ipsa in-
ogara muliere. adde, si calidis ipsa fuerit assue-
li mentis, aut pharmacis. summam itidem im-
ient manum sensus illi præstantes, visus inquã,
lter communis, videlicet tactus. hic optimus ac
stans qualitatum tactilium censor, vti colorum
as. Hæc cuncta conferes in intellectu, & præ-
ditata rursus, accuratam elicies conclusionem.
c est enim artificiosè coniectari, ea quæ præuia
ernorum sensuum cognitione recipiuntur, acri
dicio in mente versari, inter se conferre, ratio-
nari.

Verum dicet quis, quã ratione calida vteri intẽ-
ries habilis ad menses sistendos, cum caloris mu-
is aperire, liquare, diffundere? In promptu rẽspõ-
, quia ex Galeno libr. de inæquali intemp. ca. 3.
la, vti & reliquæ intemperies natæ sunt & robur
rtium dissoluere, & earumdem partium actiones
edere. rursus quia ab ingenti calore (qualem sub-
ituimus) non liquantur humores, verum absu-
nuntur, tenues ac subtiles partes, quæ reserationi
ministrant, siccantur, inde reliquum incrassatur: vt
iquidò in bilis flauæ metamorphosi in atram ap-
paret. illa tenuis & fluxilis cum sit, tenax, crassa, ad
motum contumax altera. Tertiò, quia insignis ca-
liditas plus absumit, quàm attrahat. declarat istud
appositè tempus horarium, calidum & siccum in-
tensè cum sit; hoc namque vapores omnes abstergit
planè, quos maxima attrahit caliditate. Acute igi-
tur dictum, ac verè, calidam intemperiem menses
restringere.

Intemperies præterea frigida idem pollet, cum condenset ipsa, adstringat huius signa prioribus opponuntur, quia & qualitates oppositæ. adest itaque circa imum ventrem frigiditatis sensus, lubricitas porrò ac humiditas in eodem vtero, inflatio rursus eiusdem à crassorum flatuum copia; qui flatus iugiter, ab eadem muliere per totam abdominis regionem, quasi turgenter moti conspiciuntur. habitus pituitosus apparet, intumescens, & aliquando œdematosus, color subalbidus? vrina tenuis, simul & cruda, colorem repræsentans aquæ: pulsus rarus, & paruus: victus ratio quæ præcessit ea, quæ ad crudorum succorum generationē apta.

Sicca intẽperies, quamuis multò remissior quàm calida, idem præstat. hanc declarant ariditas, & corporis macies, victus præterea ratio ad eandem introducendam qualitatem conferens. color item in pallorem vergens. ad hanc denique dignoscendam intemperiem, illud quammaximè obseruandum, an immodicæ aliquæ præcesserint vacuationes, an mœrores, vigiliæ, labores, an tandem aliqua immoderata exercitia, quæ omnia, aptè nata sunt nostrum siccare corpus. De humida non est quod modò loquamur, cum hæc qualitas ignaua sit ad agendum, & frigiditati adiuncta tantum, valeat menses restringere.

Porrò vteri substantiæ modum, densitatem videlicet eius, ac duritiem distinguemus, an à natura, vel à caussa morbifica traxerit ortum. naturale illud dignoscemus, nō solum obseruata vteri, verum & reliquarum corporis partiū cōformatione, substantiæ modo, circa densitatem, atq; duritiem quàuis possibile, inter cæteras corporis partes, ipsum tantum

tantum vterum his condonari dotibus: verum ceu ratum, in consilium non cadit. Quod si vteri densitas, atque durities à caussa præter naturam externa, vel interna fuerit contracta, muliere interrogata innotescente, an balneum scilicet fuerit ingressa, aluminosam, aut similem alteram habentem vim: aut si medicamenta idem pollentia interius assumpserit, aut fortè foris, aut linimentis vsa supra modum vterum adstringentibus, ac roborantibus: quibus tantum abest, sanguinem ad se confluentem recipiat vterus, quod ad distantes potius recellat.

Expositis his signis caussarum vterum afficientium, vt pars similaris, iam nunc signa recenseamus caussarum, eundem lædentium, vt organica. Et cum inter caussas has intemperies cum humoris affluxu connoretur, si calidus huiusmodi fuerit, inflammationem excitabit: cuius signa supra lib. 3. cap. 31. tradidimus, dum methodicam curationem huius affectus replicauimus. Sin autem humor huiusmodi fluens frigidus potius fuerit, tunc ex pondere, in una ventris parte, duritie simul, ac tensione, si manibus ipsa attractetur, cuique obuiam fiet.

Reliqui affectus, quos dictator summus lib. 1. de morb. mul. nu. 4. 5. 7. 8. tum & lib. de nat. mulieb. nu. 32. 33. 34. dinumerat, in situ, cauitate, & figura vteri. ex signis ab eodem Præceptore ibidem rescriptis, vberrimè nos dignoscemus. tactu præsertim periti chirurgi, aut expertæ obstetricis, tum & ex aliis, quæ clarissimus Galenus lib. 6. de loc. affect. ca. 3. recenset, dolore nimirum cum grauitate eius partis, ad quam vterus vel retrahitur, vel declinat. cui

consentit coxa, & crus, quod è regione est, dum fœmina enim incedit, claudicat. Præcedentium obseruatio, nec parui momenti ad illorum affectuum absolutam notitiam, vti si partus difficilis præcesserit, abortus insuper, aut hysterica affectio. rursus, si vlcera in vtero præcesserint, quæ duras aliquas obduxerint cicatrices.

Præterea vteri partes vt organicæ, quales præsertim venæ, seorsum considerari possunt, quatenus morbo aliquo in cauitate afficiuntur, à quo mensium accisio producitur. qui morbus cum triplex sit, aut obstructio, aut conniuentia, aut compressio: hæc duo posteriora, cum valeant caussam habere etiam secundum naturam, vt strictionem, exilitatē, & tenuitatem vasorum; dignotio earumdem caussarum petetur ex obseruatione vasorum totius habitus, an si tenuia & exilia ipsa simul appareant, apparent autem, testante Galeno lib. de curand. rat. per venæ sect. c. 11. albidioribus fœminis, obesis, ac frigidi temperamenti, quod cæterorum effectuum primaria quidem causa. Compressio itidem, & altera secundùm naturam fruitur causa, adiacente videlicet corpore, vltra modum carnoso, ac obeso. quæ visu cùm innotescant, inspecto totius corporis habitu, non est quod ampliùs nos alia consulamus signa. Verùm si hæc à tumore fiat præter naturam, huius, ex his quæ suprà iam diximus, dignotio abundè constabit.

Obstructio, sicuti semper præter naturam affectus, sic caussam semper eiusdem habet notæ. Et cum huius affectus caussæ variæ, & simul abditæ, de his ferre iudicium haudquaquam facilè. obstructione

structionem itaque crassus, aut lentus parit humor: ídque duplici ratione, aut cum vniuersi sanguinis vitio, illam immediatè germinante, aut citra, nequaquam ipsa sanguinis massa concurrente, verum particula aliqua crassi, aut viscidi humoris tantum. Hunc vltimum modum dignoscemus per negationem; nulla inspecta in sanguine crassicie, aut lentore. vniuerso namque sanguine huiusmodi apparente potius æstimabimus obstructionem partam ab eiusdem vitio. cognoscemus autem sanguinis vitium, ex eisdem mensibus, si restricti ipsi in totum non fuerint, inspecto lineo linteo, & in eo humoris exuperantis colore, tum substantiæ modo. artem tradit Aëtius tetrabibli 4. Ipso prius Hippoc. lib. 1. de morb. mul. num 23. & lib. de mul. nat. num. 20. & lib. de steril. num. 14. Si verò ipsi menses in totum fuerint occultati, vitium illud dignoscetur aut misso sanguine, & eodem æstimato, aut inspecto corporis habitu, vasorum formatione, eorundem, ac cutis colore. nam in quibus sanguis crassus, venæ magnæ, nigrúmque repræsentantes colorem, inferiores præsertim: palpebrarum rursus, & oculorũ obscurus color, haudquaquam nitens: vrina crassa, rubra, & aliquando subnigra, melancholici succi hauddubiè redolent exuperantiam: & hunc crassum ex sua natura humorem, ac terrestrem, obstructionis caussam esse certò scimus. eò itidem, si plumbeus earum est color, corporis habitus ad tactum frigid⁹, ac subtumidus: signa insuper cuncta melancholici præ se ferant temperamenti.

In fœminis autem, in quibus sanguis viscidus ac

lentus, qualis pituitosus, vitium dignoscemus, temperamento cognito fœminæ, habitu eiusdem albicante, æstimata victus ratione, an pituitam valeat generare, propensione pariter incidendi in morbos, ab eadem exortos pituita, sedentaria fœminarum vita: tum tandem obseruata maxima ad somnum earum propensione, an & cibum, ac venerem vnà fastidianr. quibus & mensurnus sanguis segnius efflorescit, & magno cum labore procedit.

Obstructionum verò à sanguine multo, crasso, ac viscido germinatarum signa, ex florido fœminarum habitu petes, splendoribus circà oculos rubentibus, tensiua, ac phlegmonosa ferè lassitudine, grauitate lumborum, capitis dolore grauante, fluxu itidem aliquando per nares, aut per vomitum spontè facto.

In genere autem, obstructiones & sua communia habent signa, febrem quamptimum in magnis & chronicis obstructionibus, cum ab his necessariò parta prohibita ventillatione, & mox putredo concipiatur, & hæc rursus febrem efficiat: hanc barbarè quidem, aliqui albam vocant. quasi febris colore afficiatur: nisi fortè, quia habitum reddit decolorem, & albicantem. rursus adest infensissima cephalæa, & in sincipite præsertim maximus vrget dolor, vti & spontaneæ lassitudines, siue vlcerosæ, siue tēsiuæ sint, iuxta humoris redundantis ideam. existit deinceps & quædam ad motum impotentia, seu totius corporis grauitas, sensus arteriarum pulsans, in temporibus præsertim, anorexia, sitis inexhausta, vrina multa, tenuis, splendens, aquosa, syncopes aliquando, aut hypothymia. Mox tempore typici circuitus, quando videlicet sanguis ad motum proritа-

ritatur. dolores circa lumbos fiunt, in renibus etiã, ac regione pubis, & aliquando intentissimi, iuxta sanguinis caliditatem, aut eius (si lubet) trombositatem, inæqualiter replendo, ac distendendo vasa: anxietas etiam occurrit aliquando, ventris grauitas, ac tensio, nihilominus & aliquando hysterica passio.

Tandem mensurni sanguinis occultationes ex materiei defectu, à caussis præter naturam prophasin habente, à quibusdam æstimatis rebus facilè dignoscuntur, valentibus huiusmodi committere defectum. vti, si copiosæ vacuationes præcesserint, vel arte, vel sponte naturæ contingentes: si maxima præterea inedia, dolor ingens, ac diuturnus, ictus, flagella, animi pathemata, & inter cætera si vberrimus aliquis sanguinis fluor. quæ caussæ, cũ partim ex narratione mulierum nobis obuiam fiant, non est quod nos & alia demonstratiua consulamus signa. Porrò & hunc genij defectum anadromes aliqua humorum hauddubiè valet inducere, si præsertim ad partem humor feratur distantem. Signa indicantia erunt, tum partis recipientis tumor, inflammatio, rubor, dolor. Hanc methadosin experimur assiduè in typica ipsa mensium periodo, aut circa eandem, in his fœminis, in quibus auarè natura eosdem reddit: concitato namque eo tempore sanguine, calidior eius ac tenuior pars suo quasi nutu superna petit, caput aut collum adoriens, inflammationes ibidem parans, dolores, rubedines, ac tumores non minimos, aliquando anginam, & sæpè immorigeram. qui affectus cum oculis subiiciantur, & dignorio eorum sensilis, ac facilis. Animi pathemata (vt nuper diximus) quibus

non minimũ lancinantur fœminę, idẽ præſtare valent. ira quamprimum, cum omnem ſanguinem ad cor illicò retrahat, & ibidem efferueſcente, cum & ſtatim eundem, maximo cum impetu per totũ diffundat corporis habitum, ad obiectum nimirum, quid mirum, ſi muliebria cõpeſcat? timor præterea & hoc idem præſtat, dum eundem ſanguinem in corporis centro ſtabuletur. excandeſcentia, lypothymia, ſincopes eâdem ſimul ratione, ac vnà & maxima ſpirituum exolutione eundem recellit fluxũ. Nam animi pathemata, cum cordis ſint paſſiones, mentis tamen præcedente opere, cúmque omnem patientem corporis partem ſedulò natura, ac ſemper exoptet fouere, tum & vtriuſque ſanguinis, tum & ſpirituum præſentia, vt eleganter Galenus demonſtrat libro quinto Aphoriſm. ſentent. 53. proinde in cunctis his, quamprimum ſanguis impetuosè recurrit, & conſequenter reliquæ corporis partes illius viuifici nectaris priuãtur præſentia. hinc ſequitur, quod in animi pathematis palleſcant homines, vno dempto pudore. in quo facies præ ſe fert ruborem, ex proprij defectus notitia, ſi coram aliquo.

Denique prægreſſæ aliquæ cauſſæ, eandem ſanguinis retractionem inducunt; vt fœminę ingreſſus in frigidum balneum, pedum lotio, ac crurum in gelidam, inſtanti pręſertim, aut præſente ipſo menſtruo ſanguine. hanc rem & ratio docet, & confirmat vſus, maxima cum illarum iniuria, ac noxa. quarum cauſſarum notio, itidem ex earum ſermonibus innoteſcet.

Hæc ſunt ſigna harum cauſſarum, quæ perfũctoriè nos potuimus colligere: verum ſi diuerſa earum genera

genera in se connectantur, ex cuiusque priuatis signis ratione, mox connexis, eadem affabrè aperientur.

De symptomatum differentiis, & sub qua mensium contineatur suppreßio. illustratúrque insignis Galeni locus.

CAP. VII.

EXcrementorum accisiones noster insignis Galenus inter symptomata recenset lib. de eorundem differ. c. 2. quę ad vtraque consequuntur, sicuti & eorundem excrementorum vacuationes immodicę. Verum quid sibi velit Galenus pro illo, ad vtraque consequutnur, & variè varij interpretanrur, & magis forsan acutè, quàm verè. nulli nos assentimur modo, nulli adridemus, cogimur proindè, prę ter alios, mētem aperire Galeni. dicemus itaque relatiuum illud *vtraque*, ad priores illas vtrasq; symptomatum differētias necessariò referendum: ad affectum videlicet, & læsam actionem. quasi innuat illo aduerbio Galenus, sub hac tertia differentia, re distincta à qualibet illarum, priores illas vtrasque symptomatum differentias amplecti simul. nam si hæc differētia promiscuè se haberet ad vtrāq;, futilis quidē esset, cū quando innueret affectū, ad priorem, quando actionem læsam ad alteram referretur, symptoma. frustrà igitur tertia. Quare cùm tertia à tanto doctore statuatur, necessariò & ab vtraque illa distincta: tum & si seriem spectemus, necessariò & hęc vtrāq. respectabit ideā, quasi vtrāque cōiūgēs, per quā rationēformalē, distincta re, constituetur idea. Porrò per affectum, priorē illā differentiā ad peculiare symptoma cōtractam, admittimus, respuentē omnino morbi naturā, etsi plurimi

aniliter oppositum sentiant:bene quidem affectum seu qualitatem aliqua ratione seu analogicè, permanentem. Si igitur ibi Galeno cordi est, tres symptomatum assignare differentias, affectus inquam, actionis læsæ, & eorum quæ ad vtraque consequũtur; quis amabò mentis comp s, per illud ad vtraque, quatenus affectum respectat, morbum intellexisse Galenum augurabitur? Veritas rursus ex eo deprehenditur, quòd eo capite nulla morbi sit facta mentio, cùm tantum symptomatum differentias ibidem statuere mens sit. quid quod, & anile quidem esset affirmare symptomatum hæc differẽtia morbum consequi, cùm omnibus id commune ne sit, vt morbum consequantur, vti vmbra corpus. Si igitur refertur ad affectum symptoma, ceu quam quod verissimum, explanãdum, qua ratione excrementorum suppressio, symptoma dicatur, vtramque illam consequens differẽtiam. In primis, quod sequatur aliquod symptoma affectus, ex eo fit probabile, quia suppressa materies, vnde symptoma denominatur in retentis, semper aliquod saltem respectat affectum symptoma, verbi gratia, colorem aliquem præter naturam, odorem, gustatilem, aut tactilem aliquam qualitatem, à cuius ratione formali huiusmodi symptomatis differentia constituitur: adstante simul, & pariter concurrente altera differentia actionis læsæ, aut retentricis, aut expultricis facultatis &c. quarum iugiter actionum vitio, illa excrementorum existit accisio. apposite id omne lustrat Galenus lib. 2. meth. cap. 3. & perbellè nostram hanc aperit mentem. Neque modò in hac struenda symptomatis idea, intemperiem consideramus aut obstructionem, affectus quidem permanen-

nentes, & illius symptomatis causas germinatrices, vt ignauè plurimi faciunt. quia cùm causæ sint efficientes, & per se morbi, ad intrinsecã rationem formalem horum symptomatum non spectant. Quare hæc excrementorum suppressio, & in suo esse aliquam continet actionem læsam, seu consequitur potiùs, putà, expultricem imbecillam, aut retentricem supra modum robustã, & simul aliquod symptoma affectum, aut præter naturam laboranti parti inhærens, aut substantiæ accisæ; illinc, tésio, durities, rugositas, ariditas: hinc crassities, viscíditas, & similia, præter naturam inhærere possunt. quæ omnia in quantum affectus præter naturam sunt, & à morbo, & eius causa absolutè disparantur, & reapse symptomata sunt, alicuius morbi germina, & talia concinnè vocantur. in quantum autem inuicẽ concurrunt cũ actione læsa, illam tertiam symptomatũ differentiam appositè constituunt, & hanc exsertè clarissimus Galenus, ad vtraque affirmat consequi. Sicuti igitur hæc tertia symptomatum differentia, quà talis per se, & in suo esse amplectitur affectum, simul & actionem læsam; similiter quà symptoma, morbum necessariò sequitur præsentem, vel imminentem. vnde necessariò omne symptoma germen, & morbi effectus, idque mediatè, vel immediatè, ex Gal. lib. de sympt. differ. cap. 4. per quam rationem vmbræ corporis assimilatur: quamuis omni ex parte ipsi non conueniat analogia. cum vmbra omnis necessariò præsens corpus semper sequatur, aliqua verò symptomata morbum potius præcedant: quid, quod non solum morbum aliquando præcedunt, verum & quorundam sæpè caussæ fiunt effectrices. quod eleganter Galenus insinua-

uit lib.3.de sympt.causs.c.1. his verbis, *Iam non satis fuerit Medicum sola symptomata, ipsorúmque generationem inuenire: verum generationis quoque modum, vt varium inter effectrices caussas ordinem obtineant, scire necesse est.* Quibus vltimis verbis, dilucidè symptomata demonstrant, inter effectrices caussas numeranda esse, non quidem aliorum symptomatum tantum, verum & ipsorum morborum, vt Galeni exempla commonstrant, tum illius libri institutum, cùm effectrices symptomatum caussas inquirere intendat, quæ omnes per se morbi sunt.

Arguet tamen quis, si aliquãdo symptoma, caussæ efficientis habet rationem, nouum alterum valens germinare morbum: ergo & huic tunc eadem debetur medendi ratio, quę & reliquis caussis efficientibus. Diminutus itaque Galenus, dum li.12.meth.c.1. ob duplicem tantùm rationem symptomati curationem deberi scribat: aut quando affectum auget, aut vires lædit. & quamuis vtrũque sit efficere, tamen ob id caussa efficiens simpliciter non dicitur, cuius esse tribuitur caussæ per se, nouum producenti effectum.

Huius rationis momentum exoluetur facilè, si Galeni in eo Meth. libro æstimemus scopum; cum ei mens sit ibi curationem tradere febrium, cum quibusdam immorigeris connexarum symptomatis. æstimat itaque symptomata tantum, vt sunt febrium germina: & quia hæc, ceu germina fructum curationis impediunt, aut quia augẽt affectum, aut quia vires labefactant: proinde hæc quamprimum consulit amputanda. haudquaquam ibi locum habet, eorumdem obseruatio, vt caussę efficientes; quia

quia tunc, nec germina, nec effectus, cum potius morbus, eorum sit germẽ; & eorum affectus. quorum contemplatio, qua talia, & ad alium transfertur locum, vti & eorumdem prophylactica curatio. quid quod & hęc eadem symptomata duplicem habent respectum, ad morbum scilicet, cuius effectus sunt, ad cuius ablationem abscedunt, & ad subsequentem alterum morbum, cuius sunt caussæ, & tunc hęc prophylacticam indicant curationem.

Cuncta oportet exemplo lustrare, eò videlicet, quod nobis iugiter & capitis institutum exponet. Mensium accisio symptoma est, & qua tale morbũ aliquem necessariò insequitur, illum videlicet, cuius effectus. ponamus modò obstructionem: rursus illud idem symptoma eiusdem morbi germen, ceu principium efficiens & caussa, nouum alterum germinet in corpore morbum, hydropem inquã: tunc illa accisio, caussæ efficientis rationem habet, haudquaquam symptomatis. & cum diuersa sit eiusdem rei ratio formalis, etiam & diuersa erit indicatio. nam qua symptoma nihil distinctũ à morbo indicat; cum vnà cum ipso abscedat, ceu germen exciso trunca: nisi illud caussæ rationem habeat augentis affectum, aut infringentis vires: quia tunc symptomatis illius vrgentia, citissimam ablationẽ indicat, non expectata morbi exolutione. cæterum qua efficiens caussa nouum germinans morbum, prophylacticam indicat curationem, vti & reliquæ morborum caussæ. Quare cum primo illo modo symptoma obseruasset Galenus libr. 12. method. proinde nihil à morbo indicare præsumit:

altero verò modo lib. 3. de symp. causs. vti & nos modò. constet itaque symptomata aliquando morborum auctores fieri, vti & mensium accisio, eosdem pariter fœtare. verum horum syluam percensere quantum difficile, tantum ob eorundem sæpè sæuitiem intactos relinquere, & infidum, & periculosum. hoc munus clarissimus exercet noster Galenus tum lib. 6. de loc. affect. cap. 5. tum lib. de sang. miss. aduersus Erasist. ca. 1. idem dictator summus lib. præsertim 1. de mul. morb. & in coac. prænot. tum passim lib. de nat. mulieb. & lib. de sterilib.

De morbis in genere à restrictis mensibus ortis.

CAP. VIII.

MEnsurnus sanguis, cum (vt nuper diximus) & à caussis secundum naturam, & ab aliis præter naturam, circumcidatur; hæ curationem tãtum indicantes, illæ haudquaquam, nisi casu, præter naturam itidem fiant, actiones lædendo: proinde nos, therapeuticã modò exercentes doctrinam, huius symptomatis aggrediemur disputationẽ, & quatenus actiones lædit; & quatenus noui morbi sit auctor. tunc enim (etsi primariò, secũdum naturam) iam naturæ carceres excedere credẽdum, iámque fœminam in statu præter naturã simul versari. A posteriori itaq; dignoscemus, an accisio, à caussa secundum naturam fiat, vel præter: ab effectu videlicet, acrisia, seu euphoria, tollerãtia inquã, & cõferẽtia: vel cõtrà. Quæ de omnimoda accisione non

solum

um arbitramur verum, sed de imminuta, siue
ectũ discretæ quantitatis, siue continuæ. qui-
dam enim per biduum exercetur purgatio, ex
uræ præscripto, aliis per triduum, iam & aliis
ò. quibusdam rursus in minima redditur quan-
te, etiam lege naturæ, iam aliis in mediocri, a-
tandem in copiosa. cũque cunctis his, secundũ
uram procedant menses, & iuxta peculiarem
suetudinem, nihilominus & rectè valent. Exo-
: namque natura modum, siue vniuersa, siue
icularis: à quo, si deflectat, siue deficiendò, siue
edendo, hauddubiè ægritudo illicò exoritur.
: igitur omnia ad priuatas, & indiuiduas naturas
paranda veniunt, quę in salubri latitudine, cũ
imos, ac extensos in se complectantur limites,
dit, quod quę Aglaiæ fiunt secundum natu-
Delphorę pręter naturam potius, cũ vnico sole
illi secundum naturam, per singulas periodos
am alteram eliminare sanguinis: huic verò tres,
er triduum. Quamobrem si Delphorę accidat
er illas sibi secundum naturam tres libras, al-
mox vacuet (mensura sanè Hippocratis li. 1. de
b. mul. nu. 15. cunctis mulieribus secundum na-
m) proculdubiò & ipsa laborabit, & præter
ram afficietur. Hęc itaque sedulò ęstimanda, &
edicinam faciendam seriò exploranda: cum in
tione vnusquisq; sit in sua propria natura ser-
us. quæ si morbosa in eã qualemcunque red-
a itidem, mox morbo destructo, in perfectio-
si lubet, deducenda. Verum ignota Medico tũ
ra, tum cõsuetudine, aut quia adhuc non efflo-
nt menses, aut aliàs. tunc obseruato habitu fœ-

minę, temperamento vasorum, & aliorum organorum formatione, nec non victus, ac vitæ ratione inspecta, facilè nos coniectabimur, an illa secundum naturam teneatur parca, an mediocris, an vberior. quare à posteriori dignoscemus statum secundum naturam, si fœmina integra fruatur sanitate, quáuis in totum menses occultētur, aut imminutè, aut copiosè reddantur. nam si præter naturam accidantur, etiam & si imminutè fiant, testante Summo Dict. lib. 5. Apho. sen. 57. morbi illicò accidunt: fœtationis tempus semper excipiendo & lactationis in quibus nec occurrunt menses, aut saltem rarò, nec fas ipsis eos mouere.

Cum itaque nos per effectus ducamur ad causarum cognitionem, quarum nobis modò consilium in accisis mēsibus, curatiuam exercere methodum per venæ sectionem: proinde hoc capite, morbos, suppressionis mensium effectus, rimari mens est. Et quamuis cognitio hæc aliqua ex parte claudicet, aliquando tamē, si solertem consequatur artificem, absolutam parat cognitionem. Amplectenda igitur eò præsertim, cum alteram, quæ à priori fit, consequi nobis, nefas: quæ itidem testante Naturę genio Arist. lib. 1. de Demonst. ca. 1. ex se perfecta, & scientifica: quamuis difficilis & ardua, ob rerum essentię ignorationem.

Effectus igitur seu morbi, quos symptoma hoc in retentis germinare quit, aut in ipsomet accidunt vtero, loco quidem à natura conferenter ad hanc excretionem stato, aut in altera potius quapiam priuata corporis parte, aut simul in vtrisque. vti namq; huius periodici fluxus beneficio, tanquam salutaris vni-

ersum expurgatur corpus, & si ex præscripto
ræ fiant cuncta, à criminibus multis, tum v-
rsum corpus, tum priuatæ aliquæ partes per-
liberantur: sic eodem restricto, aut imminuto,
n toto corpore, aut in priuata aliqua parte ne-
riò morbus itidem exoritur, ex dictatore libr.
:. præn ɔt. num. 3. *Salutare*, inquit, *est*, *muliebria
obiberi. Nam inde veniunt epilepsiæ: quibusdã
n profluuia longa ventris, vt arbitror, nonnullis
i hæmorrhoides.* Insinuat itaque in hoc oracu-
uliebria multis commodis fœminas beare; vti
idantur varia, & funesta parere eisdem, incô-
i obseruandi igitur affectus, qui horum men-
restrictorum soboles fuerint: huiusmodi au-
b eodem Præceptore in vniuersum recensen-
ɔr. 1. de morb. mul. num. 4. 5. & 13. In primis
s tensio in lumbis apparet, quibus mensur-
rcunciditur sanguis, iam tertio mense per-
scunt fœminæ, lumborum itidem dolore ve-
r, febri inordinata prehenduntur, & hysteri-
dem passione lancinantur. Mense quarto hæc
a succrescunt, augentur, venter durus fit, so-
aior, dentibus strident, vigilant, cibos fasti-
crassæque apparent vrinæ. Quinto omnium
um malorum vis calamitosa, intollerabilis
Sexto, quasi cuncta sub vigore consistant, &
ɔmnia vigent, funesta epilepsia quibusdam
:, quã funesta mox excipit apoplexia, & tan-
iors, interitus fatalis. Porrò & iactantur te-
seipsas torquent, crebrò vna concidunt, in-
tâ afficiuntur siti, incendio conflagrat
› sanguine vterus: vix vrinam reddunt,

cum allabatur vterus ad ipsius vesicę collum : lumbis, dorso, ac ceruice dolent: lingua velut fręno cõpescitur, voce sępenumero captę. cardiogmo laborant, difficili simul spiratione, per vniuersum corpus exuruntur. cruentæ mox apparent vrinæ, sugente vesica ab vtero cruentum serum. venter, crura, ac pedes denique intumescunt. Mors post hæc aduenit; miserabile factu! latentibus per semestre illud tempus in occulto muliebribus. quia ex dictatore sexto mense huius affectus curatio ne sperabilis sanè. Cuncta hæc sterilibus multò fiũt grauiora, quàm fœcundis: quæ propter strictiores vias occlusioresque meatus ad subsistendos menses propensiores quidem fiunt.

Ex his affectibus elici possunt signa, quæ in vniuersum (etsi à posteriori) menses accisos declarãt. hæc autem sunt, in vberibus lac, non grauiditatis ratione, verũ per anadromen recesso sanguine mẽstruo ad vbera. Mox totius corporis grauitas, ac eiusdem tensiua, aut phlegmonosa lassitudo, à copia, & calore sanguinis, per vniuersum corporis habitum recurrentis. Anorexia porrò, quia vberiori alimento fruitur corpus. Iam inæqualis horror cũ aliquo perfrigerationis sensu, à vaporibus eleuatis ex retenta materie musculos ferientibus, & eorum acri, aut frigida vi deprauatum illum motum inducentibus. Deinceps dolores lumborum, colli, sincipitis, & aliquando oculorum. lumbi dolent, quia vena caua supra modum repletur ac distenditur, stabulato ibi sãguine, vti & coxa, ac crus; & fit claudicatio: partes supernæ, repulsa ibidem tenuiori eius portione, & easdem iugiter replente, ac caliditatem inducente: aut saltem ob vapores acres sur-

sum

sum ab eadem materie elatos, per spinalem præsertim medullam, qua mediante fit maximus consensus ipsius vteri cum cerebro. Præterea has accisiones febres comitantur, ob tot obstructiones partas, & ardentes aliquādo hysterica posteà occurrit passio, cum vteri peruersione, & obliquitate. hæc symptomata germinantur, dum molesta ac cacoëtha ista materies in vteri vasis peruersè detinetur. Et denique vrinę nigrescunt, à multo crasso, ac melancholico sero, ab ipso mēsurno disparato sanguine, ibique assato in vtero & per renes iam attracto. Ex cuius vteri malè affecti sympathia, stranguria, tum ischuria aliquando contingit, aut quia comprimitur vesica ab ipso, aut quia transfunditur acris cuiusdam seri aliqua portio. plurima ex his à Galeno recensentur lib. 6. de loc. affect. c. 4.

De specificis morbis, accisos menses consequentibus.

Cap. IX.

Qvanti momenti sit, mulieribus cunctis, per totum illum temporis tractum, à prouida natura institutum; typica seruata periodo, mensurnū [r]idere sanguinem, non ad conquirendam valetu[di]nem solum, verum & ad eandem seruandam, cō[mo]da plurima, quę ipsas beant, declarant apertè. [Me]nses itaque, corpus quamprimum ab extremē [...] occasionibus sanè ægrotandi, vehementer vin[dicant]: spiritus, ac nutricatus œconomiam, vindi[ci]m vitę bene moratam, seruant, supernas homi-

nisactiones, diuinę illi* auræ peculiares, ab scopo aberrare, & ab ipsi? recedere imperio, haud quaquā permittūt. Eorū rursus munere vigiliæ, ac somni, certa, ac stata vicissitudo est; cibi, pot⁹, & excremēta votis naturæ respondent, fœcunditas mox accedit his, vti agrorum, restibilis. Morbi congeneres, & qui vnà cum ætate succrescunt, ab eorum liberali fluxu perbellè exoluuntur. varices, hæmorrhoides, arthritides, hæmorrhagiæ aliæ, illorum copiosa purgatione, quiescunt. Tandem quæcumque inutilia ac noxia, intra fœminarum corpus excellunt, iam in naturæ commoda, eorum interuentu auspicato transeunt. quid quod & qui extrinsecus germinantur morbi, siue ab ambiente, siue à diæta, eorum mox ope persæpè ac spe certa, Medicos solantur, quos in viris quidem exterrent metu. Vnica igitur spes, sanandi mulieres, vnica earundem valetudinis seruandæ fiducia, in hac liberali, ac libera consistit mensium purgatione. bi itaque tot vtilitates, tótve beneficia ex hac secundum naturam muliebritate exurgunt, necessariò & totidem occurrent mala, totidem & funesta sæpè se offerent incommoda, illa accisa. Quare cum hoc symptoma tantorum sit parens malorum, etiam iuxta vtrumque Medicinæ Parentem: cúmque rursus effectus omnes, etiam ex naturæ præscripto, suarum caussarum imitentur ideam: operæpretium nunc est, & specificas indagare caussas, vt pariter & specificæ, ac variæ singulorum effectuum innotescant differentiæ. In vniuersum, cunctorum malorum efficiens

ciens caussa, mensurnus sanguis præter naturam in muliere occultatus, aut imminutè præter modum redditus. Verum, quamuis hæc vnica, valens tamen non diuersissimos tantum, ac plures, imò & oppositos, quod magis est, effectus producere; idque ob heterogeneam naturam ac multiplicem, quam subiectum, in quo vis caussæ existit, possidet ac fruitur: relictis modò diuersis partium recipientium, in quibus huiusmodi effectus exoriuntur, naturis.

Mensurna itaque materies, aut nihil, aut parum sanè à perfecta sanguinis idea recedit sæpè: quamuis aliquando fœdè coinquinetur, aut maxima acquisita corruptela, aut praua cacochymia: aliquando materies illa ichorosa aut serosa existit: quandoque lenta, crassa, ac pituitosa: interdum terrestris ac crassa, redundante in ipsa melancholico, aut atrabiliario succo: mox biliosa acris, ac flaua. Pro ratione igitur diuersæ naturæ excrementi retenti, diuersi nihilominus tum in vtero, tum in alia qualibet corporis parte, aut in plurimis insuper, effectus seu morbi queunt exoriri. In vtero, sua idea seruante sanguine, aut phlegmones, aut synochæ febres: verum si bilis redundarit, aut biliosus fuerit sanguis, erysipelas: sin verò pituita, œdemata: vti si melancholicus succus scirrhi, cancri autem, vel vlcera cacoëtha atra bile dominium habere. Quod si ichorosus fuerit sanguis, & huius idea omni ex parte destructa, & hydrops oritur in vtero, & eiusdem inflatio, vt videantur nouimestres fœtæ, partū mentientes. Verū si ab his præter naturā humorib. in maxima vapores eleuentur copia, etiam in ipso

vtero, iam rursus partes principes petant, cor inquam, aut cerebrum, tunc & vteri peruersiones fiunt,& hysterica illa passio, in qua mulieres tanquam animam agentes iacent, aut conuulsorio prehenduntur affectu.

Cæterum si humores illi quantitate,aut qualitate peccantes, & ab vtero recesserint, ac per palindromen, aut quasi turgenter per vniuersum grassentur corpus,aut quasi firmati in aliqua stabulentur eius parte,hauddubiè tunc multorum,ac multiiugum fient auctores morborum: qualis humoris idea,& loci in quem decubuerint natura fuerit. vti si caput repant,& cerebri vẽtriculos afficiant,expultricem eius facultatem concitando,etiam & cuiusque naturæ fuerit humor, præsertim autem si crassus,morbum factum germinabit hauddubiè;& si amplius ventriculos eosdem oppleuerit,etiam& apoplexiam: inquam, funesta omnis epilepsia terminatur semper. sin autem calidus humor fuerit, calidámq; in cerebro induxerit intẽperiem, quod est illud Hippocratis lib.6.Epid.sect.7. *Si verò in mentem,insaniam:* sin verò frigidus & siccus similémque intemperiem contraxerit cerebrum, melancholicam dementriam gignet proculdubio. verum si calida illa intemperies amplius processerit, vt systrophicam pariat inflammationem, phrenitis orietur quidem. quod si mistus fuerit humor, potius coma vigil.sin tantum crassus ac pituitosus, putrescens vnà in capite,lethargus: vti si citra putredinem maximam in cerebro germinet frigidam intemperiem ac humidam, coma potius. Quod si vapores tantum ascenderint, verum ante oculos ob-

rſantes, vertigo. Porrò ſi humor, quiſquis ille, ı & acris vapor, craſſam præſertim lancinet ngem, cephalalgia, ſin oculos tantum, in eiſ- excitabit dolores, vt præter Hippocratem lib. uliεb. nat. num. 18. Galenus etiam lib. 3. Pror- en. 31. teſtatum reliquit.

ɛterca humor idem, calidus præſertim ſi fue- uces petat, anginam pariet, ac aliquando le- m, iuxta humoris quantitatem & qualitatem, ıſculorum ideam: ſin verò thoracem aut pul- :m, anhelationes, ſanguinis ſputum, ſi venas eriat, diuellat, aut erodat: tuſſim etiam, ac ali- do tabem. verum ſi inflammationes ſyſtro- s gignat, peripneumoniam, ſi occuparit pulmo- pleuritidem, ſi membranā coſtas ſuccingen- ut inter coſtales muſculos obſeſſerit. Si verò r ille craſſus ac frigidus neruos inuaſerit, pa- iam, aut conuulſionem; illam ſi ęqualiter per rum ſubſtantiam imbibatur, hanc ſi inæqua- ad illud manus requiritur fluxibilitas mate- i ad hoc craſſities maior. Porrò ſi acres hu- fuerint, & per ſentientes vniuerſas corporis oberrarint illi, tremores ſanè fient, veluti in rgi famula contigiſſe ſcripſerat lib. 2. Epid. or ſummus.

ıique ſi circunciſus menſurnus ſanguis, ſuos ernam cauitatem, quam naturalem appel- cerit progreſſus, ibidémque varias obſidat , varij nihilominus ab illo orientur morbi. ad hepar irrepſerit ille, ſi ſimul & calidus, in- ationem in eo procreare valebit: ſin craſſus ctiones, aut ſcirrhos, quod ſi iecoris vaſtarit ımiam, aut quia multus, aut frigidus cache-

xiam quamprimum, mox & hydropem parabit, vt doctissimus refert Galenus lib.6.Epidem. comm.1. sen.7. Quod si lienem oppetat, eorundem speciē malorum proculdubio fiet auctor.in quibus vtrisque visceribus,si obstruentes humores putrescant, & contumaces, & inordinatæ accenduntur febres, vt assiduè in iuuenculis experimur, ob restrictos hos menses germinari. Verum si ad ventriculum confluent, pro eorum maturæ varietate, & varij procreantur affectus, cardiogmos videlicet, pica, nausea,vomitus, canina appetentia, anorexia, singultus,inexhausta sitis,tumor ac inflatio. sin ad artus,& eorum præsertim articulos,& arthritis fiet si plures, podagra si pedum tantum, gonagra si genuum, chiragra si potius manum. Accuratè Præceptor hanc rem confirmat oraculo,dū lib.6. Aph. sen.29.mulierem podagra non laborare scribat,nisi deficiant menstrua. quasi innuat his vltimis verbis,vt itidem Galenus in comm.interpretatur posse quidem mulierem à podagra lancinari, quotiescunque menses fuerint occultati, siue morbi, siue ætatis ratione istud contingat: liberari verò ab eadem à liberali eorum fluore. verum, si humor iste accisus intestinas petat diarrhœas, aut dysenterias, iuxta qualitatem humoris, procreabit: sin autem ani venas, quæ in fine recti intestini existunt, hæmorrhoidas.

Postremò, si huiusmodi humor excisus ad priuatam nō irrepserit partem, verum intra vasa contentus & stabulatus putredinem contrahat,stato itidem Lare putredinis, diuersæ tunc, ac variæ febrium differentiæ accendentur, ardentes aliquandò,iam rursus simpliciter continuæ,aut aliquando inter-

rmittentes: & hæ simul variæ, pro varia excre-
nti retenti natura, quantitate, ac naturæ robore.
nti diuersa vlcera, ac tumores varij in vniuerso
poris habitu, ab eadem mox causa, queunt acci-
. inter quos, præcipuè bubones, seu pani, in in-
mú regiones si accisus sanguis ibi sedem firma-
ut pars aliqua interna inflammatione obsessa
it, ibidémque humor abscesserit. Tumor hic in
ema ilium parte ortus, cum aliquando in sup-
tionem veniat, hanc quamprimum secare Ga-
tatuit lib. 6. de loc. affect. ca. 5. ne pus detentum
s internas rodat, ac subiectum intestinum, vt
mus semel in iuuene, in Gerundensi xenodo-
, cui & stercus per vlcus illud reddebatur, à pa-
rtum habens, & miserè mox terram oppetit.

vnica tantum accisio mensium, an potius plures tot mala fœtare sit potis.

CAP. X.

I Ensium singularis accisio, morbos fœtare possibile, ac tritum: eò præsertim, si recon-
, partem aliquam affatim adoriantur princi-
verum prædicta, quæ nuper replicauimus ma-
lures requirere, eleganter doctissimus noster
it Galenus lib. 6. de loc. affect. cap. 5. & lege san-
Sed hunc amabò, cuncta radiantem, atten-
os audiamus animo. *Quod si longiori tem- menstrua supprimantur, nullámque Medi- ulieri vacuationem promoueat, tumor ali- prater naturam in ilibus interdum exoritur:*

ostendens nimirum, ex internis partibus, quampiam esse inflammatam. &c. Rursus paullò infrà, quæ nos diexodicè exarauimus, illud idem inter angustos ipse construxit cancellos. Sic enim fatur: *Huiusmodi accidentia suppressa menstrua sequi consueuerunt, ac præterea lumborum, & colli, ac sincipitis dolor, qui etiam oculorum fundamenta infestat; item febres ardentes, & vrinæ nigricantes cum rubra quadam sanie, perindè ac si aquæ, ex qua nuper mactatæ carnes ablutæ fuerunt fuliginem quis miscuisset: quibusdam vrina, aut difficulter redditur, aut omnino supprimitur. Quum ergo horum aliquod in muliere conspexeris, vterum, veluti radicem ipsorum conijcere oportet &c.* Tandem & aliquo apparente iam affectu, ex dictis, mulierem mox interrogandam esse concludit, an ipsi muliebria fiant, *Siquidem*, ait, *nihil horum accidere solet integrè purgatis.*

Vltimò & illud à Galeno lib. 6. Epidem. comm. 1. sen. 1. rescriptum, æstimandum amplius arbitramur, dum partes, quæ vt plurimum ab occultatis mensib. sympathicè afficiuntur, enumerat, caput inquam, oculos, ventriculũ, iecur. quia maxima vteri cũ hisce partib., & per venas ac arterias, & per neruos cõiugatio, nec cõsensus leuis. Affectus hos cũctos & grauissimos, ac sæuos in cunctis experimur fœminis, grauiores autem longè in virgunculis, quæ iam maturæ viris sunt, tum & in sterilibus, quæ nullum vsquam ediderunt partum. Nec difficilis ratio, quia vtrisque haudquaquam vterus assuetus distentioni, neque eius os apertioni: ora insuper vasorum occlusa, eadem vasa stricta, à quibus hauddubiè caussis dolores excitantur vehementes, distensiones fiunt laboriosæ: omnia frustrà, cum

um natura non consequatur, reconditis omni-
ıensibus, aut imminutè ac auarè redditis. Por-
: mensium accisione; & illud inter reliqua nu-
ındum malum, sterilitas nimium: qua reddun-
ıfœlices homines, ceu summo illo Naturę be-
io, optato, & maximo, destituti: verum vsu cō-
ıatum aliquas in prima pubertate nupsisse, nul-
e adhuc Lunæ reddito cruento tributo, & con-
se, & peperisse. censendum tamen his, menses
re, & mox coitu commoueri, verum latitare
multaneam conceptionem. rarò autem con-
e experimur, quibus ab aliqua præter naturam
à circunciduntur menses, vti & ab aliqua con-
:a, à quibus congenitis, si fortè recordantur,
ando illud naturæ prodigium apparet, illa in-
ı metamorphosis miranda fœminarum in vi-
ec istud fabulosum auspicandum: cum in di-
s sæculis hoc idem contigisse affirment testes
i exceptione maiores. Inprimis summus dicta-
b. 6. Epidem. com. 3. sen. 29. dum scribat, Abde-
ıaëthusam Pitheæ vxorem, fœcundam quam-
um, mox per longa tempora cum menses oc-
rentur, obortis simul doloribus articulorum,
oribus, virile induxisse corpus, ac hirsutum
:r, producta barba, & voce itidem aspera red-
Præterea idē contigisse subdit Namysiæ Gor-
vxori in Thaso. In vtrisque historiis plurima
:runt obseruatione digna; illud tamen ad no-
spectat consiliis rationem, quod diuturnam
um accisionem tantorum effectuum signet
:ptor caussam efficientem: deinceps & illud
ıdum, quod fœminas has fœcūdas referat, qua-
oculos nobis peccat reapse has sexum primò

contraxisse fœmineum, vt omnis in hac metamorphosi tollatur suspicandi occasio: iam rursus virile, vnà cum virilis temperamenti proprietatibus consequentibus, hirsutie inquam, barba, voce aspera. Hanc eandem rem, & exéplis confirmat Plin. lib. 7. de natur. hist. cap. 4. quatuor enim describit historias mulierum in viros versarum, & summa iugiter Romanorum consulum stabiliit auctoritate. Titus Liuius hoc idē testatur de Spoletana fœmina II. belli Punici tempore. A. Gellius porrò lib. 9 noct. Attic. cap. 4. non solum illas amplectitur Plinianas historias, verum ne fabulosum retur, quod de Tiresia in fœminā, mox iterum in virū mutatum, tum de Cæneo in auē conuerso, vt lib. 3. & 12. Metamorphoseos Naso scribit. Hallucinatur tamen cum omnes illæ transmutationes iuxta libri illius acutissimum institutum Physicæ sint allegoriæ.

Cæterum hanc eandem metamorphosim vsu recepit & diuinus Augustinus, lib. 3. de ciuit. Dei c. 31. & hæc ceu historica, haudquaquam fabulosa ex libris Gentium arbitratur recipienda. Post plura sæcula, tum Iouianus Pontanus, vir magnæ auctoritatis iu historia Neopolitana alias binas recenset historias, etiam quod magis est, & mulierum per plurimos annos nuptarum: tum & Torquemada doctissimus Hispanus de altera rustici cuiusdam vxore. idem & Fulgosius, lib. 1. cap. 6. Exemplorum de filia cuiusdam ciuis Salernitani, quæ nubilis, viro suo cùm nocte prima traderetur, Hymenæum celebrantes virilia promanaruut, maximo cum mariti stupore. Phlegon itidem lib. de mirabil. & longæuis, de quodam Smyrnæa fœmina, tum de altera Laodicea idem litteris mandauit. Antonius posthac

Libera-

eralis lib.2. alteratorum Nicandri, tres nihilo-
ius in viros versas dinumerat.

andem eandem rem insigni approbat historia
doctus Amatus Lusitanus centur. 2. cur.39. quæ
itaniæ, vltimo huius nostræ Hispaniæ regno,
tris hisce temporibus contigisse retur, nobili,
uam, fœminæ, cui itidem nuptæ, idem quod Sa-
itanæ Fulgosius scribit, accidit, exertis nimirũ
culinis organis, primo mariti ingressu in to-
Iacobus Dalechampius, vir omnibus doctrinæ
neris absolutus in suis annotationibus in nu-
citatum Plinij locum, tres eiusdem farinæ iam
tas historias toto animo amplectitur, & ceu
ssimam, hanc eandem de hac re tenet opinio-
, quam nec respuit Societatis alumnus Marti-
Del-Rio lib.2.tomi primi, qu.22. disquisitio-
Magicarum. Sed quid moramur amabò in re
,cum Hippocrates vnus, pro mille sufficiat te-
us.

d ad pensum redacti, cum ex hoc grauissimo
ptomate morbi exoriantur infensissimi, graues
m, & acuti, hinc inde mox funesta succrescant
mmoda, totis viribus incumbendum censeo,
nto huic malo auidè prouideamus: ne, & ob
riam, & affectuum diuturnitatem, insanabiles
antur ipsi, & miserè, neglectis eisdem, debitum
inæ inexorabilibus Parcis reddant tributum.
mos itaque carceres lib. 1. de morb. mul.nu.4.
x signat sextam lunationem; si videlicet per
m hoc temopris interstitium muliebria occul-
ur. Verum hæc sententia multorũ animos lan-
uit, cũ & experiẽtiæ istud reluctetur, & eidẽ iu-
H. ppoc. lib.5.Epid.n.5.cũ Gorgiæ vxoris refe-

rens historiam, scribat, hanc per annorum tetradē menses habuisse accisos, iam deinceps redditos, peperisse, & post multos labores, denique pristinæ sanitati fuisse restitutam. quid quod & hoc idem, altera stabiliit historia lib. 4. Epidem. num. 21. ancillæ cuiusdam, cui per septennium mensurnus sanguis cum fuisset restitus, mox eodem excluso, & plurimis nihilominus peruictis incommodis, denuò integra perfruita est valetudine. Perdoctus Hieronymus Mercurialis lib. 4. ca. 1. gynæcion hunc nodum euoluere conatur, dum dicat, Hippocratem lib. illo 1. de morb. mul. tantum de tribus illis affectibus, qui in vteri accidunt figura fuisse loquutum, quos ibidem omni cura à Medico obseruandos censet, reliquis occultationis mensium, aut puerperij caussis omnino neglectis. cum igitur inter illos stomachi vteri recenseatur inuersio, quæ si breui non curetur, sexto mense incurabilis fiet: hinc retur, & exortā opinionem de caussis mensium suppressorum, ex vteri præsertim stomachi inuersione. quam interpretationem licet nobis modò & altera Hippocratis auctoritate ex, ex lib. de sterilibus desumpta, num. 4. simul comprobare. sed perpendamus verba: *Et si mulier natura multos menses demittit, sterilis fit: si verò non natura, sed ab aliqua ex relatis, affectione breui curata, fœcunda erit*, &c. Quare cum tres illæ relatæ caussæ, tres illæ sint nuper ab eodem Hippocrate relatæ affectiones, inter quas hauddubiè vteri stomachi peruersio recensetur; hinc si breui curata fuerit, infit fœcundam fieri, aliter si occultentur, & in longum tempus sanatio differatur; & incurabilis, affectio, & sterilis simul fœmina fiet. adiecti-

tiuo igitur illo breui, connotat dilucidè il-
l idem tempus suprà signatum, sex videlicet
nsium, quasi dicat, si post illos multos menses,
inquam, aut septem accisionis mensium præ-
naturam, mox, quamprimum, & breui tempo-
interuallo morbum nos accisionis caussam ex-
uerimus, fœcunda reddetur fœmina.
Ludouicus Mercatus lib.1.gynæcion c.9.negan-
difficultatem dissipat, & Hippocratis sententiã
nmentitiam retur. conuincitur ab eisdem illis,
obis nuper citatis Hippocratis historiis, forsan
haudquaquam perspectis, oppressus itidem
busdam experimentis. Verum si rem ipse ex-
è æstimasset, nec sententiam vniuersalem, nec
illas omnes menses circuncidêtes in se contine-
iquidò aduertisset, sed illas solum; quæ ab ipso
itæ fuere.
Victor Trincauellus lib.11.de cur.rat.hum.corp.
ct. statim primis 4.cap. verbis hanc refert Hip-
cratis sententiam, & eandem simul interpreta-
dicens, eam, seu vt plurimum, recipiendam
, haudquaquam vt semper, quasi nequeat aliter
ntingere. vnde, cum in citatis historiis demon-
t, post sex menses, muliebria restricta, iterũ in
um fuisse illis fœminis reuocata, quasi contin-
is rarò illud proponit Præceptor.
Hæc Trincauelli interpretatio vulgaris, & com-
ne sanè refugium ad omnia Hippocratis oracu-
xponenda, cũ apposité adaptetur cunctis; proin-
nos accuratiorem multò Mercurialis alterã iu-
amus, cum & altero Hippocratis oraculo eandẽ
confirmauerimus. nec fas arbitramur cũ Mer-

cato huius tanti viri sententias ablegare, cum non eas solum, ceu sacra oracula, verum & earumdem voculas etiam omnes, cordatè æstimandas censeamus.

In quibus caussis menses occultantibus fas venas tundere.

CAP. XI.

EXplorato affectu, innotescente eius idea, illicò eiusdem occurrit curatio: & hæc nobis, ex mẽtis præscripto, per venæ sectionem: alterum sanè in actuosa Medicina, præstans auxilium. Huius itaque cùm vnicus sit postulans scopus, magnitudo inquam, vel pręsentis morbi, vel imminentis, vel quamprimum ac certò futuri, in hoc assumpto affectu, tum ratione læsæ actionis, tùm aliorum pariter affectuum, quorum ipse ferax est, nihilominus & huiusmodi aderit scopus. verum nec vires negligamus, alter & consentiens. statis igitur vtrisque, accedat methodus, quæ remedij qualitatem per proprias & curatrices indicationes illam definit: quarum alteram, & præcipua, quæ à morbi natura petitur, & eiusdem caussa. quid quod & suppositũ auxilium, proximè caussam respectat, quæ in curatione itidem primò se offert. caussa autem hæc, à qua de auxilio isto deliberamus, vti & aliquando de purgatione, non solum æstimatur vt efficiens vis, verum vt materia & subiectum eiusdẽ vis: quia ad ablationem subiecti, vnà & vis inhærens appositè expungitur. Vnde & hæc caussa per hanc rationem formalem, vacuationem indicat, & hanc magnam

am in morbo magno. Quare suppositο morbo
gno, scopo altero, & vna indicante magnum
ilium, qualitas huius decernetur, non solum
efficienti caussa vt efficit, verum quatenus illius
iecta materies, vel huius, vel alterius erit natu-
Hanc methodum deliberandi auxilia, aliorum
ndicantium absoluit exacta æstimatio. Sed hæc
dò omittamus, priori illo, ac præstantiori con-
ti indicante. Si igitur magnum istud auxilium
icans, actu efficit, præcauendum sedulò: præca-
itur, si in motu fuerit, hunc compescendo, si
euerit, & vt efficiens conseruans se habuerit va-
ndo. An verò venæ sectione istud, vel purgatio-
natura potissimum subiectæ materiei, in qua vis
tit efficiens, insinuabit. nam si sanguis hæc, aut
nor quispiam in quo adhuc sanguinis seruatur
a, de venæ sectione, ceu adæquata auxilij mate-
consultò deliberabimus, ad cuncta illa priora
unda munera compescationis, ac vacuationis
osita. Sin autem segregatus, aut cacochymus il-
ierit, aut corruptus omnino ac putridus, nulla-
is in ipso sanguinis seruata specie, tunc de pur-
ione potius deliberandum ratio docet.
Ieque excludimus vtriusque auxilij promiscuũ
m, etiam in vtraque materiei natura propter va-
aliquas, ac sæpè discordes indicationes; quibus
pensis, ac æstimatis conuincimur ad hoc, vel a-
i indicatum auxilium rectè, in specie deliberan-
Nõ itaque omni mẽsium accisione ius suũ exer-
sectio venæ: cum hæc, & suos fines habeat, quos
gredi fas nõ est. testatur hoc sũm⁹ Præceptor dũ
Aph. sen. 36. purgationi etiã ius suũ administrare
tur, cum infit, *Mulieri menses decolores purga-*

tione indigere significant. Menses namque decolores humores declarant redundare in muliere à sanguine maximè alienos, quos carthartico potius, quàm venæ sectione vacuare lubet. Prætermitto nunc caussas reliquas mensium abditorum, ob genij quacunque ratione fiat defraudationem. nam cum absit indicans humorum materies, in qua efficiens suppressionis caussa existat, abest & indicatũ auxilium eandem vacuans. Nobis igitur modò mens est, methodum exercere venas secandi in accisis mensibus, ex suis petitam adæquatis caussis, auxilium illud postulantibus, siue primariæ ipsæ fuerint ac proximæ, siue secundariæ ac remotæ. Caussam primariam vocamus nunc morbum, vnà cum eius efficienti caussa, secundariam verò quicquid consequitur morbum, prætérque naturam fit. Exemplo rem lustremus. Conniuentia vteri, & morbus, & primaria & proxima caussa est huius symptomatis in mensibus retentis: menses autem hi retenti ab eadem conniuentia morbum consequuntur: cum & hæc retentio præter naturam sit, & aliorum affectuum pariter sit efficiens caussa. Et cum vtrique caussæ aliquando venæ sectio sit ex vsu, etiam methodum circa vtramque nos exerceamus oportet.

In affectuum itaque connexu, cum doceat ratio, ab affectu, qui rationem habet caussæ curationem exordiendam, haudquaquam vrgentia adstante: proinde, cum in nostra hypothesi huiusmodi adsit connexus, ab affectu pariter caussæ rationem obtinente curationem aggredi, impellimur. Aestimandus igitur hic, an venæ sectionem postulet: sunt enim plerique hanc omnino respuentes, aut quia carent

it materię, vacuationem hanc postulante, aut omni ex parte ea defraudantur. Huius farinæ morbi potissimum omnes,qui in nuda intem- : consistunt:morbi prætereà in situ,figura,& in ero aucto. cum situs, & figura vteri vitietur a- ndo ab aliqua violentia laboriosi cuiusque is, vel abortus, tum à formatione, dum stricta inę efformata vasa, vel cauitas occlusa, ab obe- iacentibus partibus, comprimentibus iugiter : vti & numerus, adnascente membrana vteri lum occludente. Præterea & illud idem auxi- i morbi auersantur, in quibus natura suo ge- defraudatur, aut quia fame, aut morbo aliquo ii corpus inanitum apparet, suóve nectare pri- im.In cunctis his igitur affectibus venæ sectio m amittit imperium: sicuti in his, in quibus (vt mus) humor,quamuis coaceruatus adsit, alte- tamen iuris; qualis inter reliquos obstructio assis & viscidis humoribus, nullo in contento guine altero existéte vitio. quid quod nec qua- us facta, hoc admittit auxilium, vt apud Gale- n videre est tum libr. 10. Meth. cap. 2.tum libr. a. 13. Hoc tamen perpetuò habendum, quod et- uius primarij affectus caussæ rationem haben- occursu venas tundere sit nefas: licet tamen, ob nexum affectum, coaceruatum videlicet san- nem, præter naturam retentum,grauissimorum iter affectuum auctorem, sua iugiter seruata i- .túc enim (etsi hoc auxilium primarius ille affe- s non postulet) vt illam redundantem copiam onamus, vel si mauis plenitudinem, eas- n scindere licet. ex qua sectione hauddubiè plu-

rimæ consequuntur vtilitates, commoda non minima. hac arte etenim, & futuros aliquos morbos iam imminentes præcauemus, & factos nihilominus minuimus materiem retrahendo valentem illos augere, aut saltem fouere. Oportet itaq; primarium illum affectum, caussæ simul rationem habentem prius amouere, alioquin imperfecta esset sanatio, ac anilis sanè. Dignoscetur hic affectus, Galeni explorata methodo, quam lib. 7. meth. c. 12. perbellè exercet, dum, an ea quæ inter se coniuncta sunt, augere ille valeat, vel reliqua gignere docet: rursus, & quæ ab ipso gignuntur, vel accipiunt incrementum seriò contempletur. Exemplo fient hęc dilucidiora. Ponamus menses ab vteri oris cōniuētia occultari, quæ ἔκφραξιν, seu reclusionē, indicat, quam venæ sectio parere ne potis est. Sola enim ea, etiam facta, obstructionis species, quæ à multitudine sanguinis fit, hoc tollitur auxilio. Cæterum sanguis, quem natura solita erat per singulas periodos expurgare, cū conniuētia illa excidatur proculdubiò ab eius multitudine, vteri ore compresso, nequit amplius hoc conniuere, imò alterum ac nouum germinabit morbum, obstructionem videlicet, in vteri vasis, aut inflammationem. In hoc itaque complexu affectuum à conniuentia, quæ cęterorum habet rationem caussæ, inchoanda curatio. Hanc igitur conniuentiam recludemus eâ methodo, quam supra ex Galeno lib. 6. de loc affect. cap. 5. descripsimus, manu inquam chirurgi, immissa, aut obstetricis: vel vt alibi lib. 5. Apho. sen. 28. docet idē, & suffumigiis ex aromatis eleuatis. Declusa iam conniuentia, si fortè sanguis non adhuc prosiliat,
hunc

húc excìere vel sectione venæ, vel altera tẽtabimus arte. Hęc igitur exacta methodus eliminãdi sanguinem mensurnum in connexu affectuum: qua præuia, si nos haudquaquam ducamur, tantum abest mulieri menses mouere, quod potius eidem plurima succrescamus mala.

Porrò ad absolutam hanc methodum, horum affectuum principij, seu habentium rationem caussæ singulas differentias sedulò obseruare licet, & cuique mox iuxta peculiarem eius naturam, peculiari pariter auxilio indicato occurrendum. nam testante Galeno nuper citato loco lib. 5. Aph. sen. 28. nec aliter sanari quit affectus, quispiam; quam ea prius percurata affectione, cuius symptomata mensium suppressio. vti si intemperies accisionis mensium, ac affectuum reliquorum auctor fuerit, opposita qualitate in naturalem statum reducenda est. sin verò vitium in figura, ac situ, affecta pars quamprimum in naturalem figurá, ac situm reuocabimus, sin occlusio, vel obstructio, eandem & nos statim recludendam censemus. & sic de cæteris, suo contrario opitulantes.

Ablata iam hac prima origine mali, si natura adhuc non respondeat, omni arte muliebria excienda, siue internis, siue externis auxiliis: chirurgicis inquam, venæ sectione, scarificationibus, cucurbitulis, ligaturis, frictionibus, fomentis prætereà, balneis, aromatum suffitu, balanis, & iniectis.

Inter reliqua herclè venæ sectio primas tenet, vti præstans & efficax auxilium. quam proinde passim & commendat, ac consulit tum dictator summus, tum & diuinissimus

Galen⁹ exponit, quibusdã mulierculis dẽptis, quib. & ob pinguedinẽ, ac vasorũ tenuitatẽ venas tũdere nequimus, quia ex his exiguis venulis haudquaquam tãta dimanasset sanguinis copia, quanta moles eiusdem postulasset, aut morbus. proinde eius loco substituit Galenus lib. de curandi ratione per venæ sect. cap. 11. malleolorum scarificationes. qui mos laudabilis sanè, adhuc hisce nostris temporibus mirificè apud Ægyptios seruatur; hósque maximoperè commendat, circa huius auxilij vsum, Prosper Alpinus vir doctus, ac diligens, libro, quẽ conscripsit de Ægyptiorum Medicina, lib. 3. cap. 8. in quo refert Ægyptios post incisiones scalpello factas, mox aqua calida incisas partes fouere, vt hac & sanguis liquetur, & multò exactius eundem eliminet, hiantibus amplius vulnerum, seu scissarum venularum partibus. Præter hæc auxilia, quibus solertem nos imitamur naturam, possumus & eandem restiti excrementi copiam, & assumptis, seu antidotis, vnà repurgare, rationali deliberando methodo de priuatis quibusque auxiliis, ídq; ex fontibus vnde remediorum perficitur inuentio.

Quamobrem, vt hanc doctrinam ad vltimos iam carceres reducamus, illud obseruandum, venæ sectionem nullatenus ius habere ad proximum affectum, & immediatam mensium restrictionis caussam appositè auferendam: verum ad muliebritatem in vteri vasis stabulatam, dum in corpore præter naturam seruatur, illum proximum ac præcipuum affectum aliquando augere valentem, rursúsque & alia fœtare mala. Deinceps & istud idem auxilium ex vsu esse, aliquando ad vtrumque tollendum affe-

ctum,

ctum, cum illud immediata accisionis mensium caussa postulet, tum aceruata materies. neque hæc necesse plenitudinem pariat, ad hoc, vt de venæ sectione deliberemus, cum citra hanc liceat & eo auxilio vti, imo ius; iuxta illud Galeni lib. 6. Epidem. comm. 3. sen. 29. dum emaciatæ fœminæ muliebribus per menses octo deficientibus sanguinem copiosissimè detraxerit. quid quod & aliquoties suppressione existente à caussa frigida, etiam & pituitoso redundante sanguine, & eundem haurire lubet. neque ab hac doctrina Galenus recedit, cum lib. 4. de rat. vict. sen. 113. in anasarcæ principio, seu vt alij interpretantur in cachexia (neque hæc diuersa, cum finis vnius alterius sit principium) etiam à restrictis mensibus orta, sanguinem ipse hauriat. quam admittit sententiam doctissimus Trallianus lib. 9. cap. 2. Hæc autem sic habenda sunt, quod in anasarca, etsi adhuc in principio consistat, cum supra modum sit hepar refrigeratum, & vniuersus vtique habitus itidem frigidus, ne licet quidem venas scindere: verum in cachexia tantum, quando videlicet calor adhuc viget, sanguinis pariter seruatur compago, nec corporis temperies in frigidam intemperiem fuerit ipsa mutata. In hoc albo fuit Doctor meus Ludouicus Colladus vir in arte Medica, extra omnem aleam, peritissimus.

Vlterius iam procedendo methodicè (cum etiam & insanabilia, ne omnino aliquo orbata auxilio) relinquat exponendum, qua ratione in his nos geramus affectibus, in accisis videlicet mensibus ab vteri cicatrice, scirrho, aliquo in formatione vteri partium subiectarum defectu, adnascente scilicet

dura membranula, ostiolum eius occludente (quæ etsi chirurgico opere sanata visa sit, id tamen rarò) tum & in aliis huiusmodi affectibus, in quibus, quamuis eorum curatio haudquaquam intendenda, ipsè tamen, ob retentam materiem, sæpe amplecti, impellimur. fas enim Medico, imò cogitur, his adstantibus affectibus, & vnà miserè, & insalubriter fœmina vitam traducente, neglecto altero insanabili, variis modis, cunctis ab ipso germinatis affectibus, seriò occurrere. istud præstabimus, sanguinis aceruatam illam copiam variis artibus minuendo, tum fœminam laboribus exercendo, mox eandem humorum colluuiem per diuersas corporis partes, variósque meatus vacuando, per hæmorrhoidas inquam, venarum sectiones, cutis scarificationes: catharticis itidem, balneis, frictionibus, ac parco tandem victu, & aliis in auxilium aduocatis.

Illustratur Hippocratis oraculum de sananda sterilitate, & muliebria pariter occultante.

Cap. XII.

STerilitas maximum in natura malum, ac fortè summum. hinc, vt cuncta auersentur viuentia, & cunctis vis tributa, auida sanè, & seruandi, & augendi cuiusque propriam speciem. In stirpibus elucet diffusa, non in semine tantùm, verùm in virgultis, ac radicibus: in animalibus verò, sub Zoogomia, eadem vis in genitalibus præest organis. vnde turgenter quæque mouentur ad coitū, etiam

natura

natura duce, nec aliò, nisi vt hanc effugiant, prolem cuiusque speciei conseruatricem libenter recipiant. Hanc rem eleganter insinuat Sapientiæ Parens, ac Ægyptiorum quasi numē Termaximus ille Mercurius, dum in Pimandro infit cap. 2. *Quapropter praestans id in vita censetur studium, atque ipsum apud Sapientes, procreatio liberorum. extrema verò omnium calamitas, & impietas accidit illi, qui absque filiis è vita decedit.* Dum hanc doctrinam æstimasset Plato lege sanxit lib. de leg. dial. 8. *Abstinendum quoque & ab agro illo fœminino, vbi semen germina nolit producere.* Rationem paulò ante assignat, *Quia, qui istis vtuntur, genus hominum dedita opera interficiunt, in lapidem seminantes, vbi radices agere, quod seritur, nunquam poterit.* vti & hi qui nefando vtuntur coitu. Verùm illa Mercurij doctrina haudquaquam Euangelicis reluctatur consiliis, Matth. ca. 19. aut diuino Apostolo, 1. Corinth. 7. corporis sterilitatem seriò consulentibus, eiusdem ac mentis pariter virginitatem commendantibus. Nam virginitas, ceu Angelorum soror, cùm homines in perfectiori constituat statu, coniugium antecellit longè. nec inde negligendum hoc. præceptum enim Domini est, Genes. ca. 1. *Crescite, & multiplicamini, & replete terram.* Quid quod & hominibus hoc ipsum, sub sacrosancti matrimonij fœdere, quod & Christus Dominus Ioan. 2. sua ineffabili consecrauit præsentia, ceu sacramentum gratiæ, dono datur. Ille igitur status Deo charissimus, agno niue candidiori gratissimus, cùm pascat inter lilia, septus choræis virginum, ad animæ potiùs, & eius bonum spectat, ex doctore Angelico 2. 2. quæst. 152. art. 4. & vti melius bonum,

prçferendus: alter, quamuis imperfectior, dum corpus, ac naturam respectet, necessarius, ne vtilis dicã. in quo, cum ipso Mercurio, prçstans bonum, soboles; calamitas extrema, sterilitas, etiam & apud Hebræos opprobrium; vt passim sacra testantur oracula, libro præsertim Regum 1. ca. 1. de Anna Elcanæ vxore, Samuelis mox matre, quæ à cunctis exprobrabatur, eo quod Dominus vuluam eius conclusisset. Nos itaque, ceu Naturæ tutores acerrimi hanc, quam ipsa fatali quodam prosequitur odio, infirmemus, expungamus. Munus enim perfecti Medici, Dei quasi altera manus, non solum est, cuncta remouere impedimenta, & vitã, ac sanitatem exoluentia; verum & cuncta illa, quç humani generis remorantur conseruationem, omnino refringere. quo medio Artifex iste diuinus, homines, viuentes fœliciter, immortalitati pariter consecrat.

Cæterum cum inter plurima sterilitatem inducentia (vt supra ex Galeno diximus) ipsa sit muliebritatis accisio: rursus, & cum inter huius symptomatis caussas, etiam ex eodem obesitas recenseatur, oscula vasorum vteri, ac eiusdem comprimẽs os, ita vt ne muliebria quidem reddere queat, nec virile itidem semen in suo claustro recipere: proinde testante summo Dictatore tum lib. 5. Aph. sen. 46. tum lib. de Nat. mul. n. 16. sterilitas certo inducitur. Quare omni studio hanc caussam submouere, Ars ipsa iubet, vt hoc germen fœmineum lætos flores, dulcésve fructus perducat. Indicat autem corpus illud præter modum obesum, tum & crassum illud omentum, in mediocrem statum reductionem. quod, cum variis artibus præstare illud

nos

nos valeamus, inter reliquas, nec minimum tenet locum venæ sectio, tum & inedia, cum hisce mediis suo nectareo pabulo corpus priuetur, extenuatio necessariò consequatur. Verum Hippocrates citato libro de muliebri nat. num. 19. etsi hæc non respuat, alia tamen consulit auxilia, nec infima, dũ dicat, Ἢν δὲ παχυνθῇ παρὰ φύσιν, οὐκ ἴσχει ἐν γαστρί. Τὸ γὰρ ἐπίπλοον ἐπικείμενον πολὺ παχὺ, ἀποπιέζει τὰς ὑστέρας, καὶ τὴν γονὴν οὐκ εἰσδέχεται. ταύτην χρὴ λεπτύναντα, φάρμακον πῖσαι κάτω, καὶ πρὸς τὰς ὑστέρας προσθεῖναι, ὅ,τι καθαίρεται αὐτὰς καὶ φύσας οὐκ ἐμποιεῖ. Idest, *Si verò crasse facta fuerit mulier præter naturã, non concipit vẽtre. Nã omentũ multum ac crassum incumbens vteros deprimit, & genituram non suscipit. Hanc attenuare oportet, & pharmacum infrà purgans bibendum dare, & ad vteros apponere quod purget ipsos, & flatus non inducat.* Perbellè Senex optimus in hac sententia insinuat omenti multitudinem, atque crassitiem præter naturam factã (quasi distinguat hanc ab altera quæ secundum naturam fit, quæ conceptionem quidem non impedit) sterilitatem inducere, non aliò, quàm deprimendo, & claudendo vteri os, ita vt ne virile semen suscipere valeat. Rursus eandem omenti crassitiem exoluendam esse docet quibusdam auxiliis, valentibus attenuare, catharticis prętereà, pestis, aut iniectis menses attrahentibus, & ea quæ in vteri cauitate præter naturam fuere stabulata: & consulit deinde, cuncta hæc auxilia aut alia curandum esse ne flatus inducant. Quæ vltima verba, quorum ratione nos liberè hanc modò suscepimus prouinciam, ne minimum sanè nostrum angunt animum, cum variè à variis & legantur & interpretentur. Codex Græcus Basiliensis, quem nuper descripsi-

mus, tum Hieronymus Mercurialis in sua accurata Hippocratica versione, negatiuam continent particulam, *καὶ φύσας οὐκ ἐμποιεῖ*, seu, *& flatus non inducat*. Ioannes autem Marinellus vir apprimè doctus, & Hippocraticæ doctrinæ addictus explorator, negatiuam respuit particulam, & affirmanter legit, *& flatus inducat*. quæ lectio fortè nostrum Hispanum Mercatum, cum Hollerio com. in sen. 46. lib. 5. Aph. cap. 2. decepit, cum lib. 3. Gynæcion occurrẽs sibi hæc Hippocratis sententia interpretanda, hæc vltima ille verba, inquit, *& flatus inducat*, maximoperè ad curationem perpendenda. supra quod fundamentum, fallax sanè, anile ác commentitiũ erigit ædificium, & ait, Proinde Hippocrates commendat ad huius affectus curationem ea auxilia, quæ flatus inducunt, quia hæc proficua fiunt vtero, cum ipsum quodammodò dilatent, ac distendant, veluti vtres spiritu plenos. vnde vteros à pinguedine, ac omenti crassitie compressos amplius dilatant flatus illi, & meatus patentiores reddunt, & habiles fiunt inde ad virilis seminis receptionem in eorum statuta cauitate contenti. quare conniuentia vteri perfectè tollitur, flatuum beneficio. Hæc est nostri Mercati opinio, & hæc huius loci eiusdem mens, & interpretatio.

Si rem attentè contemplemur, & æquo animo consulamus, virum hunc fœdè trepidare, imò & pace eius dixerim, turpiter oberrare, lubet triplici nomine demonstrare. In primis cum affirmanter Hippocratem legat, postposita Græci codicis Basiliensis vera, & accurata lectione, cuius linguæ forsan ignoratione in hoc incidit baratrum. Mox, quia

quia non perpenderit, quod vti flatus valentes sunt distendere vterum ad seminis receptionem, sic & eundem hiantem seruare, vt & receptum statim eliminet. quasi frustranea sit actio, & frustraneum opus, nisi statim amplectatur vterus genitale semen, conniueat pariter illicò eiusdem osculum, ac aptè cohæreat, vt effluxio nullatenus consequatur. Aduersatur itaque, immò & impedit hanc vtramque vteri actionem flatuum illa copia in vteri collecta cauitate. Nam vti, ex eodem Mercato, hæc dilatando, omentum crassum, vterum comprimens, eleuat, iugiter neque eidem vtero cedet, vt comprimatur, amplectatur genitale semen, ipso cupidè fruatur. solet enim tam ingenti, ac insaturabili, vt Salomon dixerat, Prouerb. 30. delectatione amplecti semen, quod strictè se comprimat, & os claudat, vt ne per eius os specilli quidem, aut acus mucro vllatenus ingrediatur. Innuit hoc idem dictator lib. 5. Aphor. sen. 51. dum ait, *Quæ ventrem ferunt, iis vteri os conniuet.* Paraphrastes Galenus mox inquit, *Vbi primum vterus intra se semen concepit, vniuersam capacitatem suam contrahit, & os claudit.* huic igitur occlusioni, & amplexui flatuum illa copia hauddubiè erit impedimento. Tertiò tandem sibimet ipsi opponitur, dum dicat dignum consideratione esse, neque sanè contemnendum illud, *&* *flatus inducant:* paullò superius verò, quasi sui immemor, ad hunc eundē sanandū affectum plurima ipse præscribit, quæ & siccent, & simul flatus discutiant, qualia cuncta illa, quæ ibidem ab ipso describuntur, anisū videlicet, tū electuariū ex aniso, cimino, & cinnamomo, electuariū rursus ex aromatico rosato; & alia, quæ quidem, tantum abest,

vt flatus inducant, quod & eleuatos iam potenter exoluant, & ceu absoluta carminatiua, efficaciter illos discutiant. Anilis igitur opinio, futilis interpretatio.

Verum, cum vir iste perdoctus, anno cIↄ. Iↄ. IC. Barcinonam accessisset, celebrem Cataloniæ metropolim, & inter Hispanicas vrbes & præstantem, & inclytam, accedente pariter tunc Philippo III. potentissimo Hispaniarum Rege, dum illustrissimam Margaritam Austriacam vxorem duxisset, & ibidem Procerum agitasset conuentus, cui inuictissimo Monarchæ, & Archiater, & à cubiculo Medicus ipse, nec immeritò præerat: & cum nusquam hactenus hunc virum, propter distantiam loci alloqui nobis licuissett, contigit hæc ardua, & difficillima in quibusdam litterariis comitiis, inter alia sibi obiici, vt mentem aperiret. Sed heu! prædictarum rationum momento conuictus, libertatem appetens, dum difficilem hanc charybdin adoritur vitare, sub offusa caligine volutans amplius in rapacem incidit Scyllam. Asseruit namque palam, ibi Hippocratem per flatum, suffitum intellexisse, seu fumum ex crematis aromatis, vi ignis cōsurgentem, quem per infundibulum, aut aliâs, in vteri cauitatem receptum prædicta præstare munera, compressum videlicet vterum dilatare, & osculum pariter eiusdem, ad virilis seminis commodā receptionem hians reddere. Excusatur vir; quia repentino bello oppressus. repentina autem leuiora multò, quàm quæ meditata. Nisi fortè, aliquando & ipse fuisset deceptus, vt in hanc peruenisset sententiam altero replicato Hippocratis loco, libro inquam de superfœtat. quem sic (nescio quo fato)

doctus

doctus interpretatur Marinellus nu. 17. *Deinde verò tum stomachum ad rectum statum ad sanitatem redigito, quo aptus sit ad suscipiendam genituram; tum vterum siccum reddito, & flatum immitto.* Quæ vltima verba *& flatum immitto*, & superuacanea, & impropria: cum nec in Basiliensi codice Græco reperiantur transcripta, neque admittatur à doctissimo Mercuriali in sua Hippocratica translatione. Græcus codex sic periodum finit, *καὶ τὴν μήτρην ξηρὴν ποιέειν*. hoc est, *tum vterum siccum facito*. expungenda igitur illa verba. Quare impropriè vterque loquutus est, cum ambo flatum cum suffitu confundant, res sanè distinctissimæ. Flatus namque apud Medicos, & Philosophos de vapore quodam dicitur crasso, ac turbido, à debili calore, ex pituitosis præsertim cibis aut humoribus in halitum solutis. vnde Galenus lib. 3. de sympt. causs. c. 2. flatum definit, vaporosum spiritū ab imbecillo calore ex humore pituitoso eleuatum. Fienus, vulgaris quidam vir, libello suo de flatibus cap. 3. perperam adoritur hanc Galeni infirmare definitionem, quasi non sit conuertibilis (vt sic, cum ipso loquamur.) Verum reapsè decipitur, cum & de ipsis itidem dicatur, quę negat ipse. de humore quamprimum melancholico: ex quo, etsi nequeant eleuari, quatenus virtute sicco: bene tamen quo fluido, seu quatenus alter est humor. Melancholicis autem maxima flatuum generatur copia, tum quia per se, ipsis calor natiuus imbecillis, vaporum efficiens caussa: tum per accidens, quia ab eodem calore languido nequeunt tū alimenta, tum humores exactè concoqui, vnde cū ingens aceruetur necessariò crudorum humorum copia, iliades vaporū, hinc & ipsis, adstante vtrâque

caussa, maxima inest flatuum copia. Sed ad pensum redeamus. Cum itaque in Medicorum schola flatus in sua ratione formali illud includat, quod vapor sit, ex materie eleuatus humida, à calore languido, ceu efficienti caussa, vt nuper citato loco testatur Galenus: qui flatus alteri respondet vapori vniuerso, quem itidem Arist. definit lib. 1. meteor. cap. 4. eandem pariter generationis rationem habentem. porrò suffitus, fumus quidam cum sit, ex materie sicca, aromatica præsertim, excitatus, intensa ignis vi iugiter cremata: proculdubiò longè inter se hæc ambo distabunt. nam si suffitus fumus, & fumus exhalatio cõposita ex tenuiori terræ parte rei quæ aduritur, & aëris altera quadam portione, scribente Aristot. lib. 2. de gener. & corrupt. ca. 4. vtraque illa non solum dissita, verum è diametro pugnantia. quid quod & quia distincta, & distinctis pariter nominibus condonantur etiam, & in omni lingua. Hinc dictator summus cum semper dialexeos, seu sermonis coleret ipse puritatem, hoc loco, libro de Nat. mulieb. quem nos modò interpretandum proponimus, vocabulo vtitur χαὶ φύσας, quod haudquaquam suffitum, verum flatum propriè significat. etiam ex Erotiano in Onomastico. Suffitus etenim, aut suffitio, aut suffimentum ex aromatibus, θυμίαμα Græcis dicitur, aut θυμίασις quibus nominibus etiam passim Hippocrates, tum lib. de superfœt. & lib. 1. de morb. mul. ad suffitum declarandum vtitur, deductis à nomine θύω, vt in Exegesi adnotat Galenus, quod & odores & suffitus significat. Et quamuis odoramentorum formæ plures sint, & in se, ceu genus, & suffitus contineantur; nihilominus & suffitus alias sub se amplectuntur ideas. nam aut suffi-
tuum

tuum materies in prunas iniicitur, quod fuit antiquis frequentissimum, & in vsum sacrum, ac profanum; aut in cocula siue ænea, siue argentea cū Sexto Pompeio, eadem odorata reponitur materies, liquore soluta, rosacea inquam aqua, aut angelorum vt vocant, aut altera: aut tandem cum carbone salicis, vnà & liquore idoneo pastilli conficiūtur, quos auiculas cyprias vocant, & hi citra flammam, ignē concipiunt, & odoratum præstant suffitum. de his lege Ioan. Renodæum lib. 5. Inst. Pharmac. c. 27. Et cum (vt diximus) priorem illam differentiam dignoscerent illi antiqui, hinc Hippocrates suffitum accipit pro fumo aromatum in prunas iniectorum. Insinuat istud palàm & lib. 5. Aph. sen. 28. cum infit, ἢ ἐν ἀρώμασι πυρίη quæ verba omnes ferè interpretantur aromatum suffitus. verùm infœlix doctúsque ille Germanus, commentario in hanc sententiam inquit, Ionicè πυρίη, idem quod θυμίαμα hoc loco connotare; etsi ad verbum ignitum potius significet, seu vt in onomastico Hippocratis interpretatur Galenus frustum ignitum in vaporarium ad sudorem ciendum. oraculo autem isto non ad sudorem ciendum, verum ad muliebria quasi frustum ignitum aromatum θυμίαμα eliciat seu suffitum; qui sua partium tenuitate, & vasorum oscula, quæ in vteri cauitate terminantur aperit, & sanguinem vnà fundit; vnde muliebria ciuntur. Quare, quia aromata, dum igni apponuntur, atque cremantur oderatum quendam excitant suffitum ac fumum, proinde eo dicendi genere in eo oraculo vtitur Præceptor, nullibi φύσαν, quod est flatus, pro θυμίαμα, seu suffitu recepit. Quando autem

ipsi cordi fruit de flatibus orationem texere, opus inscripsit, περὶ φύσας, de flatibus.

Cæterum istud Mercato condonandum est, suffitus hos aromatum crematorum descripsisse aliquãdo Hippocratem, vt nuper citatis libris videre est, ad os vteri, & eius stomachi reserationem; quia cũ calida, & tenuium partium, exactè hos vsus præstant. non tamen proinde admittendum eosdem, vapores esse; tum neque in vteri cauitate inclusos vapores, pondus illud omenti, vteri os comprimentis sursum attollere, ac aptum reddere eundem ad virilis seminis receptionem, & inde sterilitatẽ fugandam. cum hęc cuncta commentitia sanè, & meræ nugæ. diffitum enim, meatus & cauitates recludere conniuentes, citra ponderosi corporis cõpressionem, ac ipsam rem comprimentem atollere, & eleuatam pariter seruare. Sed de his satis.

Tertiò tandem Mercatus, vt obiectam sibi contrarietatem exolueret, carminantia illa, inquit, interius assumpta, non quatenus flatus absumunt cõsulere, sed quia calida eadem & sicca, vim iugiter siccandi habentia: flatus autem illi, seu suffitus (quę inter se confundit ipse) ad oris vteri apertionem. Hæc quamuis acuta videantur dicteria, longè tamen ab Hippocratis mente: & quod magis est, etiã & ab ipsomet Mercato, si eius capitis verba attentè perpendantur. tale huiusmodi est plurimorum ingenium, vt quę ipsi enarrant, aut apparentis subtilitatis quodam velo obnubant, aut verborum fuco adulterata, in scena repręsentent. quæ mox singula, si sensim & attentè explorentur, illico claudicare inueniuntur, plurimisque simul erroribus scatere. quisquilias igitur nobis obtrudunt.

Quamobrem

Quamobrem concludamus, hanc non esse Hippocratis mentem in hoc videlicet affectu compressionis vteri à crasso omento sanando, quòd sint adhibenda auxilia, aut alimenta flatus inducentia: quia hæc humida cum sint, omnia & crassitiem, & obesitatem potius augebunt. nã hæc, ex Galeno lib. 2. de temperament. c. 6. calida modicè sunt, & humida per excessum. tum si extra vterum fuerint flatus, hunc potius comprimẽt: sin autem intra eius cauitatem, aut ipsam nõ valebũt ampliorem reddere aut non sinent amplius comprimi, vt semen amplectatur. Hæc igitur negligenda, tũ ad sterilitatem vitandã, tum ad muliebria concitanda. Rectè quidem ad vtrumque suffitus valet aromatum, vt alibi demonstrauit Hippocrates, haudquaquam eo modo, quo deceptus fuerat Mercatus. neque fit probabile hunc spiritum subtilem ac tenuẽ, omenti corpus graue, sua vi posse in altum attollere. elumbis itaque opinio.

Vsus suffituum eleganter declarat Præceptor citato oraculo lib. 5. Aph. sen. 28. dum ait, *Suffitus aromatum muliebria educit. Ad alia multa vtilis eßet, nisi capitis ingeneraret grauitatem.* Interpres clarissimus Galenus, qua solet dexteritate, in commentario docet, qua ratione suffitus hi aromatum istud præstent, & inquit, *Eas verò, quæ sine eiusmodi aliquo affectu parcius purgantur, iis ipsis quæ nunc ab ipso docentur odorum suffimentis curandas esse. In his enim vel sanguinis craßitudo, vel vasorum ad vterum pertinentium obstructio, vel eorundem conniuentia, & occlusio, vel totius substantiæ vteri densatio eorum retentionis caussa existit. Quicquid verò*

horum in caussa fuerit aromatum suffitio affectionem curat: quippe, quæ sua vi vasorum extrema conniuentia recludere, & humorum crassitiem extenuare, & obstructiones incindendo liberare possit. Idem retur doctissimus eius assecla Oribasius lib. 9. synops. ca. 45. Verum, hoc Galeni loco, per conniuentiam & occlusionem vteri, ne illa censenda, quæ ab omenti fit compressione: nequeunt enim suffitus illi tãtam attollere molem, nec absumere; verum conniuentia, quæ fit ex concidentia partium; vti densationem aliquam vteri emendare queunt, reducẽdo hunc in meliorem statum, & tollendo eiusdẽ caussam frigidam, à qua ipse fit densus. Neque alij vsus, quos promittit Hippocrates ab iis, hanc continent partium comprimentium eleuationem, aut earũdẽ absumptionem, verum, vt Galenus in comment. interpretatur insinuat, quod suffitus, non solum valentes sint suam exercere vim in ipsum vterum, eo quo dictum est modo, sed & in aliis etiam corporis partibus, nisi hanc contraxisset noxam, capitis inducere grauitates. Hæc igitur huius loci interpretatio, hic sensus. Ad diuerticulum nuper redeamus.

De scopo quantitatis sectionis venæ in restrictis mensibus.

Cap. XIII.

Symptoma hoc rarò acutum sequitur morbum, ferè semper magnum. quid quod, & actio hæc læsa, ad quam consequitur, maximi momenti cum natura functione toto genere secundum naturam, plurimos, atque præstantes amplectente vsus orbetur, destituatur, morbis itidem afficiatur grauibus,

ac

ac acutis sępè. Quare summo studio, nec minori solertia huic occurrendum. Et cum methodica curatio quatuor perficiatur remediorum scopis, inuenta qualitate, quam ex hypothesi venæ sectionem declaramus, de qua nuper iam diximus, de eiusdem remedij quantitate mox differere, eadem iam postulat methodus.

Quantitas hæc (cuius cognitio coniectanea, Galeno testante & lib. 3. methodi c. 9. lib. 2. de rat. vict. sen. 37. lib. de venę sect. aduers. Erasistrateos, c. 4. & lib. de cur. rat. per venę sect. c. 14.) ex quatuor dimanat fontibus, ex natura vel totius corporis, vel alterius partis, ex affectu quem sanandum intendimus, ex eiusdem affectus caussa, tum tandem ex viribus. Hæc igitur cuncta nihilominus consulenda in deliberatione quātitatis sanguinis per venæ sectionē detrahendę in accisione mensium. In primis itaque natura æstimanda, seu mulieris temperamentum, an istud calidum, vel frigidum, an eiusdem habitus copioso redūdet sanguine, an secus. Sub natura cōsuetudinem amplectimur, quæ nihilominus obseruanda, an scilicet cōsueta illa fuerit multam eliminare sanguinis copiā per typicas singulas periodos, an verò mediocrē, an minimā potius: vti & ætas, & vitæ institutum, quæ, & sub hoc naturæ scopo vnà continētur, perpendendum, namque an mulier sub adolescentia sit, an sub iuuentute, an potius ad primam iam accesserit senectam, quam semicanam & crudam vocat Galenus, lib. 2. P. sen. 69. Rursus vitæ institutū an sobriū, an verò immodicū. Tādē ābiēs explorandū, quod & sub hac definiunt scopi parte, vti & sub ābiēte tēpus āni, cæli statū, & regionē: quāuis hęc inter se distīctissima, & singula sigillati

rimanda.verum hæc cuncta an calida, vel frigida, vel temperatas potius sint, seriò replicãdum. His igitur accuratè perpensis, si mulier ex Galeno lib. de cur.rat.per venæ sect.cap.9.calida fuerit, multo iugiter repleta sanguine, habitus itidem boni, eusarca inquam, venas simul latas habuerit, assueta copiosum reddere sanguinem, sub ambiente vixerit, regione, ac anni tempore pariter temperato, cœli statu clementi, vltra exortum alicuius magni syderis, qui exortus in nostro corpore, etiam ex dictatore lib.de aer.aq.& loc. maximas pariunt permutationes, sanguinem copiosum huic detrahendum, coindicantia suadent concordia.quæ, scopos simul vocat Galenus lib. 9. meth. cap. 17. in quantum in mentem artificis proponuntur, &ad absolutam auxilij deliberationem ęstimantur.idem enim per distinctas rationes formales Indicans vocatur, &scopus. verum inter hæc, quàm maximè rimabimur naturæ consuetudinem, in ipso retribuendo mensurno sanguine, hæcque semper ob oculos, ceu stasta regula, proponenda.

Scopus alter, qui ex affectu petitur, non solum qualitatem indicat remedij, verum & eiusdem insinuat quantitatem. cum omnis recessus à natura, ex Galeno lib. Art. Med.cap. 89.adæquatam, adinstar proportionis illius auxilij indicet quantitatem. Et quamuis istud auxilium caussam proximè respectet, primò tamen morbum, cum huius tollendi caussa aggrediamur curationem, ceu methodi finem. Quare quanto maior, & acutior morbus, tanto magis sanguis auferendus, etiam aliquando ad lypothymiam; vt cum Hippocrate docuerat Galenus lib. 1. Aph. sen. 23. quod in vteri maximis inflam-

flammationibus & licere,& expedire credimus.

Tertius scopus ex affectus caussa exigitur, quæ propriè quantitatem huius auxilij insinuat. nam si hæc, humor videlicet, in quo sanguis adhuc suam seruat ideam, contumax ac multa, ex Galeno lib.5. de comp.sec.loc.c.1.contumaciter iugiter, ac multum vacuandum : vti si maxima fuerit plenitudo, ipsa obstruens vasa, nec ex præscripto naturæ muliebria respondeant, multum vacuandum esse, ad caussæ adæquatam proportionem, methodus ipsa docet.

Vltimus scopus, qui à viribus, maximè in vsu huius auxilij consulendus. Vires autem, etsi per se nihil præter conseruationem indicent: tamen per accidens,quatenus consentientes, vel dissuadentes auxilium, maximoperè ad eius quantitatis exactã deliberationẽ conferũt. Quamuis enim morbus sit magnus,magnũ exigens auxiliũ, haudquaquã illud adhibendum, si vires ob earum langorem dissuadeant.Morbo igitur debet auxilium adæquari,iuxta virium statum, & quantum ipsæ ferant. harum enim indicatio dignitate cunctis præstantior: cum vires seruare, sit vitam seruare, qua nihil in homine dignius, aut charius.

Quare hæc singula affabrè æstimanda sunt, & mutuò inter se combinãda rursus,vt artificiosa cõiectura,eumethodo inquam, exactè in circuncisis mensibus valeamus de venæ sectione deliberare. Verum inter hęc,illud vnum memoria tenendum, quoad huius auxilij vsum, in hoc sanando affectu, eam omnem non tollamus quantitatem,quam fœmina secundum naturam retribuisset, nisi fuisset ipsa, ab aliqua præter naturam caussa, per menses

aliquot restricta. quia cum illi ingens, ac immodica debeatur vacuatio, quæ omnis, ex dictatore lib. 1. sen. 3. & 2. Aph. sen. 51. periculosa, seriò intermittenda. sufficiet igitur corpus à sarcina illa maiori ex parte leuare, & illud in mediocrem reducere statum, quidpiam relinquendo naturæ, ceu morborum optimæ medicatrici.

Lubet modò, vt dilucidior doctrina fiat, eandem exemplo lustremus. Ponamus ex hypothesi Polymniam iuuenculam eusarcam, calidi simul ac humidi temperamenti, plethoricam, ac venas latas habẽtem, assuetam mox per tres soles quolibet mense illud cruentum tributum lautè ac abundè reddere, vltra hæminã alteram ac semicem, seu vltra vncias tredecim altero quoquo die: deinceps supponamus hanc ingenti systrophica inflammatione in vtero lancinari, accisionis mensiuni parente. Portò per alteram tantum periodum typicam sub veris tempore, temperata vnà regione, cœli statu sereno, & tranquillo, nullo adstante maximi alicuius syderis cosmico exortu, ambiente pariter ad tẽperiem vergente. Huius itaque, si morbum spectemus, intemperies erit calida, si caussam, fluxus humoris calidi, maxima copia exundantis; quę omnia illa nuper à nobis supposita liquidò demonstrant, vti & vires robustas esse omnes, vitales inquam, naturales, & animales: quarũ priores in omni vacuatione præsertim æstimandæ. In hac itaque fœmina non præcipuum indicans solum, morbus videlicet cum sua caussa validam & copiosam adhortatur vacuationem, verum & cuncta coindicantia, ceu concordia: tum & hanc, per venæ sectionem præstandam insinuant præfata. quia remedium magnũ,

quod

quod morbus postulat:eius caussæ rursus adæquatum,quia sanguis: tutum, quod optandum: citissimum,quod maximè morbi requirit acuties. Audacter igitur,ac validè hauriendus sanguis. Cęterum, si ex his connexis indicationibus partem adhortetur aliquę,partem alię dehortentur;tunc & numerus earum æstimandus ad quam partem inclinent, ac cuiusque dignitas,& vis consulenda; & in lance omnia reposita prosequendum, & quod virtute,& quod dignitate præpollet neglectis haudquaquam dehortantibus,iuxta cuiusque vim & facultatem,& cunctarum numerum. Dignitate sanè præstant vires,morbus cũ caussa dignatione. vnde hæ indicationes maximam vim habent ad suadendum,cũ reliquas omnes longè antecellant. proinde adstantibus illis,& adhortantibus copiosam sanguinis vacuationem,etsi reluctetur reliquæ,illam seriò pręstabimus:multò tamen minus, iuxta dehortantium numerum,aut singularum vim,& facultatem. Illustrat hanc methodum venustè Galenus lib.8.meth. c.9 febrium exemplo.quam omni obseruatione dignam censemus,ne cum Acesiis quibusdam Medicis,ceu amethodis auxiliorum quantitatem temerè præscribamus, maxima cum ægrotantium clade, medium inter vtrumque extremum seriò nos intendentes.

De scopo vtendi modi mittendi sanguinem in accisis mensibus,iuxta Neotericorum sententiam,

CAP. XIV.

DIfficilem, & arduum ingredimur nunc euripum,qui hûc,illûcque marino quodam æstu Medicorũ mentes iactat,torquet. difficultatẽ parat pyratarũ pręsertì in eodẽ euripo multus,& assiduus

conuentus, maxima cum nauigantium iactura. Quæritur itaque an in accisis mensibus liceat aliquando cubiti venas tundere, iam rursus crurum, an potius ex cruribus semper hauriendus sit sanguis. Vtramque difficultatis partem præpotentes habet duces, qui & controuersam amplius rem, ac difficiliorem reddunt. Hippocrates, & Galenus, qui in medicina familiam ducunt, vltimam partem firmiter astruūt, quos lubenter plurimi insequuntur classici doctores. alteram mox partem Aëtius tuetur, vir Græcus, & inter eos nec ignobilis, incautus tamen cùm parua manu aduersus illos clarissimos Principes bellum ineat, & classis oppositæ dux fiat. Scribit namque (etsi ex Rufi Galeno coętanei mente) plenitudine in corpore adstante prius cubiti, mox crurum secanda vasa. Hunc ex Neotericis sequuntur plurimi doctores, doctrina celebres, quadam sanè apparente ducti probabilitate, seu si mauis decepti potius. inter reliquos se offert Amatus Lusitanus, Trincauellus insuper, Altimarus, Mercurialis, Riolanus, & alij in multitudine copiosa. Hi igitur, hanc lubricam opinionem, & rationibus, & quibusdam veterum auctoritatibus omni arte conantur fulcire, in primis etiam & doctissimi Galeni, cum lib. 10. de comp. med. sec. loc. ca. 2. illud Aëtij, in curatione ischiadis ęstimandum doceat. cuius auctoritatis momentum, magno quodam armorum quasi strepitu illi celebrant, & aduersarios, eôdem perterreri pariter arbitrantur. Galeni diuina sanè verba hæc sunt, *Tanquam igitur maximam vim ad affectionis curationem habeat totius corporis vacuatio, ab ipsa incipiendum est, non solùm à cruribus, sed à cubito primùm, sanguinis detractione*

gnet, aut incremētum dabit. Sed venæ sectio cubiti retrahit recellitque ab vtero multitudinem germinantem, aut augentem obstructionem, tali verò ad obstructam vteri sedem eandem ducit, ibíque aut nouam producit, aut iam factam contumaciorem reddit. Ergo & illa vtilis, altera verò noxia, in accisis videlicet mensibus à plenitudine.

Tandem cubiti sectionis præstantiam multis experimentis comprobant; quia hæc non deponere solum valet ipsam plenitudinē, verū illicò & concitare menses. In artis namque operibus postulante morbo venæ sectionem ex cubito, & mox præstita (etiam & sæpè absente periodo menstrua) statim mensurnus sanguis prosiliit.

Cæterum, vt stet omni ex parte firma eorum opinio, cúmque summos Principes Hippocratem, & Galenum aduersarios contemplentur, haudquaquam submisso signo, verū, non quasi victores, pacē, quā Aëtiū initurū proponūt, audacter contēdūt: quia testāte Tullio li. 7. ad Att. epist. 14. Pax, vel iniusta vtilior iustissimo bello, proinde & hanc exoptant, vt absterso Martio puluere, quiescāt paullulū, sub fœlici Mineruæ arbore. Sed quamuis variè illud intendant varij, frustra tamen, & perperam.

Victor Trincauellus, tum lib. 10. de morb. totius corp. hum. curandis, ca. 4. tum li. 3. Consil. cons. 70. pacem hanc facilè conciliaturam censet, nec alterutros arbitratur abnuere, si morbum simplicem, vel connexum æstimemus. nam si hac ratione, connexæ prius caussæ, plethoræ videlicet occurrendū iudicat, secando cubiti venas: mox affectui, tundēdo inferiores. sin autem alia ratione, totus tunc animus in sola affectus sanatione conuertendus: vnde

caussa, maxima inest flatuum copia. Sed ad pensum redeamus. Cum itaque in Medicorum schola flatus in sua ratione formali illud includat, quod vapor sit, ex materie eleuatus humida, à calore languido, ceu efficienti caussa, vt nuper citato loco testatur Galenus: qui flatus alteri respondet vapori vniuerso, quem itidem Arist. definit lib. 1. meteor. cap. 4. eandem pariter generationis rationem habentem. porrò suffitus, fumus quidam cum sit, ex materie sicca, aromatica præsertim, excitatus, intensa ignis vi iugiter cremata: proculdubiò longè inter se hæc ambo distabunt. nam si suffitus fumus, & fumus exhalatio cōposita ex tenuiori terræ parte rei quæ aduritur, & aëris altera quadam portione, scribente Aristot. lib. 2. de gener. & corrupt. ca. 4. vtraque illa non solum dissita, verum è diametro pugnantia. quid quod & quia distincta, & distinctis pariter nominibus condonantur etiam, & in omni lingua. Hinc dictator summus cum semper dialexeos, seu sermonis coleret ipse puritatem, hoc loco, libro de Nat. mulieb. quem nos modò interpretandum proponimus, vocabulo vtitur καὶ φύσας, quod haudquaquam suffitum, verum flatum propriè significat. etiam ex Erotiano in Onomastico. Suffitus etenim, aut suffitio, aut suffimentum ex aromatibus, θυμίαμα Græcis dicitur, aut θυμίασις quibus nominibus etiam passim Hippocrates, tum lib. de superfœt. & lib. 1. de morb. mul. ad suffitum declarandum vtitur, deductis à nomine θύω, vt in Exegesi adnotat Galenus, quod & odores & suffitus significat. Et quamuis odoramentorum formæ plures sint, & in se, ceu genus, & suffitus contineantur; nihilominus & suffitus alias sub se amplectuntur ideas. nam aut suffi-

tuum

tuum materies in prunas iniicitur, quod fuit antiquis frequentissimum, & in vsum sacrum, ac profanum; aut in cocula siue ænea, siue argentea cũ Sexto Pompeio, eadem odorata reponitur materies, liquore soluta, rosacea inquam aqua, aut angelorum vt vocant, aut altera: aut tandem cum carbone salicis, vnà & liquore idoneo pastilli conficiũtur, quos auiculas cyprias vocant, & hi citra flammam, ignẽ concipiunt, & odoratum præstant suffitum. de his lege Ioan. Renodæum lib. 5. Inst. Pharmac. c. 27. Et cum (vt diximus) priorem illam differentiam dignoscerent illi antiqui, hinc Hippocrates suffitum accipit pro fumo aromatum in prunas iniectorum. Insinuat istud palàm & lib. 5. Aph. sen. 28. cum infit, ἢ ἐν ἀρώμασι πυρίη quæ verba omnes ferè interpretantur aromatum suffitus. verum infœlix doctúsque ille Germanus, commentario in hanc sententiam inquit, Ionicè πυρίη, idem quod θυμίαμα hoc loco connotare; etsi ad verbum ignitum potius significet, seu vt in onomastico Hippocratis interpretatur Galenus frustum ignitum in vaporarium ad sudorem ciendum. oraculo autem isto non ad sudorem ciendum, verum ad muliebria quasi frustum ignitum aromatum θυμίαμα eliciat seu suffitum; qui sua partium tenuitate, & vasorum oscula, quæ in vteri cauitate terminantur aperit, & sanguinem vnà fundit; vnde muliebria ciuntur. Quare, quià aromata, dum igni apponuntur, atque cremantur oderatum quendam excitant suffitum ac fumum, proinde eo dicendi genere in eo oraculo vtitur Præceptor, nullibi φῦσαι, quod est flatus, pro θυμίαμα, seu suffitu recepit. Quando autem

ipsi cordi fruit de flatibus orationem texere, opus inscripsit, περὶ φύσας, de flatibus.

Cæterum istud Mercato condonandum est, suffitus hos aromatum crematorum descripsisse aliquãdo Hippocratem, vt nuper citatis libris videre est, ad os vteri, & eius stomachi reserationem: quia cũ calida, & tenuium partium, exactè hos vsus præstant. non tamen proinde admittendum eosdem, vapores esse; tum neque in vteri cauitate inclusos vapores, pondus illud omenti, vteri os comprimentis sursum attollere, ac aptum reddere eundem ad virilis seminis receptionem, & inde sterilitatẽ fugandam. cum hęc cuncta commentitia sanè, & meræ nugæ. diffitum enim, meatus & cauitates recludere conniuentes, citra ponderosi corporis cõpressionem, ac ipsam rem comprimentem atollere, & eleuatam pariter seruare. Sed de his satis.

Tertiò tandem Mercatus, vt obiectam sibi contrarietatem exolueret, carminantia illa, inquit, interius assumpta, non quatenus flatus absumunt cõsulere, sed quia calida eadem & sicca, vim iugiter siccandi habentia: flatus autem illi, seu suffitus (quę inter se confundit ipse) ad oris vteri apertionem. Hæc quamuis acuta videantur dicteria, longè tamen ab Hippocratis mente: & quod magis est, etiã & ab ipsomet Mercato, si eius capitis verba attentè perpendantur. tale huiusmodi est plurimorum ingenium, vt quę ipsi enarrant, aut apparentis subtilitatis quodam velo obnubant, aut verborum fuco adulterata, in scena repręsentent. quæ mox singula, si sensim & attentè explorentur, illico claudicare inueniuntur, plurimisque simul erroribus scatere. quisquilias igitur nobis obtrudunt.

Quamobrem concludamus, hanc non esse Hippocratis mentem in hoc videlicet affectu compressionis vteri à crasso omento sanando, quòd sint adhibenda auxilia, aut alimenta flatus inducentia: quia hæc humida cum sint, omnia & crassitiem, & obesitatem potius augebunt. nā hæc, ex Galeno lib. 2. de temperament. c. 6. calida modicè sunt, & humida per excessum. tum si extra vterum fuerint flatus, hunc potius comprimient: sin autem intra eius cauitatem, aut ipsam nō valebūt ampliorem reddere aut non sinent amplius comprimi, vt semen amplectatur. Hæc igitur negligenda, tū ad sterilitatem vitandā, tum ad muliebria concitanda. Rectè quidem ad vtrumque suffitus valet aromatum, vt alibi demonstrauit Hippocrates, haudquaquam eo modo, quo deceptus fuerat Mercatus. neque fit probabile hunc spiritum subtilem ac tenuē, omenti corpus graue, sua vi posse in altum attollere. elumbis itaque opinio.

Vsus suffituum eleganter declarat Præceptor citato oraculo lib. 5. Aph. sen. 28. dum ait, *Suffitus aromatum muliebria educit. Ad alia multa vtilis esset, nisi capitis ingeneraret grauitatem.* Interpres clarissimus Galenus, qua solet dexteritate, in commentario docet, qua ratione suffitus hi aromatum istud præstent, & inquit, *Eas verò, quæ sine eiusmodi aliquo affectu parciùs purgantur, iis ipsis quæ nunc ab ipso docentur odorum suffimentis curandas esse. In his enim vel sanguinis crassitudo, vel vasorum ad vterum pertinentium obstructio, vel eorundem conniuentia, & occlusio, vel totius substantiæ vteri densatio eorum retentionis caussa existit. Quicquid verò*

horum in caussa fuerit aromatum suffitio affectionem curat: quippe, quæ sua vi vasorum extrema conniuentia recludere, & humorum crassitiem extenuare, & obstructiones incindendo liberare possit. Idem retur doctissimus eius assecla Oribasius lib. 9. synopſ.ca. 45. Verum, hoc Galeni loco, per conniuentiam & occlusionem vteri, ne illa censenda, quæ ab omenti fit compressione: nequeunt enim suffitus illi tãtam attollere molem, nec absumere; verum conniuentia, quæ fit ex concidentia partium; vti densationem aliquam vteri emendare queunt, reducẽdo hunc in meliorem statum, & tollendo eiusdẽ caussam frigidam, à qua ipse fit densus. Neque alij vsus, quos promittit Hippocrates ab iis, hanc continent partium comprimentium eleuationem, aut earũdẽ absumptionem, verum, vt Galenus in comment. interpretatur insinuat, quod suffitus, non solum valentes sint suam exercere vim in ipsum vterum, eo quo dictum est modo, sed & in aliis etiam corporis partibus, nisi hanc contraxisset noxam, capitis inducere grauitates. Hæc igitur huius loci interpretatio, hic sensus. Ad diuerticulum nuper redeamus.

De scopo quantitatis sectionis venæ in restrictis mensibus.

CAP. XIII.

SYmptoma hoc rarò acutum sequitur morbum, ferè semper magnum. quid quod, & actio hæc læsa, ad quam consequitur, maximi momenti cum natura functione toto genere secundum naturam, plurimos, atque præstantes amplectente vsus orbetur, destituatur, morbisitidem afficiatur grauibus,

ac acutis sępè. Quare summo studio, nec minori solertia huic occurrendum. Et cum methodica curatio quatuor perficiatur remediorum scopis, inuenta qualitate, quam ex hypothesi venæ sectionem declaramus, de qua nuper iam diximus, de eiusdem remedij quantitate mox disserere, eadem iam postulat methodus.

Quantitas hæc (cuius cognitio coniectanea, Galeno testante & lib.3. methodi c.9. lib.2. de rat. vict. sen.37. lib. de venę sect. aduers. Erasistrateos, c.4. & lib. de cur. rat. per venę sect. c.14.) ex quatuor dimanat fontibus, ex natura vel totius corporis, vel alterius partis, ex affectu quem sanandum intendimus, ex eiusdem affectus caussa, tum tandem ex viribus. Hæc igitur cuncta nihilominus consulenda in deliberatione quãtitatis sanguinis per venæ sectionẽ detrahendę in accisione mensium. In primis itaque natura æstimanda, seu mulieris temperamentum, an istud calidum, vel frigidum, an eiusdem habitus copioso redũdet sanguine, an secus. Sub natura cõsuetudinem amplectimur, quæ nihilominus obseruanda, an scilicet cõsueta illa fuerit multam eliminare sanguinis copiã per typicas singulas periodos, an verò mediocrẽ, an minimã potius: vti & ætas, & vitæ institutum, quæ, & sub hoc naturæ scopo vnà continẽtur, perpendendum, namque an mulier sub adolescentia sit, an sub iuuentute, an potius ad primam iam accesserit senectam, quam semicanam & crudam vocat Galenus. lib.2. P. sen.69. Rursus vitæ institutũ an sobriũ, an verò immodicũ. Tãdẽ abiẽs explorandũ, quod & sub hac definiunt scopi parte, vti & sub abiẽte tẽpus ãni, cæli statũ, & regionẽ: quãuis hęc inter se distĩctissima, & singula sigillatĩ

rimanda. verum hæc cuncta an calida, vel frigida, vel temperatas potius sint, serió replicãdum. His igitur accuratè perpensis, si mulier ex Galeno lib. de cur. rat. per venæ sect. cap. 9. calida fuerit, multo iugiter repleta sanguine, habitus itidem boni, eusarca inquam, venas simul latas habuerit, assueta copiosum reddere sanguinem, sub ambiente vixerit, regione, ac anni tempore pariter temperato, cœli statu clementi, vltra exortum alicuius magni syderis, qui exortus in nostro corpore, etiam ex dictatore lib. de aer. aq. & loc. maximas pariunt permutationes, sanguinem copiosum huic detrahendum, coindicantia suadent concordia. quæ, scopos simul vocat Galenus lib. 9. meth. cap. 17. in quantum in mentem artificis proponuntur, & ad absolutam auxilij deliberationem æstimantur. idem enim per distinctas rationes formales Indicans vocatur, & scopus. verum inter hæc, quàm maximè rimabimur naturæ consuetudinem, in ipso retribuendo mensurno sanguine, hæcque semper ob oculos, ceu statuta regula, proponenda.

Scopus alter, qui ex affectu petitur, non solum qualitatem indicat remedij, verum & eiusdem insinuat quantitatem. cum omnis recessus à natura, ex Galeno lib. Art. Med. cap. 89. adæquatam, adinstar proportionis illius auxilij indicet quantitatem. Et quamuis istud auxilium caussam proximè respectet, primò tamen morbum, cum huius tollendi caussa aggrediamur curationem, ceu methodi finem. Quare quanto maior, & acutior morbus, tanto magis sanguis auferendus, etiam aliquando ad lypothymiam; vt cum Hippocrate docuerat Galenus lib. 1. Aph. sen. 23. quod in vteri maximis in-

flam-

flammationibus & licere, & expedire credimus.

Tertius scopus ex affectus caussa exigitur, quæ propriè quantitatem huius auxilij insinuat. nam si hæc, humor videlicet, in quo sanguis adhuc suam seruat ideam, contumax ac multa, ex Galeno lib. 5. de comp. sec. loc. c. 1. contumaciter iugiter, ac multum vacuandum: vti si maxima fuerit plenitudo, ipsa obstruens vasa, nec ex præscripto naturæ muliebria respondeant, multum vacuandum esse, ad caussæ adæquatam proportionem, methodus ipsa docet.

Vltimus scopus, qui à viribus, maximè in vsu huius auxilij consulendus. Vires autem, etsi per se nihil præter conseruationem indicent: tamen per accidens, quatenus consentientes, vel dissuadentes auxilium, maximoperè ad eius quantitatis exactā deliberationē conferūt. Quamuis enim morbus sit magnus, magnū exigens auxiliū, haudquaquā illud adhibendum, si vires ob earum langorem dissuadeant. Morbo igitur debet auxilium adæquari, iuxta virium statum, & quantum ipsæ ferant. harum enim indicatio dignitate cunctis præstantior: cum vires seruare, sit vitam seruare, qua nihil in homine dignius, aut charius.

Quare hæc singula affabrè æstimanda sunt, & mutuò inter se combinād a rursus, vt artificiosa cōiectura, eumethodo inquam, exactè in circumcisis mensibus valeamus de venæ sectione deliberare. Verum inter hęc, illud vnum memoria tenendum, quoad huius auxilij vsum, in hoc sanando affectu, eam omnem non tollamus quantitatem, quam fœmina secundum naturam retribuisset, nisi fuisset ipsa, ab aliqua præter naturam caussa, per menses

aliquot restricta. quia cum illi ingens, ac immodica debeatur vacuatio, quæ omnis, ex dictatore lib. 1. sen. 3. & 2. Aph. sen. 51. periculosa, seriò intermittenda. sufficiet igitur corpus à sarcina illa maiori ex parte leuare, & illud in mediocrem reducere statum, quidpiam relinquendo naturæ, ceu morborum optimæ medicatrici.

Lubet modò, vt dilucidior doctrina fiat, eandem exemplo lustremus. Ponamus ex hypothesi Polymniam iuuenculam eusarcam, calidi simul ac humidi temperamenti, plethoricam, ac venas latas habētem, assuetam mox per tres soles quolibet mense illud cruentum tributum lautè ac abundè reddere, vltra hæminā alteram ac semicem, seu vltra vncias tredecim altero quoquo die: deinceps supponamus hanc ingenti systrophica inflammatione in vtero lancinari, accisionis mensium parente. Porrò per alteram tantum periodum typicam sub veris tempore, temperata vnà regione, cœli statu sereno, & tranquillo, nullo adstante maximi alicuius syderis cosmico exortu, ambiente pariter ad tēperiem vergente. Huius itaque, si morbum spectemus, intemperies erit calida, si caussam, fluxus humoris calidi, maxima copia exundantis; quę omnia illa nuper à nobis supposita liquidò demonstrant, vti & vires robustas esse omnes, vitales inquam, naturales, & animales: quarū priores in omni vacuatione præsertim æstimandæ. In hac itaque fœmina non præcipuum indicans solum, morbus videlicet cum sua caussa validam & copiosam adhortatur vacuationem, verum & cuncta coindicantia, ceu concordia: tum & hanc, per venæ sectionem præstandam insinuant præfata. quia remedium magnū, quod

quod morbus postulat:eius caussæ rursus adæquatum,quia sanguis: tutum, quod optandum: citissimum,quod maximè morbi requirit acuties. Audacter igitur,ac validè hauriendus sanguis. Ceterum, si ex his connexis indicationibus partem adhortētur aliquę,partem alię dehortentur;tunc & numerus earum æstimandus ad quam partem inclinent, ac cuiusque dignitas,& vis consulenda; & in lance omnia reposita prosequendum, & quod virtute,& quod dignitate præpollet neglectis haudquaquam dehortantibus,iuxta cuiusque vim & facultatem,& cunctarum numerum. Dignitate sanè præstant vires,morbus cū caussa dignatione. vnde hæ indicationes maximam vim habent ad suadendum,cū reliquas omnes longè antecellant. proinde adstantibus illis,& adhortantibus copiosam sanguinis vacuationem,etsi reluctētur reliquæ,illam seriò pręstabimus:multò tamen minus, iuxta dehortantium numerum,aut singularum vim,& facultatem. Illustrat hanc methodum venustè Galenus lib.8.meth. c.9.febrium exemplo.quam omni obseruatione dignam censemus,ne cum Acesiis quibusdam Medicis,ceu amethodis auxiliorum quantitatem temerè præscribamus, maxima cum ægrotantium clade, medium inter vtrumque extremum seriò nos intendentes.

De scopo vtendi modi mittendi sanguinem in accisis mensibus,iuxta Neotericorum sententiam.

CAP. XIV.

Difficilem, & arduum ingredimur nunc euripum,qui hûc,illûcque marino quodam æstu Medicorū mentes iactat,torquet. difficultatē parat pyratarū pręsertī in eodē euripo multus,& assiduus

gnet, aut incremẽtum dabit. Sed venæ sectio cubiti retrahit recellitque ab vtero multitudinem germinantem, aut augentem obstructionem, tali verò ad obstructam vteri sedem eandem ducit, ibique aut nouam producit, aut iam factam contumaciorem reddit. Ergo & illa vtilis, altera verò noxia, in accisis videlicet mensibus à plenitudine.

Tandem cubiti sectionis præstantiam multis experimentis comprobant; quia hæc non deponere solum valet ipsam plenitudinẽ, verũ illicò & concitare menses. In artis namque operibus postulante morbo venæ sectionem ex cubito, & mox præstita (etiam & sæpè absente periodo menstrua) statim mensurnus sanguis prosiliit.

Cæterum, vt stet omni ex parte firma eorum opinio, cúmque summos Principes Hippocratem, & Galenum aduersarios contemplentur, haudquaquam submisso signo, verũ, non quasi victores, pacé, quã Aëtiũ initurũ proponũt, audacter contẽdũt: quia testãte Tullio li. 7. ad Att. epist. 14. Tax, vel iniusta vtilior iustissimo bello, proinde & hanc exoptant, vt abstersо Martio puluere, quiescãt paullulũ, sub fœlici Mineruæ arbore. Sed quamuis variè illud intendant varij, frustra tamen, & perperam.

Victor Trincauellus, tum lib. 10. de morb. totius corp. hum. curandis, ca. 4. tum li. 3. Consil. cons. 70. pacem hanc facilè conciliaturam censet, nec alterutros arbitratur abnuere, si morbum simplicem, vel connexum æstimemus. nam si hac ratione, connexæ prius caussæ, plethoræ videlicet occurrendũ iudicat, secando cubiti venas: mox affectui, tundẽdo inferiores. sin autem alia ratione, totus tunc animus in sola affectus sanatione conuertendus: vnde

non adstante illa caussa, semper infernæ venæ secandæ veniunt, ceu vnicum ac peculiare auxilium. hinc pacem oriri existimat, dum Hipp. & Galenum de vltimo isto modo fuisse loquutos retur, Aëtium autem caussam potius simul obseruasse connexam. quare vtrosque bene sentire credit. Porrò Altimarus lib. de cur. morb. cap. 107. aliter hos conciliare intendit, dicens Aëtium maximam supponere plethoram. quæ cum vberrima egeat vacuatione, & hanc vires tutò non ferant, idcircò cubiti venas prius, mox crurum secandas iubet, vt ambobus simul iunctis, sufficiens fiat plethoræ tollendæ auxilium, ac tutum. Galenus hanc vberem non obseruauit, viresque robustas adesse in fœminis minori plethora laborantibus, ad vnicam vacuationem plethoræ adæquatam pro certo habuit; qua ratione ductus infernam tantum laudat, vnà & Galenum, cum supernas menses compescere autumet, nisi infernæ illicò secentur.

Franciscus Vallesius lib. 2. meth. ca. 14. vnà cum Trincauello has amicitias simili componit ratione.

Verum inter reliquos Amatus Lusitanus centur. 1. cur. 15. animosè, aut forsan temerè repulsa pace, sub Aëtij signo, aduersus illos Principes arma suscipit, & istud ceu liber, liberè posse censet. Hieronymus Mercurialis palinodiam canit. & Principibus neglectis, Aëtium vltrò & citrò amplectitur. Olim lib. 4. de morb. mul. cap. 1. Galenum strenuè defenderat, & Aëtij consilium, ceu anile haudquaquam admittendum arbitrabatur: in Pisanis autem lectionib. quas post annos plurimos in Hippocrat. historias Epidem. edidit oppositum tenet, in hi-

tractione facta. Inde viri isti construunt sequelam, vti in ischiadis curatione, in corpore adstante plethora, à cubito hauriendum prius sanguinem Galenus consulit, rursus ex talo: sic in restito mensutno sanguine.

Tuentur præterea eandem sententiam, & Aëtij testimonio, quem sibi proponunt ducem. hic itaque ex instituto, proprio de hac re inscripta capite Tetrabibli 4. rem lustrat ser. 4. cap. 57. & Rufum huius opinionis fecit auctorem. eius hæc sunt verba, *Atque hæ quidem copiosa sanguinis mißione sanantur.* videlicet quæ ob plenitudinem non purgãtur, scopus sanè capitis. *cubiti itaque, ac tali venas secare oportet*, &c.

Deinceps Paullum eiusdem opinionis asseclam proponunt, cum lib. 3. cap. 61. hæc recenseat, *Cum igitur propter aliquod interaneorum affectum primarium purgatio circunciditur, aut moratur, ex vsu maximè fuerit, id quod primariò afficitur curare, inde vteri habere rationem.* Interpretantur Paullum, etiã inter affectus primarios morantes purgationẽ plenitudinẽ esse, & cum huic prius occurrẽdũ: occurritur autẽ plenitudini tutius & cõmodius multò cubiti secãdo venas, vt nuper in ischiade, ex Galeno diximus: hinc inferunt, in accisis mẽsibus, plenitudine adstãte, venas cubiti scindẽdas prius. Amplius mẽtẽ suã aperit Paullus, dũ paullò infrà, agẽs de tali scissione, hæc addit, *Vbi accesserit mẽstruale tẽpus si nihil: aut nulla mẽtione dignũ fuerit excretum, ex talo sanguis detrahẽdus est.* quasi insinuet Paullus ante accessũ illius tẽporis nobis lubeat cubiti secare venas, si affectus adfuerit, eo modo illud auxiliũ postulans, qualis ipsa plethora, vt arbitrantur ipsi.

Aaaa

fundens hanc ſcopi rationem cum indicatione, & hunc modum vtendi reſpuens, quaſi reaple non diſtinguatur à qualitate auxilij. Sed hæc iam ſuo loco abundè expunximus. Præterea, & hic ſcopus vtendi modi propter indicantis rei diuerſitatem, diuerſum itidem in ſe modum includit: aliquando enim (vt non ab inſtituto recedamus) morbus reuulſionem indicat, aliquando rurſus deriuationem, iam aliquando vacuationem, ſcopi ſanè rei indicantis auxilium. quæ munera cum in indicato, ſeu vt verius loquamur, in deliberato auxilio nos obſeruemus, & vnum quodque illorum munus ſua peculiari fruatur proprietate, cũ reuulſio diſtantiam requirat cum oppoſitione, deriuatio vicinitatẽ, vacuatio ſedem affecti loci, vti vaſorũ coniugium cõnexa vacuatione cũ reuulſione: hinc varius modus exurgit vtẽdi auxiliis, iuxta naturã cuiuſq. indicãtis. nã ſi affectus fuerit indicãs reuulſionem, qualis magnus motus humoris ad locũ paſſum, quęrend⁹ tũc locus cum diſtãtia & oppoſitione (quod eſt ſcopus propoſitus) inter affectum indicantem, & auxilium in ſpecie deliberatum: vti ſi deriuationẽ, qualis minimus motus humoris ad eundem locum paſſum, locus vicinus explorandus &c. Accedamus iam ad hypotheſim, & methodum in reſtitis menſibus illuſtremus. In hoc affectu, ſcopus vtendi modi venæ ſectionis, quid æſtimare portẽdit? nihil aliud, quàm reſtitutum ſanguinẽ vacuare, & quò natura ipſa, ex eius præſcripto vergit ducere, per vterũ videl. hoc autem tantũ perficitur illo propoſito ſcopo vacuatiuo: & cũ p venas paſſi loci nõ liceat, ſaltẽ p cõiuges id pręſtabimus, quales infernę, q̃ & locũ paſſum exactè vacuabũt, vt ſuprà ex Galeno demõſtrauim⁹ ĩ phlegmonis vteri curatione, & accurate vers⁹ par

tes infernas ſanguinem ducent. vterus namque locus paſſus cum ſit, per quẽm, menſes natura eliminat, infra corporis medium, quod renes circumagitur: quare vtrunque ſolum infernæ complent venæ. Ergo & hæ tantum in hoc affectu tundendæ. Porrò, cũ nulla in hac hypotheſi, à ſupernis partib: adſit fluxio, cum ſenſim in vtero humores deſcenderint, & in eo mox aceruati, nullus pariter adeſt reuulſionis ſcopus, nullius itaque vſus cubiti venæ ſectio.

Anatomica hiſtoria lubet modò demonſtrare illud, quod totius difficultatis eſt cardo, infernas videlicet venas complere tantum vtrunque illud affabrè, & vacuare vteri vaſa à quacunque plenitudine, vti & venam etiam cauam, & ſimul ducere humores verſus partes infernas, citra metum nouæ obſtructionis generaturæ. Primum itaque ſcopum adimplet, quia ſecta vena poplitis, aut tali, quæ vtræque ſurculi ſunt illius ſtipitis, qui ſeritur per crus, vti & hic ſtirps venæ cauæ ramus, dũm per vtrunque crus alter quique inſeritur, à qua vena caua exoriuntur pariter tubi alij, qui inſeruntur per vteri ſtomachum. Quare proximè, & cum maximo cõiugio, inanitis crurum venis, inaniuntur & ſtipites illi maximi, in quibus vena caua diuiditur, & eadem vena caua neceſſariò, tum & ſurculi illi, qui inſeruntur per vniuerſum vteri corpus, & eius ſtomachum. haudquaquam iſtud præſtare valent venæ cubiti, tum propter maximam diſtantiam, tum multiplices intermedias venæ cauæ diuiſiones, tũ minimum, aut nullum ſanè vaſorum coniugium. quia ſitus vteri multò inferior hepate, & vena caua (vt diximus) multas patitur diuiſiones, in ſurculos pluri-

in historia præsertim 15. vbi, à qua nuper abhorrebat sententia, & iure: rursus, heu! iam eidem tenaciter hæret.

Ludouicus Mercatus lib. 1. de morb. mul. cap. 9. eandem pariter Aëtij tuetur sententiam, plenitudine videlicet existente in corpore, aut in vtero, aut vicinis partibus, obstructiones ibidem generante, ad partes distantissimas ab ipsa obstructa recellendum. vnde supernas iure scindendas retur. verum sanguine redundante in vtero, aut in toto corpore, propter obstructiones iam in vtero factas, cum Galeno potius ex infernis sanguis hauriendus.

Tádem Ioãnes Riolanus cum Altimaro, & Trincauello iterum inter hos Principes intendit constituere pacem lib. de particul. meth. benè medendi. sect. 4. c. 1. In manifestè plethoricis, inquit, vera est Aëtij opinio, alioquin insequendus Galenus. quibus insinuat Aëtium sequendum esse, plethorica tantum adstante syndrome, quam Erasistratæi necessariò adesse censebant, ad venæ sectionis deliberationem.

Neque est quod modo alios amplius congeramus auctores hanc insequentes opinionem, his tantum contenti. verum antequam hos expungamus, prius fas est alteram ceu ratam, ac firmam exponamus vberè.

Vera sententia exponitur vtendi modi venæ sectionis in circuncisis mensibus, eumethodóque illa, ac rationibus comprobatur.

nuper eleganti quadam ratione ostendemus, & dif fusè amplius infrà dũ rationes aduersariorum expungemus. Ratio est huiusmodi, quæ iuxta seriem erit secunda.

Si adstante plenitudine in mensibus suppressis venas infernas secare non liceret, hoc ideo (vt aduersarij censent) quia auxilij huiusmodi vtendi ratio, magis obstructiones augeret. Sed hoc falsum. Ergo & illud ex quo sequitur.

Probamus assumptionem. Illud auxilium nequit augere obstructionem, quod à parte obstructa vacuat, deriuat, ac reuellit, Sed huiusmodi est venę sectio inferna. Ergo.

Iterum assumptionem probamus. In omni systrophica inflammatione, ex rationali methodo, tres illi adsunt scopi reuulsionis, deriuationis, & vacuationis. Sed ex Galeno li. 13. met. ca. 6. in vteri systrophica inflammatione vnicum auxilium est venæ sectio, sub hoc vtendi modo, inferna inquam. Ergo, & quia hæc reuellit, deriuat, & vacuat; quasi hæc, cunctis illis satisfaciat scopis. Quare nequit alibi contentos humores ad vterum ipsum trahere, & inflammationem augere, aliter enim ex vsu non esset istud auxilium. & per consequens nequit hæc sectio suo concursu, ac motu humorum, aut de nouo obstruere, aut factas iam obstructiones, amplius augere. Verum quamuis hæc sectio ab vtero reuellat, ac vacuet, menses tamen non abdit, si in tempore fiat opportuno, vt infrà suo loco dicemus: imò quò natura ipsa vergit perbellè & ipsa ducit.

Tertia ratio si in accisis mensibus adstante plethora liceret venas cubiti priùs scindere: hoc idem hauddubiè & in occultatis lochiis eâdem

plurimos, ex quibus omnibus secto cubito, prius vacuaretur sanguis, quamuis mouens accederet ad ipsius vteri vasa, vt plethoram illius tolleret. Altera scopi pars innotescit, quia infernis vasis sectis etiam inclinatur sanguis versus partem sectam, ad quam secundum naturam ipse fertur.neque probatione hoc indiget; nam consequutione ad id quod vacuatur sanguis, ceu res fluxilis suam seruans cõtinuitatem, versus partem corporis, ab vmbilico totius corporis centro,infernam, apposité detruditur; vt ibi,si lubet, sit recõditus, & apparatus & naturæ præstò, ad eius ex præscripto naturæ typicam expulsionem. cubitorum verò sectiones, tantũ abest,quod hæc præstare valeant,cum oppositum potius ab ipsis sit expectandum, quia retrahunt supra materiem, & inhabilem naturam reddunt ad eius eliminationem. Auersandæ igitur, & ceu amethodæ detestandæ.

Quod si obiiciant aduersarij, vt sæpè balantes audiuimus: hæc, dempta plenitudine totius corporis, locum habere: quia ea præsente, cum infernæ sectionis beneficio humor ducatur ad partem obstructam, inde & maior parabitur obstructio, & contumacior fiet, aut de nouo germinabitur. quare exactior methodus, quæ curationem inchoabit ex ablatione multitudinis, præmissa videlicet cubitorum sectione, longè remouente illa incõmoda,quã quæ semper ex cruribus sanguinem haurit.

Satisfaciemus dicendo,vel consideramus plenitudinem simpliciter, vel alteri affectui, siue secundũ naturam, siue præter connexam. Si primo modo, æquè licet illam deponere, à quacunque corporis parte sectio fiat:imò & ex Galeno lib. 4.de rat.vict.

quæ ex accisis mensibus, & eorũ plenitudine, iuxta partes principes accidũt, hęc recéset. *Caterũ curatio, vt hinc liberetur, est sanguinis detractio, si nihil fuerit quod impediat.* Simpliciter itaque, vt in reliquis locis, & citra discrimen hoc auxilium consulit, quasi vnica sit via ad tollendã plenitudinẽ, ex mensium occultatione obortam, sectio videlicet inferna.

Quod si opponat quis, nos Hippocratem enixarũ historias alloquentem proponere, haudquaquam mensurnũ sanguinem typicum occultãtes caussas. Dicemus, vt superiori indiximus capite, vtriusque affectus eandem esse rationem, etiam iuxta hunc scopum vtendi modi: neque apertis verbis alibi de hac re scriptum quicquam reliquit. Proinde accedat iam Phœbus alter, verus mentis Hippocratis explorator, & omnem caliginem absterget, & illustris eius ingenij micantibus radiis Hippocratæam omnem doctrinã, imò & vniuersam Medendi sciẽtiam miro quodam artificio, & numine ineffabili illustrabit. hic itaque totius orbis verè Γαληνὸς, vt cunctas nugas, & lubricarum opinionum fluctus recelleret, supplantaret sophismata: (nescio, heu! quo miserando fato ampliùs pullulent.) hanc de hac nostra hypothesi seriam refert sententiam, quasi ex tripode elicitam. verba eius, quouis nectare suauiora, hîc subscribam, & primum, quæ lib. de cur. rat. per venæ sect. cap. 11. solerter scripsit, *Nam plenitudines à suppreßis mensibus ortas, omnino per crura vacuabis, siue venam secare oporteat, siue scarificare &c.* O Aëtiani, quid dilucidius? quídve apertius? Cur amabò ceu noctuæ lumen amplius quæritis in meridie? si igitur Galenus plenitudinẽ obseruat, & hãc omnẽ (cũ simpliciter de ipsa loquatur, siue totius corporis siue tãtũ vteri per infernas

sectiones tantum tollendam esse declaret, cubitorũ necessariò neglectis, quare in re certa ambigitis, timore trepidatis, vbi nullus timor? adhuc apertius rem innuit idem, statim subiungens, *secta enim in cubito vena mulierum reuellere purgationem assolent.* Si igitur cubitorum sectiones muliebria retrahũt, quę nos mouere intendimus, etiam adstante simul plenitudine, proculdubiò illæ expungẽdę, & crurũ potius cędenda vasa, vt vtrumque vnum commodè præstemus, plenitudinem videlicet tollamus, & motum naturæ concitemus.

Rursus, quod cubitorum sectiones motum vteri retrahant, eodem libro ca.18. declarat Galenus, dum infit, *Nam quæ ex cubito fiunt euacuationes, aliud etiam habent adiunctum malum, nempe quod purgationes menstruas comprimant, sanguinem ad superiores corporis partes retrahendo. quæ verò fiunt ex cruribus, tãtum ab est vt etiam menses promoueant.* Hinc porrò sequenti capite 19. concludit, *At in iis, quibus repreßi sunt menses semper in cruribus.* Si igitur in cruribus semper: ergo & omni præsente plethora, & absente cum illud semper, vtrumque hunc modum essendi ambigat necessariò, neque alium quidem.

Ættereà, & eundem Galenum audiamus, cuius assertioni præstruenda fides; hic igitur, lib. de venæ sect. aduers. Erasistratæos ca.3. sic fatur, *Postquam enim per tempus purgationis, quæ circuitu quodam fieri solebat sanguine ad superna perla o periculum immineret, ne mulier quandoque sanguinem expueret, Erasistratus plenitudinem minuere cupiens, ad inediam se contulit: atque hæc superuacanea planè est, si modò venæ sectio quæ momento temporis sanguinem superfluum*

tiones, his, tanquam ad argumenti sufficientem contenti demonstrationem, finem modò imponamus, ad auctoritates mox illustrium virorum descendendo, insignium præsertim Medicinæ parentum.

Vera sententia confirmatur Hippocratis, & Galeni testimonijs.

CAP. XVI.

QVamquam aduersarij magno armorum strepitu eorum ducis Aëtij, aut Rufi potius, præstantiam nobis proponant, & militum nihilominus insignem industriam, Amati, Altimari, &c. nec terremur proinde, nec percellitur animus pauore, cũ & nos duces ingenuos, & in palæstra Medica principes sequamur strenuos, Hippocratem videlicet, & Galenum: quorum nomen cunctis imponit silentium, & auctoritas admirationem. horum insuper imperiũ legiones insequuntur proceræ, ac numerosæ, vt palam mox videbimus. Obuiam itaque fiat in hoc theatro ille quamprimum, qui in sacra Medicina primus, Hippocrates inquam ille, qui à diuina prouidentia, ceu alterum Medicinæ numen cunctis Medicis proponitur imitandus. Is igitur lib. 2. Epid. sect. 4. Stymargi famulæ à lochiorum accisione laboranti, cum vniuersum eius corpus tremoribus lancinaretur, venam infernam tantummodo secare iussit, vt vtero, ceu mali principio quã primum occurreret, neglecta etiam cubiti, etsi in toto corpore maxima adesset redundantia, ac cacochymi sanguinis plenitudo, qualis, vt plurimum, ob

fluum euacuare facillimum fuerat: accersatur. Proinde illi, qui Romæ mulieres medebantur, rei quæ contigerat experientia maximè commoti, tempore quo eruptio menstruorum futura expectabatur, venæ sectionem vsurpabant. Neque verò quietem illis imperabant, neque ieiunium, sed melicratum offerebant, victûque humectante, ac lauacris affatim vti concedebant. Ab his enim, si vel mediocri quantitate sanguis fuerit subtractus, purgationes confestim exoriri solent, præsertímque si infra poplitem, aut prope talum venæ sectio fiat. In hac sententia quamprimum hæmaphobum conuellit Erasistratum, in accisis mensibus interdicentem itidem venarum sectiones, etiam imminente sanguinis sputo. Vnde Romani eius asseclæ, cùm ope frustrarentur, ad venæ sectionem conuersi, eam imperabant, neglectis Præceptoris auxiliorum quisquiliis, admissis illis tantum auxiliis, quæ & sanguinem attenuare valent, orificia vasorum recludere, lauacris inquam, melicrato, & humectante victu: à quibus omnibus, eò præsertim si sectio fuerit in poplite facta, aut talo, & sanguis vnà in mediocri quantitate subtractus, vt idonea materies excernenti naturæ relinquatur, confestim ac liberè typicæ solent exoriri purgationes. Neque aduerbium illud *præsertim*, quo Galenus vtitur in fine, aduersariorum partes agit; quasi eo velit innuere cubitorum sectiones tollendo plenitudinem (etsi per accidens) menses mouere, præsertim si illicò infernas secuerimus. quia nullibi cubitorum sectionum fuit facta mentio, vt illas possit referre. verum illo aduerbio seriò innuit, poplitum sectiones, præsertim intendere menstruas purgationes, quã tali: quia vas ma-

gis capax,& amplum,quam tali,multóque vicinius loco patiente. hanc nostram interpretationem astruit idem Galenus lib. 13. meth. dicens , *Renibus verò , & vesica , & pudendo,& vtero sic habentibus, eas quæ in cruribus sunt sita : ac potissimum quæ circa poplitem sunt:sin minus,eas quæ iuxta malleolum.* quare quod superiori dixerat præsertim , hoc vltimo loco scribit potissimum ; quod idem sonat , & vti istud refert ad scissionem poplitis , sic illud ad eandem referendum , necessariò arbitramur. dum itaque vtendi modum præscribit venæ sectionis in affectibus infra renes , & in eisdem cunctis consulat infernarum partium scissiones , potissimum, ceu vas præstantiùs & commodius , vas quod sub poplite est secandum imperat : eo verò non apparente,saltem , quod iuxta malleolum , ceu minoris momenti. Vnde dolenda semper nostrorum chirurgorum incuria,cum neglecta poplitis vena,non solùm ad eam secandam , quæ circa malleolum est, verum & ad alterā minorem , ac distantiorem,quę podicem perreptat confugiunt , & cum nullo quidem , aut minimo saltem ipsarum mulierum commodo.

Deinceps etiā ex eo Gal.loco,lib.aduers.Erasistra. palàm aduersarij , qui ludentes operam,& nequeūtes ex hac nassa exire Gal. cū Aëtio cōciliare conātur, conuelluntur ; cū ibi dilucidè plenitudinē supponat , & suppressi menstrui ad thoracē maximum recursum; & tamen in hoc connexu , oblita cubiti sectione,etiam plethoram per scissiones infernas deplendam esse consulit, ceu momēto temporis superfluum sanguinem haurientes quod futilia illa auxilia Erasistrati præstare nequiuerant. In illa igitur,

tur, non obstante plenitudine superiorum vasorum etiam in pectoris vasa recondita, dum vtendi modum huius præstantis auxilij exercet, infernas tantum scindendas iubet, quæ sub poplite, aut prope talum sunt, haudquaquam; ceu temeraria, cubiti facta aliqua mentione.

Occurrit mox & alter Galeni idem manifestò docēs. hic itaq; lib. 11. de simpl. med. fac. ca. de castoreo, sic scribit, *Sed & mēsib. retētis vbi per venā quæ in talo est modicè euacuassē, oblato castoreo, vnà cum pulegio, & calamintha, sēper medicamē hoc expertus sū purgationē ciere.* Si igitur Gal. prius secta inferna vena plenitudinē ex restrictis mensibus obortā partim minuit, & partim reliquū assumptis cōmēdat medicamentis, castoreo videlicet, pulegio, & calamintha: cur nos eandē plenitudinē tollemus cubiti secta vena, quæ sursum sanguinis impetū retrahit, quē natura versus partes infernas ducere molitur? Quo loco, vti & altero aduersus Erasistratæos & illud pariter obseruādū, sectionis venę beneficio oēm plenitudinē nō esse tollēdā, verū ex parte minuendā vt naturæ relinquatur materies, ad illud opus toto genere secundum naturam architectandum.

Insuper & in eadem stat sententia diuinissimus Galenus lib. de trem. & palpit. ca. 5. dū elegātē illam Stymargi famulæ historiam seriò explanasset; quā, si fortè aduersarij, ceu Hipp. genuinā nō recipiāt, saltem ex Galeni mēte, tāquā illo dignā admittent. Inquit igitur hoc loco Galenus hāc famulam, ob humorum maximam copiam vires grauantium, illo fuisse prehensam tremore, cum à nixu purgata non fuisset, & rursus concludit, *Vnde tremoris occasionem intelligens Hippocrates sanguinis*

copiam, fomitem verò occasionis vulua affectum: deinde copia quidem vacuationem indicante: parte autem affecta, locum per quem vacuare conueniebat: ambo hæc coniungens, sanguinis detractionem ex talo molitus est. hanc quidem, quoniam sanguinem vacuare volebat: ex talo autem, quia vterus affligebatur. Quod igitur sanguine abundante venam incidere oporteat, nemo non nouit, siquidem in venis ille continetur. quod autem vtero affecto, circa talum, aut in poplite diuidere conuenit, nisi prius venarum communiones ex Anatome didiceris, haud poteris id quod dico assequi, &c. Quid plura? O oraculum cedro dignum! Manifestò in ipso, Galenus eius propriam aperuit mētem, & Hippocratis auctoritate eandem fulcit: quid, quod, & rationali methodo solerter illud idem struit. O cæci, & cæcorum duces! resipiscite iam; tanto splendore doctrinæ serió fruimini: replicate Galeni verba, explorate διάνοιαν, veritatem insequimini. Sed, vt non videamur verbis aërem verberare, exempla adsint, à quorum vi homines magis vinciuntur.

Libro itaque 6. Epidem. com. 3. sen. 29. insignis Galenus historiam quandam nobilis cuiusdam fœminæ recenset, cui per menses octo accisi fuerant menses, fomes occasionis, quod in totius corporis vasis maxima accruaretur plenitudo, quamuis macie ingenti pariter laborasset. Plenitudini igitur huic adiunctæ cacochymiæ satisfaciens ipse Galenus seriò per vices tres sanguinem, duarum librarum pondere, aut paullò plus singulis vicibus haurire iussit. vtendi verò modum huius auxilij non distinguit, ceu peruium, & iuxta rationem. neque aliter sentiendum

tiendum censet. quæ si distinctionem paterentur, ceu absolutissimus Præceptor, & exquisitissimus veritatis indagator ne intactum sanè reliquisset: imò & solerter replicasset, quando ex cubito, quando verò ex poplite, aut talo esset hauriendus sanguis. quare ceu futile illud respuit, & crurũ tantum venas secandas arbitratur.

Tandem vt colophonem his imponamus vtrumque altera lubet historia comprobare, hanc desumemus ex libro de venæ sect. aduers. Erasistratæos, c. 1. quo loco mulierculam Romanã refert vnius anni supra viginti ætatis, cui per menses quatuor mẽses restitere, ex ea inde accisione vberior fuit seruata in corpore plenitudo, quam faciei rubor, tussis, anhelatio demonstrabant palàm. verum huic, obstinatè, renuentibus Erasistratæis, tunc Romæ commorantibus, quorum iugiter proteruiam Galenus est demiratus, omni verborum conatu venas circa vterum consultò aperire indicauit, vt illinc sanguis vacuaretur superfluus. Dissuaso autem ab eisdem hæmaphobis auxilio, sanguinéque per sputum mox reiecto, non multo interiecto tempore, insanabili spirationis difficultate coërcita, periit.

In hac igitur historia venas tantùm poplitis secare palàm consuluit, adstante plenitudine manifesta; quia hæ, inter reliquas, quæ vsu secari receptum est, vtero sunt viciniores, & ad omnem scopum, iuxta hypothesin, reliquis commodiores. Si verò alia quępiam vena, ab istis secaretur (inquit Galenus) noxiam ex eo venturam vacuationem, arbitrandum.

Quamobrem disparatis omissis concordantiis li-

benter aduersarij fateantur, & Hippocratem,& Galenum viros alioquin celebres, & totius Mediceæ facultatis Archiantistites dilucidè censisse, in occultatis mensibus inferiores venas tantum secãdas, siue plethora adfuerit, siue secus: nec vllatenus ferendum arbitror, Aëtium illis Principibus assentiri; Sed cum Amato potiùs hunc eundem illis obuiam iri iudicandum; quem disparem idem ipse temerè insequitur Amatus.

Classicorum Doctorum auctoritate eadem fulcitur sententia.

CAP. XVII.

QVamuis Veritas in assensu potissimum consistat sapientum, & inter hos Hippocratem, & Galenum in re Medica summos contemplemur: tamen nec proinde acquiescimus, imò vt potèrius illa influat in omnium animos, milites eâdem veritate instructos,& ornatos, in medium nunc proponere studemus. Arabes quamprimum astruamus, & inter hos etiam eorum Principem Senis filium, cuius auctoritas olim magnifica, modò verò senescẽs defluit,suo quasi nutu,& contabescit.Hic igitur vir de hac re li. 3.Fen.21.tract.4. c. 28.hãc refert sententiã, *Hic verò volumus dicere de regimine,& medicatione illud quod est magis conueniens huic loco, & regimen in hoc est mouere sanguinem cum fortitudine ad menstrua, & de illis quæ faciunt illud est phlebotomia ex saphena* &c. In toto capite nulla præmissa distinctione, nulláve cubiti sectionis mentione facta,

cta, absolutè pronuntiat, in mensibus restrictis saphenam tundendam. Assentitur itaque Principibus illis Græcis, cum & eodem loquendi modo vsus fuerit.

Porrò, & hunc eundem sequitur alter inter Arabes insignis, Rasis inquam, quem huius familiæ asseclæ, inter reliquos Arabes, ceu Græcorum methodo, ac doctrinæ magis addictum demirantur, multísque celebrant encomiis. an rectè, non est nostrū modò, videant sapientes. hic igitur li. 9. de re Medica, c. 83. quem ad Almansorem Regem conscripsit, sic fatur, dum suppressorum mensium aggreditur curationem, *Ad hac cucurbitulas popliti agglutinare, ac venam interiorem malleolum perreptantem, aut poplitis incidere confert*, &c. Nihilominus & iste cum suo Principe in huiusmodi sanando affectu cubitorum negligit sectiones, cum ne has quidem admittendas esse aliqua ratione suadeat.

Sed hos Arabes relinquamus, & ad Veneres Atticas nostra recurrat oratio. Si itaque Aduersarij in Aëtio gloriantur, viro Græco, nec sanè ignobili, habemus & nos ex eâdem familia (omissis Principibus illis, qui pro mille sufficiunt ambo) etiam inter reliquos clarissimum Oribasium, Galeno & ætate, ac disciplina cæteris proximiorem, nec Aëtio tantum æqualem, verum proculdubiò longè superiorem. quem tanto honore celebrauit Antiquitas, quod quasi Numen à cunctis coleretur. vnde illud, Ἄξιος εὐσεβίης δῖος ὀρειβάσιος. Aëtius verò tantum ab hac dignitate recedit, quod etsi Amatus, iuxta hanc opinionem ipsi arrideat, cum aliquibus scatentem ille erroribus contempletur,

mordicùs aliquando carpat, lancinetur.

Oribasius itaque hanc vtriusque Antistitis vltrò, citróque amplectitur doctrinam, non libro tantum 1. Synopseωn c. 10. verum & altero illo singulari de curationibus ad Eunapium, c.131. & vtrobique citra discrimen in omni mensiũm occultatione, in qua ius scindere venas, & infernas tantum tundendas iubet. verũ eius præclara referamus verba, quæ ad Eunapium, iuxta Ioannis Sichardi interpretationem ita subscribit, *Educere si volueris menstrua ante dies tres, aut quatuor venam incides in talo, aut in tibiis gersis dabis, aut de ambobus talis venas incides, ita vt post vnum diem de alio tollas talo, & iterum post hac tenues dabis cibos*, &c. Quid exactius amabo? viden' Galenum per os Oribasij seriò alloquentem, & vnà seriam astruentem doctrinam. Et quamuis virum hunc apum mentem habuisse antiquitas referat, eo quod veterum Medicorũ flosculos hinc inde legerit, collegerit vnà: tamen eosdem in Hippocratis & Galeni fœcundis hortis collegisse, palàm videmus: & eius doctrinæ splendorem, summos hos viros quammaximè itidem redolere, experimur. Vnde lib.7. Collectorum Medicin. c.2. eandem Galeni sententiam, & eisdem verbis ex lib. de cur. rat. per venæ sect. c.11. & 18. transcriptam, consultò refert, *Plenitudines*, inquit, *quæ ex mensiũ retentione sunt ortæ, per crura vacuabis, siue secare venam, siue scarificare oporteat. Reuellere autem mulierum purgationes secta in cubito vena solet*, &c.

Præterea & Paullum hanc eandem familiariter amplecti sententiam, & ab illa aduersariorum abhorrere, sedulò exploranti fit palàm: quamuis ipsi, hunc sibi vendicent, ceu fautorem, & asseclam. Verum

rum ſanè decipiũtur,dum Paullus li.3.c.61. ſic ſcribat, *Cum igitur propter aliquod interaneorum affectuum primarium purgatio circunciditur,aut moratur, ex vſu maximè fuerit,id quod primariò afficitur curare, inde vteri habere rationem* &c. Hinc igitur illi inferunt, cum plenitudo alter ſit affectus circuncidere purgationem valens, hanc prius tollendam, eámque ſola cubiti ſectione tolli arbitrantur.

Cæterum hi viri, inter quos doctiſſimus Amatus cẽtur. 1.cur.15.longè à meta veritatis aberrant,cum nullatenus illis, ſi verba perpendamus, aſſentiatur. Eo enim loco Paullus de cauſſis loquitur antecedẽtibus,in quantum prophaſes, & coniunctarũ principia, quibus etiam adſtantibus præuiſio priùs debetur, cum nequeant cum morbo tolli, vti neque morbus & eius cõiuncta cauſſa, citra illius ablationem:iuxta illud Hippocratis libr. 2.Epid. ſect.4. de Idumęa famula Stymargi,in cuius curatione inquit *ſed ad cauſſam veniendum eſt, & cauſſæ principium.* vnde,vt prius huic occurreret, venam tali ſcindere iuſſit.cum igitur in noſtra hypotheſi, intemperies illa iecoris ſanguinem gignat craſſum, fluxioníque ineptum, ſanguinis etiam inopia in his quæ præter modum ſe exercuerunt, intemperies itidem calida & ſicca totius corporis idem præſtans, aut aliqua præcedens vberior hæmorrhagia, cauſſæ principium habeant rationem, his proculdubiò prius occurrendum, quàm ad vterum accedamus. Eſſet enim hauddubiè oleum & operam perdere, ſi neglectis his primariis interaneis affectibus, prius vteri habuerimus rationem. plenitudo autem lõgè ſe habet,cum hæc,non vt cauſſæ principium, verum, ceu cõiuncta cauſſa,& in vteri vaſis firmata & ſta-

bulata menses necessariò abdat, vnde ceu coniuncta cum morbo, qui sedem habet in vtero ipsi preuidendum, locum affectum respectando, quod tantum venæ præstant coniuges, quales vtique infernæ. Quare stabit Galeni methodus, iuxta hunc scopum vtendi modi venæ sectionis, quod inspecto loco obstructionem patiente, vtero videlicet, venas tundamus inferiores: neque huic methodo illa Paulli verba reluctari, imò assentiri liquidò constat, vt itidem alia attestantur verba eiusdem capitis, quæ modò referre lubet, *Vbi accesserit*, inquit, *menstruale tempus, si nihil, aut nulla mentione dignũ fuerit excretum, ex talo sanguis detrahendus est.* Cũ igitur citra distinctionem afferat, dum curationem molitur accedentium iam mensium, ac imminutorum, tali tundendas esse venas, vnde colligent aduersarij prius consuluisse cubitorum sectionem. Quamobrem, etiam ex huius viri auctoritate constat, plenitudinem seorsum obseruandam & curandam non esse, mox ad morbum conuolandum, cum aptè eodem auxilio & tollamus eam, & vnà affectum, & materiem reliquam naturæ ad expulsionem paremus commodam.

Præter Græcos, Rufo & Aëtio demptis, tum & simul Arabes, adsunt ex Neotericis plurimi, seu ferè innumeri, & ex his quàm plures doctores classici, qui hanc doctrinam arctè amplectantur. Inter reliquos Leonardus Iacchinus Florentinus, vir quidem & doctissimus, & cui nostrum hoc æuum debet maximè, cum ceu fax lucens, & ardens Medicæum quamprimum lustrarit theatrum, & opacas plurimorum, Arabum præsertim, & eorũ doctrinã sectantium errorum caligines planè abstersérit hic

hic inquam affabrè declarat inferiores venas semper scindendas lib. in 9. ca. 66. Rasis, & dicti rationē reddit, quia, inquit, hæc sectio sanguinem è supernis ad inferna conuertit, ac trahit. quæ communis est cæterorum ratio.

Preterea Iacobus Syluius Parrhisiorum alumnus libello de rat. meden. c. de prouoc. menst. purg. eidē refragatur, dum ait, *hæc autem obstructio si à sanguine est multo secetur vena poplitis, aut malleoli.* quib. verbis innuit maximè hoc auxilium requiri in obstructione à multo sanguine oborta: quamuis si ab altera excitetur causa iuxta caussæ naturam, & alia requirantur auxilia, præter venæ sectionem.

Ioannes Fernelius vir summus, & nunquam pro eius doctrinæ splendore satis laudatus lib. 2. meth. med. c. 7. eandem pariter tuetur. hic itaque postquā docuisset venarum cubiti incisiones, vti & cucurbitæ subter mammas affixæ menses præter modum emanantes coërcere, de acciso mensurno sanguine sic fatur, *Suppressos autem menses vena in poplite, aut malleolo, instante purgationis tempore cæsa mouet: nam sanguinis impetu deorsum conuerso, venæ quæ in vterum pertinent, resignantur.* Quo loco, cum dilucidè in terum ac vteri inflammatione distinguat, quando ex cubito, quando verò ex talo fundendus sanguis: hoc idem hauddubiè si ipsi cordi esset in restrictis præstitisset mensibus, nec methodi rationem reddidisset.

Hoc idem, ac eisdem ferè verbis doctissimus Hieronymus Montuus Mirabelli dominus in sua astruit morborum anasceue, tō. 4. c. 31. dicens, *Si obstructio nascitur à sāguinis copia, tenui victu, & multo labore mulier vtatur. illi vena poplitis, vel malleoli*

secetur, prope tempus consueti circuitus. Sed primum in altero crure sanguis detrahendus, postero die eôdem modo ab altero vacuãdus. hoc loco per sanguinis illam copiam obstructionis caussam, quid aliud intellexisse putandum, quam plenitudinem, & hanc maximam quidem, cum ad illam tollẽdam tot supponat auxilia, laborem inquam, victum tenuem, & in vtroque crure iteratas cæsuras?

Germanus ille doctus, quem doleo, ob viri summam infœlicitatem, com. in lib. Galeni de cur. rat. per venæ sect. dum 11. capitis illa explanet verba, *Plenitudines à suppreßis mensibus ortas, omnino per crura vacuabis*, sic infit, Quod hoc Galeni præceptum, ceu catholicum, omnes plenitudines à suppressis mensibus ortas per crura vacuandas doceat, siue incisa vena, siue malleolis sacrificatis.

Ferdinandus Mena, inter Hispanos doctor celebris, etiam com. in nuper citatum Galeni cap. idem affirmat. quid quod & Aduersarios non solum pertinaces appellat, verum & indignos Galeno.

Ludouicus Lemosius nihilominus Hispanus doctor insignis com. in lib. 5. Meth. med. cap. 3. eandem strenuè defendit sententiam, ceu Hippocratis, & Galeni genuinam.

Petrus Paullus Pereda vir doctus, & inter Ludouici Colladi summi Parentis discipulos haudquaquam minimus eandem confirmat sententiam in lib. 1. de cur. morb. cap. 66. Ioannis Paschalij commentariis. oppositam, ceu temerariam vtrique itidem viriliter vnà conuellunt, ac odio prosequuntur.

In hac tandem stat sententia vniuersa illa alma Valentinorum schola, Galenicæ disciplinæ inter reli-

reliquas alumna, vt nos ab eius grauissimorum doctorum, qui illuc maxima conueniunt frequentia, per annos plurimos, ore accepimus.

Denique ne doctorum numero lectorem amplius offendamus, vltimum iam imponemus carcerem, duos tantum insignes proponentes doctores, qui acerrimè, & ex instituto has nostras partes tuentur, & quorum volumina dum hęc actu literis mandaremus, etiam in nostras peruenere manus. Alter est Alexander Massaria, quem pro eius summa eruditione vnicè diligo: alter Ioannes Baptista Syluaticus Mediolanensis doctor, nec ignobilis. ille lib. pręlectionum de mulierum morbis, ca. 2. hic in sua centuria controuersiarum, controu. 26. conuulsa aduersariorum opinione, Galeni alteram strenuè amplexantur. verba ne fastidiant submittimus, & capiti iugiter finem imponimus.

Refringitur prior Neotericorum opinio ex Aëtio orta & simul expunguntur illorum rationes.

Cap. XVIII.

Tempus iam est (quo nullum ad gloriam fœlicius) Aëtium adoriamur, hostium ducem, reliquis mox prosequutis ad prædam. Simpliciter igitur auctoritatem eius à nobis ablegamus, ceu Hippocrati, Galeno, ac veritati reluctantem. Ratio iugiter ipsius futilis, qui plethora laborant, copiosa egent sanguinis missione. Ergo cubiti & tali scindendæ venæ. quid frigidius? Nam si adstante plethora nulla peculiaris est pars effecta, ex qualibet corporis parte ius eam deplere. Vnde Galenus con-

sulit æquè tunc licere venas cubiti, aut poplitis secare: cum æquè vtraque vasa valeant vniuersalem plethoram, quæ potissimum in principe illo tubo venæ cauæ consistit, deponere. Adstante verò peculiari loco affecto haudquaquã fas quamcumque cędere venam: multoque minus si adsit pręsens iam, vel instans motus, quisque naturæ, quem contemplari, ac imitari iugiter teneatur Medicus. tunc enim insequendo eius vestigia, quò ipsa verget, eò ducendum. Quare per vtramque rationem cogitur Medicus, & vt commodè ab vtero, ac corpore reliquo plenitudinem tollat, & vt motum naturæ iuuet, ac imitetur, infernas scindere venas.

Prętcrea irridenda Aëtij consequentia, Plethora copiosam postulat venæ sectionem. Ergo cubiti & tali scindendę venę, quia plethora, quamuis magnũ postulet auxilium, & tanto maius, quanto illa maior; eius tamen auxilij non docet vtendi modum, cum hunc & situs, ac positus affectę partis insinuet potissimum. Abeat igitur Aëtius, abeat inquam, cum & ipse à primis illis summis Parentibus, tum à vera abeat methodo.

Cæterum antequam vlterius progrediamur, offensaculum tollamus oportet, in quod plurimi fœdè irretiti fuere. Aduersarij itaque passim, tanquam Vulcanium scutum contra omnia externa iacula aniliter nobis locum quendam Galeni proponunt, ex lib. 10. de compos. med. sec. loc. ca. 2. extractum, in quo, dum ischiadis curationem tradit, simúlque pręsens fuerit plenitudo, scindendam cubiti prius esse venam consulit ille, mox cruris. Inferunt ipsi exinde, & simili methodo accisos esse sanandos mẽses, & pari passu in vtroque affectu progrediẽdum.

Rea-

Reapse tamen & vtriusque affectus dispar curationis ratio. primò quia in ischiade vrget quamprimum reuulsionis indicatio, propter pręsentem, aut instantem systrophicam inflammationem, vnde tundenda vena cubiti eiusdem partis, aut alterius cruris, si mauis. in restrictis autem mensibus huiusmodi indicatio omnino, ac longè abest, adest verò tantùm vacuationis, vnà & directio sanguinis versus partes infernas. Rursus in ischiade directò percurrunt vasa plethoram continentia, & quæ in ischio disseminantur, ac inferna cæsa in suppressis autem mensibus non item. Quare in ischiade, si adstante plenitudine inferni tubi scinderentur, hauddubiè consequutione rei quę vacuatur, humor itidem ad laborantem partem duceretur, & ibi amplius stabularetur; quod longè ab eumethodo distat, iuxta Præceptorē Galenum lib. 13. meth. c. 6. In accisis verò mēsib. dispar ratio, si anatomicam exploremus historiā, cùm nullatenus timenda hæc noxa. vena enim caua directio suā deponit multitudinē, scissis infernis venis, nullo præuio transitu per vterum. quid quod & idē vterus directò suā exonerat plenitudinē per eandē infernam cæsuram, & sanguis ab ipso vnà deriuatur, ac reuellitur, vt elegāter diuinissim⁹ docet Gal. lib. 13. meth. c. 11. dum inflāmationis vteri tradat curādi rationē per venę sectionē. Quāobrē quis dignior Anticyris, eo, qui horū affectuū cōfundent medēdi methodū? Discant hanc amabò, qui suos errores Galeni præmicanti doctrina cælare contendunt: cuncta probè replicent, distinguant singula, affabrè mox cognita eumethodo, cuiusque curationem aggrediantur.

Demirandi ſunt amplius, quod & Paullum intromittant in eodem volutantem errore, cum, ſi ipſum attentè perlegant, oppoſitum ſentire palàm obſeruent, vt nos ſuperiori iam diximus capite. Refragatur itaque Hippocrati, & Galeno; venas infernas ſemper ſecantibus. neque plethoram reponendam ceter inter affectus primarios, ceu remotos: ſed vnà tollendam per eaſdem infernas venas arbitratur, ſi menſes ſimul mouere mens fuerit. Verũ in vniuerſum, ac ſimpliciter re æſtimata, nulla adſtante particula affecta, & ineunte vere vacuationẽ nos molientes, tunc non ſolùm ex Paullo, verùm & ex Galeno, & Oribaſio omnis æquè vena ad incidendum ſit apta: quia vtraque inciſio superna, vel inferna ęquè eandem probè tollit, quum æquè ſurculi ſint tubi illius maximi venæ cauæ, vbi fons ſanguinis.

Ad Matthæum de Gradi affirmantem Auicennam Aëtij quidem partes tueri, dicemus, & gerras eſſe, & ſomnia. cum innoteſcat palàm cunctis eius volumina perlegentibus hunc & oppoſitum ſentire, & Galeno hærere valdè. Ab incepto itaque iam deſiſtant opere, longè gerris iſtis receſſis, cum nec aliquem ex Medicinæ Principibus fautorem habeant: veritatem igitur inſequantur, quâ præuia, in ęunctis proculdubiò fœliciter procedent.

Porrò ratione quaſi neglecta, experientiam celebrant, in ea vtique gloriantur. Verum ſi Galeno fides aſtruenda lib. 10. de ſimpl. med. facul. ca. de ſero lactis. vbi ratio adeſt, nulla experientia. eius lubet modò deſcribere verba, *Quædam de animalium lacte conſcribuntur, quæ me ab initio dicturum negaui; etiamſi experientia didiciſſem vera dixiſſe.* Ceu poſſibilem

ſibilem, Galenus, cótradictionem ſupponit. nequit enim quidpiam per experientiam verum eſſe, & eâdem ratione, ac modo, illud idem rationi reluctari. vnde ex hac, ceu poſſibili contradictione concludit, quod ſi poſſibile eſſet (vt cum noſtris logicis loquamur) verificari quidpiam poſſe per experientiam, & ſimul illud idem rationi repugnaret, potius ipſe ad rationis clauſtrum confugiendum cenſet, quàm ad fallacem (vt vocat Hippoc.) experientiam conuerti. debent igitur vtraque pari paſſu ambulare, in his, in quibus ambo ſuum exercent ius. Quare qui ratione relicta ſola fulcitur experientia, claudicabit haud dubiè, cum altero tantum ambulet cruré, vt perbellè. com. in 1. oraculum libr. 1. Apho. demonſtrat Galenus. vnde ſenſuum notitia, quæ aliquando fallax, ratione firmatur; hæc, cum difficilis approbatur experientia. Proinde abſoluta omnis doctrina, vtroque indiget inſtrumento, & ſorores has comites vnà requirit. Cum itaque Aduerſariorum opinio eumethodo reluctetur, ablegandа ſanè. verum cum ratio doceat, eumethodúſque ſuadeat, omnem plenitudinem ab accisis menſibus partam, etiam & quę eoſdem acciſos fœtat, per infernas cęſuras vacuandam, ſi tamen nobis mens fuerit euocandi eos: inuitis aduerſariis; ſemper hæc ratio ſtabit, perpetuóque experientiam fautricem habebit.

Explanatis aduerſariorum auctoritatibus, iam rationes eorundem expungere modò fas. In primis primam, ſi admiſſo prioris ſyllogiſmo, negabimus aſſumptionem alterius, aſſerentem commodius, ac tutius ſubmoueri plethoram cæſa cubiti vena, quã poplitis. & rationem nos aſſignamus, quia illud

auxilium commodius, ac tutius administratur, quod postquam methodo fuerit per suas indicationes deliberatum, omnia in se continet, quæ à curatiuis scopis requiruntur: & cum scissio cubiti hæc non adimpleat, in nostra hypothesi, nulla sanè, imò & futilis. Requiritur autem ad scopum vtendi modi (relictis aliis, cum circa hunc versetur quæstio) situs, ac positus partis affectæ, tum & naturæ inclinatio. & cum pars vterus sit, cuius positus infernus, cum infra vmbilicum hominis centrum, naturæ inclinatio pariter versus eádem partem infernam: necessariò & nos per vtramque rationem tenemur & partes infernas cædere, quæ tutò, commodè, ac vnicè vtrumque præstant; cubitorum autem oppositum; vnde expungendæ.

Rursus, & probationi eiusdem assumptionis satisfaciemus, negando posteriorem antecedétis partem, videlicet quod inferna sectio obstructiones factas augeat, ac de nouo alias germinet. innotescit falsitas ex Anatomica historia. ea enim explorata fit palam, sectionem infernam totius venæ cauæ plenitudinem exactè deplere, vnà & alteram quę in vasis seruatur vteri: haudquaquam eiusdem vsu tumor firmatur in vteri vasis; cũ tantum abest, vt eadem potius depleat, & ab eisdem sanguinem hauriat. vnde falsò aduersarij opinantur sectionem hãc, aut factas obstructiones augere, aut de nouo alias generare. potis namque hæc est, & ab vtero reuellere, deriuare, vacuare: vti altera cubiti reuellere tantum, per simplicem reuulsionem, quæ fit ad distantissimam partem.

Deinceps infirmabitur & altera ratio, si iugiter assumptionem non admiserimus: cum reuera, vt iã dixi-

diximus, nec inferna sectio obstructiones augeat, aut nouas parare sit valens, cum commodè ab vtero reuellat, & ab eôdem, & vena caua seórsum vacuare valeat. Neque vllatenus credendum, quod impetus sanguinis, sectis infernis venis ex vena caua ad vterum ipsum feratur, ibique stabuletur. cum ramus vterque, in quos bipartitur vena caua, & vtrinque vnus per crus inseritur, ab vtero, & à tubis qui dissseminantur per vterum longè dissideat. vnde recto tramite vacuata poplitis vena, inanitur vena caua, & seorsum etiam inaniuntur ac simul tubi, qui ex ipso venæ cauæ surculo, vtrinque vno per corpus vteri inseruntur, tanquam illius propagines. Recipit enim vterus, versus partem supernam propagines quasdam, & capacissimas ex vena caua infra renes deductas, idque per vteri ligamenta, ad testes etiam, qui glandularum gerunt vices, simul accedentes: hæ in vteri fundum disseminantur, ob duplicē potissimū vsum, vt per singulos videlicet menses, haudquaquam fœta muliere, natura à sarcina exoneretur, & conceptionis tempore nectar illud fœtui præbeant. Porrò præter illas propagines, & alias mox vterus recipit, versus eius ceruicem, ex vtroque ramo per crura diffuso: hæ, iuxta ossis sacri regionē diuaricatæ quāprimū vteri stomachū repunt, & sursum per illius corpus deinceps attolluntur. quæ itidē & duplicē alium habent vsū, subiectarum partiū scilicet nutricatum, tum & aliquando fœtationis tempore plenitudinis grauantis leuamen: nequeuntibus tunc prioribus illis adaperiri, vti neque os vteri. Quare cum vasa hæc cuncta infra medium sint, lubet, imò ius, illorū deponere plenitudinē per sectionē infernā, cū præter

alia, & illud habeat adiunctum commodũ, humorũ videlicet inclinationem, ad instar scopi naturæ, versus partem infernam. Illustrat hanc rem clarissimus Galenus, dum li. 6. Epid. com. 1. sen. 6. sic infit, *Venam autem cadere vbi sanguis multus, aut crassus in venis abundet. quod si vtroque auxilio*, purgatione scilicet, aut venæ sectione, *ipse homo indigeat à venæ sectione incipiendum esse patet. Aliàs autem didicisti membra supra iecur, cubiti venæ sectionem postulare: infrà verò crurum, in poplitibus venas nobis cædentibus, aut omnino saltem iuxta malleolos.* Ex hoc itaque insigni Galeni loco innotescit, in plenitudine simpliciter, quamlibet venam scindere fas esse, imò & æquè, vt Oribasius doctissimus simul cum Galeno insinuat lib. 1. Synopseon c. 10. verum si particula quædam fuerit passa, seu potius spectãda naturæ inclinatio, tunc eius potius partis situs obseruandus. nam si supra iecur, aut renes, multitudinem deplebimus cubitorum sectis venis: sin autẽ infra, infernis scissis.

Denique & lubet alio medio aduersariorum prædictas rationes infringere, conantes demonstrare cubitorum sectiones accuratius plenitudinem deponere, infernarum autem partium obstructiones potius augere, aut de nouo gignere. Omissa parte altera, quam licet modo ex hypothesi cõcedere, alteram tantum expungemus. In venæ sectione sanguis illicò versus partem sectam ac inanitam prosiliit, haudquaquam versus partem plenitudine affectam impellitur, cum hæc nec locum vlla ratione cedat fluenti sanguini: Sed vteri vasa ex hypothesi, & plena, & obstructa, crurum autem ob cæsionem inanita. Ergo sanguinis impetus necessariò versus

venam

venam sectam feretur, nequaquam versus vterum: quia vti illa pars parata ad receptionem, ita & altera ad expulsionem habilis, & ad motum versus fluentis impetum.

Experimentis, quibus commoda aduersarij celebrant cubitorum sectionum, nos satisfaciemus dicendo, contingenter illud accidere, ac per accidens: huiusmodi autẽ effectus per accidẽs omnino à Medico rationali respuendus. oppositum autem, retrahere, videlicet sanguinem versus partem sectã, per se; ac naturę quasi necessitudine contingere. quod à Medico prosequendnm. Accidit autem primum illud, aut quia exagitatur sanguis, quo commoto, facilè expultrice facultate irritata, per canalẽ sibi destinatũ à natura, demittere studet: aut quia exonerata eadem natura, ac leuata, reliquum per statutum meatum aliquando expellere nititur. Verum cum per accidens fiant, ne imitanda quidem, nec sub canone statuenda. Quid quod illa, ceu irritamẽta, imperfecta semper, ac imminuta apparent, & per consequens & citra aliquem vsum, ac commodũ. Hęc igitur venæ sectio illud habet peculiare, ac per se humorem retrahere ab vtero, non quòd humorem in vtero iam contentum recellat ac retrahat, quia distantia maxima, communitas vasorum nulla, sed paratum confluere ex partibus supernis, vicinioribus cæso cubito. Hinc locum habet hæc scissio ad reuellendum ab vtero, nullo acuto adhuc in eo actu existẽte affectu. Quare cum in nostra hypothesi supponamus in vtero obstructionem, ne illa quidẽ cubiti, ceu inutilis habebit locum, sed totũ potius committendum partium infernarum sectioni, cum omnes, quos requirimus abũdẽ adimpleat hęc scio-

pos. hæc igitur vnicè amplectenda, omnino altera repulsa. Sed ne lectorem in re aperta amplius tundam, consultò prætereo.

Exoluitur quorundam Galeni cum Aëtio anilis conciliatio de vtendi modo scissionis venæ in occultatis mensibus.

Cap. XIX.

QVi falsam æmulantur doctrinam, inter cætera imaginarium sibi exstruunt stadium, insignémque sibi virum adiungunt, cum quo decurrat, imò in quem incurrant. Aduersarij pariter nostri, Aëtij falsæ opinionis æmulatores, incomparabilem virum Galenum, veritatis Medicæ vnicum assertorem sibi adiungunt, quasi idem sentientem, & vnà cum Aëtio in eodem decurrentem stadio. Cæterum irretientes hos veritatis obices in hunc modum explodimus: cum facilius oceanus cotyla exsorbeatur, quàm Hippocratem & Galenum cum Aëtio conciliemus.

Verùm inter hos viros pacificos, quamprimùm doctissimus adest victor Trinc. hic autē quātū hos facilè cōciliari posse retur, tātū ab scopo recedit. Inquit itaque Hippoc. & Galenum in restrictis mensibus simplicem tantum obseruasse affectum, cui simplex indicatio occurrit: hinc & simplex, citra distinctionem vllam, proponit auxilium, iuxta naturam simplicis illius affectus methodo deliberatū, quod venæ sectio crurum est. Aëtius verò non simplicē, verū connexum ęstimat affectum, caussam videlicet antecedentem cum suo affectu: illi cubiti sectio-

sectione occurrit, quia in vasis supernis illam contemplatur: huic, infernarum scissione, quia respectat vterum. Hæc ille.] Arridet huic strenuè Franciscus Vallesius Hispanorum doctor insignis.

Quantum hæc sint ad libitum dicta, Galeni verba passim replicata declarant dilucidè, illa præsertim, quæ lib. de cur. rat. per venæ sect. recensentur, dum inquit, *Plenitudines à suppressis mensibus ortas, omnino per crura vacuabis.* Si igitur plenitudinem obseruat Galenus, & vbi rem ex instituto examinat, necessariò effectum cum sua caussa connectit, & mentem aperit. quibus vtrisque rebus, & vnico auxilio, eodémque vtendi modo, tum præuidere caussas, tum morbum sanare contendit. Quisquiliæ igitur, & meræ nugæ. Dixerat autem Galenus plenitudines obortas à mensium suppressione, quia hę, etsi per accidens illius symptomatis effectus: tamen & grauissimorum morborum simul & per se sunt auctores; quid quod & symptomatis caussæ, & obstructionis, aut conseruantes, aut de nouo alterius generantes. proinde ceu tantorum malorū principiū, illis succurrendū quamprimū censet, sectis semper infernis venis. quod palā declarat illo intensiuo aduerbio *omnino*. Quod si hāc etiā remotā plenitudinē, effectū accisorum mensium, & caussam antecedētē futuræ obstructionis, per infernarū venarū cęsionē auferēdā arbitratur, quātò magis, si ipsa fuerit cōiūcta caussa morbi illos occultans, & in vteri vasis stabulata, illam vnicè imperabit cæsionē? cōiuncta igitur hæc caussa, cum in vteri vasis hæreat, ibíque suū exerceat ius nulla ratione, obseruato situ partis, à cubiti venę sectione tolletur. Quare omnis plenitudo, siue tātū existat in vteri vasis, siue in toto

corpore, dummodò à suppressis oriatur mensibus, quam deponere per vterum semper intẽdit natura, per crura tollenda. Amplectitur itaque Galenus caussas, & effectus, non autem, vt retur Trincauellus cum Vallesio simplicem æstimat indicationem.

Altimarus rursus etiam & in eodem currit stadio, quod vt facilius comprehendat, plenitudinẽ in maiorem & minorem secat: illam Aëtium obseruasse censet, cum sectionem cubiti consulit, hanc Galenum, dũ infernam tãtum. Huic adstipulatur Riolanus, cum adstante tantum syndrome plethorica cubitos opinetur secandos. Obstrigillatur hæc conciliatio historica præsertim Galeni, ex li. 6. Epi. com. 3. sen. 29. excerpta, in qua nobilem fœminam plenitudine non minori tantum, verum & maxima redundante repręsentat: cui, & per vices tres, ad libras pariter sanguinis tres, supra vncias duas liberè hausit, haudquaquam præmissa aliqua cubiti sectione, verum semper ex cruribus. Porrò, & quod huic maxima adesset sanguinis plenitudo, ingens ac vberrima sanguinis extractio ad libras nouem cum semisse plenè insinuat. vnde Altimari futilis conciliatio. Nec putandum herclè, Galenum, virum sanè oculatissimum, & in cunctis quæ ad artem spectãt sedulum exploratorem, hanc intactam reliquisse distinctionem, si sibi cordi fuisset, æstimatione dignam, nec simpliciter plenitudines ortas ex mensibus accisis omnino per crura deplendas litteris mandasset.

Præterea reddens rationem Altimarus, quare vtramque illam sectionem in maxima plenitudine Aetius consulat, ait, quia maxima cum sit maximã simul vacuationem indicat, quã vires ex cãdẽ parte

non

non ferent: vtraque autem illa diuersa, cōmodè fiet citra virium iacturam. Vana solutio, & tanto viro indigna. Nam vires, quantitatem remedij tantùm coindicant. quæ si fortè languidæ, illam eandē minuunt sanè: vtendi verò modum nunquam interturbant. Mox cùm vires cæteris paribus æquè labantur, siue cubitus secetur, siue crus, cum ex vtraque sectione idem hauriatur sanguis, nectar viuificum, iidémque spiritus, quæ omnia in vtrisque vasis eiusdem sunt ponderis. temeraria quidem erit sectio ex vtraque illa parte imperata. quòd si, quia iterata multò minùs exolui vires arbitretur, libenter ei condonandum, cùm subitas ac maximas vacuationes citra dispendium non ferat natura. Verū hanc iterationē ex vtroque crure præstandam potiùs, cū Galeno in citata historia appositè cēsemus.

Detegitur rursus ex his crassus alter Altimari error, dum dicat, Galenum, sub illo præcepto, maximam plenitudinem non æstimasse, viresque supposuisse robustas, quibus adstantibus infernam tantùm consulit sectionem: vtrumque ad libitum dictum, & incauta diuinatio. Ostendat nobis amabò Altimarus, vnde colligat robustiores requiri vires ad crurum sectiones, quàm cubitorum? Ex quo antecedente infert ipse, Ergo cùm tales vires supponat, proinde solas crurum sectiones admittit. Cui si fortè ratio deest, saltem exponat nobis locum in quo Galenus istud scripserit. Verum quidem & ratio, & Galeni testimonium longè absunt. censendum igitur hos viros ceruicosè Galenum cogere Aëtio, & ipsis assentiri. Eorum vmbratilis ratio ex eo demonstratur, quia cùm supernæ partes viciniores sint cordi, vitæ

fonti, caloris fluentis ac ſpirituum vnà officinæ, maior ex earum ſectione fit caloris ac ſpirituũ vitalium diſſipatio, magíſque exinde exoluuntur vires, quàm ex infernarum partium ſectionibus, per oppoſitam rationem, quia diſtantiores multò ſunt. hinc elucet maiorem requiri vim ad artuum ſuperiorum ſectiones, quàm inferiorum. vſúque compertũ mox eſt, rariùs multò ægrotantes in lypothymiam incidere, inferna cæſa vena, nec ob aliam ſanè rationem, quàm ob receſſum à corde, cùm & minorem præſtet ſpirituum exolutionem.

Hieronymus Mercurialis, vir & de re Medica bene meritus, & bonarum literarũ apprimè ſtudioſus, hunc nodũ itidẽ in Piſanis ſuis lection. in Epidem. hiſt. intendit exoluere, ſuppoſitâ pariter & eâdem plenitudinis diſtinctione. Verùm dolendum ſanè, hunc virum palynodiam canere, & ordine Naturæ præpoſtero in deterius mutare ſententiam: quia ſolent ſemper poſteriores cogitationes prudentiores eſſe. Hic itaque vir in illo de morb. mul. opere perdoctè (vti & reliqua iuuentutis litterarum monumenta) ſtrenuè itidem, magna rationum vi, atque momento, Galeni veram tuetur ſententiam, Aëtij, ceu futili auerruncata omnino opinione. Quare huic ſtandum, ceu Galeni germanę, & inter eius acutiſſimi ingenij theſauros repertę: altera, ceu caduca, & mẽtis iã inclinãte robore parta, propulſanda.

Occurrit tandem Hiſpanus noſter Mercatus alia arte contendens Galenum cum Aëtio conciliare, & forſan probabilius. huic adridet Albertinus Bottonus libro de morbis mulierum capite vigeſimonono. Supponit autem ad hoc munus diſtinctionẽ quandam tũ plenitudinis, tũ obſtructionis.

nis.hæc itaque, aut in vtero facta,à plenitudine in corpore existente, vel in vtero, vel in vicinis vteri partibus:aut citra plenitudinem, verum ab alia distincta caussa trahens ortum: subsequitur tamen hanc plenitudo,ceu effectus,& hæc vel in toto corpore,vel in vtero tantum consistens.Obstructiones igitur ex Mercato aliquando se habent, vt plenitudinis caussæ, aliquando verò vt eiusdem effectus. Mox hoc supposito discrimine,infert ipse,in plenitudine caussæ rationem habente cubiti secandi, vt sanguinem ab vtero reuellamus, sua plenitudine ac vbertate obstructiones germinantem: verùm in altera,quę effectus tantum habet rationem,crura potiùs tundenda,vt symptomati,vnà cum eius caussa, occurramus.

Cæterum hæc parum, vt aiunt ad Parmenonis suem.nam supposita auxilij idea,quæ per suas indicationes,ex morbo præsertim, indicatur, rursus ad eiusdem auxilij deliberati modum vtendi,nihil plenitudinis,aut obstructionis illa confert distinctio, verùm situs, & positus partis affectæ obseruandus, vnà cum naturę inclinatione.exinde inferimus nos hanc vel illam scindendam venam:vt æstimato hoc situ, ac simul vasorum coniugio tum deriuemus, vacuemúsque, tum naturæ inclinationem ac motum seriò imitemur. Quare adinstar nostræ hypothesis,qui menses accisos concitare intendimus,siue fuerit plenitudo caussa, siue effectus, cum pars affecta vterus sit, per quem studet natura certa lege eam deponere, necessariò vtendi modus huius auxilij optimus ille, qui & ab vtero, & à vena caua simul sustulerit multitudiné,& qui versus has infernas partes, iuxta naturæ scopum duxerit

sanguinem.quod vtrumque solum præstat venarũ inferna sectio. Neque proindè illam respuimus plenitudinis distinctionem, cum & eandem insinuet Galenus lib.de cur.rat.per venæ sect. ca. 11. dicens, *plenitudines à mensibus suppressis ortas*, quasi has velit distinguere à reliquis valentibus eosdem occultare, & caussæ obstructionum sunt, vti illæ effectus potius. Sed si rem attentè perscrutemur, vbique vnicam ac simplicem curandi exercet methodum, & infernam tantum consulit sectionem. Hæc igitur distinctio nullius momenti, ad huius auxilij vtendi modum.

Denique inter cæteros, accidit laudendus Amatus, cum seriò in aperto relinquat dissidium, quasi discordes illos fateatur palàm, odio tamen eò prosequendus, quia optimorum Parentum relicta diuina doctrina, homunculum sanè Aëtium, illorum respectu, amplectatur, cent. 1. cur. 15. dicens, *Mordicum in omnibus Hippocratem, aut Galenum tenendũ non esse. testante namque eodem Galeno, libello de libris propriis, serui illi videntur esse, quicunque se vel Hippocraticos, vel Praxagoricos, vel alios alterius secta appellari volunt. vnde quicunque siue Romanus, siue Græcus, siue Arabs, aut Iudæus,* (quorum Amatus ipse infœlicem perfidè colebat sibi natiuam, & auitam sectam) *fuerit optimè loquutus, huic proculdubio est fides habenda.* Verum si Amatus ipse rem exactè perpendisset, veritatem iugiter explorasset, obseruasset vtique nos, Principes illos, non vti seruos æmulari, sed tanquam classiarios milites duces optimos insequi, à summa Dei O.M. prouidentia nobis propositos, quos imitemur. Cum igitur horum doctrina ineffabilis, ac diuina quadam vi inuenta, ad-

admirabili rursus fulcita ratione, exactissima nihilominus comprobata methodo, ingenui sanè erunt, liberi, haudquaquam serui, qui tantorum virorum sequuntur vestigia, & semiris eorundem hærent, firmantur. Ratio namque, per quam homo à cunctis animantibus disparatur, & quâ nihil in homine aut nobilius, aut liberius, non seruos sed liberos, non ignobiles sed nobiles reddit. Quare à ratione conuinci, est liberè sentire: legibus rursus rationis subiici, est ingenuè intelligere: cum & potentiæ, qua ratiocinamur, qua & assentimur, & vndequaque sint liberæ, & ingenuæ, nobísque à summa Dei Clementia dono liberè datæ.

Damnandus iugiter & idem Amatus, cum vnà cum Mercuriali eandem canat palinodiam, & quòd magis est, etiam & ipse Amatus in eâdem curatione. tanta est enim rationis vis, quod quasi nolentes, fateri mox veritatem cogantur. Attendite quæso eius verba, suprà in curatione, *Primò igitur venam in talo, quam saphenam appellant, tundere iußi, sanguinísque vncias sex fluere: laborabat autem nimia plenitudine* &c. Si igitur primò ob nimiam plenitudinem venam tali secas, quid præter Galenum sentis? Virginis talum cædis, adstante nimia plenitudine, neglecto cubito: canone deinceps, Galeno relicto, Aëtium commendas prosequendum, oppositum sentientem? O viri inconstantia! Quamobrem istorum omissis quisquiliis, ac ludibriis, Hippocratem, & Galenum amplectamur, eorundem mox & fruamur, & delectemur bonis.

An sanguis ex infernis partibus missus, menstruo actu fluente illud euocet.

CAP. XX.

Libenter ingeniolum meum arctis in hoc amplissimo campo continerem frænis, nisi ardua se offerret occasio dubitandi, an infernæ cæsiones, actu mensurno fluente sanguine, ipsum eliminent, an secus sistant eundem. Grauis sanè res, & à cunctis (quod sciam) intacta. Problematis prior affirmans pars Hippocratis, & Galeni auctoritate roboratur, pariter & ratione. illorum dum cunctas artificis actiones fœliciter procedere affirment, quando Naturam habent fautricem: hoc idem innuit & ratio, si enim testante passim Galeno, infernæ sectiones vnicè menses ex se euocant, quantò magis istud præstabunt, si adminiculantem habuerint naturam. adminiculatur verò, si vasa tundatur tempore, quo, mensium excretionis munus ipsa aggreditur, sub typica videlicet periodo, actu iam sarcinam deponente: quâ forsan ratione ducti Medici (vti vsu recepimus) ipsis imminutè fluentibus, inferna vasa quamprimùm secare imperant, vt naturę nuper auxiliares præbeant manus.

Porrò alteram problematis partem negantem, priori aduersam, & Galenus, & methodi vnà ratio strenuè videntur confirmare. Ille, dum inflammationibus vteri, poplitis venas scindendas consulit, tum lib. de currandi ratione per venæ sectionem capite 18. tum 13. meth. c. 6. & 11. & li. ad Glauc. 2. c. 2. Ratio ex ipsa methodo elicitur. Inflammatio omnis per fientes partes reuulsionem indicat, vti per factas

ctas vacuationem: vtrumque venæ poplitis scissio commodè, ac vnicè præstat. Ergo & hæc ab vtero reuellet, & vacuabit eundem. quæ si vera sunt (sunt autem quàm quòd verissima) necessariò cum ab vtero fluentem retrahat sanguinem, & contentum in ipso educat, compescetur hauddubiè & typicus ipse fluxus; tantū abest, quod hūc commouere sit potis.

Insurget tamè quis, hoc & Galeno, ac rationi itidem refragari. Galeno quamprimùm cum citato de venæ sect. libro ca. 18. cubitorum scissiones sanguinem ad superna corporis refluere dicat: *quæ verò*, inquit, *ex cruribus fiunt, tantum abest vt retrahant, vt etiam menses promoueant.* Rationi mox, quia cum vterus infra medium sit, vnde & pars inferior: rursus cum reuulsio oppositionem postulet, poplitum sectio, ceu inferior etiam, haudquaquam opposita, ne ab vtero quidem reuellet.

Satisfaciemus Galeno, vnà & rationi, præmissa reuulsionis distinctione. hæc enim aut est simpliciter dicta, & exquisita, quæ morbis præsertim futuris debetur, & hæc, distantissimos, & exactè oppositos requirit terminos: altera rursus est minus exquisita, maximè ad deriuationis naturam accedens, & hæc itidem morbos potissimum magnos & acutos, iámque actu existentes, & pariter partes factas habentes respectat. hæcque mediocrem distantiam cum aliqua possibili oppositione, nec non vasorum quandam communitatem, ac rectitudinem exoptat. Eo igitur loco Galenus priorem illam alteram amplectitur reuulsionem, exquisitam illam videlicet, cum cubitorum cæsiones ab vtero retrahere scribat, quoniam hæ, omnes exquisitæ reuulsionis adimplent ac seruant

conditiones: crurum autem haudquaquam, imò menses promouent; quia distantia mediocris, oppositio medij tantum ad extremum, vasorum insuper coniugium adest, etiam & aliquando naturæ directio, dextra dextris, sinistra sinistris. hinc hęc quàm maximè ad deriuationem accedit, quia minor reuulsio: & proinde cum minus reuellant, humorésque versus infernas partes simul inclinent, menses promouere potius dicentur, quàm retrahere. vnde sectiones hæ in medium ambigunt inter reuulsionem exquisitam, & simplicem deriuationem, & Galenus modò reuulsiones, modò deriuationes appellat: hoc modo, propter viciniam, coniugium, & rectitudinem, altero mox illo, propter distantiam aliquam, & oppositionem medij ad extremum. Quare negandum non est crurum sectiones ab vtero retrahere, vti & affirmandum menses pariter euocare.

His prælibatis, difficultatem quæstionis exoluemus si problematis partem vltimam affirmantem, ceu veriorem, ac multò probabiliorem receperimus. Nam quando mens est Artifici aliquam à natura iam actu molitam vacuationem iouare. tunc nefas quidem humoré vacuaturum, aut per vicina, deriuare aut per lóginqua multò minus reuellere. quare cum illud præstet crurum sectio, vt nulli vertatur in dubium, etiam ex Galeno, & anatomica administratione, haudquaquam ius, ad mouendos actu fluentes menses, illam exercere. Hinc doctissimus Galenus, quamuis lib. 13. meth. c. 11. in vteri inflammatione consulat, ne licere quidem menses ducentibus tunc vti, veluti nec inflammatione obsessa vesica, quæ vrinas mouent: quia nefas per affe-
ctam

ctam partem fluxione iam tentatam, humores ducere; tamen ad illam eandem vteri inflammationē sanandam cōsultò crurū imperat scissiones. Quare tantum abest has per vterum menses ducere, quin ab ipso potius retrahant. Inde elucet seria illa ratio, ob quam consultissimus Galenus lib. de cur. rat. per ven. sect. cap. 18. crurum sectiones per tres aut quatuor dies ante typicam mensium periodum fieri consulat, haudquaquam actu ipsis iam prosilientibus: quia, etsi sectio illa aptè sit nata ab vtero partim retrahere: tamen cum sanguis in vtero adhuc in totum, per illos soles collectus non sit, nec ab ipso retrahet: imò plurimos, nec contemnendos præstabit tunc vsus; imprimis multitudinem circa vteri vicina vasa contentam (si aliqua fortè adfuerit) aliqua ratione valentem fluxum mensium remorari, perbellè auferet: rursus, & quod maximum est, sanguinis vniuersum motum versus infernas partes concitabit appositè, supernum impetum ad se reuocabit acriter: affabrè naturæ præficiet materiem, vt sedulò vacuet: eius vestigiis etiam opportunè insistet, eidémque suffragabitur: tandem & incommodo non leui ex lipothymia præuidebit. hæc enim si accidat, cum menses non fluant, ne remorari eos valebit, & versus cor reuellere sanguinem. vnde lib. aduersus Erasistratæos cap. 3. illis fluentibus istud dissuadet auxilium: quia & lipothymia accedente (frequentissima quidem fœminis in venarum cęsionibus) occultantur haud dubiè ipsi. Cum igitur tot, tantíque momenti sint huius auxilij promiscuæ vtilitates, nihil mirum si tantis encomiis crurum cæsiones passim ad mouen-

Dddd

dos menses à nostro Galeno commendentur, cùm locum, & vnà expulsandā materiem aptè disponant, meatum fluxioni aptum reddant, naturam etiam maiori cum impetu expulsionis opus aggredientem, potenter excitent. Sed verba modò perpendantur, quæ ad instituti accuratiorem intellectionem faciunt maximè; ea autem sunt, quæ lib. de cur. rat. per venæ sect. ca. 18. rescripserat ipse in hunc modum, *At vbi menses promouere volueris, tempus consueti mulieri circuitus, tribus, quatuórve diebus anteuertens aut vena incisa, aut scarificatis malleolis cruris vnius, pauculum euacuato: deinde postero die similiter facito in crure altero, &c.* In hac itaque sententia, quouis Nectare suauiori insignis Galenus, qualitate remedij iam supposita, de reliquis tribus medendi scopis perbellè disputat, vtendi modum quamprimùm demonstrat, cùm dicat; *aut vena incisa, aut scarificatis malleolis cruris vnius*: hoc in candidis fit, venis non apparentibus, illud in reliquis. rursus & eundem prosequitur scopum lustrandum, dum vno, & altero die, iteratis scilicet vicibus sanguinem hauriendum docet, iuxta robur virium, & sanguinis redundantis multitudinem. Occasionem mox declarat, dicens, *tribus, quatuórve diebus antenertens*, ante typicum videlicet circuitum sanguis mittatur. Quantitatem tandem, scribens, *pauculum vacuato: deinde postero die similiter facito*. Verùm vltima hæc verba, aliquam in se includunt difficultatē, cùm istam vacuationē ne modicā efficere fas, sed copiosam potiùs, vt exēplo docet idem Galenus lib. 6. Epid. com. 3. sen. 29. cū enim nobili fœminæ occultata essent muliebria

per

per menses octo, iterata venæ sectione per vices tres, & sanguinem semper ex cruribus, & in maxima hausit quantitate, cum primadie sesquilibram, postridie libram alteram, tertia tãdem vncias octo. quæ si in vnam redigantur summam; pondus erit trium librarum cum duabus vnciis: haudquaquam pauculum pondus. Porrò præter Galeni testimonium, adest & ratio; nam cùm mens sit illo auxilio, naturæ motum concitare, sanguinem vnà in diuersas corporis partes distractum, ac exundantem deponere, necessariò istud copiosa vacuatione præstandum, cùm nequeat illud auara perficere manus. Huic dubio nos respondebimus, si dissonantiam prius (si fortè aliqua in Galeni verbis) exolueri mus. Hic itaque lib. de cur. rat. per venæ sect. vti & altero aduers. Erasistratæos ca. 3. pauculam suadet sanguinis detractionem, quia ibi tantùm intendit sanguinem versus partem infernam deducere, vt faciliùs eò deductum, per proprium natura ipsa vacuet alueum: neque tollenda materies vacuanda, copiosa illa vacuatione: necessariò enim illa deficiente, à præscripto scopo desisteret. libro verò Epidem. in illa nobilis fœminæ historia, non intendit tantùm menses mouere; verùm & præsertim plethoram in totius corporis vasis per menses octo aceruatam, omnino tollere, vnà & ægram in suum pristinum, ac optimum habitum, à quo longè deflexerat sedulò restituere, vt Galeni verborum series insinuat palàm. Proinde ad hoc munus exequendum, copiosam illam imperat vacuationem. His igitur substitutis, nulla ampliùs relinquitur difficultas. nam quando nobis cordi est naturam tantùm

concitare ad absolutam menfurni sanguinis elimi-nationem, hoc est, dirigere eundem, seu euocare versus infernas partes, mox opus reliquum naturæ committere, sufficiet quidem tunc, pauculam ex infernis vasis sanguinis haurire copiam: paucu-lam inquam, respectu aliarum, seu respectu il-lius vberrimæ, quam in nobili fœmina exercuerat Galenus. Verùm si ingens in corpore affuerit plethora, siue ipsa obstructionis fuerit causa, siue effectus potiùs, cùm duplex tunc adsit indicatio, maximæ illius plethoræ minuendæ, & vnà naturæ motum iuuandi: per priorem scopum copiosa im-peranda venæ sectio, vti & per alterum paucula, vt materies naturæ relinquatur sufficiens, ad in-stantem mensium vacuationem. Quòd si præci-puus scopus fuerit Medico, vitiosum habitum, cor-púsque illud plethoricum ad naturalem, ac opti-mum reducere statum, nihil, aut quamminimum de instanti curante fluxu, tunc temporis, præuio Galeni exemplo, vberrimam, tum iuxta plenitu-dinem corporis, tum & robur virium sanguinis missionem exercebimus.

Concludamus itaque ex dictis, & ad mouendos menses sanguinem semper ex cruribus haurien-dum, & instantibus ipsis, haudquaquam fluentibus, per tres videlicet, aut quatuor soles anteuerten-dum.

Cæterum, nec in totum respuenda ipsa inferna scissio, etiam actu ipsis prosilientibus menstruis; cùm, si acri quodam ingenio illud exploremus, plu-rimos illa, nec sanè ignobiles vsus in se contineat, non ad iuuandū tantum actualem naturæ motum,
verum

verum etiam (quod maximum est) ad præcauendum, ne parca manu, ipsis fluctibus, altera eorum recurrens portio principem aliquam obsidat partem. Arte enim nos defectum emendamus naturæ, seu imminutam corrigimus vacuationem, vt ita ambobus coniunctis, arte ac natura, perficiatur, quod res ipsa postulat.

Ex dictis innotescit palàm, in quàm detestabili versentur errore Medici illi, qui adhibito studio, impudenter inquam, ad menses euocandos per scissionem venæ, typicam expectant periodum, vasáque inferna tundunt, actu ipsis fluctibus. Nam & rationi reluctatur istud, & Galeni doctrinæ: quid quod, etiam & experimentis. his quamprimum, quia nullatenus hoc medio suum, quem intendunt, consequuntur finem. intrò enim recurrens sanguis statim supprimitur fluxus, & omnino occultatur. Mox Galeno, cùm & ipse præcipiat per tres, aut quatuor soles illud auxilium anteuertendum, imò & lege sanxit. Rationi denique, quia cùm auxilium & vacuans, & deriuans, per vtramque rationem haud dubiè menses accidet; tum materiem excernendam tollendo, tum & eandem versus sectam partem retrahendo. Nihil igitur, aut quamminimum hoc auxilium ad menses eliminandos præstat, iusta occasione neglecta.

Tandem, vt hæc sententia, digna cedro, dilucidior fiat, opinio altera opposita lubet modò exponere. Imprimis ad illa Hippocratis, & Galeni testimonia respondebimus, & verum artificis omnes actiones procedere fœlicius, si naturam habuerint adiutricem, & in vnum vtri-

que concurrerint. Sed cum sectio venę etiam & inferna aliud à naturæ scopo intendat, sanguine videlicet versus partem sectam ducere, dispari valdè ab altero naturæ alueo, per quem intendit ipsa sarcinam eliminare; hinc necessariò respuenda, cum disparia natura & ars in se inuicem appetant. iuuant autem naturam hæmagoga, & menses prouocantes antidoti, quæ pari passu cum natura ambulant, cum sanguinem per eundem canalem ducant, quò natura vergit; reserantia itidem medicamenta, sanguinem & reliquos pariter humores attenuantia, & incidentia. Auxiliaria itidem remedia sunt, quæ (quamuis secundariò) sanguinem versus partē inclinant decliuiorem, qualia siciæ cruribus affixæ, ligaturæ, frictiones, circa partes easdem, & alia pleraque.

Denique expungetur ratio, si negemus illud per se venæ sectionem menses euocare, cum potiùs sit per accidens, & per se eosdem potius retrahat. Euocat enim menses, quando aliqua tollit impedimenta, quibus sublatis, natura ad eorum expulsionem expeditius accingitur, remouet autem plethoram, grauantem ipsam naturam, aut vasa obstruentem, deducit itidem humores versus infernas partes, præcauet syndromen, seu ad supernas partes recursum, quæ omnia illi per accidens effectus: per se verò, seu scopus naturę per statos canales mensurnum sanguinem ciere, eliminare. quod tantum abest venæ sectioni, quòd ab eisdem potiùs reuocet, per se retrahat, & versus partem cæsam reducat. Quare noxia, & intempestiua inferna venæ sectiò, actu ipsa natura operante, ad huiusmodi menses euo-

euocandos: commoda verò, ac vtilis, si alterum respectet scopum, emendandi naturæ defectus, & subtrahendi sanguinis motum, ne partes repat supernas.

An ius aliquando in accisis mensibus cubiti prius tundere venas.

Cap. XXI.

NVsquam licere ad mensurnum occultatum sanguinem educendum, ex venis cubiti eundem haurire satis abundè ostendimus nuper, etiam nec ipsa adstante plenitudine: quamuis plurimi, ac classici viri, leui certè persuasi ratione, decepti potiùs, tenaciter id crediderint. Nihilominus, his non obstantibus, istud idem explorandum in animum duximus nostrum, An fortè aliqua se præbeat occasio, in qua ius easdem scindere. Verùm, vt hæc nostra dilucidè progrediatur dispùtatio, prodidagmata aliqua priùs proponere, ac exponere lubet; inprimis cardinis ideæ, circa quas versatur auxilium, æstimandæ: habitus fœminæ rursus rimandus: obseruandum tandem periodi tempus. Menses itaque accisi, aut in totum occultantur, vt ne statis quidem periodis recurrant vnquam, siue morbi ratione istud accidat, siue ætatis, vt in iuuenculis, ac senibus: aut mox aliqua, etsi obscura apparent vestigia, idque vel typicè ac ordinatè per stata temporis interualla, aut inordinatè, tam termini respectu, quàm numeri: haudquaquã sui ipsius oblita

natura. Fœminæ deinceps habitus contemplandus, an plethoricus tantum & carnosus, an gracilis & cacochymus, an preter illam plethoram accisionis, aut imminutionis mensium caussam alteram, illi occultentur ab obstructione à crassis, ac viscidis in vteri, aut reliquorum viscerum venis oborta humoribus. Denique periodi tempus consulendum, an instet, an iam præsens, an secus longè recedat. His igitur statutis, hoc licet modò inferre sympersma.

Ius in accisis mensibus, nullatenus typico innotescente carcere, obstructione symptomatis illius caussa à crassis, ac lentis germinata succis, cacochyma multitudine pariter adstante, quocumque tempore cubitorum scindere venas. vti, & in imminutè fluentibus in tempore tamen longè distāti ab illorum carcere, ac typica meta.

Ratio facilis, perspicua; quia eo auxilio tunc mēses primò euocare non intendimus, verum corpus ad futurum perfectiorem statum disponere, vnà & impedimenta remouere, quæ Naturæ ad istud mēstruum absoluendum opus fiunt obuia. vnde, media ista sectione præuia multitudinem cacochymiæ adnexam minuimus, vt natura & ars reliquū facilius multò vincat, & opus absoluat. depleto enim corpore, obstructionis caussas tollemus appositè, lenta incidendo, crassa attenuando, viásque ab infarctu liberando: & tandem eumethodo, cathartico peculiari vitiosos repurgando succos. Et cum supponamus nobis terminum occultari, in quo fore natura accinctura ad illam menstruam expulsionem, reliquum nobis erit eandem excitare, recordari sopitam, quolibet tempore poplitum aut malleo-

malleolorum scindendo venas. & hoc est primò menses euocare: haudquaquam neglectis auxiliis, idem valentibus per se efficere.

Cæterùm si typicam periodum insinuarit natura, idque siue obscuris quibusdam signis, siue euidentibus (obscura signa sunt symptomata aliqua apparentia, vt lumborum ac ventris imi dolores, corporis grauitas seu lassitudo, crurum præsertim: vti euidentia, aliquod sanguinis per vterum stillicidium) tunc in ipso actuali paroxysmo, haudquaquam venas secare infernas ius: multóque minus quæ in gibbero, quocunque modo corpus fœminæ fuerit dispositum, sed medicamentis potiùs, aliisve irritamentis motum naturæ tunc iuuabimus. nam tenemur perpetuò naturam bene ac conferenter operantem imitari: & cùm hæc, dum bene operatur periodos semper obseruet, artifex pariter & easdem non negligere certò tenetur, vt vtriusque auxilio, facilius, ac crebrius consequatur finis. Verùm si quouis modo carcer illorum innotescat, abscederit tamen longè, habitus præterea fœminæ cacochymus fuerit cum aliqua simul coniunctus plenitudine, etiam & aliquæ fuerint in internis visceribus, nec minimæ obstructiones, tunc in illo silente interstitio, etiam menstrua neglecta suppressione, sedulò ad illam deplendam multitudinem accingemur, abstergendam iugiter, & expurgandam cacochymiam, nec non ad resetandas obstructiones, idque & cubitorum sectionibus, de costis itidem & catharticis illud pollentibus. Instante autem mensium periodo, ac iam imminenti, per tres, aut quatuor soles ante eius aduentum venas

crurum nos secabimus, vt hoc medio sanguinis motum, versus infernas partes concitemus, & si fortè aliqua obstruens plenitudo in vtroque vasis adfuerit, simul tollamus.

Dum igitur nobis mens est, menses primò euocare, siue carcer typicus innotescat, siue secus, vsus tantum adest sectionum infernarum, cubitorum autem nullus, vti nec catharticorum, etiam consulente Galeno lib. 11. simpl. c. de castoreo. quia si scopus est, redundantiam deponere per vterum, nihil ipsa crurum sectione commodius, decocto itidem pulegij, origani, dictamni, & sabinæ assumpto, aut castoreo ipso: quæ omnia illud potenter præstant; reliqua verò, tantum abest, vt per se hoc præstare valeant, quòd oppositos potiùs germinent effectus.

Quare, quotiescunque ad fœminam nos accesserimus, solo nobis proposito scopo menses monendi, ac vnà tollendi plenitudinem, ab eorum accisione obortam, per tres, aut quatuor saltem dies, ante typicam periodum, hac innotescente, poplitis venam secabimus, malleoli, aut quæ circa talum est, aut eiusdem partis cutem scarificabimus, mox cæsam partem calida fouentes. quibus proculdubiò quod intendimus, apprimè consequemur.

Insurget quis aduersus hanc doctrinam Galeni, illa oblata historia, ex lib. 6. Epid. comm. 3. sen. 29. nobilis illius fœminæ, cui menstrua periodo occultata, & vnà vrgente plenitudine, sanguinem semper, ac vberè ex cruribus hausit, gibberos neglexit,

xit, simul & illos præparantes decoctos, & reliqua.

Exoluemus istud, dicendo, Galenum in hac fœmina tantùm obseruasse symptoma illud à sola sanguinis plethora obortum, obstructiones in vteri vasis germinante, cúmque ex rationali methodo cogeretur de remedio illam tollente deliberare, quo nullum exactius ipsa venæ sectione, teneretur igitur ex eadem methodo, ad vsum huius auxilij commodum, etiam locum passum obseruare, tum naturæ inclinationem: hinc accuratissimè venas crurum secare iussit, quæ omnia affabrè adimplet hæc sectio: menses enim ipsa euocat, totius corporis plenitudinem, ac vteri præsertim tollit, obstructiones ab eadem obortas pariter reserat: secus autem alteram, quam crassus, ac lentus parit humor. hæc námque, nisi fiens eius pars, nequit tolli venæ sectione: imò cum distinctas in se includat caussas, & distincta indicabit, & cum vnicuique indicanti, vnicum & adæquatum sibi respondeat indicatum, necessariò nos in huiusmodi disparitate, & disparia deliberabimus auxilia. Quare cùm obstructio apertionem indicet, & quæ vasa ab infarctu liberent, mox viscida abstertionem, ac incisionem, vti crassa attenuationem, necessariò huiusmodi concurrentibus caussis, & hæc indicata auxilia debent crurum sectiones præcedere.

Ad pensum itaque redeuntes, & finem capiti imponentes, dicemus, nefas quidem, aut instante, aut præsente menstrui sanguinis motu, quem artifex intendit perficere, gibberos tundere, etsi vrgeat in corpore plenitudo, cum & hęc cōmodius

multò per infernarum partium cæsiones auferatur. verum absente, aut occultato eodem motu, si primariò aliud intendat Artifex. fas & gibberos cædere, & pharmaca largiri. vtrumque promiscuè, siue in corpore fuerit plenitudo, siue cacochymia. Nec moriettur quispiam, quod ad hanc tollendam, venæ sectionem consulamus; cum hæc, vt plurimi, & fortè ignauè censent, purgationem potius, vti & plenitudo venæ sectionem indicet. Nam licet, & ad cacochymum reuellendum humorem nos vti venę sectione, veluti & aliquando ad ejusdem minuendam copiam, qua imminuta, & reliquum facilius natura vincet, & artifex commodius multò concoquet, & pariter mox excernet. Nec rursus arbitretur quispiam hác doctrinam inusitatam ac nouam, cum ex perenni Galeni promptuario haustam recepérimus. hic itaque apertè eandem insinuat, tum lib. 5. ca. 14. & 9. Meth. ca. 10. & 11. tum & lib. 3. Aph. scn. 20. cuius loci hæc sunt verba, *Quod autem sanguinis profusiones plenitudinem & cacochymiam, idest humorum prauitatem vacuando, ab his morbos fieri prohibeant, omnino est manifestum.* Sunt & alij plurimi loci apud Galenum idem demonstrantes, quos & breuitatis caussa relinquimus, & ne lectori pariant fastidium. Eandem doctrinam vnicè amplectitur illa amplissima Valentinorum Schola, & assiduus opprobat vsus.

De

De scopo occasionis secandi venas in restrictione mensium.

CAP. XXII.

Replicatis abundè reliquis tribus medendi scopis, quibus venæ sectio in soluendo mensurno sanguine restricto, debet astringi: operæ pretium est, & nunc alterum tandem lustremus, qui & inter cæteros nec ignobilis, imo in eo inueniendo, ac persoluendo omnis ferè consistit Medici industria. Istud lib. de morbo sacro n.18 Hippocrates insinuat, dum, *Medicum* scribat, *oportere temporis occasionem in singulis pernoscere: cuius inuentor ille est,* ex Galeno lib.6. Epidem. commentario 5. sentent.1. *qui faciendi auxilij est auctor.* Cæterum cum occasionem varia alterent, commutentque, ac sæpe illico, varia inquā morborum symptomata, diuersæ morborum constitutiones, variæ nihilominus & naturarum proprietates, vnà cum diuersis hominū naturis, & aliis, exinde hanc statam assignare, difficillimum coniectrici artificio emendamus, apprimè coniectabitur, qui acerrimum fuerit nactus ingenium; vti & exactè operabitur, qui prudentiam consequutus: hæc autem comparatur multis actibus methodo prosequutis. cum igitur cunctis his indigeat coniector artificiosus, quàm minimum recedet à scientifico, qui paratus.

Sed iam rem exemplo aperiamus. In accisis mensibus, vt venę sectionis captemus occasionem, præter ea, quæ nuper diximus, & alia tria veniunt consulenda, ex quibus catholicum & opportunum auxiliorum tempus captatur potissimum, affecti videlicet postulantis præsentia, impedientium ab-

ſentia,& futuri eiuſdem remedij conſideratio. Si igitur affectus præſens, ſymptoma illud germinans fuerit plenitudo obſtruens, vel ſimplex, vel cacochymiæ adiuncta, tunc & poſtulans aderit venæ ſectionem, per conſequens itidem & vniuerſalis eiuſdem occaſio. nam poſito, morbum adeſſe actu poſtulantem remedium, ſimul & abeſſe impediens, neceſſariò & ſimul dabitur eiuſdem auxilij occaſio. particularis verò non ſolum requirit obſeruationem futuri illius auxilij, verum & quàm maximè proprietatis naturæ ſedulam æſtimationem. quæ particularis naturæ proprietas, particularem inſuper inſinuat auxilij occaſionem. cùmque hæc naturæ proprietas, ſit per ſingulas periodos, in ſingulis menſibus, ſanguinis vbertatem redundantē per vteri alueum deponere (quam proprietatem nos ſupponimus aut vitiatam, aut abolitam, aut imminutam): hinc proſequenda natura quantum libuerit, iuxta locum, ac typum. vacuādum igitur, quando ipſa opportunè operatur, ſub typica videlicet menſurna periodo. verùm futuri auxilij poſtulati obſeruatio, iſtud renuit, ac diſſuadet quidem, quandoquidem ſanguinem ipſum ab vtero retrahit, etiam & illa, quæ ab infernis fit partibus: quare actualem typicam periodum negligemus, tanquam impedientem, inſtantem autem nequaquam: quia tūc natura, iam quaſi commota ad multitudinis expulſionem, illius auxilij beneficio iuuatur, cum ſanguinem deducat verſus partes infernas, & eiuſdem impetum commoueat verſus partem, per quam ſolita eſt natura, eandem etiam deponere ſarcinam. Inſtans itaque periodus per tres

aut

aut quatuor soles, opportunum erit tempus, & optima itidem occasio secandi crurum venas. refertur & ad hanc futuri auxilij considerationem, & illud iam à Galeno decantatum lib. de venæ sect. aduers. Erasistratæos cap. 5. lipothymia inquam, quam ne metuendam censet extra typicam periodum, timendam in ipsa, cum sanguis eius ratione ad cor feratur,& recellat impetum; tum sequuntur & illa incommoda, quæ Galenus idem ex Hippocr. commemorat lib. 6. Aphor. sen. 29. In fœminis autem, in quibus nulla sanguinis per vterum apparent vestigia; verùm symptomata aliqua prosiliunt, ostendentia sanè typicam periodum,qualia lumborum dolor, ventris imi grauitas ac dolor, lassitudo, capitis & oculorum vnà grauitas, circa partes colli rubedines, phlegmones aliquando,per nares sanguinis stillicidia, eiusdem itidem vomitus,tunc & eiusdem auxilij opportunum erit tempus. quia ipsis apparentibus signis, hauddubiè innotescit naturam actu iam accingi ad rei molestæ excretionem: quem motum nos imitari debere methodus ipsa postulat: cum & impedita natura sit iuuanda, & eandem procurandum auxiliatricem habere.

Quòd si omnino mensurnus carcer nobis occultetur, aut quia adhuc fœmina menses reddere non sit solita, aut quia oblita potiùs natura per aliquot circuitus eosdem repurgare, occasio tunc captanda, non ex futuri auxilij consideratione, ceu noxij, cùm ne noxium quidem, abdita periodo eodem vti, verùm ex impedientium absentia, cruditatis inquam, ventriculi circa alimenta, maxi-

mæ itidem in vasis crudorum humorum copiæ, sanguinis etiam corruptelæ, ita vt ne eius vincat idea, vitium præterea languoris, præcedentis hęmorrhagiæ, siue per nares, siue per os eductæ, inediæ etiam, aut morbi alicuius præcedentis, valentis vasa ipsa inanire &c. si enim etiam horum alterum affuerit, abest quidem huius auxilij occasio, cunctis verò absentibus, adest sanè.

Verum enim verò, quod methodus hæc rationalis, occasionem inueniendi huius auxilij in accisis mensibus sit ex perenni Galeni ærario deprompta, ex eo manifestum fit, quod etiam apertis verbis eadem referat lib. de cur. rat. per venæ sect. cap. 18. quo loco, postquam vtendi modum descripserit, de ipsa occasione sic effatur, *Ac vbi id facere volueris tempus consueti mulieri circuitus tribus, quatuorve diebus anteuertens, aut vena incisa, aut scarificatis malleolis cruris vnius pauculum euacuato: deinde postero die similiter facito in crure altero: vt tamen etiam istis diebus in quib. vacuas, & ante eos quatuor, aut quinque extenuantem victum procures &c.* Altero rursus libro de venæ sect. aduers. Erasistratæos cap. 3. idem recenset, dum Erasistratum arguit, nolentem Chiensi puellæ sanguinis sputo ex mensium accisione laboranti sanguinem haurire. verum eius hæc sunt verba, *Postquam enim per tempus purgationis, quæ circuitu quodā fieri solebat, sāguine ad superna perlato periculū immineret, ne mulier quādoque sanguinem expueret, Erasistratus plenitudinem minuere cupiens, ad inediam se contulit: atque hæc superuacanea plane est, si modò vena sectio quo momento temporis sanguinem superfluum euacuare facillimum fuerat, accersatur. Proinde illi qui Romæ mulieres medebantur;*

tur, rei quæ contigerat experientia maximè commoti, tempore, quò emptio menstruorum futura expectabatur, venæ sectionem vsurpabant, &c. Hoc itaque loco, postquam hæmaphobum Erasistratum expunxerit, Medicos eos laudat, qui veritate conuicti occasionem secandi venas in accisis mensibus captabant, illud videlicet tempus, in quo menstruorum eruptio iam iam expectabatur futura, haudquaquam actu ipsa existente.

Inferamus igitur ex his, non innotescente typico mensurni sanguinis paroxysmo, quodlibet tempus & idoneum ac opportunum ad huius auxilij vsum: agnito verò eodem, licere tunc tantum, aut per tres aut quatuor dies ante eruptionis menstruæ accessum. illud, vt naturam quasi oblitam excitemus, & eius motum secundum naturam mox iuuemus: hoc autem, vt citra discrimen, hoc idem præstemus. Verum nec respuenda venæ sectio, etiam ipsis actu fluentibus, respectu tantum alterius scopi, vt scilicet, naturæ defectum arte emendemus, & aliqua simul futura noxa sedulò præcaueamus.

Cæterum aduersus hæc & ardua occurrit difficultas, quæ certò comprobare videtur in accisis mensibus nullatenus licere, saltem in quibus iuxta consuetudinem auarè prosiliunt, per tres aut quatuor ante soles infernas tundere venas. Ratio facilis. Ignoratur rei expurgandæ ab ipsa natura quantitas; quæ fortè futura sufficiens. ergo ante eius operis consumptionem, ne ius vacuare, néve aliqua ratione mouere.

Antecedens manifestò probatur: quia quamuis solita fœminã mẽses imminutè reddere, tamen va-

riè natura ipſa ſe habet, non in diuerſis indiuiduis naturis ſolum, verum & circa idem indiuiduum, ob varias & diuerſas cauſſas, quæ & diuerſimodè alterant, & noſtrum diſponunt corpus. Hinc altera quæque mulier iam parcè, iam copioſè, iam rurſus mediocriter ſanguinem reddit menſurnum. Quare, ſi anceps res, & temerarium cenſendum, quod natura ſufficienter forſan erit aggreſſura, nos perturbare, aut ſi paullò minus vltra modum nos vacuare. Videtur hanc doctrinam, criſium exemplo ſummus Dictator confirmare, lib. 1. Aphor. ſen. 20. cum naturam, dum decernit, haudquaquam mouendam eſſe ſcribat, ſed omittere. quod ſi mox imperfectè motam conſpexerimus, illud tunc addere, ac ſupplere, in quo ipſa defecerit. Idem præſtandum ſuadet inſignis Gal. li. aduerſ. Eraſiſtratum, dum hiſce diuinis eloquitur verbis, *Oportebat enim primum te opera naturæ mihi deſcribere, deinde declarare: & quæ illa integrè, & perfectè propriis conatibus incitata, & quæ morboſis cauſſis præpedita diminutè agat: nam huiuſmodi ratio viam ad inuenienda medicamina nobis ſuppeditat. cum enim didicero quæ probè ab illa perficiuntur, ſuperaddito eo, in quo illa deficit, facilè ei adiumento eſſe potero: rurſum, ſi ipſa nihil penitus mouet, id quod quandoque morboſarum cauſſarum vehementia ſuperata patitur, tum ego illud omne ſuggerere enitar, &c.* Ex his itaque Gal. verbis, quouis ſole illuſtrioribus innoteſcit palàm, antequam de aliquo nos deliberemus auxilio, motum naturæ prius obſeruandum. Cúmque menſurna purgatio, altera quędam ſit quaſi criſis perquam natura per menſes decernit ſingulos: vti in criſi, ne

licet

licet quidem, operante ipſa natura quicquam mouere, nec iuſtante opere, verum illam contemplari. quare nec inſtance periodico fluxu, aut actu ipſis proſilientibus menſibus. Expectandus itaque motus, & æſtimandus eiuſdem modus, an vberè, an ſecus parcè natura ipſa decernat, eliminet. quod ſi primo modo pro gratia habendum, ſin altero, defectum emendabimus.

Verum cum venæ ſectio in reſtrictis, aut imminutis menſibus duplicem (vt diximus) habeat ſcopum, aut motum naturæ iuuare, aut eius defectum emendare, prior difficultas, & eius comprobatio tantum habet locum in hoc vltimo huius auxilij ſcopo: quando ſcilicet, per illud nobis mens eſt naturæ defectum emendare, haudquaquam quando motum eiuſdem iuuare: quia, tunc ſecta vena per tres aut quatuor dies ante periodum; commodè materiem diſponimus, vt facilè & aptè eandem natura expellere valeat. neque eo medio intendimus primò redundantem materiem deponere, inde mediocrem imperamus; ſed aptam ſolùm vacuationi parare. vnde nihil intereſt ignoretur quantitas expurgandæ materiei, dummodò innoteſcat ex iam præcedentibus periodis, mulierem nihil, aut auarè ſaltem vacuaturam eſſe. quid quod & illud criſis exemplum, nihil ad rem, cum nec antè criſim quicquam mouendum, natura tota in coctione poſita, quam impedire nefas, motus itidem eiuſdem naturę ignoretur, ac locus etiã, per quẽ obſceſſus; quare ceu incerta, nec imitari, aut proſequi ius. In mẽſibus autem reſtrictis, cũ coctio abſit, nec vlla ſeque-

tur læsio, semper adstante occasione: locus porrò agnitus, vterus inquam, per quem certò natura expulsura: commodè itaque illo venæ sectionis auxilio, naturam omni tempore iuuabimus, non innotescente typico termino.

Præterea in illo altero scopo & defectum ipsius naturæ corrigendi, & morbos vnà præcauendi, duo æstimanda veniunt; primum, an per longam cõsuetudinem ipsius purgationis menstruæ quantitas innotescat, an secus abdita occultetur. si igitur agnita, & auarè procedat, comminans humoris ad superna anadromen, lentóque simul gradu moueatur natura, etiam ipsis actu fluentibus venas tundemus infernas, vt videlicet quantitatis emendemus defectum, & motum quamprimum retrahamus supernum. sin verò cunctanter illa moueatur, ac crebrò depleuerit plurima, tunc si vniuersæ molem naturæ molestam non deposuerit adhuc, æstimata per coniectricem artem redundantiæ copia, tum ex consuetudine mensium periodorum, vita antegressa, mulieris statu, temperamento, ætate, morbo si forsan præcesserit aliquo, vel altera quapiam effatu digna vacuatione petita, reliquum omne, eâdem arte, venas secando crurum, vacuabimus, vt vtrisq; insuper coniunctis, natura, & arte, quod redundans postulat materies, absoluamus. Sin autem mensium consuetudo, seu tenor fuerit nobis ignotus, quacunque illud acciderit ratione, ne mouebimus quidem nos ipsa operante natura, nec sectione venæ, néve aliis irritamentis: sed illorum carcerem expectabimus vltimum. quod si naturam parcè ac imminutè operatam perspexerimus, nos arte defectum supplebimus.

Tandem

Tandem si coniectemur & nos, ex quibusdam signis, aut indiciis euidentibus menstruam fluxionem, siue præsentem, siue futuram mancam, & parcam, nihilominúsque humorum anadromen ad aliquam partem principem comminari, germinaturam ibidem morbum aliquem acutum: tunc sedulò, ac seriò quidem motum naturæ iuuabimus, eosdémque humores ad partes retrahemus oppositas & longinquas: cædemus itaque infernas.

De curandi methodo per venæ sectionem morbos tum acutos, tum simpliciter magnos, ex mensurni sanguinis accisione germinatos.

CAP. XXIII.

CVm ea, quæ ad mensurnum sanguinem accisum per venæ sectionem eliminandum spectant, vberè explicauerimus: iam superest modò aliqua libare de curandi methodo per idem auxiliũ, morbos tum acutos, tum simpliciter magnos, ab eâdem exortos caussa. Vti namque plures existunt morbi huiusmodi restrictionis caussa, ita & alij plures, quos eadem suppressio effœtat, vtrorumque & ideas, & caussarum iliades primis huius libri capitibus abundè explorauimus: mox priorum curationem aggressi: iam modò, eadem acclamat methodus, aliorum non negligamus curationem. Rem ordiamur.

Symptoma istud, vti necessariò suam habet caus-

ſam, à qua producitur, nihilominus & ſæpè rationem habet cauſſæ, & plurimorum morborum fit auctor: imò & graues aliquando, ac hoſtiles germinat morbos, iam mediatè, iam rurſus immediatè, iam in ipſomet vtero, iam denique in parte aliqua principe, ſiue in reliquo corpore. Et cum diſparem hi contrahant naturam, cum alij vrgentes & acuti, alij magni ſimpliciter, & chronici aliquãdo: hinc methodus exurgit diſpar. nam quando vrgens & acutus, neglecto hoc ſymptomate, ſeu antecedente ac remota cauſſa, illicò ad coniunctæ ablationem accingemur, niſi fortè aliquis concedatur locus occurrendi quamprimùm & ipſi, vt ne & alteram coniunctam foueat, quando videlicet hæc, vt agens vt nunc æſtimatur. Hanc eandem methodum ſeruandam conſuli mus ſuprà & libro primo, dum imminutos menſes cum morbis acutis connexos replicauimus, tum & libro tertio, dum in lochiorum acciſione eandem methodum exercuimus, capite præſertim 45. Quare, quanto acutior morbus, quantóve vrgentior, tanto magis ſymptoma illud negligendum. Ratio, quia ars iubet vrgentiori illicò occurrendum: & ſi reuellendum & vacuandum crebrò à parte recipiente præſtandum, haudquaquam ab alia diſtante, etiam nec à mandante, etſi ipſa innoteſcat. Verum in morbis ſimpliciter magnis, vti in chronicis aliter nos geremus, cum inducias ipſi dent, nec in ipſis volucris occaſio, diſtinguendi igitur quamprimum hi. nam aut venæ ſectionem admittunt, aut eandem potiùs renuunt: ſi hanc omnino renuant, etſi acciſio eandem poſtulet, adſtante prohibente

hibente digniori, respuenda sanè: quod si vnà prosequatur, tunc vtriusque affectus ratione cordatè consulenda. quamuis, si vtendi modum spectes, potiùs infernæ partes scindendæ, ex Hippoc. decreto 2. Epidemicorum, quia in vtero caussæ principium.

Quod si in medio horum ambigat affectus, qualis hydrops, qui ceu frigidus morbus, venæ sectionem omnino respuit, admittit aliquando eius caussa, si mensurni sanguinis, aut hæmorrhoidum aut alteram quamcunque sanguinis suppressionem caussam habuerit, aut morbum acutum, iuxta Hippocratis librũ secundũ Prognost. sen. 1. seriò distinguendum: cum si positiuè insit frigiditas in hepate, nefas sit tundere venas, cum amplius intemperiem augeat frigidam: sin priuatiuè, & à sanguinis copia obruatur calor, ius sane illud præstare: neque enim iubet hydropem sanare, quin prius tollatur multitudo, natiuum extinguens calorem, & frigidæ intemperiei, ac hydropis simul auctor. Adeamus vtrosque Medicinæ Antistites, dilucidè hanc rem exponentes, Hippocrates quamprimum libr. 4. de rat. vict. sen. III. mox & Galenus in eius sententiæ comm. tum & libro quinto, de loc. affect. cap. 6. appositè rem declarant. Hoc tenore procedit affectio, stabulato sanguine in vteri vasis, illicò sursum ad fontem ille refluit, ad hepar inquam ἰκμάλεον ab Hippocrat. lib. 1. de morb. mul. nuncupatum: mox sanguis sua copia eius calorem minuit, ac obruit quodammodo, hinc sanguinis œconomia vitiatur, & eius vbertas in aquas, & pituitam haudubiè vertitur. ex his rursus succis cache-

xia oritur, ipsis impartitis, ac per totam compaginem distributis: quia in minores confluunt venas carnibus & cuti affixas: & cùm nec apponantur, nec assimilentur succi illi cacochymi, cùm appulsu potiùs ad partium nutritionem accedant, inde vitiata illa nutritio. Quare suppressio oppressionis caussa, vti hæc suffocationis, & suffocatio fiens cachexiæ, hæc tandem amplius perseuerans hydropis, illius præsertim speciei quam Græci *ἀνάσαρκαν, ὑπόσαρκαν, κατάσαρκαν, σαρκίτην, ἐπισαρκίδιον,* & *ὑποσαρκίδιον,* vocāt. Lubet igitur in hac tantum affectione venā secare, vt multitudinē tollamus oppressionis, & suffocationis caussam. Istud perbellè etiam insinuat Alexander lib. 9. cap. 2. dum inquit, *Ac frigiditatis quidem ratione illa non indiget: sed quoniam copia detractio naturam leuat, vt hæc minorem illam effectam facilè superet.* Postulat itaque proximè hoc auxilium multitudo obruens, hydropis caussa altera.

Occasio captabitur ex absentia itidem impedientium. impediens quidem positiua hepatis intemperies frigida, tum & languor virium, quas robustas requirit auxilium. vtrumque abest in hydropis principio, quare in ipso tantum venas scindere lubet. firmatur & Galeni auctoritate citato com. 4. de rat. vict. quo loco sic fatur, *Nempe hic solus, cum incipit, eget interdum sanguinis detractione, cum scilicet ex retentione vel hæmorrhoidū, vel muliebriū, vel ex quapiam, quæ ita plethorica sit caussa, inceperit.* Interest igitur in huius morbi principio rem exercere, dum adhuc calor natiuus labascit, & à suffocante caussa obruitur. quia tunc & vires susti-

nebunt

nebunt auxilium, cũ adhuc non succumbant, &. vnà spes est calorem de nouo recreari à sarcina liberatum. quod eleganti pariter analogia illustrat paullo infrà Galenus dicens, *Vt ignis propè extinguitur immißis lignis tum humidis, tũ multis, nisi quis multitudinem sustulerit: sic & in frigidiore ob copiam sanguine, vbi calor natiuus propè extinguitur, præsentißimum est remedium sanguinis mißio, quo tempore periculum ita prehenderit.* Ex vtraque itaque sententia liquidò elicitur, ius tantùm tundere venas in hydropis huius principio, sub cachexia inquam, aut ipsa inchoante anasarca: qua ingrauescente nefas quidem; quia extingueretur potiùs scissione imbecillimus calor, maiórque amplius introduceretur, frigida in hepate intemperies, cæteris speciebus, atque temporibus interdicendum auxilium.

Franciscus Vallesiùs com. in citatam Hippocratis sententiam, neque in hoc principio morbi huius auxilij locum esse retur: quia, inquit, vires venę sectionem neque eo tempore sustinere valent, nisi exiguam nos sanguinis copiam fuderimus, aut mediocrem saltem, eò præcipuè cum morbus paulatim non ingruerit, sed affatim potiùs calore suffocari incipiente, aut ab accisis mensibus, hæmorrhoidibus, aut altera quapiam vacuatione consueta, aut exercitatione intermissa: quo sanè casu ait, missio sanguinis propiùs expetitur.

Cæterum duplici expungitur nomine, primum, eò quòd vires in eius saltem morbi principio (iuxta nostram hypothesim) robustas non admittat, quas etiam per essentiam firmas arbitramur. quod si fortè huiusmodi aliquando non æstimentur, hoc

ideò, quia pulsatiles venas humoris grauantis moles & deprimit, & sensum decipit. Præterea neque suffocatio affatim quit vlla ratione à circuncisis mensibus germinari, cum illius moles indies sensim augeatur, ac vnà seruetur, paulatim simul calorem obruens. quare neque affatim ad hepar irruit, imò lento gradu succrescendo, suas actiones exercet, calorem natiuum extinguens, & frigidam itidem sensim in hepate introducens intemperiem. In huius itaque morbi principio, dum adhuc vires sustinent, quas robustas illud requirit auxilium, tum morbi frigidi non renuit magnitudo, venæ sectio exercenda tantum.

Vtendi modus indagandus modò, si Hippocratē consulamus, citata libr. 4. de rat. vict. sententia, ex brachio auferendus sanguis, dum scribat, *Si difficulter spirauerit, fueritque anni tempus æstiuum, & viguerit ætas, viribúsque fuerit valentibus, sanguinem à brachio tolles.* Quibus verbis innuit Hippocrates ad detractionem sanguinis assistant opus esse, tum consentientes scopi, tum postulantes. consentientes vocat, robur virium, ætatē vigentē, tum vernū tempus, ita enim seriò legendum cum Dioscoride Alexandræo censet Galenus, quam eandem admittit Hieronymus Mercurialis lectionem, dicens, *καὶ ἡ ὥρη ἐαρινὴ ἐοῦσα τύχῃ*: *& tempus vernum fuerit.* postulantes rursus morbi magnitudo, quam parit aceruata plenitudo, comitatur difficilis spiratio. His itaque adstantibus consultò sanguinem mittit, & cum respectet hypochondria, ceu mali sedem, eundem à brachio auferendum suadet. Hunc modum vtendi intactum relinquit Galenus in commentario, cum nec respuat, aut ad-

admittat, ſola qualitate contentus, vti & Trallianus.

Vallerius in citato commentario diuerſimodè ſentit, & forſan exactius, dicens, *ex brachio ſanè non ſemper, nam ob menſtruas euacuationes*, potius ſuppreſſiones, *aut hæmorrhoidas ex talis melius extrahitur.* Si rem exactè contempletur accuratè hunc dixiſſe fiet palam. nam, cum in morbis præſertim chronicis, ex parte mandante innoteſcente præſtanda reuulſio, cum vterus, aut anum partes ſint mittentes, à quibus hepar afficitur, & eius calor, à tranſmiſſa ab eiſdem partibus ſanguinis mole obruitur: proculdubiò ab hiſce partibus, quamprimùm reuellendum. quid quod & plenitudine ab eiſdem partibus depoſita, illicò iterum ad eandem partem mittentem ſanguinis ſuperna copia irruet, inſequens infernum impetum, & hepatis calor leuabitur, ablata obruente cauſſa, & ventillabitur ampliùs.

Ad oraculum dicemus, hunc librum, neque Hippocratis genuinum. imò plurimis ſcatet erroribus, vt ſæpè eoſdem conuellit Galenus ſub variis eiuſdẽ operis cõmentariis, etiam & in eod. cõ. eiuſdẽ ſentẽtię. Quare ne ſtandũ huic, ſed rationi. Conſulerem igitur, vt cauſſæ principio quamprimum occurrerem, aut menſtruis, aut hæmorrhoidibus accifis, venas infernas tundere, verum in quibus nulla particularis plethoræ obruentis ineſt cauſſa, cubitorum potius vti & in illa hydropis ſpecie, quã Gal. deſcribit lib. 6. de loc. affect. ca. 1. dicens, *Haud ſecus hallucinari cõſueuerũt, in ea quoq; aqua intercutẽ ſpecie, qua ad acutos morbos ſequitur. quippe ab iis*

iecur, calida, & sæpenumero sicca quoque intemperie tam grauiter afficitur, vt cibum in sanguinem transmutare nequeat. In hac enim, vt attemperetur ingens hepatis calor, aut ratione ardentis febris, aut phlogosis, seu phlegmonis potiùs contractus, ius quidem illicò & venam scindere, & cubiti internam. Neque fas, calidam hanc hepatis intemperiem per se, ac positiuè hydropis statuere caussam; sed quia obruit natiuum calorem, vitiat, ac corrumpit hepatis œconomiam, & introducit per accidens frigiditatem, primò alterius morbi causam: omnis itaque hydrops primò ac proximè intemperiem sequitur hepatis frigidam ex Aëtio tetrabibli 3.ser.2.c.20. nisi fortè illa, quæ consequitur febrem quampiam ardentem, hæmatoseon non corrumpentem, nequeuntémve cibos in sanguinem transmutare: verum liquantem, ac in serosam substantiam vertentem omnem ferè sanguinis molem, quem affectum illicò, ac affatim contingere videmus, & ardentes febres insequi. Cæterum hunc, hydropem propriè non esse reor, cum & affatim irruat, & affatim quasi occultetur, nulla relicta in hepate frigida intemperie, aut tumore in ventre, aut reliquo corporis habitu, formalis quidem cuiusque hydropis ratio. quod si fortè perseueret tumor, succrescátve affectus, & vnà intemperies in hepate frigida contrahatur, hydrops iam censendus. in quo affectu quamprimum febris ardentis ratione adhuc præsentis sanguinis missio pariter exercenda, & ex cubito itidem.

Syllo-

Sylloge huius libri quarti de curandi ratione per venæ sectionem menses suppressos, & vnà morbos acutos ex eorum germinntos accisione.

CAP. XXIV.

RAtio docet,& experimentum confirmat (dico sciētiarum omnium præclara tecmeria)& solam mulierem illustriorem inter animalia cuncta,& solam pariter menstrualé. istud tum propter ingentes ac plurimos vsus, tum varios,ac clarissimos fines seriò Natura prouisit: quos & accuratè Galenus recenset, & sedulò iugiter distinguit, lib. præsertim de venæ sect.aduers. Erasist. cap.5. Illos itaque cum ab vniuersa natura, tum à sexus peculiari proprietate tributos,cuique contemplāti peruium. Sed cum & inter cæteros,illum nihilominus præstet vsum, per singulos videlicet menses fœminam à molesta quadam sarcina liberare,vt integra,ac fœlici fruatur sanitate: quoties hoc cruentum tributum Lunæ,cui subiicitur ipsa, non li-buerit,in graues,vt plurimum,ac funestos sæpè incidit ipsa morbos.Indiget igitur,vt se à tot vindicet malis, perpetuò, per omnem scilicet vitæ statum (demptis extremis,pueritia, inquā,& senectute)typica quadā periodo,& harmonica tenuore istud persoluat tributū.Quare hâc à tot pressuris liberare deuincimur,tū quia nobis in auxiliū, tum quia plurima in nobis ab eadem collatā beneficia, ídque per longa interualla fœtationis, nixus, lactationis, & educationis, maximo & assiduo cum labore. Omni igitur cura, omníve solertia hanc ipsi toto genere secundum naturam vacuationem seruemus

ius est,imminutam, aut abolitam in naturalem ac salubrem restituamus statum:cum ipsi nec vlla alia res,aut gratiosior,aut fœlicior. Inter cuncta verò Medica organa, nullum ad vtrumque captandum præstantius ipsa sectione venæ. hinc huius quarti libri exurgit consilij ratio, An morbis cunctis menses occultantibus auxilium illud conferens, an quibusdam tantum, quod si quibusdam, & quibus, & qua methodo procedendum, indicationibus parta; iuxta quatuor medendi scopos, quibus cuiusque auxilij congruus perficitur vsus. Cæterum cum hæc omnia, ob doctrinæ perfectionem,quasi coacti,variis ac diuersis nos implicaremus doctrinis,disparatis vnà opinionibus,à quibus fortè,ob ingenij tenuitatem, quibusdam obscurior apparet nostra sententia, difficiliórque methodus;decreuimus proinde,ac seriò,illa eadem cuncta, sub breui modò aperire sylloge.

Sed, vt methodo rem prosequamur, inquirendum quamprimum, An affectus, quem sanandum proponimus,illud insinuet nobis auxilium. demõstrat istud & morbi natura, vnà & eiusdem caussæ idea.quare,cum affectibus ab obstructione, quam paritvel plenitudo,vel humorum redundantia,sanguine suam ideam seruante,venæ sectio sit ex vsu, morbo eôdem adstante, adstante iugiter & eâdem caussâ,seriò venę sectionem deliberabimus, vel absente haudquaquam.

Eiusdem rursus auxilij quantitatem artificiosa coniectura nos metiemur, quàm plurimis inquam obseruatis,temperie videlicet, ætate, consuetudine tam circa victum,quàm iuxta mensurni sanguinis redditio[illegible]m,ann[illegible] ætererea tempore,regione,viribus

bus itidem:nam ex his perbellè coniectabimur sanguinis quantitatem, quam nobis detrahere fas. In quo exequendo munere & illud quammaximè æstimandum, quod multò minor fiat detractio, quàm fuerit redundantis sanguinis copia, iuxta illud diuini Dictatoris libro primo Aphorismorum, sententia quinta. *In tenui victu peccant ægroti, quò fit vt magis lædantur, siquidem quoduis peccatum grauius hic, quàm in paullò pleniore victu solet esse.* Quæ quamuis de diæta scribantur, appositè & de vacuantibns queunt intelligi: cum vtrorumque eadem ratio. nam non aliò in tenui victu peccant ægroti, nisi quia præter modum ipsâ vires languescunt, quas nihilominus elumbes ac flaccidas copiosæ parant vacuationes, cum nec ipsas natura ferat, citra maximum discrimen. Hunc concentum pariter Galenus insinuat lib. de ven. sect. aduers. Erasistrat. in c. 7. dicens, *Sit enim, si ita fors ferat, mediocris detractio trium haminarum: vti si quatuor detraxeris, noxam maximam inferes. duas rursum si euacuaris, commodabit quidem id satis, læsionis verò nihil afferet. licebit namque tibi vnam illam haminam vel clysteribus, vel inedia, vel frictionibus, vel sudoribus exhaurire; præterquam quod & denuò detrahere si voles, non vetaberis.* In hoc igitur capite Galenus eleganter innuit, quod ad vnguem dignoscere tum morbi recessum, tum eius caussæ quantitatem cum sit difficile, aut impossibile ferè; similiter aut impossibilis, aut difficilis adæquatæ auxilij quantitatis descriptio. quare in re dubia, cum tutior pars eligenda, & abstinendum, & cauendum quæ vltra

modum vacuent, vti iuxta Hippocratis oraculum, peccatum in tenui victu: vtrumque dignitatis viriũ respectu. mediocritas igitur consulenda, vt vires seruemus incolumes. & tatius multò versus partem robustiores vires seruantem deflectere, tum & immoderatas semper inanitiones vitare.

Porrò & eiusdem auxilij modus vtendi, duplici ratione æstimandus, etiam iuxta Galenum lib. aduers. Erasistratæos, ca. 4. primò, quatenus in quolibet affectu vena secanda exploratur conferens, quæ itidem crebrò partis læsæ plenitudinem tollat, aut fluxum recellat. non enim indifferenter, aut citra discrimẽ in quolibet affectu quælibet scindẽda vena, vt falsò existimarunt quidam. Mox, quatenus eiusdem auxilij æstimamus iterationes, an semel tantum, an bis, an amplius potius sanguinem subtrahere liceat. In nostra igitur hypothesi, illud primum, æstimato videlicet partis affectæ situ, meatus natura, humoris inclinatione, venarum denique coniugio, impellit venas scindere infernas, vt celerrimè multitudinem, obstructionis caussam ab vtero, parte quidem læsa) ac commodè, auferamus: quia maxima vtriusque partis coniugatio. neque, etsi in toto corpore adfuerit plenitudo, ab incepto opere desistendum, cum nullo alio medio, serius ac commodius, naturæ impetu, & inclinatione inspectis, naturali pariter meatu, ac vasorum coniugio æstimatis, plenitudo tollatur: neque alius contemplandus affectus, pręter morbum hunc, & eius caussam. morbus obstructio, eius caussa plenitudo in vteri vasis stabulata, in fiente simpliciter efficiens, in facta fouens vel augens. plenitudo verò, extra vterũ potentia tantum caussa, quæ qua talísne indicat

autem

autem actu, quæ actu caussa & tantò celerius, quantò vrgentius. Proinde coniuges cædendæ venæ, quę caussam actu tollunt, & rursum sanguinem exactè ducunt versus meatum, per quem natura bene operans, mouere intendit. quid quod nec altera potentia caussa remoratur istud, cum & hęc, iuxta Medici operantis scopum, etiam & multò commodius per easdem cæsiones infernas tollatur, etiam citra noxam aliquam, aut obortæ obstructionis, aut auctæ: cum vtraque plenitudo tam vteri, quàm venæ cauæ æquè impetum capiat versus partem sectam, & inanitam, cõsequutione quadam naturæ. & quod magis est, potęntius multò dirigitur sanguis, versus sectam partem, quam versus partem ad quam à natura propęllitur, vt accuratè exemplo hæmorrhagiæ per nares Galenus demonstrat, quæ quidem & cohibetur, ac retrahitur cubiti secta vena. quasi potentius ars operetur, quàm ipsa natura.

Denique iuxta partem alteram scopi vtendi modi, quæ iterationes respectat, dicemus, duo itidem consulenda, vires, tum materiæ redundantis copia. quæ quamuis ad quantitatis scopum referri videatur: tamen per alteram rationem formalem, discutionis quantitatis, quæ vsum respectat potissimum, ad hunc alterum scopum spectabit hauddubiè. Illa igitur duo consulenda; quia cum natura, diuino testante Dictatorę & lib. 1. sen. 3. & 2. Aph. sen. 51. & subitas & multas non ferat vacuationes, ius est, & cum euphoria simul exerceatur auxilium: vt si fortè morbus & eius caussa multum indicet vacuandum, neque affatim, ac vice vnica istud fiat, sed paulatim ac sensim, quantum postulantis vrgentia indicabit, vires pariter patientur: quæ si forsan imbecilles, etsi

maxima redundantia; cum virium indicatio præstet cæteris, & hæc præferenda. quare his æstimatis, sanguinem quidem hauriemus, verum per vices plures auxilio repetito, ne vires amplius labãtur, ex hypothesi imbecilles, quas subitæ ac copiosæ proculdubio valēt exoluere vacuationes. Sin autem redundantis humoris portio, à mediocri parũ recesserit, vnica tunc, ac simplici nos vacuatione vtemur: sin vltra modum aucta, viribus nihilominus robustis existentibus, copiosam nos axercebimus, quantum illæ patientur, & plenitudo simul postulauerit, citra lypothymiam tamen, ne sursum sanguis retrahatur. quam noxam seriò iteratione vitabimus, & vires vnà seruabimus firmas. quare prima facta vacuatione, copiosa satis, intra rationis carceres, si adhuc instarit plenitudinis indiciũ, cum itidem adhuc naturam contemplemur grauari, mox altero die repetemus eandem, etiam & tertio si licuerit, & amplius. Hanc methodum & præceptis lib. de cur. rat. per venæ sect. ca. 18. docuit Galenus, & libro 6. Epidem. commen. 3. sen. 29. iugiter exemplo illustrauit, cum nobili fœminæ per tres vices ex talo sanguinem hauriens, octo mensium occultatorum plenitudinem depleuerit, & in pristinam restituerit sanitatem.

Opportuni temporis tandem scopus vltimus, exponendus restat. qui iuxta nostram hypothesin, ex naturæ operatione captatur, dum typicè, per singulos menses, redundantem illa eliminat sanguinem, maximo cum animalis commodo. quæ actio, si fortè abolita, aut imminuta (neque modò deprauatam admittimus, cum potiùs hęc ad muliebre spectet profluuium:) & vtraque rursus si obscura,

aut

aut manifesta, omnis hauddubiè, curationi subiicitur. obscuram iudicamus, non solum eam abolitã, in qua nulla excretionis apparet vestigia, verum & eam, in qua, citra fluxum manifestum, aliqua apparent signa, symptomata videlicet aliqua imperfectum naturæ motum ostendentia, qualia lumborũ, & ventris imi dolores, anxietates, cephalalgiæ, inappetentiæ, crurum grauitates, & alia. Manifestam denique actionem eam dicimus, in qua suo quoq; periodico tempore actu sanguis apparet mensurnus, etsi imminutè fluant ipsi. In vtraque igitur Naturæ operatione, cùm manifesta, tum obscura, triplex nobis se offert opportunum operandi tempus, aut instante actionis naturæ termino, aut eâdem actu iam operante, sub typica videlicet periodo, aut demum ipsa periodica fluxione vndequaque absoluta. Si igitur periodorum typus innotescat, vnà & in reddendis lochiis consuetudo, tunc, cunctis illis præcedentibus seriò perpensis, vnà & æstimata natura, imminutè, & auara manu sanguinem mensurnum eliminante, etiam iuxta Galeni consilium, lib. de cur. rat. per venæ sect. c. 18. venas infernas tũdere summa ratione decernemus, paullò ante ipsius periodi terminum, per tres videlicet, aut quatuor ante carcerem dies, ne actu fluens sanguis retrahatur, aut accedente lipothymia superiora repat, cor versus. Quare hac methodo, non solum hæc cuncta cauentur incommoda, verum, & quod magis est, ad instar naturę, sanguis ipse maiori cũ impetu versus partes mouetur infernas: quo motu naturæ sanguis aptatur, vt & copiosius, ac exactius multò prosiliat, foràsque per naturalem meatum demittatur.

Verum, si periodi carcer lateat, ac ignoretur, aut

propter fœminæ incuriam, mentiſque leuitatem, aut quia fortè prima adhuc eſſloreſcentia, rurſus imminutè fluat, aut quia pauore aliquo perculſa, aut quia in gelidam ingreſſa, aut aliâs, tunc cum abſolutè imminuta hæc naturæ actio nobis ignota, haudquaquam ei prȩuidere fas: ſed ipſa adhuc operante, in vltima ſcilicet eius parte, inferna vaſa tundemus, vt arte defectum naturæ emendemus nos, & præcaueamus iugiter ne retentum excrementum multorum malorum fiat de nouo parens. Hanc doctrinam diffusè luſtrat Hippocratis, tam in enixis, quã imminutè menſes reddentibus, lib. 1. de morb. mul. eandem ſimul & accuratè Galenus explicat lib. aduerſ. Eraſiſtratum, cap. 4. & ſummi dictatoris confirmat auctoritate, ex lib. petita 1. Aphor. ſen. 20. 21. Scopus itaque non erit mouere primò menſes, cum extra opportuni tempus fiat, iſtud præſtare valens, verùm naturæ defectum emendare, ac ne mala ex eorum retentione, aut imminutione oboriantur præuidere.

Cæterum ſi nullatenus periodicus carcer menſium fuerit exploratus, aut quia non fluant actu, aut ne ſtillent quidem, aut quia ſigna homonymos naturæ commotionem valentia innuere non occurrant, opportunum tempus tũc ſemper aderit, tum & optima venas cædendi occaſio, cum ſemper & poſtulãs adſit, & abſit impediens: nec licet in aliud tempus auxilium differre, quia paratum ſemper, ſiue ſupernas tibi cordi fuerit ſecare, vt cauſſas menſes occultantes emendes, ſiue infernas, ſi fortè eoſdem concitare.

Hæc eſt itaque methodus, iuxta vtriuſque Medicinæ Parentis conſilium, qua (etſi ſecundariò) accu-

ratè

ratè occurrimus, venæ sectione, mensibus accisis, quatenus diuersorum affectuum sunt symptomata. Verum, cum & hæc rationem habeant aliquando caussæ, de nouo morbos acutos, & itidem alios, germinantis, nihilominus, iuxta nostri consilij rationem, & eisdem satisfacere lubet. Si igitur morbus ex his ortus acutus; neglecto symptomate isto, seu caussa antecedente, ad coniunctæ remotionem illicò accingemur: nisi aliquis fortè locus concedatur præuidendi, & huic antecedenti caussę, ne coniunctam patiatur fouere. Quantò igitur acutior morbus, quantóve vrgentior, tantò negligendum symptoma, seu antecedens hæc caussa & tantò citius occurrendum illi. Sin autem morbi vrgentes non fuerint, aut acuti tunc causæ principio, vtero inquam, prius præuidendum, ad morbum mox conuolandum.

Optatum iam attigimus portum, in quo nunc acquiescimus. Sit Omnipotenti Deo Patri, Iesu Christo Domino eius filio, & Spiritui sancto paracleto salus, honor, virtus, gloria in secula regnanti. Amen.